

BİLGİYE ERİŞİMDE ENGELLİLERE YÖNELİK KÜTÜPHANE UYGULAMALARI

Editör
Dr. Pervin BEZİRCİ

**BİLGİYE ERİŞİMDE
ENGELLİLERE YÖNELİK
KÜTÜPHANE UYGULAMALARI**

Editör

Dr. Pervin BEZİRCİ

 hiperyayın

Hiperyayın 385
Araştırma- İnceleme

Editör
Dr. Pervin BEZİRCİ

Genel Yayın Editörü
Hatice BAHTİYAR

Mizanpaj
Meral GÖK

Kapak Tasarım
Eylül Grafik

Yayıncı Sertifika No: 16680

ISBN: 978-605-281-374-4
e-ISBN: 978-605-281-358-4

1.Baskı: İstanbul, 2019

Copyright© Tüm hakları saklıdır. Bu kitabın telif hakları, 5846 sayılı yasanın hükmüne göre, kitabı yayımlayan Hiperlink Eğitim İletişim Yay. San. ve Tic. Ltd. Şti. ve Pervin BEZİRCİ'ye aittir. Yayımcının ve yazarın izni olmaksızın elektronik ve mekanik herhangi bir kayıt sistemi veya fotokopi ile çoğaltılamaz, kopyalanamaz. Ancak kaynak gösterilerek kısa alıntı yapılabilir.

Bilgiye erişimde engellilere yönelik kütüphane uygulamaları /editör Dr. Pervin Bezirci. -- Baskı. -- İstanbul: Hiperlin Yayınları 2019.

256 sayfa: şekil, tablo; 24 cm. – (Hiperyayın; 385)

ISBN: 978-605-281-374-4 e-ISBN: 978-605-281-358-4

Kaynakça bölüm sonlarındadır.

Dizin var.

1.Bilgi erişim sistemleri. 2.Engelliler. 3. Kütüphaneler. 4. Kütüphaneler ve engelliler. I. Bezirci, Pervin. Z711.92.H3/B55 027.663/BİL

Baskı-Cilt: Mikyas Basım Yayın Matbaacılık **Sertifika No:** 35532

GENEL SATIŞ PAZARLAMA VE YAYINEVİ
Hiperlink Eğitim İletişim Yayıncılık San. Paz. ve Tic. Ltd. Şti.
Tozkoparan Mah. Haldun Taner Sok. Alparslan İş Merkezi
No: 27 Kat: 6 D: 21 Merter- Güngören / İstanbul
Telefon: 0212 293 07 05-06 Faks: 0212 293 56 58
www.hiperlink.com.tr / info@hiperlink.com.tr

Dr. Pervin BEZİRCİ

Lisans eğitimini İstanbul Üniversitesi (İÜ) Edebiyat Fakültesi Kütüphanecilik (Bilgi ve Belge Yönetimi) Bölümünde 1991 yılında tamamladıktan sonra aynı üniversitede Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliği Anabilim Dalı'nda yüksek lisans ve doktora eğitimini tamamlamış ve 2004 yılında doktor ünvanı almıştır. 1991-2012 yılları arasında İÜ Hukuk Fakültesi'nde Avrupa Birliği Araştırma ve Uygulama Merkezi Koordinatörü ve Hukuk Fakültesi Kütüphanesi Müdürü olarak çalışmış aynı zamanda 2010-2012 yıllarında İÜ Adalet Meslek Yüksekokulu'nda Dosyalama ve Arşiv dersini yürütmüştür. 2012 yılından bu yana İstanbul Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanı olarak görev yapmaktadır. 2015- 2017 yılları arasında ANKOS (Anadolu Üniversite Kütüphaneleri Konsorsiyumu) Yönetim Kurulu Üyeliği görevi yapmıştır. Mesleki derneklerle (ANKOS, TKD, UNAK) işbirliği çalışmaları yapmaktadır. Akademik çalışma konularında çeşitli yayınları, ulusal ve uluslararası toplantılarda sunulan tebliğleri bulunmaktadır. Üniversite kütüphaneleri, bilgi ve belge yönetimi, dijitalleştirme, nadir eserler, engellilerin bilgiye erişimi konularında çalışmalarını sürdürmektedir.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	7
SUNUŞ	9

Engelliler İçin Bilgiye Engelsiz Erişim Hizmetleri: İstanbul Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı Engelsiz Bilgi Merkezi.....	13
---	----

Dr. Pervin BEZİRCİ, Mustafa ÖZYÜREK

İstanbul Üniversitesi Engelliler Uygulama ve Araştırma Merkezi ve Engellilik Çalışmaları	84
---	----

Prof. Dr. Resa AYDIN, Didem AKYÜZ SALDIRAN,
Hayri ÇAYIRLI, Ilgın AYDINOĞLU

Türkiye'deki Üniversite Kütüphanelerinde Engelli Kullanıcılara Yönelik Hizmetler: Bir Durum Değerlendirmesi	105
---	-----

Bahar BİÇEN ARAS

Kütüphanelerde Engellilere Yönelik Teknoloji Uygulamaları.....	234
---	-----

Abdullah TURAN

ÖNSÖZ

Çağdaş bilgi toplumuna mensup her birey toplumsal hayata dahil olabilmek için bilgiye erişim hakkına sahiptir. Şüphesiz, hiç kimsenin yardımına ihtiyaç duymadan istediği, ihtiyaç duyduğu her bilgiye erişmek ve yararlanmak engelli bireylerin de doğal hakkıdır. Engelliliğin eşit haklara engel teşkil etmemesi gerektiğine göre, her durumda bilginin ulaşılabilir ve kolay kullanılabilir formatlarda sunulması gerekmektedir.

Toplumsal gelişmeler ve gereksinimler doğrultusunda hizmet stratejilerini belirleyerek bilgi hizmetleri sunma sorumluluğu doğrudan kütüphanelerin olduğundan, kütüphaneler, herkesin olduğu gibi engellilerin de bilgiye erişiminin sağlanmasında en önemli kurumlardandır. Engelli teknolojilerinin gelişimi ile beraber bilgiye erişim daha kolay hale gelmiştir fakat sadece teknoloji bilgiye erişim için tek başına yeterli olamaz. Basılı materyal üzerindeki bilginin erişilebilir hale getirilmesi ve engelli kullanıcılara ulaştırılması gerekmektedir. Kütüphane kurumlarının, toplumun tüm bireyelerine eşit şartlarda hizmet verebilmesi görevi kapsamında engelli kullanıcıların da bilgiye erişimine yönelik gerekli donanım, yazılım ve personel desteği ile teknolojik gelişmeleri takip ederek hizmete dönüştürmesi son derece önemlidir. Bu yüzden, kütüphanelerde engelli kullanıcılara sunulan hizmetlerin anlatılması, engellilerin bilgiye erişiminde kütüphanelerin etkisi, önemi, yaşanan sorunların ortaya konulması ve çözüm önerileri sunabilmek amacıyla bu mütevazi kitap çalışması hazırlanmıştır.

Engellilerin bilgiye erişimi ve kütüphane hizmetleri konusunda, hem engelli kitlenin bilgiye erişim için kütüphane uygulamaları hakkında bilinçlendirilmesi, farkındalık oluşturulması hem de

engelsiz bilgi hizmeti vermek isteyen kurumlara yol gösterici olması açısından yurt içi ve yurt dışında hizmet veren bu alandaki uygulamaların bir araya getirildiği, uygulama ve literatür araştırmasına dayalı bu kitabın hazırlanmasında katkı sağlayan, farklı bakış açılarıyla çalışmaya değer katan tüm yazarlarımıza ve mesleki yoğunluğuna rağmen engelli hizmetleri alanında gönülden çalışan kıymetli hocamız, İstanbul Üniversitesi Engelliler Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdürü Prof. Dr. Resa AYDIN'a katkıları için içtenlikle teşekkür ediyorum. Bu çalışmanın basılmasını sağlayan, kütüphanecilik alanındaki tüm yayınlara kucak açan ve mesleğin gelişimine katkı sağlayan başta Hayri YAVUZ olmak üzere, Hatice BAHTİYAR ve tüm Hiperlink Yayınevi ekibine gönülden teşekkür ediyorum.

Çalışmanın, engelli bireylerin toplumsal yaşama katılmasını önleyici her konuda olduğu gibi, bilgiye erişim alanında da dezavantajların olmadığı bir dünya oluşturma çabalarımıza faydalı olmasını temenni ediyorum.

Saygılarımla,
Dr. Pervin BEZİRCİ
İstanbul, 2019

SUNUŞ

Bütün insanların hayatın tamamına dahil olmaları için yapılı çevre, mekan ve ürünlerin herkesin kullanımına uygun olarak tasarlanması gerekir. ‘Evrensel tasarım’ veya ‘kapsayıcı tasarım’ olarak tanımlanan bu kavram, eşitlikçi ve demokratik bir uygulama olarak temel insan hakkıdır. Ülkelerin, şehirlerin, mekânların, binaların; toplumsal konumların, çalışma hayatının, sosyal faaliyetlerin; yani kısaca hayatın doğal akışında temel kabul edilecek bütün alan, yer ve ürünlerin bütün insanların kullanımına açık olması anlamına gelir.

‘Evrensel tasarım’ ilkelerine göre tasarlanan ürünler, farklı beceri ve yetkinlik düzeyindeki insanların kullanımına olanak sağlar. Düzenlemeler tüm kullanıcıları eşit düzeyde kapsar. Farklı kullanım biçimleri sunarak, kullanma yöntemlerini seçme olanağı tanır. Tasarımın kullanımı, kullanıcının tecrübe, bilgi, dil becerileri ya da o anki konsantrasyon ve dikkat düzeyine bağlı olmaksızın, kolayca anlaşılabilir. Tasarım, çok az bir çabayla, yorulmadan, etkin ve rahat biçimde kullanılabilir. Bu ilkelere göre tasarlanan bir çevre, farklı ihtiyaçları olan insanların herhangi ayrımcılığa ya da damgalanmaya maruz kalmaksızın hayata dahil olmaları kolaylaştırır.

Türkiye, 2008 yılında imzaladığı **Birleşmiş Milletler (BM) Engelli Hakları Sözleşmesi** kapsamında “Fiziksel, sosyal, ekonomik ve kültürel çevreye, sağlık ve eğitim hizmetlerine, bilgiye ve iletişime erişimin engellilerin tüm insan haklarından ve temel özgürlüklerden tam yararlanmasını sağlamadaki öneminin kabul edileceğini” belirtmiştir. BM Engelli Hakları Sözleşmesinin “Erişilebilirlik” başlıklı 9. maddesi; engelli bireylerin bağımsız

yaşayabilmeleri ve yaşamın tüm alanlarına etkin katılımları için fiziki çevreye, ulaşım, bilgi ve iletişim teknolojileri ve sistemlerine dahil olacak şekilde bilgi ve iletişim olanakları ile hem kırsal hem de kentsel alanlardaki halka açık tesislere ve hizmetlere erişimi için gerekli önlemlerin alınmasına vurgu yapar.

Bilgi teknolojilerinin kapsayıcı ve erişilebilir olması eğitim hakkı açısından büyük önem arzeder. Elektronik hizmetlerin, bilgi ve iletişim araçlarının, web sitelerinin ve elektronik ortamda sunulan hizmetlerin evrensel tasarım ilkeleri dikkate alınarak tasarlanması engelli kullanıcılar tarafından erişilebilir olmasını sağlar.

İstanbul Üniversitesi Engelliler Uygulama ve Araştırma (ENUYGAR) Merkezinin 2003 yılından itibaren başlattığı çalışmalarda, üniversitede 'erişilebilir çevre' konusunu öncelikli hedef olarak belirlenmiştir. ENUYGAR tarafından hazırlanan "Sesli Kütüphane" projesi, 2007 yılında İstanbul Üniversitesi Rektörlüğüne sunulmuştur. İstanbul Üniversitesi Kütüphane ve Dökümantasyon Daire Başkanlığının bir alt birimi olarak kurulması önerilen proje için, Boğaziçi Üniversitesi Görme Engelliler Teknoloji ve Eğitim Laboratuvarı, Beyazıt Devlet Kütüphanesi, Türkiye Görme Özürlüler Kitaplığı gibi kurumlarla işbirliğine gidilerek diğer görme engelliler kütüphanelerindeki örnekler incelenmiştir.

Böyle bir birimin kurulması ile öğrencilerin eğitimi için gerekli yayınlarının üretimine başlanması ve kitap tarama işlemleri yürütülürken, gönüllülük esasına dayalı sesli kitap projesinin de uygulamaya geçirilmesi hedeflenmiştir. Üniversitenin içinden veya dışından gönüllerin seslendireceği her türlü yayın için; okuma ilkelerinin belirlenmesi, kaydedilen bilgilerin arşivlenmesi ve depolanması için bir stüdyonun kurulması da planlanmıştır. Depolanan bilgiden kütüphaneden yararlanılabileceği gibi, elektronik ortamda uzaktan erişimin de mümkün olacağını öngörülmüştür.

Sesli kütüphane sistemi için gerekli araç gereç ve donanım altı yapısının planlanmasıyla ilgili çalışmalar ENUYGAR tarafından yürütülmüştür. İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü tarafından gerçekleştirilen bu proje, 18 Ocak 2012 tarihinde *Engelsiz Bilgi Merkezinin* açılışı ile tamamlanmıştır. Engelsiz Bilgi Merkezi, İstanbul Üniversitesi Kütüphane ve Dökümantasyon Merkezine bağlanarak, sadece İstanbul Üniversitesi öğrencilerinin değil, Türkiye’deki tüm kullanıcıların bilgiye eşit ve engelsiz erişimini sağlayan bir merkez olarak faaliyete başlamıştır. ENUYGAR olarak, bu erişime katkı sağlamak bizim için büyük bir mutluluk ve onur kaynağı olmuştur.

2012 yılında faaliyete geçen *Engelsiz Bilgi Merkezi* ve ENUYGAR, “engelsiz İstanbul Üniversitesi” için birlikte ve uyum içinde çalışmalarını sürdürmektedir. Kapsayıcılık ve katılımcılık prensibine dayanan bir anlayış doğrultusunda ortak çalışmalarımız devam etmektedir. Engelsiz Bilgi Merkezi sorumlusu Sayın Mustafa ÖZYÜREK’e ve İstanbul Üniversitesi Kütüphane ve Dökümantasyon Daire Başkanı Sayın Dr. Pervin BEZİRCİ’ye değerli katkıları ve yürütülen tüm çalışmalardaki uyumlu işbirlikleri için şükranlarımızı sunarız.

Bilgiye engelsiz erişim konusunda hazırlanan bu eserin, alanda önemli bir boşluğu dolduracağına inanıyor, başta Dr. Pervin BEZİRCİ ve Mustafa ÖZYÜREK olmak üzere, emeği geçen herkesi kutluyoruz.

Prof. Dr. Resa Aydın

İstanbul Üniversitesi ENUYGAR Merkezi Müdürü

Engelliler İçin Bilgiye Engelsiz Erişim Hizmetleri: İstanbul Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı Engelsiz Bilgi Merkezi

Barrier-Free Access to Information for the Disabled: İstanbul University Library and Documentation Department's Barrier-Free Information Center

Dr. Pervin BEZİRCİ¹ ve Mustafa ÖZYÜREK²

Öz

Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki ilerlemeler bilgi miktarı kadar bilgiye erişim ortamlarının da artmasını sağlamaktadır. Her birey, üretilen ve farklı ortamlarda sunulan bu bilgiye ihtiyacı oranında erişebilmek hakkına sahiptir. Bilgiye erişim, çağdaş topluma mensup bireylerin toplumsal yaşamla arasındaki ilişki ve ihtiyacı olan hizmetlere ulaşabilmesinde temel unsurlardan biridir ancak, bilgiye erişimi sağlayan teknolojilerden tam olarak yararlanamayan ve bilgi ihtiyacını tam olarak karşılayamayan özel bir kullanıcı kategorisi bulunmaktadır; engelli bireyler. Engelli bireylerin, farklı formatlarda bilgiye erişim alanında problemler yaşadığı görülmektedir. Bilimsel bilgi üretme sürecinin olduğu kadar bilgiye erişimin de ana bileşenlerinden biri olan kütüphaneler engelli bireylerin aradıkları bilgiye engelsiz olarak ulaşabilmelerinde hayati öneme sahiptirler.

Bu yüzden çalışmada, kütüphanelerde engelli kullanıcılara sunulan hizmetlerin anlatılması yoluyla, engellilerin bilgiye eri-

- 1 Dr., İstanbul Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanı, e-posta: pervinb@istanbul.edu.tr
- 2 Kütüphaneci, İstanbul Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı Engelsiz Bilgi Merkezi Sorumlusu, e-posta: mustafaozyurek@gmail.com

şiminde kütüphanelerin etkisi, önemi ve yaşanan sorunların ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu kapsamda, engellilerin bilgiye erişimi konusundaki hukuki düzenlemelere değinilerek, bilgiye erişimde kullanılan teknolojik yöntemler ve ülkemizdeki bu yöntemlerin kullanıldığı bazı kütüphanelerden özetle bahsedilmekte, uygulama örneği olarak İstanbul Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı Engelsiz Bilgi Merkezi çalışmanın elverdiği ölçüde anlatılmaktadır. Sonuç olarak, ülkemizdeki Engelsiz Bilgi Merkezlerinin sayısı olarak arttığı ancak hizmet kalitesinin istenilen düzeyde ve standartlarda olmadığı görülmektedir. Engellilerin bilgiye erişimleri için işbirliklerinin artırılması ve mesleki standartlar oluşturulmasının zorunlu olduğu anlaşılmakta, yaşanan sorunlara ilişkin çözüm önerileri sunulmaktadır.

Anahtar Sözcükler: *Engellilik; bilgiye erişim; engelsiz bilgi; engelsiz kütüphane; İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphane; Engelsiz Bilgi Merkezi.*

Abstract

Advances in information and communication technologies provide an increase in the amount of information and media to access to information. Each individual has the right to access this information in different media. Access to information is one of the key elements in the relationship between individuals of a contemporary society, social life and the services they need. However, there is a specific category of users who cannot fully benefit from the technologies that provide access to information and cannot fully meet their need for information; disabled persons. People with disabilities have problems in accessing information in different formats. Libraries, which are one of the main components of access to information as well as the process of producing scientific knowledge, are of vital

importance for the disabled people to reach the information they seek without barriers.

For this reason, the aim of this study was to explain the impact of libraries on the access of the disabled to the information, its importance and problems the disabled face through explaining the services offered to disabled users in libraries. In this context, by touching on the legal arrangements regarding the disabled's access to information, technological methods used in accessing information and some libraries using these methods in our country are mentioned, and as an application example, Istanbul University Library and Documentation Department's Barrier free Information Center is explained to the extent allowed by the study. As a result, it is seen that the number of Barrier-Free Information Centers in our country has increased but the service quality is not at the desired level and standards. It is understood that it is necessary to increase cooperation and to establish professional standards for the access of persons with disabilities to information providing solutions to the problems faced.

Key Words: *Disability, access to information, barrier-free information, barrier-free library, Istanbul University Central Library, Barrier-Free Information Center.*

Giriş

Kullanıcı bilgi ihtiyaçları, hızla değişen bilgisayar teknolojileri ve eğitim sisteminden büyük ölçüde etkilenmektedir. Teknolojinin ortaya çıkışı ile kullanıcılar bilgi dünyasındaki son eğilimlerden oldukça geniş bir biçimde yararlanmaktadırlar (Uribe ve Macdonald, 2009). Ancak, bilgiye erişimi sağlayan teknolojilerden tam olarak yararlanamayan ve bilgi ihtiyacını tam olarak karşılayamayan engelli kitleyi, "Dünya Sağlık Örgütü, geride

bıraktığımız on yıla kadar dünya nüfusunun yüzde onu olarak belirlemektedirken, Örgütün daha yakın tarihli raporlarında bu oranın yüzde on beşlere vardığı görülmektedir. Rakamların da ortaya koyduğu bu gerçek, engellilerin dünyanın en büyük azınlık grubunu oluşturduğudur” (Çelik, 2016, s. 220). “Bu insanların yaklaşık 200 milyonu hayatlarını devam ettirme konusunda kayda değer zorluklar yaşamaktadır” (Dünya Sağlık Örgütü ve Dünya Bankası, 2011). “Eğitim ve sağlık gibi kamusal hizmet alanları ile ekonomik, sosyal ve kültürel hayata katılım için bilgiye erişim temel şartlardan biridir. Bilginin yazılı, görsel veya dijital olması fark etmeksizin, bilgiye erişim sağlanmadığı takdirde bireyin sahip olduğu hakları kullanması mümkün değildir” (Akçalı, 2015). Engelli bireylerin bilgiye erişimi, “bir parçası olduğu toplumla tam ve uyumlu bir bütünleşme içinde olabilmesinin önündeki engellerin” (Engelsiz Erişim Çalışma Grubu, 2012, s. 1) kaldırılmasının temel yoludur.

1. Engellilik Tanımı

“Birçok dilde olduğu gibi Türkçe’de de engelli, engellilik, özürlü ve özürlülük kelimeleri ile ilgili olarak kavram karmaşası yaşanmaktadır. Engelli, özürlü, sakat sözcükleri arasında anlam farklılıkları olduğu halde toplumun geneli tarafından aynı anlamda kullanıldığı görülmektedir” (Güngör, Bolat, Cengiz ve Aslan, 2011, s.19).

Resmi tanımlara göre de engellilik farklı şekillerde ifade edilmektedir. Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi (United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities=CRPD), son yılların tartışmalarını yansıtarak engelliliği, “engellilerin, başkalarıyla eşit temelde topluma tam ve etkili katılımlarını engelleyen tutum ve çevresel engellere sahip olmak” şeklinde tanımlamaktadır (Article 19, 2015, s.4). 5378 Sayılı Engelliler

Hakkında Kanun benzer bir ifade ile engelli bireyi; “Fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duyuşal yetilerinde çeşitli düzeyde kayıplarından dolayı topluma diğer bireyler ile birlikte eşit koşullarda tam ve etkin katılımını kısıtlayan tutum ve çevre koşullarından etkilenen birey” olarak tanımlar (Engelliler Hakkında Kanun, 2005).

“Dünya Sağlık Örgütü ise sakatlık, özürllülük ve engellilik kavramlarını şu şekilde tanımlamıştır; Noksanlık, yani sakatlık (Impairment): Sağlık bakımından noksanlık; psikolojik, anatomik veya fiziksel yapı ve fonksiyonlardaki bir noksanlığı veya dengesizliği ifade eder.

-Özürllülük (Disability): Sağlık alanında, özürllülük; bir noksanlık sonucu meydana gelen ve normal sayılabilecek bir insana oranla bir işi yapabilmek yeteneğinin kaybedilmesi ve kısıtlanması durumunu ifade eder.

-Maluliyet, yani engellilik (Handicap): Sağlık alanında maluliyet bir noksanlık veya sakatlık sonucunda, belirli bir kişide meydana gelen ve o kişinin yaş, cinsiyet, sosyal ve kültürel durumuna göre normal sayılabilecek faaliyette bulunma yeteneğini önleyen ve sınırlandıran dezavantajlı bir durumu ifade eder” (Dünya Engelliler Vakfı, 2010, s.4).

2) Engellilik Türleri

Engellilerin bilgiye erişim için ihtiyaç duydukları teknolojik ürünler ve erişim metotları engel türlerine göre değıştiği için engellilik türlerinden kısaca bahsetmek yerinde olacaktır;

“Görme Özürllü: Tek veya iki gözünde tam veya kısmi görme kaybı veya bozukluğu olan kişilerdir. Görme kaybı ile birlikte göz protezi kullananlar, renk körlüğü, gece körlüğü (tavuk karası) olanlar da bu gruba girmektedir.

İşitme Özürlü: Tek veya iki kulağında tam veya kısmi işitme kaybı olan kişilerdir. İşitme cihazı kullananlar da bu gruba girmektedir.

Dil ve Konuşma Özürlü: Herhangi bir nedenle konuşamayan veya konuşmanın hızında, akıcılığında, ifadesinde, sesinde bozukluk olan kişilerdir. İşittiği halde konuşamayanlar, gırtlığı alınanlar, konuşmak için alet kullananlar, kekemeler, afazi, dil-dudak- damak-çene yapısında bozukluk olanlar bu gruba girmektedir.

Ortopedik Özürlü: Kas ve iskelet sisteminde yetersizlik, eksiklik ve fonksiyon kaybı olan kişilerdir. Kol, ayak, bacak, parmak ve omurgalarında kısıklık, eksiklik, fazlalık, yokluk, hareket kısıtlılığı, şekil bozukluğu, kas güçsüzlüğü, kemik hastalığı olanlar, felçliler, serebral palsi, spastikler ve spina bifida olanlar bu gruba girmektedir.

Zihinsel Özürlü: C. eşitli derecelerde zihinsel yetersizliği olan kişilerdir. Zekâ geriliği olanlar (mental retardasyon), Down Sendromu, Fenilketonüri (zekâ geriliğine yol açmışsa) bu gruba girmektedir.

Ruhsal ve Duyusal Özürlü: Duygu, düşünce ve davranışlardaki normalden farklı görüntüler nedeni ile günlük yaşam aktivitelerine tamamlamada, kişiler arası ilişkilerini devam ettirmede güçlük yaşayan kişilerdir. Depresyon, şizofreni gibi hastalıklar bu gruba girmektedir.

Süreğen Hastalık: Kişinin çalışma kapasitesi ve fonksiyonlarının engellenmesine neden olan, sürekli bakım ve tedavi gerektiren hastalıklardır (kan hastalıkları, kalp-damar hastalıkları, solunum sistemi hastalıkları, sindirim sistemi hastalıkları, idrar yolları ve üreme yolları hastalıkları, cilt ve deri hastalıkları, kanserler, endokrin ve metabolik hastalıkları, sinir sistemi hastalıkları, HIV)

Çoklu özürlülük: Birden fazla özür türüne sahip olan kişilerin oluşturduğu çoklu gruptur” (Devlet İstatistik Enstitüsü [DİE] ve Özürlüler İdaresi Başkanlığı [ÖZİDA], 2004).

Görüldüğü gibi, “özürlülük türleri ve ihtiyaçları çok çeşitlidir. Bedensel, görme, işitme, konuşma ve zihinsel özürlülük türleri yanında bir de süregelen hastalık sahibi özürlü gruplarının ihtiyaçları farklıdır. Kimi özürlüler için ileri ve pahalı, kimileri için ise basit ve ucuz teknolojik araç-gereçler onların yaşam tarzlarını yeniden biçimlendirebilir. Bu sayede özürlülerin gerek günlük gerekse de iş hayatları daha yaşanabilir ve sürdürülebilir bir duruma getirilebilir. Günümüzün ileri bilgi ve iletişim teknolojileri sayesinde toplumun yaklaşık her sekiz kişisinden birinin daha iyi şartlarda yaşamlarını sürdürmeleri, hem onlar için hem de toplumun genel sağlığı için gerekli ve uygulanabilir bir projedir” (Güngör ve diğerleri, 2011, s.85).

3. Engellilere Sunulan Uyarlanmış Teknolojiler

Teknoloji, engelli kişilerin karşılaştığı ve topluma tam katılımlarını engelleyen geleneksel iletişim ve etkileşim engellerini ortadan kaldırmak için önemli fırsatlar sunmaktadır (Raja, 2016, s. 3). Bilgi ve iletişim teknolojileri (BİT), çevresel engelleri kaldırarak, eşit erişim ve topluma katılımı sağlayarak ve özerkliğin kalitesini iyileştirerek engellilerin yaşam kalitelerinde gerçekten bir devrim yaratmıştır (Human Rights Commission, 2012, s.4). Çoğu insan için, teknoloji işleri kolaylaştırır. Engelli insanlar için teknoloji, işleri olanaklı kılar (Raja, 2016, s. 3).

Dijital bir bilgi, engelli olsun veya olmasın herkesin duyularına hitap edecek şekilde tasarlanmalıdır. Algı veya motor engelli olan ve genellikle erişimi sınırlı olan insanlar için matbu ve bilgisayar tabanlı bilgi ve sayısal bilginin yaygınlığı olumlu bir gelişmedir. Bununla birlikte, tasarımcılar genelde engelli kişilerin erişimlerini dikkate almadan dijital teknolojileri uygulamaya koymuşlardır ve bu teknolojilerin kurumsal alıcıları çoğunlukla erişilebilirlik konusunda ısrarcı olmamışlardır. Birçok uygun maliyetli erişilebilirlik çözümü olsa bile, genellikle hayata geçirilmemekte ve

sonuç olarak, engellilerin sayısal bilgilere erişmesini ve elektronik donanım ve yazılım uygulamalarını kullanmasını engelleyen çok fazla etken ortaya çıkmaktadır. Dijital bilgilere erişmenin önündeki engeller, teknolojinin kendine özgü kısıtlamalarıyla ilgili değil genellikle teknoloji geliştirme sürecindeki dikkatsizliklerin bir sonucudur. Erişilemeyen teknolojiler, çoğunlukla toplumsal bir ayrımcılığa da yol açmaktadır (Lazar, Goldstein ve Taylor 2015, s. 2-4). Ancak, son zamanlarda analog teknolojiden dijital teknolojiye geçiş, engellerin çoğunu ortadan kaldırmıştır. Çünkü dijital bilgi, engelliler tarafından da kullanılabilen, daha düşük maliyetli ve kolaylıkla erişilebilir genel amaçlı cihazlar sayesinde ses, metin, fiziksel kalıplara (ör. Braille) kolayca dönüştürülebilmektedir. Dijital çağ, engelli topluluğun yaşam kalitesini doğrudan geliştiren teknolojilerde birçok ilerlemeye kapı açmıştır (Atkinson ve Castro, 2008, 49).

Elli beş ülkeden yüz elli uzmanın, yakın tarihli bir anketi, web sitelerini ve mobil cihazları, engelli kişilerin sosyal ve ekonomik hayata dâhil edilmelerine en fazla katkı sağlayacak teknolojiler olarak sıralamıştır. Uzmanlar aynı zamanda engelli bireyler için BİT'in bağımsız yaşam, istihdam, eğitim ve devlet hizmetlerine erişim açısından en fazla nüfuza sahip olduğunu da görmüşlerdir. Bununla birlikte, teknolojiadaki ilerlemeler, engellilerin sosyoekonomik olarak topluma dâhil edilmesindeki boşlukları kapatmak için tek başına yeterli değildir. Kapsamlı gelişme için BİT'in uyarlanması, kullanımı ve uygulanması, ekosistem içindeki diğer faktörlere bağlı kalmaktadır. Mevcut kanıtlar, engelli kişilerin topluma dâhil edilmesi için BİT'i kullanma başarısının, paydaşların mevcut bilişim teknolojileri çözümleri, kanunlar, politikalar hakkındaki bilgisi ve farkındalığı ile doğrudan ilgili olduğunu göstermektedir (Samant, Matter ve Harniss, 2012). BİT' in kullanılması, erişilebilir ve kapsayıcı şekilde tasarlanmadıkça, engelli ve engelsiz kişiler arasındaki farklılıklar artmaya

mahkûmdur (Raja, 2016, s. 3-5). Engelliler için erişilebilirlik, bir sistemi veya bir binayı kullanılabilir kılmak demektir. Engelliler için erişilebilirlik bilgilendirici sistemlere uygulandığında, bir bilgi sistemi, alternatif girdi ve/veya çıktı yöntemleri kullanan biri tarafından kullanılabilir kadar esnekler (Dudley ve Lazar, 2008, s. 3112-3113).

Engelliler için web erişilebilirliği ise, engellilerin web sayfaları ile etkili bir şekilde etkileşimde bulunmalarını sağlayan web tasarımı anlamına gelir. Web erişilebilirliği, tüm engelleri dikkate alır. Erişilebilirlik konularını netleştirmek ve çözümler tanımlamak için, Web Erişilebilirlik Girişimi (Web Accessibility Initiative=WAI) uluslararası standartlar geliştirmektedir ve web'i erişilebilir hale getirme konusunda temel bir role sahip üç kural kümesi önerir.

- *WCAG 1.0 (Web İçeriği Erişilebilirlik Yönergeleri),
- *UAAG (Kullanıcı Aracı Erişilebilirlik Yönergeleri),
- *ATAG (Yazma Araçları Erişilebilirlik Yönergeleri).

Bu kılavuzlar, web teknolojilerinin web siteleri, tarayıcılar ve erişilebilir düzenleme araçları oluşturmak için nasıl kullanılabilirliğini açıklamaktadır. İnternetin artan kullanılabilirliği açısından güçlü işaretler olup, İnternet'in temel teknik özelliklerini temel alırlar (Isaila ve Nicolaub, 2010, s.4498).

Web erişilebilirliği kuramsal olarak yasayla uygulanabilirken, önemli olan mesele teknik açıdan bir web sitesini erişilebilir kılmaktır. Bu konuda çeşitli ve farklı yaklaşımlar bulunmakla beraber, bir web sitesinin erişilebilirlik için “yeniden uyarlanması” yerine, ilk etapta erişilebilir olmasını sağlamak daha kolaydır (Dudley ve Lazar, 2008, 3114). Bu noktada insan-bilgisayar etkileşiminin dikkate alınması da engellilerin bilgiye erişimi açısından önemlidir. “İnsan-bilgisayar etkileşimi, bilgi teknolojilerine dayalı sistemlerin daha kullanılabilir olması ve kullanıcının taleplerine daha uygun sistemler üretilmesi konusu ile ilgilenen multidisipliner bir alandır.

İnsan ve bilgisayar birlikte çalıştığında yapılacak işlerin tasarımı, planlanması ve çalışması olarak ifade edilebilir. İnsan bilgisayar etkileşiminin amacı, bilgisayarın kullanımını daha verimli hale getirmektir. İnsan ve bilgisayar etkileşimi, ara yüzler aracılığı ile gerçekleşir. Bu ara yüzler, yazılımın bir fonksiyonu olabileceği gibi, çeşitli donanım bileşenleri (çevresel bileşenler) ile de etkileşim sağlanabilir” (Aktaş ve diğerleri, 2007, s.425). İnsan-bilgisayar etkileşimi dünyasında, engeller genellikle üç farklı kategoriye ayrılır: algılama engelleri (görme ve işitme kısıtlamaları), motor/fiziksel engeller (el, kol ve konuşmanın sınırlı kullanımı) ve bilişsel engeller (Lazar ve diğerleri, 2015, s. 2-4).

Engelli insanlar için erişilebilirliği geliştiren teknolojiler ise genellikle üç sınıfa ayrılır:

Yardımcı Teknoloji; engelli bir kişinin işlevsel yetenekleri geliştirmek amacıyla özellikle tasarlanmış teknoloji,

Uyarlanabilir Teknoloji; engelli insanlara, normalde erişemeyecekleri teknolojiyi kullanmalarına izin veren bir düzenek,

Erişilebilir Teknoloji; birçok geniş uygulama alanına sahip, engelli insanlar için engelleri kaldırmaya yardımcı olan ve dünyayı daha erişilebilir hale getiren teknoloji (Atkinson ve Castro, 2018, s.50).

İlerleyen teknolojik imkanlar, engelli bireylerin zorluklarını en aza indirmek; ihtiyaçların karşılanması, hayatın düzenlenmesi, bilgiye erişim ve sosyal ilişkilerin sürdürülmesine yönelik birçok engeli ortadan kaldırmak amacıyla engel türlerine göre teknolojik ürünler de geliştirilmesine imkan tanımaktadır. Engelli bireylerin engel gruplarına bağlı olarak farklılık gösteren engellilere yönelik uyarlanmış teknolojik ürünlere göz atmak faydalı olacaktır.

3.1. Görme Engellilere Yönelik Teknolojiler

Görme engelli bireylerin engellerini ortadan kaldırmanın çeşitli yolları bulunmaktadır. Bunlardan en önemlileri, görme engelli

bireylerin yararlandığı görsel-multimedya bilgisinin işitsel hale dönüştürülmesi ve özel yazılım kullanımı ile grafik büyütme çözümleridir.

Görme engelli bireylerin ve eğitimcilerinin bilgilendirilmesi ve eğitimi için geliştirilmiş e-öğrenme ortamı da, görme engellilerin iletişim ihtiyaçlarını ve engellerini ortadan kaldıran teknolojilerle hedef kitleye çeşitli olanaklar sağlamaktadır. Bu tür destekleyici ortamlar, görme engelli kişilerin engellerinin psikolojik açıdan anlaşılması ilkesine dayanmaktadır. Bu ilke, engellilerin sadece hayatını kolaylaştırmak değil, aynı zamanda diğer becerilerini de arttırarak hem kişisel hem de iletişimsel ihtiyaçlarını karşılamak için dikkate alınması esas olan bir prensiptir (Drigas, Kouremenos ve Vrettaros, 2013, s. 2-4).

Başlangıçta, engelli kişilere yardımcı olmak için geliştirilen birçok teknoloji, sonrasında daha geniş bir uygulama alanı bulmaktadır. Tarayıcı teknolojisi de, Ray Kurzweil' in körler için bir okuma makinası yapma kararı ile doğmuştur (Lazar ve diğerleri, 2015, s. 2-4). “Görme engellilere yönelik olarak dünyadaki en muhteşem buluş, yazılı bir metni, bir makinanın üzerine koymak ve onu duymaktır. Braille kullanmadan, bir başkasına okutmadan bir kitabı okumaktır. Bunu Raymond Kurzweil başarmıştır. Bu, Braille'den bu yana başarılmış en büyük buluştur. Kurzweil tarafından tasarlanan bu okuma makinası, basılı metni yüksek sesle okumak amacıyla bir konuşma sentezleyici ile elektronik bir tarayıcı kullanmaktadır. Bu makina,1980'li yıllarda 2000'den fazla farklılığı bulunan 1000 dil kuralları ile programlanmıştı ve o yıllarda 200 farklı yazı türünü ve 225'ten fazla kelimeyi bir dakikada okuyabilmekteydi. Kurzweil Okuma Makinası'nın o yıllarda kör bireylere son derece uygun olma nedenlerinden en önemlisi, Körler Ulusal Federasyonu'nun (National Federation of the Blind) kör kullanıcıları tarafından denenmiş olması idi. Bu okuma makinası'nın geliştirildiği yıllardan günümüze, görme

engellilerin bilgi erişim sorunlarına çözüm olarak geliştirilen ürünler şu başlıklarda irdelenebilir:

*Ekran Büyütücüleri: Genellikle az görebilen kullanıcılara yönelik olarak geliştirilen ekran büyütücü yazılımlar aynı zamanda “büyük baskı” programları olarak da anılmaktadır. Bu, kolay ve ucuz olarak gerçekleştirilebilen bir uyarlamadır ve yazı karakterini 13.9 puntodan daha büyük gösterebilen görüntü biçimi olarak tanımlanmaktadır. Salt görme engelli kullanıcılar için değil, aynı zamanda ekrandaki bilgiyi daha rahat okumak isteyen kullanıcılar için de kullanılabilir. Ekran büyütücüler, ekranda görüntülenen her karakterin, ekranın bir bölümünün veya tamamının seçilerek büyütülmesine olanak sağlamaktadır.

*Ekran Okuyucu Yazılımlar: Kör kullanıcılar için tasarlanmıştır. Ekranın kullanıcının seçtiği bir bölümünü sentezlenmiş ses olarak okuyan yazılımlardır. Bu yazılımlar, metni sese çevirebilirler, eğer görsel objeler için oluşturulmuş bir metin varsa, bunlar da sese çevrilebilmektedir.

*Braille Girdi-Çıktı Donanımları: Ekranda görüntülenen metni, menüleri okuyarak bir Braille ekranını veya Braille alfabesi ile basılmış belgeleri kullanıcısına ileten donanımlardır. Bu donanımlar, uygun bir klavye ile kişisel bilgisayarlara bağlanarak çalışabilmektedir. Bilgisayara girdi, standart bir klavye ile yapmakta, çıktı ise istenirse Braille olarak alınabilmektedir ” (Sübaşıoğlu, 2000, s. 188-204).

3.2. İşitme Engellilere Yönelik Teknolojiler

“İşitme engelli kullanıcılar sadece ses aracılığı ile iletişim gerektiren uygulamalarda güçlüklerle karşılaşmaktadırlar. Bu engel grubuna yönelik olarak uyarlanmış teknolojiler ise şunlardır:

**İşitme Engelliler İçin İletişim Cihazı (TDD-Telecommunications Device for the Deaf)*: TDD, normal telefon hatlarına bağlanan ve ses yerine yazı transferi amacına yönelik bir araçtır. Hattın bir

ucundaki klavye ile yazılanlar, diğer uçtaki ekranda izlenebilmektedir. Hattın sadece bir ucunda TDD varsa, aracı istasyonlarda bulunan operatörler TDD cihazından gelen yazıyı okuyarak ve normal telefondan gelen sesleri yazıya çevirerek iletişimin gerçekleşmesini sağlarlar.

**Ses ve konuşma çeviricileri:* Video gibi görsel ve işitsel ortamlardaki konuşmaları yazıya çevirerek işitme engellilerin erişimine olanak sağlayan cihazlardır.

**Ses yükselticiler:* Telefon vb. ses iletimine dayanan iletişim araçlarında normalden daha yüksek ses seviyeleri üretmeye yarayan cihazlardır. Kullanıcı, sesi istediği gibi ayarlayabilmektedir.

**Frekans ayarlayıcılar:* İletilen seslerin frekanslarını düşürerek, erişimini kolaylaştıran cihazlardır. İşitme bozuklukları yüksek frekanstaki sesleri algılama sorunları yarattığından, frekans ayarlamaları yoluyla erişimi arttırmak olanaklıdır.

İşitme engelli kullanıcılara yönelik olarak tasarımlanmış olmalarına karşın, ses ve konuşma çeviricileri, ses yükselticiler ve frekans ayarlayıcılar aynı zamanda görme engelliler için de kullanılabilen teknolojilerdir.

**Sinyal sistemleri:* Sesli uyarılarda bulunan sistemlerde (örneğin; bilgisayara yanlış giriş ya da hata mesajı veren sesli uyanlarda), bu uyanların işitme engelli kullanıcılara da ulaşabilmesi için görsel sinyaller (örneğin; yanıp sönen cursor ya da ekran) sağlayan sistemlerdir” (Subaşıoğlu, 2000, s. 188-204).

3.3. Fiziksel Engellilere Yönelik Teknolojiler

“Fiziksel sınırlamaları bulunan insanlar tarafından bilgisayara erişim, temelde girdi teknolojisinin konusunu oluşturmaktadır. Bu tür kullanıcılar, standart klavyeleri ve mouse’ları kullanmakta güçlüklerle karşılaşmaktadır. Bu kullanıcılara yönelik olarak geliştirilmiş teknolojiler;

**Alternatif işaretleme araçları:* Bu araçlar, vücutlarının bir bölümünün (ayak, baş, el, göz) hareketlerini kontrol edebilen kullanıcılar için geliştirilmiştir. Ayak, baş, el ya da göz hareketleri ile kontrol edilebilen işaretleme araçları ile fiziksel engelliler bilgisayarı yönlendirebilmektedirler.

**Ekran klavyeleri:* Ekran klavyeleri, standart bir klavyenin tüm özelliklerini bir ekran üzerinde sunan sistemlerdir. Ekranda cursor'u bir tuş üzerinde hareket ettirmek, tıpkı standart bir klavye üzerindeki bir tuşa basmak gibidir. Fiziksel engelli kullanıcılar, alternatif işaretleme araçları ile birlikte ekran klavyesini kullanabilmektedirler.

**Ses-yazı çeviricileri:* Bu çeviriciler aracılığıyla yazı ya da çeşitli komutlar klavye kullanılmaksızın, sesle iletilebilmektedir.

**Akıllı sözlükler:* Kullanıcının, yazdığı kelimeyi sonuna kadar yazmasına gerek kalmadan tamamlayan sözlüklerdir.

**Geliştirilmiş klavye özellikleri:* StickyKeys: İşlev tuşlarının (Shift, Control vb.) kullanımında değişiklik yaparak, birden fazla tuşa aynı anda basamayan kullanıcılar için, tuşlara sırayla basma olanağı sağlamaktadır.

MouseKeys: Mouse kullanamayan kullanıcıların, girdilerini klavye ile yapabilmelerini sağlar.

RepeatKeys: Karakterlerin tekrarı için gereken süreyi artırarak kullanıcılara tuşları geri çekmek için zaman kazandırır.

SlowKeys: Karakterlerin basılması için tuşların basılı tutulması gereken süreyi azaltarak yazım hatalarını önler” (Subaşıoğlu, 2000, s. 188-204).

3.4. Zihinsel Engellilere Yönelik Teknolojiler

“Zihinsel engelliler, az görenler ve fiziksel engeli bulunan kullanıcılarla hemen hemen aynı karakteristiklere sahip olduklarından, az görenlere ve fiziksel engellilere yönelik olarak tasarımlanmış

birçok teknoloji, zihinsel engelliler tarafından da kullanılabilir. Özel olarak bu tür engeli bulunan bireylere yönelik olarak tasarılanmış çok fazla teknoloji bulunmamakla birlikte, algılama ve ilişki kurmaya yönelik basit hafıza ve yönlendirme yardımcılarını kullanılmaktadır” (Subaşıoğlu, 2000, s. 203-216).

Gelişen teknolojiler her ne kadar engellilerin hayatını kolaylaştırır da tek başına yeterli değildir. Teknolojinin yanı sıra bir takım uyarlamalar yapılması gerekmektedir. Doğuştan işitme engelliler sesleri tam olarak tanıyamadıkları için dil gelişimleri zayıftır ve çekim eklerinde, yardımcı fiillerde, devrik ve çok uzun cümleleri okumada zorluklar yaşamaktadır. Aynı şekilde zihinsel engelliler ve öğrenme güçlüğü olanlar için de benzer durum geçerlidir. Bu gibi durumlarda uzun ve karmaşık metinler yerine “kolay okunabilen” diye adlandırılan metinler kullanılması bahsi geçen gruplardaki engelliler için daha faydalı olmaktadır. “Kolay okunabilen teriminin birbirinden çok az farkı olan iki tanımı bulunmaktadır. Bu tanımlardan biri metnin ortalama bir metine kıyasla okunmasını daha kolay hale getiren fakat anlaşılmasını kolaylaştırmayan dilsel bir uyarlama biçimindedir, diğer tanım ise hem okumayı hem anlamayı kolaylaştıran bir uyarlamayı ifade etmektedir” (International Federation of Library Associations and Institutions [IFLA] ve IFLA Section of Libraries Serving Disadvantaged Persons, 1997). Konunun daha net anlaşılabilmesi için ek 3’de yer alan örneğe bakmak faydalı olacaktır. Örnekte aynı metnin orijinal versiyonu ve kolay okuma versiyonu verilmiştir.

Buraya kadar engellilik türleri ve engelliler için uyarlanmış teknolojilere değindikten sonra, çalışmanın devamında konu edilecek olan engellilerin bilgiye erişimi konusunda hukuki boyutun önemli olması sebebiyle konu ile ilgili öne çıkan hukuki düzenlemelerden bahsetmek yerinde olacaktır.

4. Engellilerin Bilgiye Erişimi ile İlgili Hukuki Düzenlemeler

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası Madde 42'ye göre; Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz. Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır (*Türkiye Cumhuriyeti Anayasası*, 1982).

Birleşmiş Milletler Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme; “Bu Sözleşme’nin amacı, engellilerin tüm insan hak ve temel özgürlüklerinden tam ve eşit şekilde yararlanmasını teşvik etmek, korumak ve sağlamak ve doğuştan sahip oldukları onura saygıyı güçlendirmektir.” Türkiye tarafından da imzalanan, toplam 50 maddeden oluşan ve taraf olan devletlere, engellilere karşı ayrımcılığı ortadan kaldırmak ve onların yaşam standartlarını yükseltmek gibi yükümlülükler getiren sözleşmenin konumuz ile ilgili maddeleri şu şekildedir:

“Madde 9 Erişebilirlik;

1. Taraf Devletler engellilerin bağımsız yaşayabilmelerini ve yaşamın tüm alanlarına etkin katılımını sağlamak ve engellilerin diğer bireylerle eşit koşullarda fiziki çevreye, ulaşım, bilgi ve iletişim teknolojileri ve sistemleri dahil olacak şekilde bilgi ve iletişim olanaklarına, hem kırsal hem de kentsel alanlarda halka açık diğer tesislere ve hizmetlere erişimini sağlamak için uygun tedbirleri alacaklardır. Erişim önündeki engellerin tespitini ve ortadan kaldırılmasını da içeren bu tedbirler diğerlerinin yanında, aşağıda belirtilenlere de uygulanır:

(a) Binalar, yollar, ulaşım araçları ve okullar, evler, sağlık tesisleri ve işyerleri dahil diğer kapalı ve açık tesisler;

(b) Elektronik hizmetler ve acil hizmetler de dahil olmak üzere bilgi ve iletişim araçları ile diğer hizmetler.

2. Taraf Devletler aşağıdakileri gerçekleştirmek için de uygun tedbirleri alacaklardır:

(a) Kamuya açık veya kamu hizmetine sunulan tesis ve hizmetlere erişime ilişkin asgari standart ve rehber ilkelerin geliştirilmesi, duyurulması ve bunlara ilişkin uygulamaların izlenmesi;

(c) İlgili kişilerin engellilerin karşılaştığı ulaşılabilirlik sorunlarıyla ilgili olarak eğitilmesi;

(f) Engellilerin bilgiye erişimini sağlamak için onlara uygun yollarla yardım ve destek sunulmasının teşvik edilmesi;

(g) Engellilerin İnternet dahil yeni bilgi ve iletişim teknolojilerine ve sistemlerine erişiminin teşvik edilmesi;

(h) Erişilebilir bilgi ve iletişim teknolojileri ve sistemlerinin tasarım, geliştirme ve dağıtım çalışmalarının ilk aşamadan başlayarak teşvik edilmesi ve böylece bu teknoloji ve sistemlere engelliler tarafından asgari maliyetle erişilebilmesinin sağlanması” (Engellilerin Haklarına, 2009).

“Madde 21 Düşünce ve İfade Özgürlüğü ile Bilgiye Erişim; Taraf Devletler engellilerin iş bu Sözleşme’nin 2. Maddesinde tanımlanmış tüm iletişim araçlarını tercihe bağlı kullanabilmesi, bilgi ve fikir araştırma, alma ve verme özgürlüğü dahil düşünce ve ifade özgürlüğünden diğer bireylerle eşit koşullar altında yararlanabilmesi için uygun tüm tedbirleri alır. Bu tedbirler aşağıdakileri içermelidir:

(a) Kamuya sunulması amaçlanan bilginin engellilerin erişebileceği biçimlerde ve farklı engelli gruplarına uygun teknolojilerle güncel olarak ve ek bir bedel alınmaksızın sunulması;

(b) Engellilerin resmi temaslarda işaret dillerini, Braille alfabesini, beden dilini ve tercih ettikleri diğer tüm erişilebilir iletişim araç ve biçimlerini kullanmalarının kolaylaştırılması;

(c) Kamuya açık hizmet sunan özel kuruluşların internet dahil olmak üzere, engellilerin erişebileceği ve kullanılabilceği biçimde bilgi ve hizmet sunmalarının teşvik edilmesi;

(d) İnternet aracılığıyla bilgi sunanlar dahil olmak üzere kitle iletişim hizmeti sunan kurumların hizmetlerini engellilerin erişebileceği şekillerde sunmalarının teşvik edilmesi;

(e) İşaret dili kullanımının kabul ve teşvik edilmesi

Madde 24 Eğitim;

1. Taraf Devletler engellilerin eğitim hakkını tanır. Taraf Devletler, bu hakkın fırsat eşitliği temelinde ve ayrımcılık yapılmaksızın sağlanması için eğitim sisteminin bütünleştirici bir şekilde her seviyede engellileri içine almasını ve ömür boyu öğrenim imkanı sağlar. Bunun için aşağıdaki hedefler gözetilmelidir:

3. Taraf Devletler engellilerin toplumun eşit üyeleri olarak eğitime tam ve eşit katılımlarını kolaylaştırmak için yaşamı ve sosyal gelişim becerilerini öğrenmelerini sağlar. Taraf Devletler bu amaçla aşağıda belirtilen tedbirleri alır:

(c) Görme, işitme veya hem görme hem işitme-konuşma engellilerin özellikle çocukların eğitiminin en uygun dille, iletişim araç ve biçimleriyle, onların akademik ve sosyal gelişimini artırıcı ortamlarda sunulmasının sağlanması.

4. Taraf Devletler bu hakkın yaşama geçmesini sağlamak için, engelli olanlar dahil olmak üzere, işaret dilini ve Braille alfabesini bilen öğretmenlerin işe alınması ve eğitimin her düzeyinde çalışan uzmanların ve personelin eğitimi için uygun tedbirleri alır. Sözkonusu eğitim engelliliğe ilişkin bilincin artırılmasını, alternatif iletişim araç ve biçimleri ile destekleyici eğitim tekniklerinin ve materyallerinin kullanılmasını içermelidir.

5. Taraf Devletler engellilerin genel yüksek okul eğitimine, mesleki eğitime, erişkin eğitime ve ömür boyu süren eğitime ayrımcılığa uğramaksızın diğer bireylerle eşit koşullar altında erişimini sağlar. Taraf Devletler bu amaçla engellilerin ihtiyaçlarına uygun makul düzenlemelerin yapılmasını temin eder.

Madde 30. Kültürel Yaşama, Dinlenme, Boş Zaman Aktiviteleri ve Spor Faaliyetlerine Katılım;

1. Taraf Devletler engellilerin diğer bireylerle eşit koşullar altında kültürel yaşama katılım hakkını tanıır ve engellilerin aşağıda belirtilenlerden yararlanmasını sağlamak için gerekli tüm tedbirleri alır:

(a) Kültürel materyallere ulaşılabilir biçimleri aracılığıyla erişmek;

(c) Tiyatro, müze, sinema, kütüphane ve turistik hizmetler gibi kültürel etkinliklerin yapıldığı veya hizmetlerin sunulduğu yerlere ve ayrıca mümkün olduğu ölçüde ulusal kültür açısından önemli anıtlar ve alanlara erişmek” (Engellilerin Haklarına, 2009).

Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnmelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun; “Madde 3-(Değişik:6/2/2014-6518/63 md.) Bu Kanunun uygulanmasında;

a) Doğrudan ayrımcılık: Engelliliğe dayalı ayrımcılık temeline dayanan ve engellinin hak ve özgürlüklerden karşılaştırılabilir durumdakilere kıyasla eşit şekilde yararlanmasını engelleyen, kısıtlayan veya zorlaştıran her türlü farklı muameleyi,

b) Dolaylı ayrımcılık: Görünüşte ayrımcı olmayan her türlü eylem, işlem ve uygulamalar sonucunda engelliliğe dayalı ayrımcılık temeliyle bağlantılı olarak, engellinin hak ve özgürlüklerden yararlanması bakımından nesnel olarak haklılaştırılmayan dezavantajlı bir konuma sokulmasını,

d) Engelliliğe dayalı ayrımcılık: Siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni veya başka herhangi bir alanda insan hak ve temel özgürlüklerinin tam ve diğerleri ile eşit koşullar altında kullanılması veya bunlardan yararlanılması önünde engelliliğe dayalı olarak gerçekleştirilen her türlü ayırım, dışlama veya kısıtlamayı,

f) Erişilebilirlik: Binaların, açık alanların, ulaşım ve bilgilendirme hizmetleri ile bilgi ve iletişim teknolojisinin, engelliler tarafından güvenli ve bağımsız olarak ulaşılabilir ve kullanılabilir olmasını,

l) Umuma açık hizmet veren yapı: Kamu hizmeti için kullanılan resmî binalar, ibadet yerleri, özel eğitim ve özel sağlık tesisleri; sinema, tiyatro, opera, müze, kütüphane, konferans salonu gibi kültürel binalar ile gazino, düğün salonu gibi eğlence yapıları; otel, özel yurt, iş hanı, büro, pasaj, çarşı gibi ticari yapılar; spor tesisleri, genel otopark ve buna benzer umuma ait binaları ifade eder.

Madde 7- (Değişik:6/2/2014-6518/69 md.); Bilgilendirme hizmetleri ile bilgi ve iletişim teknolojisinin engelliler için erişilebilir olması sağlanır.

Eğitim ve öğretim Madde 15- (Değişik:6/2/2014-6518/73 md.); Hiçbir gerekçeyle engellilerin eğitim alması engellenemez. Engelliler, özel durumları ve farklılıkları dikkate alınarak, yaşadıkları çevrede bütünleştirilmiş ortamlarda, eşitlik temelinde, hayat boyu eğitim imkânından ayrımcılık yapılmaksızın yararlandırılır.” (Özürlüler ve Bazı Kanun, 2005).

5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu; “Ders kitapları dahil, alenileşmiş veya yayımlanmış yazılı ilim ve edebiyat eserlerinin engelliler için üretilmiş bir nüshası yoksa hiçbir ticarî amaç güdülmeksizin bir engellinin kullanımı için kendisi veya üçüncü bir kişi tek nüsha olarak ya da engellilere yönelik hizmet veren eğitim kurumu, vakıf veya dernek gibi kuruluşlar tarafından ihtiyaç kadar kaset, CD, braille alfabesi ve benzeri formatlarda çoğaltılması veya ödünç verilmesi bu Kanunda öngörülen izinler alınmadan gerçekleştirilebilir. Bu nüshalar hiçbir şekilde satılmaz, ticarete konu edilemez ve amacı dışında kullanılamaz ve kullanılamaz. Ayrıca bu nüshalar üzerinde hak sahipleri ile

ilgili bilgilerin bulundurulması ve çoğaltım amacının belirtilmesi zorunludur.” (Fikir ve Sanat, 1951).

İstanbul Üniversitesi Özel Gereksinimli Öğrenciler için Eğitimde Fırsat Eşitliği Yönergesi; “Bilgiye Erişim Madde 9 – (2) Özel gereksinimli öğrencilerin eğitim aldıkları bölümlerin kütüphanelerinden talep ettikleri yayınlar, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’na uygun olarak istedikleri formatta çoğaltılır veya ödünç olarak verilir.

(3) Engelsiz Bilgi Merkezi tarafından özel gereksinimli öğrencilerin dersleriyle ilgili ve kişisel gelişimlerine katkıda bulunacak her türlü materyal, talebi doğrultusunda öğrencinin istediği formatta (MP3, Braille, MS Word, PDF vb.) hazırlanır.” (İstanbul Üniversitesi Özel, 2014).

5. Kütüphanelerde Engelliler için Bilgiye Erişim Hizmetleri

Bilgiye erişim çağdaş bilgi toplumuna mensup bireylerin toplumsal yaşamla arasındaki ilişki ve ihtiyacı olan hizmetlere ulaşabilmesinde kaçınılmaz bir şarttır ve her birey ihtiyaç duyduğu bilgiye erişebilmek hakkına sahiptir. Her kullanıcı, bilgi kaynaklarına erişim sağlamayı ve bu kaynaklardan yararlanmayı öğrenme gereksinimindedir. Bilgi kaynaklarına kimsenin yardımı olmaksızın, bağımsız bir şekilde erişim sağlamak ve bunları etkin olarak kullanmak, tüm kullanıcılar gibi engelli kullanıcıların da temel hakkıdır (Hamilton ve Ketten, 2011).

“İçinde bulunduğumuz bilgi çağında, internet dahil, teknolojinin sunduğu bilgi ve iletişim olanaklarından eşit koşullarda yararlanılabilmesini teminen özellikle desteksiz görülen toplum kesimlerine özel önem verilmesi, ilgi gösterilmesi ve bu kapsamda engelli ve yaşlı bireylerin özel ihtiyaçlarının dikkate alınması önem”lidir (Engelsiz Erişim Çalışma Grubu, 2012, s. 63). Erişilebilir bilgi, belirli engellere sahip kişiler için anlaşılır formatlarda sunulan bilgilerdir. Ancak erişilebilirlik, bundan daha fazlasını

ifade eder; erişilebilir bilgi, haklarının tehlikede olduğu olağandışı durumlarda insanlar tarafından kullanılabilen bir haktır. Bilişsel, zihinsel veya diğer engelleri olan insanlar, hakları, istek ve tercihlerinin başkaları tarafından dikkate alınması gereken çok fazla bilgiye ihtiyaç duyar. Engelliliğin asla eşit haklara engel teşkil etmemesi gerektiğine göre, bunun gerçekleşebilmesi için bilginin ulaşılabilir, anlaşılır formatlarda -hatta en karmaşık durumlarda bile- sunulması gerekmektedir (Edmonds, 2004, s. 51-53).

Bilgiye erişilebilirliğin engelli insanların bağımsız yaşamaları ve yaşamlarının her alanına diğer insanlarla eşit temelde tam olarak katılımını kolaylaştırmasının sağlanabilmesi koşullarını Engellilik Sözleşmesinin 9. ve 21. maddelerindeki haliyle özetlersek;

- ✓ Genel halk için özürülere, farklı özür türlerine uygun erişilebilir format ve teknolojilere yönelik bilgi sağlamak,
- ✓ İşaret dili, Braille alfabesi ve diğer erişilebilir araçların, engelli kişilerin kullanmayı seçtikleri iletişim biçimleri ve biçimlerinin kabulünü ve kolaylaştırılmasını sağlamak,
- ✓ İnternetle ilişkili olanlar da dâhil olmak üzere yeni bilgi ve iletişim teknolojilerine ve sistemlere erişimi teşvik etmek,
- ✓ Erişilebilir bilgi ve iletişim teknolojilerinin ve sistemlerinin erken aşamada tasarımını, geliştirilmesini, üretilmesini ve dağıtımını teşvik etmek, böylece bu teknolojilerin ve sistemlerin asgari maliyetle erişilebilir olmasını sağlamak,
- ✓ Ulaşılabilir formatlarda bilgi ve hizmetler sunmak için internet de dahil olmak üzere halka hizmet sunan özel kuruluşları yardıma çağırmak,
- ✓ İnternet üzerinden bilgi sağlayıcıları da dâhil olmak üzere kitle iletişim araçlarını teşvik ederek, hizmetlerini engelliler tarafından erişilebilir hale getirmek (Human Rights Commission, 2012, s. 6).

“Bireysel ve toplumsal gelişmeler ve gereksinimler doğrultusunda hizmet stratejilerini saptayarak bilgi hizmetlerini geliştirme sorumluluğu, doğrudan kütüphanecilerindir” (Subaşıoğlu, 2008, s. 413). Bu yüzden, kütüphaneler gelişen teknolojik imkanlardan yararlanarak engelli kullanıcılarına yönelik hizmetlerin sürdürülebilirliğini sağlamalıdır. Kütüphaneler, herkesin olduğu gibi engellilerin de bilgiye erişiminin sağlanmasında en önemli kurumlardandır. Engelli teknolojilerinin gelişimi ile beraber bilgiye erişim daha kolay hale gelmiştir fakat sadece teknoloji bilgiye erişim için tek başına yeterli olamaz. Basılı materyal üzerindeki bilginin erişilebilir hale getirilmesi ve engelli kullanıcılara ulaştırılması gerekmektedir. Kütüphane kurumlarının, toplumun tüm bireylerine eşit şartlarda hizmet verebilmesi görevi kapsamında engelli kullanıcıların da bilgiye erişimine yönelik gerekli malzeme, donanım, yazılım ve personel desteğine sahip olması, bu konuda teknolojik gelişmeleri takip ederek hizmete dönüştürmesi son derece önemlidir (Vandenbark, 2010). “Kütüphaneler, sundukları hizmetlerle eğitim öğretim faaliyetlerini destekleyen kurumlardır. Sahip oldukları kaynaklar ve sundukları hizmetlerle bilgi gereksinimini karşılayan ve bilimsel üretimi destekleyen kütüphanelerin, hizmet verdikleri tüm bireylerin ve tüm araştırmacıların bilgi gereksinimlerini karşılamaları beklenir. Kütüphaneler, hizmet ve kaynaklarını, engelli ve engelsiz tüm bireylere sunmak durumundadır” (Zencir, Kutlutürk ve Subaşıoğlu, 2017, s.721).

Engellilerin gündelik hayatlarında başkalarına bağımlı olmadan, herkesle eşit koşullarda tüm ihtiyaçlarına uygun yaşayabilmelerinin temel koşulu, fiziksel çevrenin erişim sorunlarının giderilmesinden geçmektedir (Tiyek, Hamza ve Baş, 2016, s.230). Dolayısıyla, kütüphane hizmet kalitesinin temel öğelerinden biri olan “bina” engelli kullanıcılar için çok daha hayati bir unsurdur. Çünkü engelli kullanıcının ihtiyaç duyduğu bilgiye engelsiz erişimi için kütüphanede kendi yaşadığı ortamdaki kadar rahat edebilmesi,

kolaylıkla istediği hizmete ulaşabilmesi gerekir. Bunun için de kütüphanenin bulunduğu binanın dış ve iç çevresinin kullanışlı ve kolay erişilebilir şekilde tasarlanmış olması son derece önemlidir.

5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun'da bahsi geçen; "Kamu kurum ve kuruluşlarına ait mevcut resmî yapılar, mevcut tüm yol, kaldırım, yaya geçidi, açık ve yeşil alanlar, spor alanları ve benzeri sosyal ve kültürel alt yapı alanları ile gerçek ve tüzel kişiler tarafından yapılmış ve umuma açık hizmet veren her türlü yapılar... özürülüler ve hareket kısıtlılığı bulunan bireyler için binalarda ulaşılabilirlik gerekleri" ve TSE 9111 TST 911 standartları (Engelliler Hakkında Kanun, 2005) doğrultusunda, kütüphane binaları engellilerin bilgiye erişimine uygun nitelikte oluşturulmalıdır. Kütüphane binaları ve çevresel faktörler engelli dostu olarak tasarlanmalı, kütüphanelerde engellilerin rahatça ulaşabilecekleri ve yararlanabilecekleri bölümler düzenlenmelidir. Nitekim, 11 Ocak 2012 tarihinde kabul edilen, 28170 sayılı Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği'nin 11. Maddesinde de "Kütüphane binaları, engelli kullanıcıların kütüphane hizmetlerinden tam olarak yararlanmalarını sağlayacak şekilde tasarlanı" (Halk, 2012) denilmektedir. Tasarım yaparken bina içerisinde bulunan bölümler arasındaki ilişki ve eşgüdüm, bunların birbiriyle uyumunun bir bütünlük oluşturması sağlanmalı, standartlara uyulmalıdır. Engelli kullanıcının gereksinimlerini karşılayabilen bir kütüphane binası, binanın kullanım evresinde yapı ile insan arasında sağlıklı bir ilişki oluşturur. Engelli kullanıcı olmayan kütüphane olabilir, ancak bu hiçbir zaman olmayacağı anlamına gelmez (Küçükcan, 2012, s.166).

Kütüphanelerde "sunulan hizmet ve kaynakların engelli bireyleri kapsayacak şekilde genişletilmesi, eşit eğitim alma hakkının sağlanması açısından önemlidir. Ülkemizde kütüphane hizmetlerini engelli kullanıcılar açısından değerlendiren çalışmaların çoğunlukla görme engellilere odaklanmış" (Zencir, Kutlutürk ve

Subaşıoğlu, 2017, s.719) olduğu görülmektedir. Nitekim çalışmanın bu bölümünde bahsedilen, Türkiye’de engelli kullanıcıların bilgiye erişimi hizmetinde öne çıkan bazı kütüphane uygulamalarında da görme engellilere yönelik hizmet yoğunluğu dikkati çekmektedir. Ancak aşağıda uygulamaları ve kullanılan donanımları açısından daha kapsamlı olarak bahsedilecek olan İstanbul Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı Engelsiz Bilgi Merkezi (İÜ KDDDB EBM)’nde her tür engel grubuna yönelik kütüphane hizmetlerinin verilmeye çalışıldığı görülmektedir.

Milli Kütüphane Konuşan Kitaplık; “1955 yılında Milli Kütüphane bünyesinde Görme Engelliler Bölümü kurulmuş, 1986 yılında ise adı Konuşan Kitaplık Bölümü olarak değiştirilmiştir” (Bakırcı, 2009). “Kültür Bakanlığı’na bağlı kütüphanelerde ve milli kütüphanede gönüllüler tarafından seslendirilen kitaplar Milli Kütüphane’nin Konuşan Kitaplık linki altında üye olan engellilere online olarak hizmet vermektedir. Konuşan Kitaplık bulunan Halk Kütüphanelerimiz:

1. Adana, Çağdaş Çocuk Kütüphanesi,
2. Antalya Tekelioğlu İl Halk Kütüphanesi,
3. Batman İl Halk Kütüphanesi,
4. Çanakkale Mehmet Akif Ersoy İl Halk Kütüphanesi,
5. Gaziantep. Şehit Kamil Bilgi Yılı İlçe Halk Kütüphanesi,
6. İstanbul, Beyazıt Devlet Kütüphanesi,
7. İstanbul. Bakırköy Rıfat Ilgaz İlçe Halk Kütüphanesi,
8. İzmir. Atatürk İl Halk Kütüphanesi,
9. İzmir. Aliağa İlçe Halk Kütüphanesi,
10. Bursa İl Halk Kütüphanesi,
11. Manisa - Salihli İlçe Halk Kütüphanesi,
12. İçel İl Halk Kütüphanesi,
13. Samsun Gazi İl Halk Kütüphanesi
14. Tekirdağ İl Halk Kütüphanesi” (Sağlamtunç, 2010, s.187).

İzmir Atatürk İl Halk Kütüphanesi Görme Engelliler Bölümü; “1984 yılında kuruluş çalışmalarına başlanan “Görmeyenler Bölümü” 1986 yılında resmen açılarak Türkiye’deki halk kütüphaneleri arasında ilk olma niteliğini kazanmıştır” (Kanık, 1994, s.44-45). İzmir Atatürk İl Halk Kütüphanesi Görme Engelliler Bölümü Braille kitapları kendi kütüphanelerinden ödünç vererek sesli kitapları ise Milli Kütüphane Konuşan Kitaplık altından yararlandırmaktadır.

Altınokta Körler Derneği Sesli Kütüphane; “Altınokta Körler Kütüphanesi, 1996 yılında Altınokta Körlere Hizmet Vakfı tarafından kurulan Altınokta Körler Eğitim ve Kültür Merkezinde bulunan ünitelerden biridir. Alanındaki en zengin kitaplığa sahip olan Altınokta Körler kütüphanesi, her ilgi alanına hitap eden Kabartma ve Sesli kitap kütüphanesidir” (Altı Nokta, 2018). Kütüphaneye ücretli üyelik kabul eden dernek ücretli üyelik yanında aylık eser sınırlaması yapmaktadır ve eserler için güvence bedeli almaktadır.

İstanbul Beyazıt Devlet Kütüphanesi Görme Engelliler Bölümü; “Görme engellilere verilen hizmetlerin oldukça kapsamlı olduğu Beyazıt Devlet Kütüphanesi’nde halkın değişik kesimlerinden gelen görme engelli kullanıcılara hizmet vermek amacıyla 1992 yılında açılan bölüm, kütüphanenin üst katında müzik bölümü ile birlikte yer almaktadır” (Kanık, 1994, s. 48-49). Kaset döneminde hizmete başlayan bölüm daha sonra kasetleri dijital ortama aktararak kullanıcılarına CD olarak ödünç vermektedir. Online hizmeti ise Milli Kütüphane Konuşan Kitaplık bünyesinde vermektedir.

Türkiye Görme Özürlüler Kitaplığı (TÜRGÖK); “Türkiye Görme Özürlüler Kitaplığı, yurdumuzda yaşayan görme özürlüler ile yurt dışında yaşayıp da Türkçe bilen görme özürlülerin, yazılı kaynaklara erişimini sağlamak üzere; 11 yaşında geçirdiği bir kaza sonucu gözlerini kaybeden eğitimci, yazar, çevirmen ve avukat Gültekin YAZGAN önderliğinde 2004 yılında İzmir’de

kurulmuştur. Türkiye Görme Özürlüler Kitaplığı, Türkiye'nin her yerine, ayrıca İngiltere, Hollanda, Kıbrıs, Amerika, Almanya'ya ücretsiz ve geri iadesiz hizmet vermektedir. Hizmet ulaştırdığı görme özürlü üye sayısı 6000'i aşmaktadır" (Türkiye Görme, 2018).

TÜRGÖK tarafından üretilen eserler kargo yoluyla ulaştırılırken aynı zamanda gönüllüler tarafından seslendirilen veya cihazlar aracılığıyla oluşturulmuş sesli kitaplara ve elektronik eserlere Boğaziçi Üniversitesi Görme Engelliler Teknoloji ve Eğitim Laboratuvarı (GETEM)'in web sayfası üzerinden de erişim sağlanabilir.

Boğaziçi Üniversitesi Görme Engelliler Teknoloji ve Eğitim Laboratuvarı (GETEM); "Boğaziçi Üniversitesi Görme Engelliler Teknoloji ve Eğitim Laboratuvarı (GETEM) tarafından tasarlanan internet kütüphanesi projesi, görme engellilerin bilgi kaynaklarına erişimini sağlamayı amaçlamaktadır. Bu proje (Türkiye'de sayıları 400 bin civarında olan) görme engellilerin yanı sıra, diğer tür engeli gereği basılı (printed) kaynaklardan sınırsızca faydalanamayan (felçli, dyslexic) bireyleri de kapsamaktadır" (Boğaziçi Üniversitesi Görme, 2018).

2006 yılında kurulan GETEM kendi ürettikleri erişilebilir eserlerin yanında çeşitli kurumlarla yaptıkları protokoller sonucunda farklı kurumlarda hazırlanmış eserleri de online olarak hizmete sunmaktadır. Ayrıca GETEM ve Türk Telekom iş birliği ile yapılan Telefon Kütüphanesi aracılığıyla görme engelliler sabit telefonlarıyla sesli kitapları dinleyebilmektedir.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sesli Kütüphane: "Kütüphanemiz, 1997 yılında Atatürk Kitaplığı binasında "Görme Engelliler Kütüphanesi Bölümü" adıyla hizmet vermeye başlamıştır. 2007 yılında Eyüp ilçesine taşınan kütüphanemizin ismi 2014 yılında "İBB Sesli Kütüphane" olarak değiştirilmiştir" (İ.B.B. Atatürk Kitaplığı, 2018). 2015 yılında İstanbul Kalkınma Ajansı mali desteğiyle gerçekleştirilen İstanbul Görme Engelliler Bilgi Merkezi

Projesi sonucunda proje kapsamında ve daha önce hazırlanan sesli kitaplar web sayfası üzerinden ve mobil uygulamalar aracılığıyla kullanıcılara hizmet verilmektedir.

5.1. İstanbul Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı Engelsiz Bilgi Merkezi (İÜ KDDDB EBM)

Kurulduğu günden beri araştırmacılara nitelikli hizmet verme çabasında olan İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi'nde aynı hizmeti engellilere de verebilmek amacıyla İstanbul Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı Engelsiz Bilgi Merkezi (İÜ KDDDB EBM) kurulması düşüncesi ortaya çıkmıştır ve İÜ Engelliler Uygulama ve Araştırma Merkezi (ENUYGAR) öncülüğü ve İÜ Sağlık Kültür ve Spor Daire Başkanlığı desteği ile 18 Ocak 2012 tarihinde EBM'nin açılmasıyla birlikte bilgiye engelsiz erişim hizmeti başlamıştır.

Yukarıda bahsi geçen ilgili yönetmelik ve standartlara uygun olarak İÜ EBM'nin bulunduğu Merkez Kütüphane dış ve iç mekanı, bina koşullarının elverdiği ölçüde engelli kullanıcılar için ulaşılabilir nitelikte düzenlenmiştir. Bu kapsamda, caddeden binaya kadar olan merdivenlere bedensel engelliler için rampa ve görme engelliler için hissedilebilir yüzey yaptırılmıştır. Yine aynı şekilde bina girişindeki basamaklar kaldırılarak rampa yapılmış

ve girişten okuyucu hizmetleri bankosuna ve Engelsiz Bilgi Merkezi'ne kadar hissedilebilir yüzey uygulaması yapılmıştır. Asansör düğmelerine rakamların altına Braille alfabesi rakamları eklenmiş ve hangi katta olduğunu belirten sesli sisteme çevrilmiştir. Tuvaletlere tekerlekli sandalyenin girebileceği ve içeride rahat

manevra yapabileceği ek kabinler eklenerek lavabo ve klozetler standarda uygun hale getirilmiştir. Ayrıca, Engelsiz Bilgi Merkezi girişinde fotoselli ve açıldığında sesli uyararı otomatik kapı yaptırılmış, bedensel engellilerin masayı verimli kullanabilmesi için tekerlekli sandalyenin rahatça altına girebileceği türde ve yükseklikte masalar tercih edilmiştir.

Temel hizmet noktası engellilerin bilgiye eşit ve engelsiz erişimini sağlamak olan Merkez aynı zamanda toplumun engelli farkındalığını artırmak ve engellilerin hayatın her alanında yer almasına katkı için sosyal, kültürel ve bilimsel etkinlikler düzenlemektedir.

Sadece görme engellilere değil tüm engellilere bilgi hizmeti vermek hedefiyle kurulan Merkez bu hedefe yönelik kullanıma sunduğu yardımcı teknoloji ürünleri sayesinde tam anlamıyla engelsiz erişim merkezi özelliği taşımaktadır ve engellilerin bilgi kaynaklarına kimseye ihtiyaç duymadan erişebilmelerini de sağlamaktadır. Ancak bu teknolojiler tek başına yeterli olmadığından, basılı bilgi kaynaklarının özellikle görme engelliler için erişilebilir formatlara çevrilmesi gerekmektedir.

Bu kapsamda gerçekleştirilen hizmetler;

- ✓ Sesli kitap oluşturma,
- ✓ E-kitap oluşturma,
- ✓ Braille doküman oluşturma,
- ✓ Üç boyutlu kabartma şekil-grafik doküman oluşturmadır.

5.1.1. Sesli Kitap Oluşturma

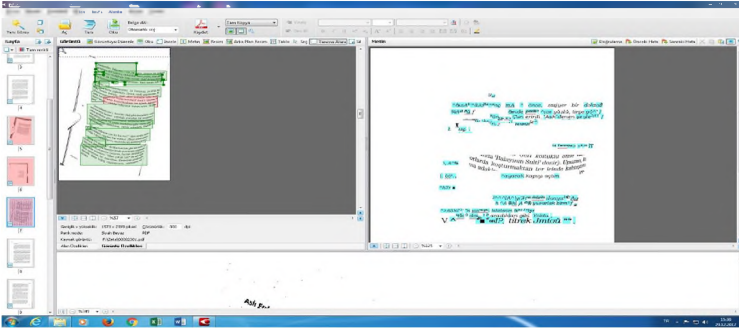
Gönüllü okuyucular tarafından yapılan seslendirme işlemleri, ısı ve ses yalıtımı yapılmış profesyonel ses stüdyosu özelliği taşıyan kabinlerde yapılmaktadır. Kitap seslendirmek için gönüllü olmak isteyenler Merkeze başvuru yaptıklarında öncelikle deneme ses kaydı alınır. Ses kaydı bir Merkez ve bir ENUYGAR (İÜ Engel-

liler Uygulama ve Araştırma Merkezi) çalışanı olmak üzere iki görme engelli personel tarafından değerlendirilmeye alınır. Diksiyon bozukluğu ve dinlerken dikkati dağıtacak düzeyde okuma bozukluğu olmaması özelliklerine göre değerlendirme yapılır. Deneme kaydı uygun bulunmayan gönüllülere, kitap seslendirmek yerine merkezimizde e-kitap oluşturmak için destek olabilecekleri teklifi sunulur. Deneme kaydı olumlu değerlendirilen gönüllü okuyucuyla okunacak kitap ile okuma gün ve saati belirlenir. Okunacak kitaplar tespit edilirken engelli kullanıcılar tarafından gelen taleplere öncelik verilir. Eğer hali hazırda bekleyen bir talep yoksa okunacak kitaba gönüllü okuyucuyla birlikte karar verilir. Karar verme aşamasında mükerrer kayıt oluşturmanın önüne geçmek amacıyla eserin daha önce merkezimizde veya diğer kütüphanelerde (Boğaziçi Üniversitesi Görme Engelliler Teknoloji ve Eğitim Laboratuvarı GETEM, Altı Nokta Körlere Hizmet Vakfı, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Görme Engelliler Bilgi Merkezi, Türkiye Görme Özürlüler Kitaplığı TÜRGÖK vd.) okunup okunmadığı tespit edilir. Beyazıt Devlet Kütüphanesi ve Milli Kütüphane'deki eserlerin künye bilgisi üyeler dışına ve kurumsal üyeliğe kapalı olduğu için söz konusu işlem bu kütüphaneler için geçerli değildir. Okuması tamamlanan kitapların MK EBM personeli tarafından dip gürültüsünün kaldırılması, yanlış okunan bölümlerin çıkartılması gibi işlemlerden oluşan montaj işlemi yapılarak süreç sonlandırılır.

Kitap seslendirme süreci, ek.1. de yer alan, "MK EBM Kitap Seslendirme Kuralları"na uygun olarak gerçekleştirilmektedir. Bu kurallar, Türkiye'de engellilere hizmet veren kurumların bir araya gelerek oluşturduğu Görme Engelli Kütüphaneleri Eşgüdüm Komitesi toplantılarında yapılan görüşmeler sonucunda ortaya çıkan kitap seslendirme süreçleri ile ilgili bazı kriterlere uygun olarak hazırlanmıştır.

5.1.2. E-Kitap Oluşturma

Sesli kitapta olduğu gibi e-kitap oluşturma için de engelli kullanıcılar e-posta ve web sayfası vasıtası ile başvuru yaparak veya doğrudan kendileri gelerek taleplerini iletirler. Talepler MK EBM personeli veya gönüllüler tarafından tarayıcılar kullanılarak dijital ortama aktarılır. Dijital ortama aktarılan eser OCR (Optical Character Recognition) yapılmak üzere bilgisayara kaydedilir. ABBYY FineReader programında açılan eserde hatalı veya bozuk çekimler varsa ilgili sayfaların taranması yeniden yapılarak eklenir ve hatalı, bozuk çekimler çıkartılır. OCR işlemi biten eser word ve pdf formatlarında kaydedilerek kullanıma hazır hale getirilmiş olur. Aşağıda (Resim 1.) ABBYY FineReader programının OCR yapamadığı bozuk alanları kırmızı ile belirttiği görülmektedir. Sol sütunda kırmızı ile belirtilen sayfanın OCR sonrası görünümü ise sağ sütunda görülmektedir. Bu durumda görme engellilerin kullandığı ekran seslendiriciler bozuk olan bu sayfaları okuyamayacaktır. OCR yapılmış bir eserin diğer avantajı ise, gören görmeyen tüm kullanıcılar metin içerisinde herhangi bir bölümü veya kelimeyi arama özelliği ile bulabilir yada istediği kısmı kopyalayarak kendisine özet metin oluşturabilir. Böylelikle metni tekrar okumak isteyen bir görme engelli yaptığı özet metni de kullanabilir.

Resim 1. Bozuk OCR Örneği

5.1.3. Braille Doküman Oluşturma

Braille alfabesi, Louis Braille tarafından görme engellilerin okuma ve yazabilmelerini sağlamak amacıyla geliştirilmiştir. “Louis Braille öğrenciliği sırasında görme özürlüler için özel bir yazı sistemi üzerinde çalışmaya başladı. İplerden, çivilerden, çubuklardan tahtalardan ve kurşunlardan yararlanarak çeşitli denemeler yaptı. Louis Braille yaptığı sayısız denemeler ve uzun süren çalışmalar sonunda 1830’da görme özürlülerin şu anda kullanmakta olduğu 6 noktadan meydana gelen yazı sistemini buldu. Daha sonra 6 noktadan oluşan bu yazı sistemiyle alfabe-deki harfleri oluşturdu” (Altı Nokta, 2018). “Braille yazı daktilosunun bulunmasıyla kitaplar daktilo yardımıyla yazılmaya başlandı. Ardından Braille baskı makinalarının geliştirilmesiyle de kitapların çoğaltılmasında büyük kolaylık sağlandı”(Kaynar, 1992, 114). Braille alfabesi görme engelliler için günümüzde hala geçerliliğini korusa da teknolojinin gelişmesiyle beraber kullanım alanları iyice azalmıştır. Bilgi teknolojilerinin gelişmesinin yanı sıra Braille doküman hazırlamak maliyetli ve kullanımı daha zahmetlidir. Braille doküman hazırlamak için kullanılan kağıt (160 gr. Bristol) normal A4 yazıcı kağıtlarına (80 gr.) göre iki katı kalınlıkta ve 4 katından daha pahalıdır. Aynı zamanda Latin alfabesiyle 1 sayfa olan bir metin Braille alfabesiyle yaklaşık 4 sayfa tutmaktadır. Basit matematik hesabıyla 16 kat daha maliyetlidir. Bununla birlikte 1 cm. kalınlığında bir kitap Braille alfabesiyle hazırlandığı zaman kalınlığını da hesaba katarsak yaklaşık 6 cm. olmaktadır. Bu durum maliyetinin yanı sıra fiziksel olarak büyüklüğünden dolayı taşınabilir olmasını da zorlaştırmaktadır. Aynı şekilde uzun süre muhafaza etme durumunda şayet üst üste istiflenirse ki, yer kaplaması açısından en uygun yöntem bu, kabartmalar zamanla çökecek yani yazılar silinecektir.

Kullanım uygunluğu açısından değerlendirdiğimizde; görme engellilerin daha hızlı okuyabilmek için Braille metinleri, yay-

gın olarak her iki ellerini kullanarak okuduklarını göz önünde bulundurursak, Braille yönteminin okuma alanlarını kısıtladığı sonucuna varabiliriz. Görme engelli kişinin metni okumak için sabit olması, baston gibi ellerini meşgul edecek başka bir şeyin olmaması gerekir (Resim 2.). Ayrıca, bu yöntem ile uzun metinlerde bir görme engellinin aradığı herhangi bir başlığı, bölümü bulması e-kitap kadar kolay olmayacaktır. Metin içerisinden istediği bölümleri sonraki zamanlarda kullanmak üzere özet oluşturacak şekilde derlemesi de mümkün değildir, tekrar yazması gerekecektir. Tüm bu etkenler yanı sıra hedef kitlenin, bilgisayar, tablet veya akıllı telefonda ekran okuyucuları kullanabilen, lisans ve lisansüstü düzeyindeki öğrenciler olduğunu düşünecek olursak, Braille kitap kullanımının bilgiye erişim için artık pratik bir yöntem olmadığı anlaşılmaktadır.

Resim 2. Braille Okuma Örneği

Bahsedilen bu gerekçeler yanı sıra, görme engelli kullanıcılardan talep de olmadığından bir eserin tamamı Braille alfabesiyle hazırlanmamaktadır. Talep ve ihtiyaca bağlı olarak, sadece kısa ders notları ve etkinlik programları gibi bilgileri içeren dokümanlar hazırlanırken Braile yöntemi kullanılmaktadır.

Pdf veya fotoğraf görüntüsü şeklindeki metinler Word formatına aktarılıp bir yardımcı yazılım aracılığıyla Braile formatına

dönüştürülür. Braille yazıcıda tanımlı ayarlarla aynı ayarları bilgisayarda yaptıktan sonra yazıcı çıktısı alınır.

5.1.4. Üç Boyutlu Kabartma Şekil-Grafik Doküman Oluşturma

Braille, sesli ve e-kitap şeklinde hazırlanan dokümanlar, özellikle doğuştan veya bebeklik döneminde görme yetisini yitirmiş bireyin bazı şekilleri anlaması için yeterli olmamaktadır. Örneğin bahsi geçen grupta yer alan bir görme engelliye geometrik şekilleri veya günlük hayatımızda yer alan ama dokunarak anlamının imkansız olduğu nesnelerin (Resim 3.) anlaşılması için veya tüm görme engelliler için özellikle X, Y diagramı gibi görsele dayalı bilgiler içeren dokümanların anlaşılabilmesi için PIAF Kabartma Grafik cihazıyla grafik ve şekiller üç boyutlu olarak yazdırılmaktadır.

Resim 3. PIAF Kabartma Örneği

5.2. İÜMK EBM’de Engellilerin Bilgiye Erişiminde Kullanılan Donanımlar

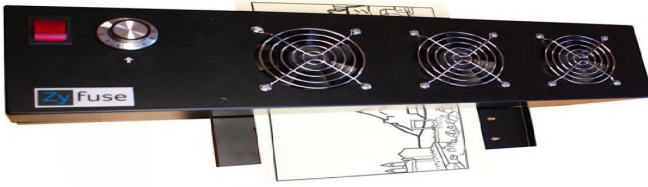
Braille Yazıcı: “Kabartma baskı makinesi; küçük miktarlardaki kişisel kabartma çıktı ihtiyaçlarına ek olarak, büyük miktarlardaki basım işlerine çözüm getirmesi amacıyla üretilmiştir” (Beyid-Bilişim, 2018). Bilgisayar ortamındaki metin formatındaki dokümanların braille alfabesiyle kağıt ortamına aktarılmasına yarayan cihazdır.

Resim 4. Braille Yazıcı

Görenlerin kullandığı alfabeye yazılmış metinler bilgisayar ortamında Braille alfabesine çevrildikten sonra yazdır komutu verilir ve yazıcıdan çıktılar alınır. Bu çeviriciler aynı zamanda kısaltma yapmak için de kullanılır. “Kabartma yazı çok yer tutan bir sistemdir. Mürekkep yazıyla hazırlanmış bir A4 sayfasında yaklaşık 60 satır ve her satırda 80 – 90 harf yer alabilirken, en büyük boy kabartma yazı sayfasına 30 satır ve her satıra 44 karakter sığabilmektedir. Braille yazının şişkinliği ve karton kalınlığı yüzünden kitapların hacmi genişlemektedir. Bu da maliyeti ve depolama sorununu arttırmaktadır. Bu nedenle kabartma yazıda yer tasarrufu sağlamak için her dilde kendine özgü kısaltmalar geliştirilmiştir. Bu yazma ve okuma hızını da arttırmaktadır. Kısaltma sistemlerinde sık kullanılan kelimeler için tek harfli ya da iki harfli kısaltmalar oluşturulduğu gibi, çok tekrarlanan heceler ve kelime sonlarında kullanılan ekler için de kısaltıcı işaretler belirlenmiştir. Örneğin, tek başına yazılan “a” harfi “aynı”, “b” harfi “ben” anlamına gelir. Bunun gibi, “bç” harfleri “biçim”, “çf” harfleri “çift” olarak okunur. Kısaltma kullanılan bir metinde yaklaşık olarak 4’te 1 yani % 25 oranında yer tasarrufu sağlanmaktadır” (Selim Altınok ve Kerim Altınok, 2018).

Piaf Kabartma Resim Baskı Makinesi: “Piaf kontrollü ısı kaynağı sayesinde basılı veya kapsül kağıt üzerine herhangi siyah çizgiler, harfler veya çizilmiş kopyalanır şekiller kabartarak anında dokunsal grafik elde etmenizi sağlar. Eğitim Kurumlarında Piaf, öğrencilere basit şekiller ve temel kavramları tanıtmak için kullanılabilir” (Braille Teknik, 2018).

Resim 5. Piaf Kabartma Resim Baskı Makinesi

“Kapsül kağıt” olarak olarak anılan özel kağıdın üzerine elimizle keçeli kalem kullanarak çizdiğimiz veya yazıcıdan çıktısını aldığımız kağıdı PIAF cihazına yerleştiririz. Cihazda 1’den 9’a kadar ayar derecesi vardır ve rakam yükseldikçe kabartma oranı da doğru orantılı olarak artar. Şekillerdeki siyah olan kısımlar beyaz kısımlara göre ısıyı daha fazla alır ve ısı belirli bir seviyeye gelince siyah renkli kısımlar kabarıp.

PAC Mate: “Görme engelli veya hem işitme hem görme engelli bireylerin işyerlerinde evlerinde veya yolda sürekli internet bağlantısında kalmaları için tasarlanmış kabartmalı ve konuşan bilgisayardır” (Braille Teknik, 2018). Jaws ekran seslendirme programı kısayol tuşları sayesinde Windows içerisinde hızlı gezinmeyi sağlar. Aynı zamanda Windows içerisindeki metin-

leri Braille olarak formatında ekran klavyesi üzerinde gösterme özelliği vardır. USB bağlantı noktasını veya Bluetooth'u kullanarak bilgisayara bağlanabilir ve USB kullanarak bağlandığında, bilgisayardan USB bağlantı kablosu ile beslendiği için dahili pili şarj eder. Klavyeyi kullanarak bilgisayardaki e-postalar, belgeler veya dokümanlardaki metinler hemen çevrilir ve braille olarak yazı yazma olanağı sağlar.

Resim 6. PAC Mate Cihazı

SARA Ce: “Sara okuma makinesi; dergi, kitap gazete, kartvizit vs. gibi değişik dillerdeki basılı dökümanları tarar ve ardından sesli ve az görenler için LCD ekranıyla kontrastlar yaparak aynı anda ekrandan akar şekilde gösterir. Bir görmeyen ya da az gören tek başına bu cihazı sesli olarak kullanabilir” (Braille Teknik, 2018).

Resim 7. Sara Okuma Makinesi

Basılı dokümanların fotoğrafını çekerek A4 boyutundaki metni saniyeler içerisinde OCR (Optik Karakter Tanımlama) yaparak sesli okuyabilir. Üzerindeki düğmeler sayesinde okuma hızı ve ses yüksekliği ayarları yapılabilir. Büyüteç ekranlara bağlayabilme özelliği sayesinde az görenler de küçük puntolu yazıları görme derecelerine göre metinleri büyüterek ve metin arkaplan renk ayarlarını değiştirerek okuyabilirler. Yön tuşları sayesinde ileri geri sarma, duraklatma, sözcükleri heceletme ve satır atlama özelliği sunar. Dosyalar kendi hafızasına veya USB disk sürücüsüne sesli (mp3) veya metin (WORD) formatlarında kaydedilebilir. En önemli özelliğinden diğeri ise Daisy kitap okuma özelliğidir.

Büyüteç Ekran: Bu cihaz, basılı dokümanları ekrana yansıtır ve az görenlerin bilgiye erişmelerine olanak sağlar. Cihaz, üzerine konulan dokümanları 20 katına kadar büyüterek ve renk körleri için değişik renk kombinasyonları ile arkaplan ile yazı arasında renk zıtlığı oluşturarak daha rahat okunmasını sağlar.

Bilek ve Ayak Mouse: MK EBM’de görme engelliler gibi beden engellilerin de bilgisayarlar aracılığıyla istedikleri bilgiye ve bilgi kaynaklarına erişebilmeleri hedeflenmektedir. Bu amaçla kullanılan, bilek ve ayak mouse’u, el veya parmaklarını sonradan kaybedenler, doğuştan olmayanlar ve elini kullanmasına engel olacak derecede kas güçlüğü yaşayan kullanıcıların bilgisayar kullanmalarını sağlamaktadır. Aynı şekilde ayak mouse, kollarını da kullanamayan kullanıcılar için bilgisayarı ayaklarıyla kontrol edebilmelerini sağlamaktadır.

Resim 8. Ayak ve Bilek Mouse'ları

İlk tıklamayla ekrandaki işlevsel düğmeler sınıflandırılarak hücelere ayırmaktadır. Sonraki her tıklamada ekranı alt sınıf seçeneğine indirgeyerek her hücrede 1 saniye beklemek üzere gezinmekte tıklanılan hücrenin işlevini yerine getirmektedir.

Tarayıcı: “Tarayıcılar içlerindeki özel düzenek yardımıyla herhangi bir nesneyi optik olarak tarayan, taranan bilgiyi sayısal bilgiye çeviren ve yazılım aracılığıyla elde edilen sayısal bilgiyi sıkıştırılmış resim türü olan JPEG ya da başka bir türe çeviren cihazlardır” (Aydın, 2011).

Resim 9. Tarayıcı

A3 boyutuna kadar 300 Dpi çözünürlükle renkli ve siyah beyaz tarama özelliği olan tarayıcı pdf ve jpeg formatlarında doğrudan usb belleğe kayıt yapabilmektedir. Çizgi, eğiklik-bombe düzeltme özelliği ve sensörleri aracılığıyla eserin sayfa kenarlarını otomatik algılayarak görüntüyü önizleme ekranına aktarır.

5.3. EBM’de Engellilerin Bilgiye Erişiminde Kullanılan Yazılımlar

Jaws For Windows Ekran Okuma Programı: “Körler için oluşturulacak laboratuvarında olması gereken en önemli sistem kuşkusuz ekran okuma sistemidir.

Görmeyenlerin bilgisayarını Türkçe sesli kullanabilmeleri için Türkçe dilinde okuma sistemi; Jaws for Windows ekran okuma programlarının Türkçe sentezleyicisiyle adapte edilmesiyle sağlanmaktadır. Bu programlar bilgisayar açıldığı anda devreye girer ve bilgisayarın kapatıldığı ana kadar görmeyene tüm ekranı okur, onlara detaylı bilgiler verir. Bilgisayarın her ortamında çalışarak görmeyenlerin bilgisayara tam hakim olmalarını sağlar” (Braille Teknik, 2018). Görme engelliler tarafından kullanılan en yaygın ekran seslendirme programı olan Jaws Windows işletim siste-

minin ve OCR yapılmış pdf dosyalarının, Word, Excel gibi ofis dosyalarının ve web tarayıcılarının rahatça kullanılabilmesine olanak sağlar. Özellikle, geliştirilmiş kısayolları sayesinde hızlı ve pratik bir kullanım olanağı sağlar. Bu kısayolları Engelsiz Erişim Derneği derlemiş ve internet sitelerinde yayınlanmıştır (Engelsiz Erişim Derneği, 2018).

ZoomText: “Zoomtext programı az görenlerin bilgisayarı gözlerini yormadan ve başkalarından yardım almadan rahatlıkla kullanabilmelerine imkan sağlayan son derece gelişmiş özelliklere sahip Türkçe ekran büyütme yazılımıdır” (Engelliler Marketi, 2018). Az görenlerin bilgisayarı rahatça kullanabilmelerini sağlayan ZoomText ekrandaki metin ve görselleri netliği bozmadan 36 katına kadar büyütebilmektedir. İmlecini ekrandaki yerine odaklanarak kullanıcının rahatça dolaşmasını sağlamaktadır. Arka plan metin renklerini isteğe bağlı olarak zıtlıklar oluşturma özelliği sayesinde gözü daha az yoracak şekilde ayarlama yapılabilir.

ABYY FineReader: “FineReader, belgelerle çalışırken iş verimliliğini artırmaya yönelik bir hepsi-bir-arada OCR yazılım uygulamasıdır. Yazılım, kağıda basılı belgelerde ve PDF’lerde gömülü bilgilere erişmek için güçlü, ancak kullanımı kolay araçlar sağlar” (ABYYY, 2018).

Bilgisayar ortamındaki pdf dosyalarını ve TIFF, JPEG, PNG gibi formatlardaki resim dosyalarını 190 dilde OCR yaparak işlenebilir ve içerisinde aranabilir hale getirir, DOC(X), XLS(X), PDF, PDF, TXT, CSV, EPUB, HTML vb. formatlara çevirerek kaydetme olanağı verir. Bu sayede tarayıcı aracılığıyla dijital ortama aktarılmış basılı dokümanlara, ekran okuyucular aracılığıyla görme engellilerin erişimi olanaklı hale gelir.

NetOKUR: “Dijital ortamdaki metinlerin insan sesi doğrallığında ve anlaşılabilir bir şekilde seslendirilmesi amacıyla Konuşma Sentezleme (text-to-speech) alanında yürüttüğü faaliyetlerin ürünlerinden biridir” (Emo Engelli, 2018). Dijital ortamdaki metinleri

mp3/wav formatına çevirebilen programdır. Tercihe göre konuşma hızını ve ses yüksekliğini ayarlama özelliği sunmaktadır.

FreeTalk: “GVZ FreeTalk, mikrofon aracılığıyla bilgisayara söylenenleri eş zamanlı olarak metne dönüştüren ve aynı zamanda bilgisayarın sesle kumanda edilmesini sağlayan bir Türkçe dikte sistemidir” (Emo Engelli, 2018). Aynı zamanda bilgisayarı sesli komutlarla kumanda edebilmeyi sağlamaktadır. Bu sayede yazılı not alamayan görme engelliler ve bedensel engelliler ses kayıtlarını metne dönüştürerek yazılı not oluşturabilmekte ve bilgisayarı mouse ve klavyeye dokunmadan kullanabilmektedir.

Sound Forge: Profesyonel ses kayıt ve düzenleme programıdır. Program sayesinde görme engelliler için gönüllüler tarafından oluşturulan ses kayıtlarındaki dış gürültüyü kaldırma, okuma esnasındaki yanlış okumaları kesme, ses seviyesini istenilen seviyede ayarlama gibi işlemleri yapılabilmektedir.

5.4. Hazırlanan Kaynakların Hizmete Sunulması

Engelsiz Bilgi Merkezi hizmetlerinin ilk aşamasında yukarıda bahsi geçen yöntem ve donanımlar kullanılarak erişilebilir kaynaklar oluşturulması ardından ikinci aşamada da kaynakların bibliyografik olarak düzenlenmesi ve erişilebilirlik çerçevesinde hizmete sunulması sağlanır. Dijital ortama aktarılan eserler kütüphanecilik standartlarına göre kataloglanarak, W3 web erişilebilirlik standartlarına göre hazırlanmış olan web sayfasından (<http://engelsizbilgimerkezi.istanbul.edu.tr>) hizmete açılır.

5.4.1. Veri Girişlerinin Yapılması

E-kitaplar ve sesli kitapların MARC21 standartlarına göre kütüphane otomasyon sistemine bibliyografik veri girişleri yapılmaktadır. Kataloglama işlemine başlamadan önce eserin basılı formatının kütüphanede olup olmadığı ve künye girişinin yapılıp yapılmadığı kütüphane otomasyon sisteminden kontrol edilir.

Kataloglama yapılacak olan eserin basılı nüshasının kataloglama işlemi yapılmışsa kayıt kopyalanır. Ancak bu kayda, dijital kaynaklar için gerekli olan aşağıda* bahsedilen alanların eklenmesi yapılarak yeni kayıt oluşturulur. Eğer kütüphane otomasyon sisteminde söz konusu eserin önceden yapılmış kaydının olmadığı tespit edilir ise, toplu katalog (TOKAT), OCLC gibi kaynaklarda tarama yapılır ve bu kaynaklarda eser kaydı bulduysa, yine dijital kaynaklar için gerekli alanlar eklenerek yeni kayıt yapılır. Hiçbir yerde katalog kaydı bulunmaz ise yeni kayıt işlemi yapılır (Resim 10.).

Sesli kitaplar ve e-kitaplar için ek olarak girilecek alanlar şunlardır:

245 alanına alt alan olarak “sesli kitap” ibaresi,

300 alanına fiziksel niteleme olarak sesli kitap için ayırım bilgisi, boyutu, süresi ve ortam bilgisi,

511 alanına seslendiren bilgisi,

538 alanına format bilgisi,

650 alanına konu başlığı olarak formatı,

700 alanına tekrar seslendiren bilgisi,

856 alanına erişim linki eklenir.

Alan	Değer
010	010##0
035	035##0
040	040##0
082	082##0
100	100##0
245	245##0
300	300##0
511	511##0
538	538##0
650	650##0
700	700##0
856	856##0

Resim 10. MARC Kaydı Örneği

5.4.2. Web Sayfası Üzerinden Taleplerin Alınması ve Üyeliklerin Yapılması

Engelli kullanıcılar seslendirilmesini veya e-kitap olarak hazırlanmasını istediği eserin İÜ Merkez Kütüphanesinde olup olmadığını öğrenmek için öncelikle kütüphane otomasyon sisteminden (<http://katalog.istanbul.edu.tr/>) tarama yapar. Eğer aradıkları eser varsa, EBM web sayfasındaki (<http://engelsizbilgimerkezi.istanbul.edu.tr/?p=6685>) kitap talep formunu doldurarak talepte bulunurlar ya da doğrudan EBM'ye kitaplarını getirerek taleplerini iletirler.

Talepler doğrultusunda hazırlanan ve sisteme aktarılan kaynaklardan faydalanmak isteyen engelli raporu veya engelli kimlik kartına sahip kullanıcıların web sayfasındaki linkten (http://engelsizbilgimerkezi.istanbul.edu.tr/?page_id=6550) ilgili taahhütnameyi (Ek.2) onaylayarak üyelik başvurularını yapmaları gerekmektedir.

Üyelik başvurusundaki bilgiler ve engelliliği gösterir belge incelenir, aday şartlara haiz ise, kütüphane otomasyon programına tam üyelikleri yapılır ve kullanıcıya bildirilir. Böylelikle talep sahibi engelli kullanıcının kütüphane otomasyon programına girişi yapılmıştır ve tüm kaynaklardan sınırsız olarak faydalanma hakkına sahip olur.

5.5. Sosyal, Kültürel ve Bilimsel Etkinlikler

Yukarıda detaylı olarak anlatıldığı üzere, temel hizmet noktası engellilerin bilgiye eşit ve engelsiz erişimini sağlamak olan Merkez, aynı zamanda toplumun engelli farkındalığının artırılması ve engellilerin hayatın her alanında yer almasına destek olmak için kurumlar arası işbirlikleri ile sosyal, kültürel ve bilimsel etkinlikler düzenlemekte ve konu ile ilgili düzenlenen etkinliklere aktif katılım sağlamaktadır. Bu etkinliklerin bazıları uygulama örneği olması açısından aşağıda kısaca bahsedilmektedir;

2. Uluslararası Engelsiz Film Festivali kapsamında, “Herkes İçin Eşit Yaşam Koşulları, Eşit Saygı ve Adalet” sloganıyla İstanbul Üniversitesi ev sahipliğinde 100’den fazla kısa film jüri tarafından değerlendirildi, finale kalan 13

filmin ve vizyondaki 10 adet filmin sesli betimlemeli ve altyazılı gösterimi yapıldı.

Engelsiz Yaşam Fuarı-Erişilebilirlik Günleri kapsamında etkinlik alanımız ile ilgili farkındalık ve iletişim sağlamak amacıyla stant açıldı, panel ve seminerler düzenlendi.

Engelsiz Bilişim 2013 Sempozyumu; engellilik alanıyla ilgili çeşitli konularda bildirileri içeren sempozyum, Engelsiz Bilişim Platformu organizasyonu ile İstanbul Üniversitesi ev sahipliğinde 105 panelist, 450 katılımcı ile gerçekleştirildi.

“Geleceğe Yön Verenler” Konferansı; 50. Kütüphane Haftası etkinlikleri kapsamında İÜ BBYON Topluluğunun düzenlediği “Geleceğe Yön Verenler” başlıklı etkinlikte “Engelliler için Engelsiz Kütüphane” sunumu ve “Engellilerin Yaşamı” adlı söyleşi gerçekleştirildi.

Üyesi olduğumuz Görme Engelli Kütüphaneleri Eşgüdüm Platformunun 12. toplantısına ev sahipliği yapıldı.

KKTC Engelsiz Bilişim Günleri etkinliği kapsamında; Türkiye’den iyi uygulama örnekleri konulu çeşitli sunumları içeren panelde İÜ EBM tanıtımı ve faaliyetlerini içeren bir sunum da yapıldı. Ardından yapılan çalıştayda, KKTC’de ki uygulamalar hakkında bilgi alındı ve çalıştay sonu-

cunda engellilik alanındaki uygulamalar ile ilgili tavsiye raporu hazırlandı.

Engelsizliyoruz; İ.Ü. Engelliler Uygulama ve Araştırma Merkezi ve Engelsiz Bilgi Merkezinin işbirliği ile yapılan etkinlik kapsamında, Türkiye çapında tüm katılımcı üniversitelerin salonlarında eş zamanlı olarak,

görme engelliler için sesli betimleme, işitme engelliler için işaret dili ve ayrıntılı alt-yazı formatında hazırlanmış olan vizyonda gösterimi devam eden “Son Mektup” filmi sinema tadında izlendi.

Engelliğe Stratejik Bakış; İ.Ü. Engelli-

ler Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından düzenlenen “İÜ Engelli Çalışmalarında Nerede Olmalı?” konusunun tartışıldığı etkinliğin sonunda Engelsiz Bilgi Merkezi’nde sesli kitap okuyan gönüllülere teşekkür plaketleri verildi.

Engelsiz Hatıra Ormanı Dikim Şenliği; İÜ Engelliler Uygulama ve Araştırma Merkezi öncülüğünde, “Herkes İçin ve Herkese Göre Yaşanabilir Bir Dünya” sloganıyla Engelsiz Bilgi Merkezi, İstanbul Orman Bölge

Müdürlüğü ve İÜ Orman Fakültesi işbirliğiyle gerçekleştirilen etkinlikte Ömerli Barajı Karaağaç mevkiine 150 adet ıhlamur fidanı dikildi.

Türkan Sabancı Görme Engelliler İlköğretim Okulu Öğrencileri Ziyareti, Merkezimizi ziyarete gelen ilköğretim çağındaki görme engelli öğrencilere donanım ve yazılımlar hakkında bilgi verilerek yapılan faaliyetler anlatıldı.

Uluslararası Barikat Film Festivali; Galatasaray Lisesi önündeki yürüyüşün ardından İ.Ü. Cemil Bilsel Konferans salonunda Yeni Türkü konseriyle başlayan festival süresince her gün iki seans olmak üzere engellilerin izleyebileceği formatta hazırlanmış film gösterimleri gerçekleştirildi. Festival kapsamında Yedikule Zindanları Beyazıt Kampüsü arasında engelsiz bisiklet yürüyüşü yapıldı. Ayrıca, etkinlikte Cahit Berkay konseri yer aldı.

Topluma Hizmet Uygulamaları dersi; Her yıl, Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi (HAYEF) Topluma Hizmet Uygulamaları dersi kapsamında çeşitli bölümlerdeki yılda yaklaşık 100 öğrenciye Merkez tanıtılarak engelsiz bilgi hizmetleri hakkında eğitim verilmekte ve eğitim dönemi süresince uygulama ortamı sağlanmaktadır. Süreç sonunda, öğrencilerin uygulama başarıları değerlendirilerek rapor hazırlanmakta ve ilgili bölüme gönderilmektedir.

Sesli Soru Bankası Projesi: Kredi Kayıt Bürosu öncülüğünde, Eğitimde Görme Engelliler Derneği ve İstanbul Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı Engelsiz Bilgi Merkezi işbirliği ile başlatılan Sesli Soru Bankası Projesi kapsamında, lise ve üniversite merkezi giriş sınavlarına ait güncel kaynakları seslendirmek, dijital ortama aktarmak ve her yerden erişiminin sağlanması suretiyle engelli bireylerin üretim toplumuna dâhil olabilmeleri için fırsat eşitliğine dayalı kişisel, mesleki ve akademik eğitimlerine katkı sağlamak hedeflenmektedir.

Sesli Soru Bankası projesi Kredi Kayıt Bürosu'nun (KKB) düzenlediği Hayal Edin Gerçekleştirilim sosyal sorumluluk proje

fikirleri yarışmasında 2016 yılı eğitim kategorisi birincisi oldu. Gazi Üniversitesi öğrencisi Emre Taşgın tarafından hazırlanan proje, KKB öncülüğünde, Eğitimde Görme Engelliler Derneği (EGED) ve İstanbul Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı Engelsiz Bilgi Merkezi (İÜ KDDDB EBM) ortaklığıyla hayata geçirildi.

Proje kapsamında KKB çalışanlarından oluşan gönüllüler üniversiteye hazırlanan görme engellilerin ihtiyacı olan merkezi sınav hazırlık kaynaklarını seslendirmekte ve seslendirilen kaynaklar İÜ KDDDB EBM tarafından dijital ortama aktarılarak düzenlenmektedir. Görme engellilere hizmet veren tüm kütüphanelere iletilmek üzere seslendirilecek kaynaklar yine bu kaynakları kullanacak olan görme engelliler ve onlara eğitim veren öğretmenler tarafından belirlenmektedir. Bu süreçte proje kapsamında proje paydaşlarından biri olan EGED tarafından www.eged.org'da açık uçlu bir anket düzenlendi. İki hafta boyunca katılıma açık olan bu ankete 100 kişi destek verdi. Bunun yanı sıra görme engellilere eğitim veren öğretmenler ile yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilerek öğrencilerin ihtiyacı olabilecek kaynak tipi ve yayınevi değerlendirilmeleri yapıldı. Bu çalışmaların neticesinde de ihtiyacı karşılayacak kaynak temini İÜ KDDDB EBM kanalıyla sağlanarak seslendirme süreci başlatıldı.

Seslendirme sürecinde, Kredi Kayıt Bürosu, seslendirme yapacak gönüllü çalışanlarını belirlemek adına bir anket gerçekleştirdi. Çalışanların %25'inin gönüllü olmak istediğini belirttiği anket sonuçlarına göre, Türkçe, Matematik, Sosyal ve Fen Bilimleri alanındaki tüm eserler gönüllülerin eğitim ve bilgi düzeyine göre eşit olarak paylaştırıldı. Tüm eserler, EGED ve İÜ KDDDB EBM tarafından gönüllülere verilen seslendirme ve metin düzenleme eğitimleri çerçevesinde, KKB tarafından proje için özel temin edilen ses kayıt cihazlarıyla seslendirildi. (Kredi Kayıt Bürosu, 2017).

Projenin ilk aşamasında daha önce sınavlarda çıkmış olan 1600 sorunun seslendirilmesi tamamlanmış ve ikinci aşamaya geçilmiştir. Devam eden projenin ikinci aşamasında ise özellikle sayısal derslerin konu anlatımlarının seslendirilmesi, tüm derslerin dijitalleştirilmesi ve üniversiteye giriş sınavına girecek olan adayların faydalanabileceği formatta hazırlık çalışmaları devam etmektedir.

Sosyal bilimlere ait dersler dijitalle aktarılıp ekran seslendirici tarafından seslendirilerek talepleri karşılayabilmektedir. Ancak sayısal dersler için grafik ve formüllerin betimlenmesi ihtiyacı sebebiyle insan tarafından seslendirilmesi çalışmanın başarısını artırmaktadır. Projenin sürdürülebilirliğinin sağlanması, başarıyla sonuçlandırılması ve çıktılarının mümkün olduğunca geniş kesimlere erişiminin sağlanması ve önümüzdeki yıllarda sınavlara hazırlık için basılacak olan güncel yayınların da aynı amaçla erişilebilir formatta hazırlanması hedeflenmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Engelli kişilerin ötekileştirilmesi bir insan hakları meselesi olduğu kadar ülkeler için aynı zamanda ekonomik bir konudur. Dünya nüfusunun yüzde 15'i olarak tahmin edilen toplumun önemli bir kesimi, bir eğitim almak, işgücü piyasasına girmek ve ekonomik olarak kendi kendine yeterli hale gelmek konusunda engellerle karşı karşıya kalırsa, sadece hakları ve haysiyetleri zedelenmekle kalmaz, aynı zamanda ülkenin refahına da zarar verir. Engelli bireylerin hayata dahil olması için bilgi ve iletişim teknolojisi alanındaki gelişmeler engelli bireylere çeşitli olanaklar sunarak, ihtiyaçların karşılanması, hayatın düzenlenmesi, bilgiye erişim ve sosyal ilişkilerin sürdürülmesine yönelik birçok engeli ortadan kaldırmaktadır. Ancak buna rağmen, engelli bireyler farklı engellerle mücadele etmek zorunda kalabilmektedir. Neyse ki, ilerleyen teknolojik imkanlar, engelli bireylerin zorluklarını en

aza indirgemek amacıyla engel türlerine göre teknolojik ürünler geliştirilmesine de imkan tanımaktadır.

Kütüphane kurumları gelişen teknolojik olanaklardan yararlanarak engelli kullanıcılarına yönelik hizmetlerin sürdürülebilirliğini sağlamalıdır. Engellilerin de tüm kütüphane koleksiyonlarına erişim imkanlarından daha çok yararlanması için bilgilendirmelerin yapılması, bu teknolojilerin engelli kullanımına uygun olmayan bölümlerinin geliştirilmesi ve yeni geliştirilmekte olan teknolojilerin de izlenerek kütüphanelere kazandırılması, elbette bu teknolojilerin çoğunun kullanılabilmesi için erişim olanağı sunan internet altyapısı yanı sıra, erişimi kısıtlayan eksiklerin giderilmesi için çalışmalar yapılması hayati unsurlardır.

Ülkemizdeki kütüphanelerde engellilerin hizmetine daha fazla önem verilmeli ve hizmetin kapsamı, engelli kullanıcıların ihtiyaçları ve engellilik türlerine göre düzenlenmelidir. Engelli kullanıcılar için engellilik türlerine göre yazılı politikalar oluşturulmalıdır.

Engelsiz bilgi merkezleri, olması gereken standartlarda ve istenilen seviyede olmamakla beraber gittikçe yaygınlaşmaktadır. Bu hizmeti veren kurumlar kendi politikalarını oluşturarak kurumsal hizmet vermektedir. Bir yayına ihtiyacı olan engelli birey hizmeti veren kütüphane sayfalarını tek tek gezerek yayına ulaşmak için çaba sarf etmek zorunda kalmakta, kimi zaman aradığı yayına erişememektedir. Sorunun giderilebilmesi için başta bu hizmeti veren kurumlar olmak üzere, mesleki örgütler ve Bilgi ve Belge Yönetimi (BBY) bölümlerinin bir araya gelecek engelsiz bilgi erişimi konusunda standart oluşturması gerekmektedir. Mükerrer üretimin önüne geçmek, daha verimli ve kaliteli okuyucu hizmeti için üretilen yayınlar tek merkezde toplanmalı, bir toplu katalog hazırlanmalı, hizmet standartları oluşturulmalıdır. Çeşitli merkezlerde engelliler için farklı niteliklerde kaynaklar üretilmekte fakat kurumlar arasında yeterli eşgüdüm sağlanmadığından ürünler, kullanıcılar için verimli

olamamaktadır. Bu yüzden merkezi bir birim kurulmalı, yapılan işlerin eşgüdüm kapsamında ve standartlara uygun olarak gerçekleştirilmesi sağlanmalıdır.

Engelli kullanıcıların bilgiye erişimini kolaylaştırıcı şekilde, kütüphaneler arası ödünç verme işlemi ve ortak veri tabanları oluşturulması gibi yollarla kullanıcıların daha fazla kaynağa, daha kolay erişimi sağlanmalıdır.

Bunların yanı sıra, engellilerin bilgiye engelsiz erişimi için nitelikli personel çalıştırılması da oldukça önemlidir. Bu çalışmanın kapsamı gereğince detaylı olarak ele alamadığımız, ülkemizdeki engelsiz bilgi hizmeti veren kütüphanelerin neredeyse tamamında, bu hizmeti BBY mezunu olmayan kişiler yürütmektedir. Oysa herkes için erişilebilir bilgi hizmeti verme yükümlülüğü çerçevesinde, okuyucu hizmetinin bir parçası olarak bu hizmetin meslek elemanları tarafından verilmesi gerekmektedir. Görevli personel teknolojiye hakim, engellilere yönelik bilgisayar programları konusunda bilgili, teknik sorunları çözme ve engelli kullanıcılar ile iletişim kurabilme niteliklerine ve engellilerle gönülden ilgilenebilme isteğine sahip olmalıdır. Ancak, ülkemizde engellilik konusunda yetişmiş personele ihtiyaç olduğu bilinen bir gerçektir. Bu alanda görevli personelin kişisel ve kurumsal gayretlerle, isteğe bağlı olarak eğitilmesi işi şansa bırakmak olacaktır. Bu yüzden, lisans düzeyinde eğitim ihtiyacının ele alınması ve BBY bölümlerinde engelliler için erişilebilir bilgi hizmetinin müfredata eklenmesi kaliteli hizmet için çok faydalı olacaktır. Engelliler için bilgiye erişim konusu, ilgili derslerin (kataloglama, okuyucu hizmetleri vb.) içeriğine eklenebileceği gibi konunun bütüncül olarak ele alınabilmesi için ayrı bir ders olarak da okutulabilir. Ülkemizdeki engellilere yönelik bakış açısındaki yanlış yaklaşımlar ve farkındalık eksikliğini düşündüğümüzde, okutulacak ders içeriğinin kütüphanecilik hizmeti yanında bu yanlış ve eksiklikler yönünden

de ele alınması gerektiğinden ayrı bir ders olarak okutulmasının daha faydalı olacağı söylenebilir.

Çoğaltılmış Fikir ve Sanat Eserlerini Derleme Yönetmeliğinde bahsi geçen "...yayımlanmış veya internet ortamında ilk iletimi yapılmış eserlerin elektronik kopyaları, hak ihlallerini önleyici etkin ve yeterli koruma önlemlerinin alınması koşuluyla görme engellilerin kullanımına sunulmak amacıyla... Milli Kütüphane Başkanlığına gönderilir" ifadesinin, "tüm derleme kütüphaneleri ve/veya engelsiz bilgi hizmeti veren kamu kurumlarına da gönderilir" şeklinde genişletilmesinin faydalı olacağı kanaatindeyiz. Böylece engelli kullanıcılar, engelliler için kütüphane hizmeti veren farklı kurumlar aracılığı ile en güncel yayına erişme imkanına sahip olacaktır. Ayrıca, engelsiz bilgi hizmeti veren kütüphanelerin yeni yayınları tekrar dijitalleştirme zorunluluğu da ortadan kalkacak, emek ve zaman tasarrufu sağlanacaktır.

Kütüphane hizmetlerinin her alanında önemli olmakla beraber, engelliler için halkla ilişkilere özellikle önem verilmeli, internet, web, sosyal medya vd. araçlar yoluyla engellilerin hizmetlerden haberdar olmaları sağlanmalıdır. Engelli kullanıcıların talepleri konusunda, güler yüzlü, yapıcı ve çözüm odaklı hizmet verilmelidir.

Kütüphane binaları engellilerin bilgiye erişimine uygun şekilde ilgili kanun ve yönetmeliklerin öngördüğü gereklilikleri ve standartları kapsar nitelikte olmalı, kütüphane binaları ve çevresel faktörler engelli dostu olarak tasarlanmalı, kütüphanelerde engellilerin rahatça ulaşabilecekleri ve yararlanabilecekleri bölümler düzenlenmelidir. Sonradan düzenlemelerin reel olmadığı için kütüphane binalarının yapım ve bilhassa tasarım aşamasında mimar, kütüphaneci ve hatta aktif kütüphane kullanıcısı olan engelli bir kullanıcı birlikte çalışmalıdır.

Kaynakça

- ABBYY Fine Reader. (2018). Erişim adresi: <https://www.abbyy.com/tr-tr/finereader>
- Akçalı, Ş. (2015). Görme Engellilere Yönelik Tasarlanan Mekânların Erişilebilirlik Standartları Kapsamında İrdelenmesi: Görme Engelli Kütüphaneleri. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Aktaş, A., Zayim, N., ve Saka, O. (2007). Sağlıkta insan-bilgisayar etkileşimi. Akademik Bilişim'07-IX. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri, 31, 425-430.
- Altı Nokta Körler Derneği. (2018). Erişim adresi : <http://www.altinokta.org.tr/say>
- Altı Nokta Körler Derneği. (2018). *Braille Yazının Önemi ve Tarihçesi*. Erişim adresi: <http://www.altinokta.org.tr/yazardetay.asp?idnourun=43>
- Altınok, S. ve Altınok K. (2018). *Kabartma Yazı Kısaltmaları*. Erişim adresi: <http://www.selimkerim.com/kabartmayazikisaltmalari.html>
- Article'19. (2015). *Lebanon: Disability and Access to Information*. Country Report, 6-8. 2 Kasım 2018 tarihinde <<https://www.article19.org/data/files/medialibrary/37983/Disability-and-access-to-information-in-Lebanon,-31-May-2015,-English.pdf>>adresinden erişildi.
- Atkinson, R. D., ve Castro, D. (2008). *Digital quality of life: Understanding the personal and social benefits of the information technology revolution. Accessibility for People with Disabilities*, 50, 25 Ekim 2018 tarihinde <<http://www.itif.org/files/DQOL-7.pdf>> adresinden erişildi.
- Aydın, S. (2011). *Atatürk Kitaplığı süreli yayımları sayısallaştırma çalışmalarının teknik ve yönetsel analizi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Bakırcı, R. (2009). Milli Kütüphane'de görme engellilere sunulan hizmetler ve gelişmeler. *Bilgi Dünyası*, 10(1), 100-104.
- Beyid-Bilişim. (2018). *Index Braille Everest D V4 Kabartma Yazıcı*. Erişim adresi: <http://www.beyid.com.tr/2011/08/06/index-braille-box-v4-kabartma-yazici/>

- Boğaziçi Üniversitesi Görme Engelliler Teknoloji Ve Eğitim Laboratuvarı. (2018). Erişim adresi: <http://www.getem.boun.edu.tr/?q=node/17929>
- Braille Teknik. (2018). Erişim adresi : <http://www.brailleteknik.com/urun>
- Çelik, Elif. (2016). Onuncu yılında Birleşmiş Milletler Engelli Kişilerin İnsan Hakları Sözleşmesi ve Sözleşme Ruhu, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* Cilt:7(1), 219-246. Doi: 10.21492/inuhfd.239943
- Drigas, A., Kouremenos, D. ve Vrettaros, J. (2013). Learning Applications for Disabled People. Patricia Ordóñez de Pablos, Jingyuan Zhao ve Robert D. Tennyson. (Ed.) *Technology Enhanced Learning for People with Disabilities: Approaches and Applications* İçinde (ss. 2-4). Newyork: Information Science Reference.
- Dudley, A., ve Lazar, J. (2008). Web Accessibility for Users with Disabilities: A Multi-faceted Ethical Analysis. Hamid Nematı (Ed.) *Information Security and Ethics: Concepts, Methodologies, Tools, and Applications* İçinde (s. 3112-3121). IGI Global.
- Dünya Engelliler Vakfı *Engelsiz şehir planlaması bilgilendirme raporu*. Canan Koca (Haz.). İstanbul: Dünya Engelliler Vakfı.
- Dünya Sağlık Örgütü ve Dünya Bankası (2011). Dünya engellilik raporu. Erişim adresi : <http://eyh.aile.gov.tr/data/5480490c369dc57170df34bd/D%C3%BCnya%20Engellilik%20Raporu-basilan.pdf>
- Edmonds, C. D. (2004). Providing access to students with disabilities in online distance education: Legal and technical concerns for higher education. *American Journal of Distance Education*, 18(1), 51-62.
- Emo Engelli Malzemeleri ve Teknolojileri San. Dış Tic. ve Ltd. Şti. (2018). Erişim adresi : <http://www.emoteknoloji.com/urunler>
- Engelliler Hakkında Kanun (2005, 7 Temmuz). Resmi Gazete (Sayı: 25868). Erişim adresi: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5378.pdf>
- Engelliler Marketi. (2018). Erişim adresi : <https://www.engellilermarketi.com>
- Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme. (2009, 14 Temmuz). *Resmi Gazete* (Sayı: 27288). Erişim adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/07/20090714-1.htm>
- Engelsiz Erişim Çalışma Grubu. (2012). *Bilgi ve İletişim Teknolojilerinde Engelsiz Erişim*. Ankara: Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu.

- Engelsiz Erişim Derneği. (2018). Masaüstü Bilgisayarlar İçin Windows Ve Jaws Kısayol Tuşları. Erişim adresi : <http://www.engelsizerisim.com/detay/masaustu-bilgisayarlar-icin-windows-ve-jaws-kisayol-tuslari/>
- Enstitüsü, D. İ., ve Başkanlığı, Ö. İ. (2004). *Türkiye özürlüler araştırması 2002*. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası
- Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu. (1951, 13 Aralık). *Resmi Gazete* (Sayı: 7981) Erişim adresi: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.5846.pdf>
- Güngör, M., Bolat, A., Cengiz, H., ve Aslan, N. (2011). *Özürlülere yönelik teknolojik düzenlemeler*. Sektörel Araştırma ve Stratejiler Dairesi Başkanlığı.
- Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği. (2012, 11 Ocak). *Resmi Gazete* (Sayı: 28170) Erişim adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/01/20120111-18.htm>
- Hamilton, D., ve Keten, B. (2011). Görme Engelli Kullanıcılar İçin Erişilebilir Kütüphaneler: Kütüphanecilere Yönelik Pratik Öneriler. *Türk Kütüphaneciliği*, 25(4), 509-518.
- Human Rights Commission (2012). *Better Information for Everyone: Disabled People's Rights in the Information Age*. 2 Kasım 2018 tarihinde <<https://www.hrc.co.nz/files/9414/2397/6962/web-Access.pdf>> adresinden erişildi.
- International Federation of Library Associations and Institutions ve IFLA Section of Libraries Serving Disadvantaged Persons. (1997). *Guidelines for easy-to-read materials*. N. Cevher (Çev). Hague, Netherlands: International Federation of Library Associations and Institutions.
- Isaila, N. ve Nicolau, I. (2010). Promoting computer assisted learning for persons with disabilities. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 2(2), 4497-4501.
- İ.B.B. Atatürk Kitaplığı. (2018). *İBB Sesli Kütüphane*. Erişim adresi: <http://ataturkkitapligi.ibb.gov.tr/ataturkkitapligi/index.php?dil=tr&p=2&ID=6>
- İstanbul Üniversitesi Özel Gereksinimli Öğrenciler için Eğitimde Fırsat Eşitliği Yönergesi (2014). Erişim adresi : <http://enuygar.istanbul.edu.tr/?p=7249>

- Kanık, L. (1994). *Görme engellilere yönelik kütüphane hizmetleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Kaynar, M. (1992). Görme özürlüler için kütüphane hizmeti. *Türk Kütüphaneciliği*, 6(2), ss. 114-117.
- Kredi Kayıt Bürosu (2017). Erişim adresi: <https://www.kkb.com.tr/Resources/ContentFile/2931/kkb-sesli-soru-bankasi-kitapcigfinal.pdf>
- Küçükcan, B. (2012). Engelli Kullanıcılar Açısından Kütüphane Binaları ve Karşılaşılan Sorunlar. Kurbanoğlu, S., Al, U., Lepon Erdoğan, P., Tonta, Y. ve Özenç Uçak, N. (Yay. Haz.), E-Bilim ve Bilgi Yönetimi, 3. Uluslararası Değişen Dünyada Bilgi Yönetimi Sempozyumu, 19-21 Eylül içinde (s.161-169). Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Lazar, J., Goldstein, D. F., ve Taylor, A. (2015). *Ensuring digital accessibility through process and policy*. Morgan Kaufmann.
- Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (2005, 1 Temmuz). *Resmî Gazete* (Kanun Numarası: 5378). Erişim adresi : <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/07/20050707.htm>
- Raja, D. S. (2016). *Bridging the disability divide through digital technologies*. Background paper for the World Development Report, Digital Dividends, 3-5.
- Sağlamtunç, T. (2010). Görme engelliler ve kütüphanecilik hizmetleri. *Bilgi Dünyası*, 11(1), 178-191.
- Samant, D., Matter, R. ve Harniss, M. (2013). Realizing the potential of accessible ICTs in developing countries. *Disability and Rehabilitation: Assistive Technology*, 8(1), 11-20.
- Subaşıoğlu, F. (2000). Engellilerin internet'e erişimi üzerine. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 40, 3-4, 203-216.
- Subaşıoğlu, F. (2000). Engellilerin internet'e erişimi üzerine. *Türk Kütüphaneciliği*, 14(2), ss. 188-204.
- Subaşıoğlu, F. (2008). Üniversitelerin Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümlerinin "engellilik farkındalığı" üzerine bir araştırma. *Bilgi Dünyası*, 9(2), 399-430.
- Tiyek, R., Hamza, B. ve Baş, E. (2016). Engellilerin Erişilebilirlik Sorunu ve TSE Standartları Çerçevesinde Bir Araştırma, Kastamonu Üni-

versitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Nisan 2016, Sayı:12, s. 225-261.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982, 9 Kasım). *Resmi Gazete* (Sayı: 17863). Erişim adresi: http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/17863_1.pdf

Türkiye Görme Özürlüler Kitaplığı. (2018). Erişim adresi : <https://tur-gok.org/biz-kimiz>

Uribe L. M. ve Macdonald S. (2009). *A new role for academic librarians: data curation*. 30.08.2017 tarihinde <https://www.era.lib.ed.ac.uk/bitstream/1842/.../data_role.doc> adresinden erişildi.

Vandenbark, R. T. (2010). Tending a wild garden: Library web design for persons with disabilities. *Information Technology and Libraries*, 29(1), 23-29.

Zencir, M. B., Kutlutürk, L., ve Subaşıoğlu, F. (2017). Türkiye'deki Üniversite Kütüphanelerinde Engellilere Yönelik Hizmetler: Web Sayfaları Bağlamında Bir İnceleme. *DTCF Dergisi*, 57(1), 720-739.

EKLER

Ek 1.

İ.Ü.Engelsiz Bilgi Merkezi Sesli Kitap Oluşturma Kuralları

Kitabı okumaya başlarken öncelikle, “Ayrım1”³ denilecek ve sonra aşağıdaki metnin seslendirilmesiyle devam edilecektir.

“Bu eser İstanbul Üniversitesi Kütüphane Dokümantasyon Daire Başkanlığı Engelsiz Bilgi Merkezi için seslendirilmiştir. 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun Ek 11. Maddesi kapsamında görme engelliler dışında kullanımı, çoğaltımı dağıtımı, satışı yasalara aykırıdır”.

Daha sonra aşağıdaki maddelenmiş kitap bilgileri seslendirilecektir.

Seslendirdiğiniz kitapta aşağıdaki başlıklardan herhangi biri yoksa lütfen o başlıktan bir sonraki başlığa geçiniz.

Seslendiren:

Kitabın Adı: (varsa önce özgün adı)

Yazarı:

Çevireni:

Türü:

Kitabın Yayınevi:

Kitabın kaçınıcı baskısı olduğu:

Kitabın Basıldığı Tarih:

Kitabın Basım yeri:

Kitabın Sayfa Sayısı:

ISBN No:

Arka Kapak

İçindekiler

Ayrım 1'in Sonu

Örnek 1

Seslendiren: Didem Akyüz

Beşinci Dağ, O Monte Cinco, Paulo Coelho, Çeviren Aykut Derman, Roman, Can Yayınları, 3. baskı, 1998, İstanbul, 235 sayfa.

Kitabın sayfa sayısı söylendikten sonra kitabın arka kapağı seslendirilecektir. “Kitabın arka kapağı” denilerek, kitabın arka sayfasındaki tanıtım bilgileri okunacaktır. Arka kapaktan sonra ise “içindekiler” kısmı bölüm başlıkları da göz önünde tutularak başlarında sayfa numaralarıyla beraber söylenerek okunacaktır. Sonrasında da önsöz seslendirilecektir.

Bu bölümlerden var olanların seslendirilmesi yeterlidir.

Bu bilgilerin seslendirilmesi bittikten sonra yeni bir ayrıma geçilecektir. Bu ayrımın ismi de “Ayrım 2” olacaktır.

Her ayrım ortalama 20 dakika olmalıdır.

Her ayrım başında kaçınıcı ayrım olduğu ve bulunulan sayfa numarası söylenecektir.

* Örneğin Ayrım 3 sf. 14, gibi

Şayet her ayrımda kitabın bir bölümü seslendiriliyorsa ayrım sayısı ve sayfa numarasından sonra o bölümün adı seslendirilecektir.

Örneğin: “Ayrım3 sf. 15 ” “ Engelsiz Bilgi Merkezi Üzerine”

Her ayrımın sonunda bitirilen ayrımın numarası ve seslendirilen en son sayfanın sayısı seslendirilecektir. Örneğin, “Ayrım 4’ün sonu sayfa 60”gibi.

Kitapta bulunan dipnotlarda: metin içerisinde dipnot görüldüğünde sadece numarası söylenir. Dipnot 1 gibi.

Kısa dipnotlar, dipnot rakamı söylendikten sonra hemen okunur. Kitaba dönüş ise 1-2 saniyelik sessizlikten sonra hiçbir şey söylemeden sağlanır.

Uzun dipnotlarda ise ayrımın sonunda ve ayrım numarası ve sayfayı da söyledikten sonra “bu ayrımda geçen dipnotların açıklaması” denildikten sonra önce dipnot rakamı söylenip, sonra ise dipnotun tamamı okunarak yapılır.

Ayrımlarda geçen yabancı kelimelerde ise kelimeleri okuyucu söyleyebildiği kadar telaffuz eder Ayrımın sonunda ise yani ayrım x sf. 15 dendikten sonra “bu ayrımda geçen yabancı kelimelerin kodlanması” denildikten sonra önce kodlaması yapılacak kelime söylenir, sonra ise vurgulu bir şekilde harf harf kodlanır.

Örnek: Jack J, A, C, K

Kitabın okunması tamamlandığında “Kitabın sonu” ifadesi kullanılır ve o günkü tarih söylenmelidir.

Örneğin: Kitabın sonu, 4 Ocak 2010

Kitapta herhangi bir yerde resimle karşılaştığınızda seslendirdiğiniz cümleyi bitirmenizi takiben “Resim” deyin ve ardından gördüğünüz resmi doğaçlama olarak anlatın. Doğaçlama anlatımda zorlanıyorsanız, kaydı durdurun, anlatacağınız resmi not alın ve bu notunuzu okuyarak resmi anlatın. Eğer resim anlatılması çok güç soyut öğeler içeriyorsa, bu resmi seslendirmeden geçin. Resmi betimledikten sonra bir saniye boşluk bırakarak kitaba devam edin.

Son ayrımda ise kitabın sonundaki kaynakça, indeks, sözlük gibi kısımlar (başlıkları dahil) okunmalıdır.

Parantez içindeki sözcükler; parantez içinde denildikten sonra okunur ve parantez içindekiler bittikten sonra ufak bir vurgu boşluğuyla kitaba devam edilir.

Tırnak işareti kesinlikle seslendirilmez. Tırnak içindeki sözcükler Ses tonu değiştirilerek ve vurgular değiştirilerek okunur.

Karşılaşılan kısaltmalarda, önce kısaltmanın açık şekli ve hemen sonra kısaltması okunur, daha sonraki okumalarda bu kısaltma seslendirilir.

Örnek: Milli Eğitim Bakanlığı MEB denilir ve sonra hep MEB diye okunur.

Seslendirme sırasında sayfa çevirme sesi olmamalıdır. Ağızdan nefes alıp verilmelidir. Mikrofonu ne yakın ne uzak ama sabit bir mesafede durulmalıdır.

Bilimsel kitaplar ve ders kitapları seslendirilirken;

1. Okunan kitap, ders kitabı veya bilimsel türde bir kitap ise her sayfanın başında sayfa sayısı belirtilir.

2. Yeni sayfaya geçildiğinde cümle bitmemiş ise cümle tamamlandıktan sonra sayfa sayısı söylenmelidir.

3. Kitap içerisinde yer alan resim, tablo, grafik, sıra numarasına göre tablo ve grafikte yer alan bilgiler ya da semboller dinleyicinin anlayabileceği tarzda okunmalıdır.

Seslendirme sırasında dil sürçmesi, öksürük, hapşırma vb. nedenlerden kaynaklanan hatalar ve kelimenin yanlış okunması söz konusu olursa yanlış yapıldığı anda kayıt “Pause” yapılmadan yani bekletmeye alınmadan “marker” yani işaretleyici anlamına gelen “M” harfine basılır ve aynı cümle yeniden seslendirilir.

Sound Forge Kullanımı⁴

Masaüstündeki Sound Forge kısayoluna tıklanır. Açılan sayfada sol üst tarafta kırmızı “record” düğmesine basılır ve böylece ikinci bir ekran açılır. Bu açılan ekranda birinci ekrandaki “record” düğmesinin aynısından vardır. Bu “record” düğmesine basınca sesiniz kaydolmaya başlar ve okumaya başlamanız gerekmektedir.

4 Sound Forge, sesli kitap oluşturmak için kullanılan profesyonel bir ses düzenleme programıdır; yanlış okunan kısımların temizlenmesi, kayıttaki dış seslerin ayrıştırılarak silinmesi, ses seviyesinin yükseltilmesi gibi işlemleri yaparak kaliteli kayıtlar yapılmasına ve ses dosyalarının farklı formatlarda kaydedilmesine olanak sağlar.

Biten ayırımın bilgisayara kaydetmek için okuma bittikten sonra “stop” tuşuna basılarak kayıt durdurulur. Ön taraftaki küçük kayıt ekranı kapatılır.

Sonra birinci ekrana gelinir ve bu da “X” çarpıdan kapatılır ve kaydetmek istiyor musunuz sorusuyla karşılaşılır, bu soruya evet denilir. Sonra karşımıza çıkan ekranın en üst tarafında “Save in” alanından “bilgisayarım” ve içindeki yeni “birim b” bulunur. Okuduğumuz esere ait klasör bulunarak çift tıklanır. Sonra “File Name” kısmına okunan kitabın ismi ayırım numarası beraber “kitap ismi ayırım x” örnek: “SucveCezaAyırım4” şeklinde yazılır ve “save” butonuna tıklanarak kayıt tamamlanır. Kayıt çubuğu dolup bittiğinde masaüstünden yeni bir kayıt için Sound Forge kısa yoluna tekrar tıklanabilir.

Ek 2.

İ.Ü.Engelsiz Bilgi Merkezi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı Engelsiz Bilgi Merkezi Üyeliği için Taahhütname

Bireysel üyesi olmayı kabul ettiğim İstanbul Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı Engelsiz Bilgi Merkezi'nden hizmet aldığım süre boyunca kütüphanede bulunan sesli (insan veya bilgisayar) yada metin halindeki her türlü eseri kullanırken:

- ✓ Üyelik bilgilerimi ve şifremini üçüncü şahıslarla paylaşmama,
- ✓ Eserleri, 5846 sayılı kanunun “çeşitli hükümler” başlığını taşıyan altıncı bölümün

Ek 11. maddesi kapsamında kullanmayı,

- ✓ Eserleri, engelliler (rapor ile belirlenmiş) dışında üçüncü şahıslarla paylaşmamayı,
- ✓ Eserleri, her ne ad altında olursa olsun hiçbir şekilde ticari amaçlı kullanmamayı,

- ✓ Yukarıdaki maddelerde belirtilen hükümlere aykırı davranışın nedeni ile İstanbul Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı Engelsiz Bilgi Merkezi'nden, üçüncü şahısların eser sahiplerinin ve yayın evlerinin uğrayacağı her türlü maddi ve manevi zararı tazmin etmeyi ve konuyla ilgili cezai sorumluluğu üstlenmeyi, kabul ve taahhüt ederim.

Ek 3.

Kolay Okuma Örnekleri

Çalışmada bahsi geçen, kolay okuma konusunun daha net anlaşılabilmesi için aşağıdaki örnekte aynı metnin orijinal versiyonu ve kolay okuma versiyonu verilmiştir.

Örnek1: Türkçe orijinal versiyonu

Monte Cristo Kontu

Alexandre Dumas

Marsilya - Varış

24 Şubat 1815' te, Notre - Dame de la Garde'nin gözcüsü İzmir, Trieste ve Napoli'den üç direkli Pharaon'un varışını bildirdi. Her zaman olduğu gibi, kıyı kaptanı hemen limanı terk etti, Chateau d'lf tarafına hızla yelken açtı ve Cap de Morgiou ve Riou adası arasında gemiye bindi.

Birdenbire (adet gereğinceymiş gibi) Saint - Jean Limanının balkonu seyircilerle dolup taşı çünkü Marsilya'da bir geminin gelişi her zaman önemli bir olay olmuştur; özellikle de Pharaon gibi bir gemi inşa edildiğinde, donatıldığında, eski limanın tersanelerinde yüklendiğinde ve bu gemi kasabadan birine ait olduğunda.

Bu arada gemi yanaşıyordu ve Calasareigne ve Jarre adaları arasındaki bazı volkanik kabarmaların yarattığı dar geçitleri başarılı bir şekilde atlatmıştı; Pomègue'nin etrafını dolaşmış ve üç üst yelkeninin, dış flokunun ve randasının altında ilerliyordu fakat çok yavaşça ve öyle bir melankolik ilerlemeyle ki seyirciler içgüdüsel bir

şekilde biraz talihsizlik sezinleyerek güvertede ne tür bir kazanın gerçekleşmiş olabileceğini merak ettiler. Hal böyleyken, denizcilikle ilgili meselelerde uzman olanlar herhangi bir kaza olsaydı, önce geminin kendisine zarar vereceğini bildirdiler; çünkü geminin ilerleyiş biçimi her şeyin harika bir şekilde kontrol altında olduğu izlenimini vermekteydi: gemi demirlenmek üzereydi ve civadra örtüleri gevşemişti. Pharaon'u, Marsilya limanının dar girişinden geçirmeye hazırlanan kaptanın yanında uyanık ve keskin bakışlı genç bir adam duruyordu. Geminin her hareketini denetliyor ve kaptanın her emrini tekrar ediyordu.

Saint - Jean Limanı'nın balkonundaki seyircilerden özellikle biri ortamdaki belli belirsiz huzursuzluk hissinden etkilenmişti, o kadar çok etkilenmişti ki geminin kıyıya gelmesini bekleyemedi; küçük bir bota atladı ve La Réserve koyunun karşısı boyunca gelmekte olan Pharaon'a doğru kürek çekilmesini buyurdu. Genç denizci yaklaşan adamı görünce kaptanın yanından ayrıldı ve şapkası elinde bir şekilde geminin küpeştelere geldi ve sırtını dayadı.

On sekiz ila yirmi yaşlarında, ince yapılı, uzun boylu, güzel koyu renkli gözleri ve sim siyah saçları olan genç bir adamdı. Davranışlarının tamamında, çocukluğundan beri tehlikelerle karşılaşmaya alışmış erkeklere özgü serinkanlılık ve kararlılık vardı.

Bottaki adam "Ah, bu sensin Dantés!" di ye bağırdı. "Ne oldu, güvertedeki bu keder havası da neyin nesi?"

"Büyük bir talihsizlik, Bay Morrel!" diye yanıtladı genç adam. "Özellikle benim için büyük bir talihsizlik: Civita Vecchia'dan çıkarken, iyi kalpli kaptanımız Leclère'yi kaybettik." (<https://www.ifla.org/files/assets/hq/publications/professional-report/120-tr.pdf?>)

Örnek 2:Türkçe kolay okuma versiyonu

Monte Cristo Kontu

Marsilya'da

24 Şubat 1815'te bir Fransız gemisi,

*Fransa'nın güneyindeki Marsilya limanına yanaştı.
Geminin adı Pharaon'du.*

*Geminin limana girmesi için yol göstericilik yapması gereken
dümencinin yanında
korkuluğa dayanmış genç bir denizci ayakta duruyordu.
En fazla yirmi yaşındaydı.
İnce ve uzundu,
koyu renkli güzel gözleri vardı
ve saçları siyahtı.
Güçlü ve sağlam görünüyordu.
Adı Edmond Dantés'ti.*

*Genç adam ayakta durdu ve Pharaon'a doğru aceleyle g elen
küçük bir sandalı izledi.
Sandaldaki bir adam ona doğru sabırsızca el salladı.
"A, bu sensin, Edmon Dantés" dedi.
"Neden bu kadar üzgün görünüyorsun, genç arkadaşım?"
" Büyük bir talihsizlik yaşadık, Bay Morrel",
diye cevapladı genç adam.
"Kaptanımız öldü!" (IFLA ve IFLA Section of Libraries Serving
Disadvantaged Persons, 1997).*

Özet

Hayatın gereksinimlerinin karşılanmasına yönelik olarak yapılan teknolojideki gelişmeler ve yenilikler, özellikle Bilgi ve İletişim Teknolojisi (BİT) konularındaki gelişmelerle birlikte insanlara daha önce mümkün olmayan olanaklar sunmakta birçok engeli ortadan kaldırmaktadır. Ancak engelli bireyler, tüm bu fırsatlara rağmen çeşitli engellerle karşılaşabilmektedir. Mevcut iletişim

servislerini kullanmakta zorlanan engelli bireyler, bilgiye ulaşmada, hayatlarını düzenlemede, sosyal ilişkilerini sürdürmede güçlük çekmektedir. Eğitim ve sağlık gibi kamusal hizmet alanları ile ekonomik, sosyal ve kültürel hayata katılım için bilgiye erişim temel şartlardan biridir. Bilginin yazılı, görsel veya dijital olması fark etmeksizin, bilgiye erişim sağlanamadığı takdirde bireyin sahip olduğu hakları kullanması mümkün değildir.

Engelli bireylerin bilgiye erişimi, bir parçası olduğu topluma tam ve uyumlu bir bütünleşme içinde olabilmesinin önündeki engellerin kaldırılmasının temel yoludur. Bilimsel bilgi üretme sürecinin olduğu kadar bilgiye erişimin de ana bileşenlerinden biri olan kütüphaneler engelli bireylerin aradıkları bilgiye engelsiz olarak ulaşabilmelerinde hayati öneme sahiptirler. Bireysel ve toplumsal gelişmeler ve gereksinimler doğrultusunda hizmet stratejilerini saptayarak bilgi hizmetlerini geliştirme sorumluluğu, doğrudan kütüphanelerindir. Bu yüzden, kütüphaneler gelişen teknolojik imkanlardan yararlanarak engelli kullanıcılarına yönelik hizmetlerin sürdürülebilirliğini sağlamalıdır. Kütüphaneler, herkesin olduğu gibi engellilerin de bilgiye erişiminin sağlanmasında en önemli kurumlardandır. Engelli teknolojilerinin gelişimi ile beraber bilgiye erişim daha kolay hale gelmiştir fakat sadece teknoloji bilgiye erişim için tek başına yeterli olamaz. Basılı materyal üzerindeki bilginin erişilebilir hale getirilmesi ve engelli kullanıcılara ulaştırılması gerekmektedir. Kütüphane kurumlarının, toplumun tüm bireyelerine eşit şartlarda hizmet verebilmesi görevi kapsamında engelli kullanıcıların da bilgiye erişimine yönelik gerekli malzeme, donanım, yazılım ve personel desteğine sahip olması, bu konuda teknolojik gelişmeleri takip ederek hizmete dönüştürmesi son derece önemlidir.

Bu yüzden bu çalışmada, kütüphanelerde engelli kullanıcılara sunulan hizmetlerin anlatılması yoluyla, engellilerin bilgiye erişiminde kütüphanelerin etkisi, önemi ve yaşanan sorunların ortaya

konulması amaçlanmıştır. Bu kapsamda, engellilerin bilgiye erişimi konusundaki hukuki düzenlemelere değinilerek, bilgiye erişimde kullanılan teknolojik yöntemler ve Türkiye’deki bu yöntemlerin kullanıldığı bazı kütüphanelerden özetle bahsedilmekte, uygulama örneği olarak İstanbul Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı Engelsiz Bilgi Merkezi anlatılmakta ve sorunlara ilişkin çözüm önerileri sunulmaktadır.

Summary

Developments and innovations in technology to meet the requirements of life, especially with the developments in Information and Communication Technology (ICT) issues, offer many opportunities to people like never have done before, eliminating many obstacles. However, despite all these opportunities, people with disabilities may face various obstacles. Those having difficulty in using the existing communication services encounter difficulties in accessing information, regulating their lives and maintaining their social relations. Access to information for participation in economic, social and cultural life in public service areas such as education and health is one of the basic conditions. It is not possible for an individual to use his or her rights without access to information, regardless of whether the information is written, visual or digital.

Access to information for people with disabilities is the main way to remove barriers to full and harmonious integration with the society in which they are part a part of. Libraries, one of the main components to access to information as well as the process of producing scientific information, are of vital importance for the disabled individuals to have access to the information they seek. The responsibility of developing information services by determining service strategies in line with individual and social developments and needs lies with the libraries. Therefore, libraries

should ensure the sustainability of services for disabled users by utilizing the developing technological ways and means. Libraries are one of the most important institutions for ensuring access to information for people with disabilities as well as without disabilities. With the development of disabled technologies, access to information has become easier, but technology alone cannot be sufficient for access to information. Printed material should be made accessible and delivered to disabled users. Within the scope of the duty of the library institutions to provide services to all members of society on equal terms, it is very important for disabled users to have the necessary materials, hardware, software and personnel support for accessing information turning them into services by following technological developments in this regard.

Therefore, in this study, it was aimed to reveal the effects, importance and problems libraries face when disabled people access information explaining services offered for them. In this context, reference to the legal regulations on access to information of the disabled and technological methods used have been made summarizing some libraries using these methods. In Turkey, as an example of application, Istanbul University Library and Documentation Department's Barrier-free Information Center and proposals for solutions to problems are presented.

İstanbul Üniversitesi Engelliler Uygulama ve Araştırma Merkezi ve Engellilik Çalışmaları

**Didem AKYÜZ SALDIRAN⁵, Hayri ÇAYIRLI⁶,
İlgin AYDINOĞLU⁷, Prof. Dr. Resa AYDIN⁸**

Giriş

İstanbul Üniversitesi (İÜ) Engelliler Uygulama ve Araştırma (ENUYGAR) Merkezi, İstanbul Üniversitesi Rektörlüğüne bağlı olarak 2003 yılından beri faaliyet gösteren bir araştırma merkezidir. Merkezin amacı, engellilik olgusunun hak temelli olarak ele alınarak, bireysel ve toplumsal düzeyde çalışılmasıdır.

Kurulduğu yıldan itibaren, İstanbul Üniversitesi'nde yükseköğrenim gören engelli öğrencilerle ilgili akademik ve sosyal hayatı kolaylaştırmayı hedefleri arasında belirlemiş olan Merkez, 2005 yılında kabul edilen 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun sonrasında, Yükseköğretim Kurumu(YÖK) tarafından 2006 yılında oluşturulan 'Yükseköğretim Kurumları Engelliler Danışma ve Koordinasyon Yönetmeliği' gereğince yeniden yapılanmıştır. Bu yapılanmadan sonra, Engelli Öğrenci Birimi ENUYGAR Merkezinin bir alt birimi olarak faaliyetlerine devam etmiştir.

ENUYGAR Sanat Atölyesi, 2014 yılında Merkeze tahsis edilmiş olan Taş Odalar No: 18 'da faaliyete geçmiştir.

2014 yılında yapılan yönetmelik değişikliği ile son yapılanmasına kavuşan İÜ ENUYGAR Merkezi, 9 kişilik yönetim kurulu,

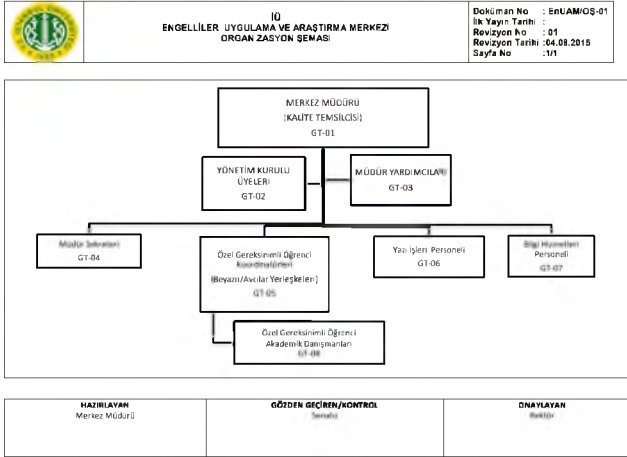
- 5 Teknisyen, İstanbul Üniversitesi Engelliler Uygulama ve Araştırma Merkezi. E-Posta: didem_akyuz@hotmail.com
- 6 Memur, İstanbul Üniversitesi Engelliler Uygulama ve Araştırma Merkezi. E-Posta: hayri.cayirli@istanbul.edu.tr
- 7 Bilgisayar İşletmeni, İstanbul Üniversitesi Engelliler Uygulama ve Araştırma Merkezi. E-Posta: ilginayd85@gmail.com, ilgin.aydinoglu@istanbul.edu.tr
- 8 Prof. Dr. Öğretim Üyesi, İstanbul Üniversitesi Engelliler Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdürü. E-Posta: resaaydin@gmail.com, raydin@istanbul.edu.tr

15 kişilik Danışma Kurulu ve 4 idari personel ile çalışmalarını sürdürmektedir.

1. Engelliler Uygulama ve Araştırma Merkezi (ENUYGAR)

Bütçe ve personel açısından özerk bir yapıya sahip olmayan bir Uygulama ve Araştırma Merkezi olarak ENUYGAR Merkezi, uzun yıllar Merkez müdürü ve bir kaç yönetim kurulu üyesinin gönüllü çabaları ile faaliyet göstermiş, 2011-12 yıllarından itibaren, sekreteryaya ve personel sağlanmasıyla birlikte kurumsallaşma yoluna girmiştir. Merkez sekreteryası, bilgi hizmetleri ve öğrenci koordinatörlüğü yardımcılığı görevi ile tam zamanlı dört çalışan halen merkezde çalışmalarını sürdürmektedir.

Merkezin hiyerarşik yapısı Şekil 1’de belirtildiği gibi Müdür Sorumluluğundadır. Yönetim kurulu üyeleri, müdür yardımcıları, müdür sekreteri, özel gereksinimli öğrenci koordinatörleri, yazı işleri personeli, bilgi hizmetleri personeli ve özel gereksinimli öğrenci akademik danışmanları çalışmalarında müdüre karşı sorumludur.

Şekil 1- ENUYGAR Organizasyon Şeması

Merkez Yönetim Kurulu, engelli öğrenci destek ve akademik çalışmalarının yanı sıra, merkeze çeşitli sorunları nedeniyle başvuru yapan İÜ engelli personelin sorunlarına çözüm önerileri geliştirmek amacı ile 14.05.2015 tarihinde İÜ Rektörlüğünden “Engelli Personel Komisyonu” oluşturulmasını talep etmiştir. 12.06.2015 Personel Daire Başkanlığı yazısıyla kurulan “Engelli Personel Komisyonu” kurulduğu yıldan bu yana zaman zaman engelli personel ile bir araya gelerek toplantılar düzenlemektedir. 2018 yılında, 3 Aralık Dünya Engelliler Günü kapsamında Engelli Personeller ile birlikte “Farklılıklara Yaklaşım” başlıklı bir hizmet içi toplantı yapılmıştır. Toplantıda İÜ Daire Başkanları ve yöneticilerine engellilikle ilgili sorunlar, engelli personel tarafından kendi yaşamlarından kesitler paylaşılarak aktarılmıştır (Resim 2).

Resim 2- İşitme engelli personelin sunumu

2. Engelli Öğrenci Birimi

Yıllar içinde engelli öğrencilerin akademik ve sosyal yaşamını kolaylaştırma amacıyla çalışmalarını yürüten Engelli Öğrenci Birimi, Merkezin yoğun çabaları sonucunda personel, mekan ve araç gereç bakımından güçlenmiş; Beyazıt (Taş Odalar No: 18) ve

Avcılar'da iki ofiste, 2019 yılında emekliliğine kadar geçen süre de tam zamanlı çalışan bir Koordinatör (Uzm. Songül Altınşaçlı) ve halen görev yapan bir koordinatör yardımcısı (Hayri Çayırılı) ile hizmetlerini sürdürmüştür. Üniversitenin 2018 yılı sonunda İstanbul Üniversitesi ve İstanbul Cerrahpaşa Üniversitesi olarak ikiye ayrılması sonucu, İstanbul Cerrahpaşa Üniversitesi bünyesinde kalan Avcılar Yerleşkesindeki ofis kapatılmıştır.

2011- 2019 yılları arasında AUZEF' de 1842, örgün eğitim de 169 toplamda 2011 engelli öğrenci üniversitemizde eğitim almaya devam etmektedir. Engelli Öğrenci Birim Koordinatörlüğü ile işbirliği içinde, fakültelerde engelli öğrencilere destek olan 36 Akademik Danışman bulunmaktadır. Akademik danışmalar, 2014 tarihinde İÜ Senatosu tarafından kabul edilerek yürürlüğe giren "Özel Gereksinimli Öğrenciler için Eğitimde Fırsat Eşitliği Yönergesi" kapsamında öğrencilere destek olmaktadır.

3. ENUYGAR Sanat Atölyesi

Engelli öğrenci koordinatörü Songül Altınşaçlı ve İÜ Teknik Bilimler Meslek Yüksek Okulu Cam ve Seramik Bölümü öğretim görevlisi Özlem Özer Tuğal'ın gönüllü kişisel çabaları ile oluşturulan ENUYGAR Sanat Atölyesi 2014 yılında Merkeze tahsis edilmiş olan Taş Odalar No:19'da faaliyete geçmiştir. Özlem Özer Tuğal 2015'de yarı zamanlı, 2016 yılından itibaren 2018 yılına kadar tam zamanlı Merkez kadrosunda görevlendirilmiştir.

Sanat yoluyla farklılıklara yaklaşım, kişiler arası iletişim ve kaynaşmanın amaçlandığı atölye çalışmalarına, engelli ve engelsiz öğrenciler, akademik ve idari personel davet edilerek, iki yıl içinde çok sayıda etkinlik, sanat çalıştay ve proje gerçekleştirilmiştir. Sanat Atölyesi yarı zamanlı öğrenciler ile birlikte çalışmalarına devam etmektedir (Resim 3).

Resim 3- Özlem Özer Tuğal öğrencilerle Sanat Atölyesinde seramik çalışmaları yapıyor

4. Engellilik Araştırmaları Anabilim Dalı

Engellilikle ilgili araştırma ve uygulamaların disiplinler arası akademik düzeyde yürütülmesini sağlamak üzere, Merkez Müdürü tarafından Yükseköğretim Kurumuna (YÖK) 2014 yılında Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde Engellilik Araştırmaları Tezli Yüksek Lisans Programının oluşturulması teklifi yapıldı. Program hemen kabul edilmesine rağmen bürokratik işlemlerin uzaması nedeniyle, programın açılması 2017-2018 eğitim yılında gerçekleşti. Halen programa devam eden öğrenci sayısı 15 olup, üçü tez çalışmalarına başlamış, ikisi de tez aşamasındadır.

5. İstanbul Üniversitesi Engelliler Uygulama ve Araştırma Merkezi Çalışmaları

5.1. Yükseköğretimde Özel Gereksinimli Öğrenciler İçin Düzenlemeler

Merkez 2003 yılındaki kuruluşundan itibaren engelli öğrenciler için kolaylaştırıcı faaliyetler yapmaktadır. Türk Üniversiteleri Engelli Öğrenci Koordinatörlükleri Ağının Kurulması ile engelli üniversite öğrencilerine eğitimde destek çalışmaları hız kazanmıştır. Merkez Öğrenci Koordinatörlüğü, Türkiye’de engelli öğrenciler için akademik uyarlama ve destek programlarının oluşturulmasında aktif rol üstlenmektedir. 3. Engelsiz Üniversiteler Çalıştayı İstanbul Üniversitesi ev sahipliğinde düzenlenmiştir.

Öğrenci Koordinatörlüğü tarafından yürütülen çalışmalar arasında, engelli öğrenciler için akademik uyarlamaların koordinasyonu önceliklidir. Kayıt önceliği ve işlemlerde destek, yerleşke oryantasyonu, ders notlarının ihtiyaç duyulan biçimde sağlanması, laboratuvar uygulamalarında asistan desteği, ödevlerle ilgili kişiye özel düzenlemeler, sınavlarla ilgili düzenlemeler akademik danışmanların ve fakülte/yüksekokul/enstitü yönetimlerinin destekleriyle yürütülen akademik uyarlamalardır.

Koordinatörlük ayrıca İÜ Rehberlik Sosyal Destek Birimi ile işbirliği içinde engelli öğrencilere burs bulunması, yurt temini, psikolojik destek hizmetlerini yürütür. İÜ Sağlık Kültür Daire Başkanlığı desteği ile spor, gezi vb. etkinlikler yapılır.

Diğer üniversitelerdeki Engelli Öğrenci Koordinatörlükleri ile birlikte Ulusal ve Bölgesel Engelsiz Çalıştaylar düzenlenir ve aktif katılım sağlanır. Bu çalıştaylar, akademik ve sosyal açıdan kapsayıcı eğitim ortamlarının oluşturulması konusunda bilgi ve deneyimlerin paylaşıldığı önemli platformlar olarak işlevini sürdürmektedir.

5.2. Erişilebilirlik Çalışmaları

5378 sayılı kanunla 01.07.2005 tarihinde yürürlüğe giren Engellilerin Haklarına İlişkin Kanuna göre *Erişilebilirlik*; Binaların, açık alanların, ulaşım ve bilgilendirme hizmetleri ile bilgi ve iletişim teknolojisinin, engelliler tarafından güvenli ve bağımsız olarak ulaşılabilir ve kullanılabilir olması olarak tanımlamaktadır (Engelliler Hakkında Kanun, 2005). Merkez olarak mimari ve bilgiye erişim olarak iki alanda erişilebilirlik üzerine çalışmalar yapılmaktadır.

5.2.1. Mimari Erişim

Engelliler Uygulama ve Araştırma Merkezi ile Yapı İşleri ve Teknik Daire Başkanlığı işbirliğiyle Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB) tarafından yürütülen çalışmada İstanbul Üniversitesi binalarının erişilebilirliği çalışması yapıldı. Çalışma öncesi 25 Kasım 2015 ve 1 Nisan 2016 tarihlerinde, İÜ Bina Sorumluları ve yedek üyelerine hizmet içi eğitim verildi. Çalışma, bina sorumluları ve yedek üyelerinin, sorumlu oldukları binaların ERİS (Ulusal Erişilebilirlik İzleme Sistemine kaydedilmesi ve erişilebilirlik durumlarının belirlenmesi ile sonuçlandı. 1 Nisan 2016'da Bakanlık, sistemdeki 106 binaya erişilebilirlik yüzdesi verdi. 7 Kasım 2017 ENUYGAR Merkezi ve İÜ Basın Halkla İlişkiler Müdürlüğü işbirliği düzenlenen ASPB 3. Engelsiz Üniversiteler Semineri "Erişilebilirlik Zirvesi"nde erişilebilirlik ile ilgili yapılan çalışma sonuçları paylaşıldı (Resim 4).

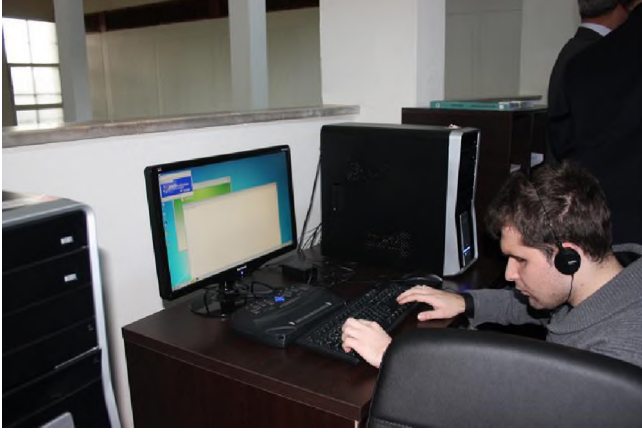

Resim 4: Merkez Müdürü tarafından sunum yapılıyor

Öğrencilerin talepleri ve gözlenen ihtiyaçlar üzerine kampüs-
lere hissedilebilir yüzey, sesli ve Braille uyarılı asansörler yapıldı.
Hizmette olan asansörlerin erişilebilir hale getirilmesi sağlandı.
Fakülte içerisinde yenilenen binalar İÜ Yapı İşleri ve Teknik Daire
Başkanlığı işbirliği ile erişilebilir olması için çalışmalar devam
etmektedir.

5.2.2 Bilgiye Erişim

15.Aralık.2010 tarihinde İÜ Kütüphane ve Dokümantasyon ve
Daire Başkanlığı çatısı altında, ENUYGAR Merkezi tarafından
Sesli Kütüphane oluşturulması çalışmaları başladı. 18.Ocak.2012
tarihinde “Engelsiz Bilgi Merkezi” açıldı. Tüm engel gruplarına
hizmet veren Engelsiz Bilgi Merkezi, Merkez Kütüphane içeri-
sinde bulunmaktadır. Öğrencilerin talepleri doğrultusunda sesli
kitap ve dijital kitap oluşturma çalışmalarının yanı sıra, Engelsiz
Bilgi Merkezi’nde erişilebilir teknik cihazlar ve bilgisayarlar ile
öğrenciler için çalışma ortamı bulunmaktadır. (Resim 5)

Resim 5- Görme engelli bir öğrenci bilgisayarda çalışıyor

5.3. Akademik Çalışmalar

Dünyada “Engellilik Araştırmaları” ile ilgili akademik çalışmalar, 1970’li yılların sonlarında başlamıştır (Barnes, 2013). Günümüzde halen devam eden sorunları akademik anlamda ele almak amacı ile alanında uzman akademisyenlerin, saha çalışmacılarının, resmi kurumların ve STK’ların bir araya geleceği bilimsel toplantıların düzenlenmesi kararı alınmıştır.

24-25 Kasım 2016 yılında, İÜ ENUYGAR ve Hacettepe Üniversitesi işbirliği ile 1. Engellilik Araştırmaları Kongresi düzenlendi. Paneller, bilimsel sunumlar ve atölye çalışmalarından oluşan kongreye, resmi kurumlar, STK ve üniversitelerden toplam 534 kişi katılmıştır. Kongrede 27’si sözlü, 22’si poster bildiri sunumu ve 8 atölye çalışması gerçekleştirilmiştir.

15-16 Kasım 2018 yılında İÜ ENUYGAR ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) Engelliler Müdürlüğü işbirliğiyle düzenlenen Düünden Bugüne Engellilik - Engellilik Araştırmaları Konferansı’nda 737 kişinin katılımı ile 77’si sözel, 27’si poster

bildirisi olmak üzere toplam 104 bildiri sunumu ve 15 atölye çalışması gerçekleştirmiştir.

İÜ ENUYGAR Merkezi tarafından 2004-2018 yılları arasında çok sayıda bilimsel toplantı, eğitim programı düzenlenmiş, paydaş kurumların düzenlediği bilimsel etkinliklere destek verilmiştir. Bu etkinlikler aşağıdaki tablolarda özetlenmiştir (Tablo 1, 2, 3, 4).

Tablo 1. İÜ ENUYGAR tarafından Düzenlenen Bilimsel Toplantılar

İÜ ENUYGAR TARAFINDAN DÜZENLENEN BİLİMSEL TOPLANTILAR		
YIL	TURU	KONU/BAŞLIK
10.05. 2004	Konferans	İstanbul Üniversitesi İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku Araştırma ve Uygulama Merkezi ile birlikte düzenlenen “Özürü Hakları” Konferansı
15.05.2006	Panel	Universiteler Özürüleri için Toplanıyor
16.05.2005	Panel	“Özürürlük ve Kök Hücre” Paneli
05.06.2009	Çalıştay	III. Engelsiz Universiteler Çalıştayı
25.06.2010	Sempozyum	İşitme Engelliler ve Yükseköğretim Sempozyumu, Gazi Üniversitesi tarafından yürütülen E-İşitme projesinin sunumu ve Yükseköğretimde İşitme Engelli Bireylerin Sorunları
13.05.2013	Seminer	Engellilerle 360 Derece İletişim
03.12.2013	Forum	Engelsiz Üniversite
21 .03.2014	Panel	ENUYGAR ile İstanbul Tıp FTR ABD tarafından ortak düzenlenen “Spina Bifida Tedavisine Yaklaşım” paneli
19.06.2014	Seminer	Engelliler Uygulama ve Araştırma Merkezi ile FTR ABD ile düzenlenen “Serebral Palsi’li Çocukların Aileleri İçin Aile Odaklı Terapi” Semineri
28.08.2015	Seminer	ENUYGAR ve İstanbul Tıp Fakültesi FTR Pediatrik Rehabilitasyon Ünitesi ile düzenlenen “Eğitim hayatına Başlarken Serebral Palsi’li Çocuğumuzu Neler Bekliyor” Aile Odaklı Tedavi Semineri
8.03.2016	Panel	“Engelli Kadın İstihdamı” Paneli
24-25.11.2016	Kongre	İstanbul Üniversitesi Engelliler Uygulama ve Araştırma Merkezi ve Hacettepe Üniversitesi Engelliler Araştırma ve Uygulama Merkezi tarafından düzenlenen 1. Engellilik Araştırmaları Kongresi

13.03.2017	Panel	Kadın Sorunları Araştırma Merkezi ile ENUYGAR Merkezi ile düzenlenen, “Kadın ve Demokrasi” Paneli ve “Kadının Işığında Uyarlık” Sergisi
19.05.2017	Seminer	İTF FTR Pediatrik Rehabilitasyon Birimi, İTF Çocuk ve Ergen Psikiyatri ABD ile ENUYGAR Merkezi tarafından düzenlenen “Serebral Palsi” Semineri
14.02.2018	Seminer	Türkiye’de Lepra Mücadelesi
21.02.2018	Seminer	Türkiye’de ve Dünyada Engellilik Araştırmaları
28.02.2018	Seminer	Engelliler İle Yapılan Sanat Atölyelerinin Sosyal Etkileri
07.03.2018	Seminer	Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ve Engellilik
14.03.2018	Seminer	Sağlık-Erdem-İrk-Eşitsizlik
21.03.2018	Seminer	Engelli Hakları Mücadelesinde Savunuculuk ve İzleme Çalışmalarının Önemi
28.03.2018	Seminer	Sakatlık ve Kimlik
02.04.2018	Panel	Otizme Genel Bakış ve Hayatın İçinde Otizm
04.04.2018	Seminer	Universite Öğrencilerinin Gözünden Üniversitelerdeki Engellilik Çalışmaları ve Her Yerde Braille
11.04.2018	Seminer	Özel Eğitim ve Kaynaştırma
11.04.2018	Çalıştay	İÜ Eğitim Koordinatörlüğü ile İÜ ENUYGAR Merkezi tarafından düzenlenen “İstanbul Üniversitesi Müfredatında Engellilik” Çalıştayı
18.04.2018	Seminer	Görme Engelliler İçin Yardımcı Teknolojiler
25.04.2018	Seminer	Research Methodologies in Disability Studies “Disiplinler arası Çalışmalara Metodolojik Yaklaşımlar”
09.05.2018	Seminer	Yoksulluk, İstihdam ve Engellilik
16.05.2018	Seminer	Biyoetik ve Engelli Çocuk Doğurmak
23.05.2018	Seminer	Otizm Spektrumu ve Özellikleri
15-16.05.2018	Konferans	Dünden Bugüne Engellilik Araştırmaları Konferansı
03.12.2018	Panel	Engellilik Araştırmalarında Güncel Konular

Tablo 2. İÜ ENUYGAR tarafından Düzenlenen Eğitim Programları

İÜ ENUYGAR TARAFINDAN DÜZENLENEN EĞİTİM PROGRAMLARI		
TARİH	KONU	AMAÇ
03.08.2004	Türkiye İş Kurumu Yeni Fırsatlar Hibe Programı Tanıtımı ve Avrupa Birliği Formlarında Proje Hazırlama Eğitimi	Proje Hazırlama ve Yazma- konusunda bilgi ve beceri kazandırmaya yönelik
04.05.2011	I. İşaret Dili Kursu	İşitme engelli bireylerle sağlıklı iletişimi sağlanabilmesi
18.10.2011	Engelsiz Bilinç Eğitimi	Engelli bireyler ile iletişim konusunda bilinçlendirme eğitimi
28.02-05.06.2012	II. Türk İşaret Dili kursu	İşitme engelli bireylerle sağlıklı iletişimi sağlanabilmesi
23-30.03.2013	Konuşan Eller	İşitme engelli bireylerle sağlıklı iletişimi sağlanabilmesi
22-26.10. 2017 ve 16-20.10 2017	Ulaştırma Haberleşme ve Denizcilik Bakanlığı Kıyı Emniyeti Genel Müdürlüğü ve ENUYGAR Merkezi işbirliği ile "Ülkem İçin Dünyam İçin Ben de varım"	Engelli bireylerin motivasyonlarını arttırarak, iş ve toplum hayatında daha olumlu iletişim sağlamaları ve yaşam kalitelerini yükseltmelerine katkıda bulunmak amacı ile eğitim 2 dönem olarak düzenlenmiştir.

**Tablo 3. İÜ ENUYGAR tarafından Desteklenen
Bilimsel Toplantılar**

İÜ ENUYGAR TARAFINDAN DESTEKLENEN ÇALIŞMALAR		
TARİH	TÜRÜ	KONU - BAŞLIK
21-22.12.2003	Sempozyum	İstanbul Tıp Fakültesi, Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon Ana bilim Dalı tarafından düzenlenen Geleneksel Çubukçu Sempozyumu- Türkiye’de Özürlülük, Neredeyiz? Nerede Olmalıyız?
25.12.2004	Sempozyum	İstanbul Tıp Fakültesi, Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon Ana bilim Dalı tarafından düzenlenen “Yaşlılıkta Özürlülük” başlıklı Geleneksel Çubukçu Sempozyumuna bilimsel destek verildi
21-22.04.2006	Sempozyum	Omurilik Felçlileri Derneği tarafından tarihleri arasında düzenlenen “Çocuklukta Özürlülük Sempozyumuna” bilimsel destek verildi
10-12.09.2013	Sempozyum	Celal Bayar Ün. tarafından düzenlenen Engelsiz Bilişim Sempozyumu’na ev sahipliği yapıp organizasyon desteği sağlandı.
03.12.2015	Film Festivali	6. Barikat Film Festivali
21-22-23.12.2018	Organizasyon	Ankara Eğitimde Görme Engelliler Derneğinin “Benimle Birlikte Engelsiz Üniversite “ projesi katılımcısı ve organizasyon desteği sağlandı

Tablo 4. İÜ ENUYGAR tarafından Kurum ve STK'larla Yürütülen Ortak Proje ve Çalışmalar

İÜ ENUYGAR TARAFINDAN YÜRÜTÜLEN PROJELER ve STK, KURUM ORTAK ÇALIŞMALARI		
TARİH	PROJE	PAYDAŞ
21.10. 2011	“YOKSA ENGEL SİZ MİSİNİZ” Çalıştayı Projesi	Türkiye Omurluluk Felçlileri Derneği,
15.02.2014	“ Bedeninle Barış” Sempozyumu	Kas Hastalıkları Derneği (KASDER)
08.04.2014	Türkiyede Engelli Kadının Durumu” etkinliğini	Türkiye Sakatlar Derneği (TSD)
08.03.2015	Dünya Kadınlar Günü “Engelli Kadın Zirvesi”	Türkiye Sakatlar Derneği (TSD)
04-14. 04.2016	“Eli Belinde” isimli seramik pano uygulama projesi	Ulusal Bükreş Sanat Akademisi
15-16.12.2016	“Erişiyorsam Varım!” Sergisi	İsveç Enstitüsü, Ruh Sağlığında İnsan Hakları Girişimi Derneği (RUSİHAK), Engelli Kadın Derneği (ENGKAD) ve İsveç Konsolosluğu Kültür İşleri Bölümü
18.09.2017	Uluslar Arası 1.Disiplinler Arası Seramik Sanat Çalıştayı Projesi	ENUYGAR Sanat Atölyesi
9.10.2017	Teknoloji Araştırma ve Uygulama projesi	İÜ Orman Fakültesi, Orman Endüstri Böl.
25.12. 2017	Sergi	Bağcılar Gençlik Merkezi
07-08.05.2018	HIBM- GNE Miyopti İstanbul Buluşması	Türkiye Kas Hastalıkları Derneği(KASDER) ve Neuromuscular Disease Foundation(NDF)

Tablo 5 te belirtilen bilimsel çalışmalar, Merkez Müdürü Prof. Dr. Resa AYDIN tarafından raporlanıp açık erişime ve ilgili kurumlara sunuldu. (Tablo 5)

Tablo 5. İÜ ENUYGAR tarafından Hazırlanan Raporlar

İÜ ENUYGAR TARAFINDAN HAZIRLANAN RAPORLAR		
TARİH	KONU/ BAŞLIK	AÇIKLAMA
17.09.2004	Mimari Erişilebilirlik	İstanbul Tıp Fakültesi kampusunda tekerlekli iskemle kullananlar için gerekli düzenlemeleri yapmak amacıyla incelemelerde bulunarak, tespitler yapıldı ve rapor hazırlandı.
Mart 2013	Engelsiz Türkiye için Yolun Neresindeyiz?	Sabancı Ün. Desteği ile hazırlanan raporun "Sağlık ve Rehabilitasyon Hizmetlerine Erişim" bölümü hazırlandı.
13.04.2016	Sağlıkta Uygulama Tebliği (SUT)	STK işbirliği ile oluşturulan Sağlıkta Uygulama Tebliği(SUT) çalışma grubu rapor hazırlığı-tamamlanmadı.
25.05.2017	Sağlık- Der Çalıştay raporu	Sağlık- Der İstanbul'da Engelliler ve Yaşlılara Yönelik Sağlık Hizmetlerinin Mevcut Durum Analizi ve Hedefleri Çalıştay raporu hazırlandı, www.enuygar.istanbul.edu.tr web sitesinde yayınlandı.
18.09.2017	"Ülkem İçin Dünyam İçin Ben de varım"	2 dönem olarak yapılan eğitimin raporu, Genel Müdürlüğe ve Bakanlığa gönderildi. Ayrıca Rapor www.enuygar.istanbul.edu.tr web sitesinde yayınlandı.

5.3.1. Engellilik Araştırmaları Yüksek Lisans Programı

İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde açılan Engellilik Araştırmaları Tezli Yüksek Lisans Programı, 2017-2018 eğitim döneminde öğrenci kabulüne başladı. Engellilik Araştırmalarına Giriş, Engelli Hakları Hukuku ve Refah Devleti, Sosyal Haklar ve Engellilere Yönelik Sosyal Politikalar, Engelsiz ve Evrensel Tasarım, Engellilik ve Spor, Bilimsel Araştırma Teknikleri ve Yayın Etiği, Engellilik ve Kitle İletişim Araçları, Sosyal İnovasyon ve Sosyal Girişimcilik, Sağlık İşlevsellik Engellilik konulu dersler eğitimi güz ve bahar dönemlerinde öğrencilere verilmektedir. 2018 - 2019 eğitim dönemi itibari ile 12 öğrenci

aktif olarak eğitime devam etmektedir. 3 öğrenci tez aşamasında araştırmalarına başlamıştır.

5.3.2. Farkındalık Çalışmaları ve Sosyal Etkinlikler

Birleşmiş Milletler, 1982 yılından itibaren 10-16 Mayıs gününü “Sakatlar Haftası”, 1992 yılından itibaren de 3 Aralık gününü “Dünya Özürlüler Günü” olarak kabul etmektedir. Her iki karar da Türkiye’de uygulanmaktadır (Çaha, 2016). Bu bağlamda sosyal farkındalığı artırmak ve konuya dikkat çekmek amacı ile İÜ ENUYGAR tarafından etkinlikler düzenlenmektedir.

10-16 Mayıs 2017 Engelliler Haftasında, İstanbul Üniversitesi’ne bağlı fakültelerde ENUYGAR Merkez tarafından 10 fakültede 7 seminer, ENUYGAR Merkez’i Öğrenci koordinatörlüğü olarak 2 etkinlik düzenlenmiştir (Tablo 7).

2011 yılından itibaren yapılan farkındalık çalışmaları ve sosyal etkinlikler (Tablo 8), üniversite eğitimine yeni başlayan öğrenciler için oryantasyon sağlamakta; öğrencilerin birbiri ile etkileşimine, iletişim ağlarının güçlenmesine, toplumsal farkındalığın artması ve bilinçlenme düzeyinin yükselmesine destek olmaktadır.

Yapılan her sosyal etkinliğin sonunda, ihtiyacı görebilmek ve daha verimli çalışmalara imza atabilmek için, katılımcılar için geri bildirim formları oluşturulmuştur. Etkinliklerle ilgili geri bildirim formları Merkez tarafından değerlendirilmekte ve raporlanmaktadır.

Ayrıca, 2012-2015 yılları arasında, toplumda engellilikle ilgili olumlu tutumların geliştirilmesi amacı ile, küçük gruplarla atölye çalışması şeklinde gerçekleştirilen EBE-Engelsiz Bilinç Eğitimleri üniversite bünyesinde bulunan öğrencilere, akademik ve idari personele uygulanmıştır.

**Tablo 7. İÜ ENUYGAR Öğrenci Koordinatörlüğü tarafından
Düzenlenen/Koordine Edilen Engelliler Haftası Etkinlikleri
(2017)**

İÜ ENUYGAR ÖĞRENCİ KOORDİNATÖRLÜĞÜ TARAFINDAN DÜZENLENEN/KOORDİNE EDİLEN 2017 MAYIS ENGELLİLER HAFTASI ETKİNLİKLERİ		
TARİH	FAKÜLTE	İÇERİK / KONU
15.03.2017	Mühendislik Fakültesi	Bilişim Erişebilirliği Paneli
18.04.2017	Florance Nightingale Hemşirelik Fakültesi	Trafikte Empati, Saygı ve Hoşgörü Semineri
20.04.2017	İletişim Fakültesi	Rehber Köpeklerin Hayatımızdaki Yeri Konferansı
03.05.2017	Sosyal Bilimler MYO	Bilişim Erişebilirliği Semineri
10.05.2017	Su Ürünleri Fakültesi	Rehber Köpeklerin Hayatımızdaki Yeri Konferansı
11.05.2017	Muhasebe Enstitüsü	Bilişim Erişebilirliği Semineri
11.05.2017	Yabancı Diller Y.O	Bilişim Erişebilirliği Semineri
15.05.2017	İktisat Fakültesi	Trafikte Empati, Saygı ve Hoşgörü Semineri
10.05.2017	Sağlık Bilimleri Fakültesi	“EngelSiz olabilir misiniz” konulu Fotoğraf Yarışması
21 Mart-14 Nisan 2017	Hukuk Fakültesi	Hukuk Klinikleri öğrencileri tarafından Fatih İlçesine bağlı 18 Ortaokul ve Lisede “Engelli Haklarına” ilişkin sunum gerçekleştirildi
11.05.2017	ENUYGAR Merkezi Engelli Öğrenci Koordinatörlüğü	2. Engelsiz Amatör Satranç Turnuvası
18.05.2017	ENUYGAR Merkezi Engelli Öğrenci Koordinatörlüğü	1. Minyatür Bahçe Atölye Çalışması (İÜ öğrencileri ve İşitme Engelliler Ortaokulu Öğrencilerinin katılımıyla)

Tablo 8. İÜ ENUYGAR tarafından Düzenlenen Sosyal Etkinlikler

İÜ ENUYGAR TARAFINDAN DÜZENLENEN SOSYAL ETKİNLİKLER		
TARİH	ETKİNLİK ADI	İÇERİK /KONU
14-15.05.2011	İÜ öğrenci şenliği etkinliği	Tekerlekli sandalye maratonu, ve satranç turnuvası yapıldı.
10-16.05.2013	Görme engelli bireye yaklaşım	Engellilik Haftası Dolayısı ile Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi (HAYEF) Çocuklar Evinde, farkındalık çalışması
06-11.05.2013	İÜ Öğrenci Şenlikleri	Körler nasıl kitap okur, engelli-engelsiz öğrencilerle birlikte müzik ve folklorik dans aktivitesi
28.03.2014	1. Öğrenci Buluşması	İTT (İnsan, Toplum ve Teknoloji Derneği) ve ENUYGAR işbirliği ile ABD California San Diego Üniversitesi ve İstanbul Üniversitesi öğrencileri ile halı dokuma, cam boyama çalışması ve Güzide-Feyhaman Duran Müzesi gezisi yapıldı.
07-09.05.2014	Avcılar Öğrenci Şenliği	Yemek Atölyesi ve Zumba Partisi etkinliği
03-04.12.2014	Dünya Engelliler Günü	800 Kilometre Engelli Filmi gösterimi, Yönetmen Murat Erün ve oyuncu Aydın Erkuş ile söyleşi
12.05.2015	Engelliler Haftası	Engelliliğe Stratejik Bakış etkinliği
20.05.2015	Film Gösterimi	Engelsiz İzliyoruz” film etkinliği yapıldı.
7 Kasım 2015	Ağaç Dikim Şenliği	İstanbul Üniversitesi Engelliler Uygulama ve Araştırma Merkezi, İ.U. Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı Engelsiz Bilgi Merkezi, İstanbul Orman Bölge Müdürlüğü ve İU Orman Fakültesi işbirliğiyle “Herkes İçin ve Herkese Göre Yaşanılabilir Bir Dünya” sloganı ile Ömerli Karaağaç Mevkiinde İU Engelsiz Hatıra Ormanı Dikim Şenliği düzenlendi. ENGELSİZ HATIRA ORMANI oluşturuldu.
09.05.2015	1.Engelsiz Satranç Turnuvası	Öğrenci Koordinatörlüğü tarafından, tüm İÜ öğrencilerinin katılımına açık olarak satranç turnuvası düzenlemiştir

17.05.2015	Film Gösterimi	MORSENDER (Moroğlu Engelsiz Sinema Kültür ve Sanat Derneği) ile ortak düzenlenen etkinliğimiz “Tamam mıyız?” filminin sesli betimlemeli, işaret dili ve altyazılı şekilde gösterimi yapıldı.
Güz dönemi 2015	Sanat Atölyesi staj çalışması	Hasan Ali Yücel Fakültesinde , Toplumsal Hizmet Uygulama dersi öğrencilerine ENUYGAR Sanat Atölyesinde staj eğitimi verilmiştir.
Mart – Nisan 2017	Fakülteler Farkındalık Etkinlikleri	Trafikte Hakların, Fark Yaratan dostlarımız; Rehber Köpekler, Bilişim Erişilebilirliği Seminerleri verildi
10.05.2017	Fotoğraf Yarışması	Sağlık Bilimleri Fakültesi işbirliği ile “EngelSiz olabilir misiniz” fotoğraf yarışmasını düzenledi.
18.05.2017	Minyatür Bahçe etkinliği	ENUYGAR Öğrenci Koordinatörlüğü , Urmia Land Art ve Halıcıoğlu İşitme Engelliler Okulu Minyatür Bahçe etkinliği
01.12.2017	Dünya Engelliler Günü	“Engellilik Araştırmalarında Bilimsel Yenilikler” etkinliği
06.12.2017	Dünyanın İncilerine 3 Boyutlu Dokunuş	İÜ 3B Tıbbi ve Endüstriyel Tasarım Laboratuvarı(TETLab) ile ENUYGAR Merkezi ve Sanat Koordinatörlüğü, Türkan Sabancı İlköğretim Okulu ve İbrahim Alâeddin Gövsa İlköğretim Okulu işbirliğiyle “ Dünyanın İncilerine 3 Boyutlu Dokunuş” etkinliği
01-30.05.2018	Engellilik Haftası etkinlikleri	Mayıs ayında Fakülteler işbirliği ile 8 adet farkındalık temalı etkinlik organize edildi
05.05.2018	Engelsiz Ağaç Dikim Şenliği	ENUYGAR Merkezi, İÜ Orman Fakültesi ve İstanbul Orman Bölge Müdürlüğü tarafından 2. Engelsiz Ağaç Dikim Şenliği
15.05.2018	3. Engelsiz Amatör Satranç Turnuvası yapıldı	Öğrenci Koordinatörlüğü tarafından, tüm İÜ öğrencilerinin katılımına açık olarak turnuva düzenlemiştir
11.12.2018	Devam Eden Konuşma Sergisi	ENUYGAR Merkezi, Urmia Land Art, Georgia State Üniversitesi işbirliğiyle İÜ Edebiyat Fakültesi Şeref Holünde Devam Eden Konuşma sergisi

Sosyal etkinliklere ilişkin bazı resimler aşağıda sunulmuştur.

Ağaç Dikim Şenliği toplu fotoğraf(2018) 3. Engelsiz Satranç Turnuvasında bir kare (2018)

Minyatür Bahçe Etkinliği (2017)

Farklı Dostlarımız; Rehber Köpeklerin

Hayatımızdaki Yeri (2017)

Trafikte Haklarım Etkinliği (2018)

Dünyanın İncilerine 3 Boyutlu Dokunuş (2018)

Sonuç

İÜ ENUYGAR Merkezi merkez personeli, yönetim ve danışma kurulu, öğrencileri, akademik danışmanları ve gönüllüleri ile birlikte 15 yıldır devam eden çalışmalarını; engellilik konusunda bilimsel araştırmaların artması ve disiplinler ve sektörler arası

işbirliklerinin hak temelli uygulamalarla geliştirilmesi yönünde sürdürmektedir.

Kaynakça

- Barnes, C. (2013). Özürlülük çalışmaları ve akademi - geçmiş, şimdi ve gelecek. *Ars Vivendi Journal* , 4 , 3-12.
- Çaha, H. (2016). Engellilerin toplumsal hayata katılmasına yönelik politikalar: Türkiye, ABD ve Japonya Örnekleri. *İnsan & Toplum Dergisi*, 5(10), 123-150.
- Engelliler Hakkında Kanun (2005, 7 Temmuz). Resmi Gazete (Sayı: 25868). Erişim adresi: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5378.pdf>

Türkiye'deki Üniversite Kütüphanelerinde Engelli Kullanıcılara Yönelik Hizmetler: Bir Durum Değerlendirmesi

Services Towards Users with Disabilities at University Libraries in Turkey: A Situation Assessment

Bahar BİÇEN ARAS¹

Öz

Kişilerin bilgiye sınırsız erişebilmesi, eriştiği bilgiyi kullanabilmesi en doğal insani hakkıdır. Bilgiye en rahat ulaşılabilen yerler kütüphanelerdir. Halk, okul ve üniversite kütüphaneleri kişilerin sosyalleşeceği, entelektüel açıdan kendini geliştirebileceği ve araştırmalarını yapabileceği mekanlardır. Bu mekanlarda kütüphanede hizmet sunan kişiler kullanıcılarının kimlik, yaş, renk ve cinsiyetlerine bakmaksızın tüm kullanıcılarına eşit mesafede kütüphane hizmetlerini sunmaktadırlar. Üniversite kütüphaneleri de bulunduğu üniversite çatısı altında hizmet verdiği kişilerin daha çok sosyalleşebilmesi, araştırabilmesi ve kendilerini geliştirmeleri için hizmetlerini çeşitlendirmek durumundadır. Kullanıcıları arasında yer alan engelli bireylerin günlük yaşamlarını eşit şekilde sürdürebilmeleri için yapılan çalışmalara paralel olarak kütüphaneler de personel ve hizmet bakımından engelli bireylerle iş birliği içinde olmalı, yeniliklere adapte olabilmelidir. Bu çalışmada 2017-2018 verileri ile YÖK'e bağlı bulunan üniversite kütüphaneleri web sayfaları üzerinden engelli kullanıcılara yönelik hizmetlerin neler olduğu örneklerle gösterilerek, ülkemizde üniversite kütüphanelerinde engelli kullanıcılara yönelik yapılması gerekenler anlatılmaya çalışılacaktır.

¹ Teknik Hizmetler Birim Sorumlusu, MEF Üniversitesi Kütüphanesi Ayazağa Cad. No.4 34396, Maslak Ayazağa, Sarıyer, İstanbul, bahar.bicenaras@mef.edu.tr

Anahtar Sözcükler: *Engelli kütüphaneleri, kütüphanelerde engelli hizmetleri, engelli kullanıcılar, üniversite kütüphaneleri.*

Abstract

Being able to access the information unlimitedly and to use the information they accessed are the most incontestable human right for people. Libraries are the places where information is the most easily accessible. Public, school and university libraries are places where enables people to socialise, to develop themselves intellectually and to do their researches. The people providing services in these places provide library services regardless of users' identities, ages, colors and genders and treat them equally. University libraries should diversify their services to enable the people who work under the umbrella of university libraries to socialise, to research and improve themselves better. In parallel with the actions enabling the disabled individuals amongst users to maintain their daily lives equally, the libraries should be in cooperation with the disabled individuals in terms of personnel and service and have to get used to the innovations. In this research, actions to be taken towards the disabled users at university libraries in our country will be explained by exemplifying services towards disabled users through web sites of the university libraries affiliated to The Council of Higher Education along with the data of 207-2018.

Keywords: *Disabled libraries, Services for persons with disabilities at libraries, disabled users, university libraries.*

Engelliler ve Üniversite Kütüphaneleri: Kavramsal Çerçeve

Engelli kavramı diğer bireylerle eşit koşullar altında topluma tam ve etkin bir şekilde katılımlarının önünde engel teşkil eden uzun süreli fiziksel, zihinsel, düşünsel ya da algısal bozukluğu bulunan kişileri içermektedir (United Nations, 2006). “Doğuştan veya sonradan, fiziksel, zihinsel veya sosyal becerilerini yerine getiremeyen her insan engelli kategorisine girmektedir” (Kiavar, 2013, s. 156). Toplumların önemli bir parçası olan engelli bireylerin varlığını kabul ederek onların sorunlarına çözüm üretecek yönde çalışmak devletlerin en önemli görevidir. “Engellilik hareketleri bakımından Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği ülkeleri daha ileri bir bakış açısına sahiplerdir. Türkiye’de de son yıllarda kanunlarda yapılmış olan değişiklikler ve projelerden de anlaşıldığı gibi, engellilikle ilgili çalışmaların olduğu söylenebilmektedir” (Kiavar, 2013, s. i). Bunların içinde; fiziksel, sosyal, ekonomik ve kültürel çevreye, sağlık ve eğitim hizmetlerine, bilgiye ve iletişime erişimin engellilerin tüm insan haklarından ve temel özgürlüklerden tam yararlanmasını sağlamadaki önemini kabul ederek; Türkiye tarafından da imzalanan ve taraf olan devletlere, engellilere karşı ayrımcılığı ortadan kaldırmak ve onların yaşam standartlarını yükseltmek gibi yükümlülükler getiren Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi 13 Aralık 2006 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nda ilan edilmiştir. Engellilerin eşit haklara sahip olabilmeleri ve ayrımcılık yapılmadan nerede olurlarsa olsunlar hizmet alabilmeleri için Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi m.3 sekiz genel ilke içinde yer alan (b), (c), (e) ve (f) maddeleri önem arz etmektedir:

- “(b)Ayrımcılık yapılmaması,
- (c) Engellilerin topluma tam ve etkin katılımlarının sağlanması,
- (e) Fırsat eşitliği,
- (f) Erişilebilirlik” (United Nations, 2006).

Yukarıda bahsi geçen maddelerin en rahat uygulanması gereken alan ise eğitim sektörüdür. Eğitim ülkemizde yaşayan herkesin en doğal hakkıdır ve Türkiye Cumhuriyeti Anayasası 42. Maddesi'nde açık olarak belirtilmiştir: “*Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz*” (T.C. Anayasası, 2019). Eğitim ve öğretim bireyin hayatı boyu devam etmektedir. Ana okulundan üniversiteye ve daha ilerisine devam eden her birey sistemin kendisine sunduğu tüm olanaklardan yararlanma hakkında da sahiptir. Eğitim hayatı boyunca engelli ya da engelsiz tüm bireyler fiziki, kültürel, sağlık gibi değişiklik gösteren tüm hizmetleri eksiksiz almak ister. Bu da en doğal haktır. Özellikle yükseköğretimde sosyalleşmenin, öğrenmenin, araştırmanın ve paylaşmanın en yoğun olduğu ve öğrencilerin, araştırmacıların en fazla vakit geçirdiği yerler arasında kulüpler, laboratuvarlar ve kütüphaneler bulunmaktadır.

Üniversite kütüphaneleri eğitimi ve araştırmayı desteklerken; kullanıcı gruplarının (akademisyen, öğrenci, idari personel, dış kullanıcı v.b.) kişisel gelişimleri ve entellektüel birikimleri için çeşitli kaynakları (basılı kaynaklar, e-kaynaklar, müzik eserleri, filmler, v.b.) sağlamaya çalışmaktadır. Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler üretilen bilgi miktarını artırmakta ve çeşitli ortamlarda sunulan bilgiye erişebilmek giderek daha önemli hale gelmektedir. Bilgi çağının olanaklarından yararlanabilmek konusunda her birey eşit haklara sahiptir. Kütüphaneler buldukları kurumların kullanıcı profiline ve ihtiyaçlarına göre hizmetlerini çeşitlendirmektedirler. Buna teknolojideki gelişmeler de eklenince hizmetlerin çeşitliliğinde artışlar meydana gelebileceği gibi kurumdan kuruma farklılıklar da görülebilmektedir. Kütüphaneler kullanıcı ayırt etmeden herkese eşit hizmet sunmak zorundadır. Üniversiteye başlayan her kullanıcı, bilgi kaynaklarına erişim sağlamayı ve bu kaynaklardan yararlanmayı öğrenme gereksinimindedir. Bilgi kaynaklarına kimsenin yardımı olmaksızın, bağımsız bir şekilde, erişim sağlanmak ve bunları etkin olarak

kullanmak tüm bireylerin hakkıdır (Aydın, 2011, s. iv ; Hamilton ve Keten, 2011, s. 510). Sansüre, ayrımcılığa yer olmayan kütüphanelerde elbetteki sunulan hizmetlerde de kişilerin farklılıklarına göre bir ayrımcılığın olması beklenemez.

Kütüphane ve verilen hizmetler standartları gerektirir; her seferinde farklılıkların olmaması, işleyişin bir düzen içinde sürdürülebilmesi için yazılı kurallara ihtiyaç vardır. Her adım önceden düşünülmekte ya da yaşanan bir olay, ihtiyaç duyulan bir gereksinime göre çeşitli önlemler alınmakta, hizmetler de bu yönde çeşitlendirilmektedir. Üniversite kütüphaneleri bulunduğu üniversitenin misyon ve vizyonuna bağlı olarak araştırma ve araştırmacıyı destekleyici faaliyetler içinde bulunur. Kütüphane için herkese eşit olmak, herkese eşit hizmet sunmak; bilgi nerede ise en kısa sürede ve en kolay yoldan bilgiye ulaşmak büyük önem arz etmektedir. 1987 yılında IFLA'da yayınlanan IFLA bildiriminde standartlara ilişkin belirtilen maddeler (...hizmet, dermeler, personel, kolaylıklar, bütçe ve mali kaynaklar, teknoloji...) günümüzde hala geçerliliğini korumaktadır (Sefercioğlu, çev. 1990, s. 29-32). “İnsan yapımı ve doğal fiziksel çevre başta olmak üzere, ekonomik, sosyal ve kültürel çevreye ulaşabilme, bu çevrelerde verilen hizmetlerden yararlanma ve katkıda bulunma olanaklarına sahip olmayı ifade eden erişilebilirlik, her türlü hakkın kullanımında önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır” (Çağlar, 2012, s. 542). Bu nedenle kütüphanelerin özellikle engelli kullanıcıları kapsayıcı ve erişilebilir tasarımlar konusunda çalışması ve bu alanda adımlar atması önemlidir. Sanchez-Rodriguez ve LoGiudice kütüphanelerde engellilere yönelik yapılması gereken çalışmalarını 3 başlık altında toplamışlardır:

1. Koleksiyon
 - Politikalar ve prosedürler
 - Çeşitlilik ve katılım eğitimi
 - Teknik eğitim

2. Bilgi teknolojisi
 - Web erişilebilirliği
 - Bilgisayar kullanımı ve yardımcı teknoloji
 - Kütüphane rehberleri
3. Fiziksel çevre
 - Fiziksel alan
 - Tuvalet erişilebilirlik
 - Yönlendirme ve tabela
 - Etkileri / tavsiyeler (Sanchez-Rodriguez ve LoGiudice, 2018, s. 150-157).

Birleşmiş Milletler Engelli Haklarına İlişkin Sözleşme (EHİS) kapsamında Engelli Hakları Ulusal Göstergesinde yer alan erişilebilirlik; engelli bireylerin yaşamın tüm alanlarına bağımsız olarak tam ve etkin katılımlarını sağlamak üzere fiziki çevreye, ulaşım, bilgi ve iletişim teknolojileri ve sistemlerine diğer bireylerle eşit koşullarda erişimini ifade eder (EHİS BM Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme Kapsamında Engelli Hakları Ulusal Göstergeleri, 2016). BM Engelli Hakları Sözleşmesi (EHS) ile taraf Devletler engelliliğe dayalı herhangi bir ayrımcılığa izin vermeksizin tüm engellilerin insan hak ve temel özgürlüklerinin eksiksiz olarak yaşama geçirilmesini sağlamak ve engellilerin hak ve özgürlüklerini güçlendirmekle yükümlüdür. Buna göre bu sözleşmeye imza atmış devletlerin m.4/1 (g) ve (h) bendinde yer alan yükümlülüklerin yerine getirilmesi beklenmektedir (United Nations, 2006):

“(g) Maliyeti karşılanabilir teknolojilere öncelik vererek bilgi ve iletişim teknolojileri, hareket kolaylaştırıcı araçlar, yardımcı teknolojiler gibi engellilere yönelik yeni teknolojilerin araştırılması, geliştirilmesi, temini ve kullanılabilirliğini sağlamayı veya desteklemeyi

(h) Engellilere yeni teknolojiler dahil hareket kolaylaştırıcı araçlara, yardımcı teknolojilere ve bunların beraberindeki diğer yardımcı ve destekleyici hizmetler ile tesislere ilişkin erişim bilgilerinin sağlanmayı.”

BM EHS m.9/1 (a), m.9/2, m.21, m.24/1, m.24/2 (c) bendi, m.24/3 (c) bendi, m.24/4 ve m.30/1 (c) bendi ile erişilebilirliğe vurgu yapmıştır. Taraf devletin engelli vatandaşları için eşit koşullarda hayatlarını devam ettirebilmeleri için erişim önünde yer alan tüm engelleri kaldırmaya yönelik önlemlerin alınması gerektiği belirtmektedir.

“Madde 9/1 ...bağımsız yaşayabilmelerini ve yaşamın tüm alanlarına etkin katılımını sağlamak ve engellilerin diğer bireylerle eşit koşullarda fiziki çevreye, ulaşım, bilgi ve iletişim teknolojileri ve sistemleri dahil olacak şekilde bilgi ve iletişim olanaklarına, hem kırsal hem de kentsel alanlarda halka açık diğer tesislere ve hizmetlere erişimini sağlamak için uygun tedbirleri alacaklardır.” Erişim önündeki engellerin tespitini ve ortadan kaldırılmasını da içeren bu tedbirler diğerlerinin yanında, aşağıda belirtilenlere de uygulanır:

(a) Binalar, yollar, ulaşım araçları ve okullar, evler, sağlık tesisleri ve işyerleri dahil diğer kapalı ve açık tesisler;

Madde 9/2. ...(a) Kamuya açık veya kamu hizmetine sunulan tesis ve hizmetlere erişime ilişkin asgari standart ve rehber ilkelere geliştirilmesi, duyurulması ve bunlara ilişkin uygulamaların izlenmesi;

(b) Kamuya açık tesisleri işleten veya kamuya hizmet sunan özel girişimlerin engellilerin ulaşılabilirliğini her açıdan dikkate almalarının sağlanması;

(c) İlgili kişilerin engellilerin karşılaştığı ulaşılabilirlik sorunlarıyla ilgili olarak eğitilmesi;

(d) Kamuya açık binalar ve diğer tesislerde Braille alfabesi ve anlaşılması kolay nitelik taşıyan

Madde 21... (a) Kamuya sunulması amaçlanan bilginin engellilerin erişebileceği biçimlerde ve farklı engelli gruplarına uygun teknolojilerle güncel olarak ve ek bir bedel alınmaksızın sunulması;

(b) Engellilerin resmi temaslarda işaret dillerini, Braille alfabesini, beden dilini ve tercih ettikleri diğer tüm erişilebilir iletişim araç ve biçimlerini kullanmalarının kolaylaştırılması;

(c) Kamuya açık hizmet sunan özel kuruluşların internet dahil olmak üzere, engellilerin erişebileceği ve kullanılabilmesi biçiminde bilgi ve hizmet sunmalarının teşvik edilmesi;

(d) İnternet aracılığıyla bilgi sunanlar dahil olmak üzere kitle iletişim hizmeti sunan kurumların hizmetlerini engellilerin erişebileceği şekillerde sunmalarının teşvik edilmesi;

(e) İşaret dili kullanımının kabul ve teşvik edilmesi.

Madde 24/1. Taraf Devletler engellilerin eğitim hakkını tanıır. Taraf Devletler, bu hakkın fırsat eşitliği temelinde ve ayrımcılık yapılmaksızın sağlanması için eğitim sisteminin bütünleştirici bir şekilde her seviyede engellileri içine almasını ve ömür boyu öğrenim imkanı sağlar.

Madde 24/2 ...(c) Bireylerin ihtiyaçlarına göre makul düzenlemeler yapılmalıdır;

Madde 24/3 ...(c) Görme, işitme veya hem görme hem işitme-konuşma engellilerin özellikle çocukların eğitiminin en uygun dille, iletişim araç ve biçimleriyle, onların akademik ve sosyal gelişimini artırıcı ortamlarda sunulmasının sağlanması.

Madde 24/4. Taraf Devletler bu hakkın yaşama geçmesini sağlamak için, engelli olanlar dahil olmak üzere, işaret dilini ve Braille alfabesini bilen öğretmenlerin işe alınması ve eğitimin her düzeyinde çalışan uzmanların ve personelin eğitimi için uygun

tedbirleri alır. Söz konusu eğitim engelliliğe ilişkin bilincin artırılmasını, alternatif iletişim araç ve biçimleri ile destekleyici eğitim tekniklerinin ve materyallerinin kullanılmasını içermelidir.

Madde 30/1 ...(c) *Tiyatro, müze, sinema, kütüphane ve turistik hizmetler gibi kültürel etkinliklerin yapıldığı veya hizmetlerin sunulduğu yerlere ve ayrıca mümkün olduğu ölçüde ulusal kültür açısından önemli anıtlar ve alanlara erişmek” (United Nations, 2006).*

Yukarıda yer alan bilgiler çerçevesinde konuyu toparlayacak olursak; engelli bireyler için erişimle kastedilen sadece bilgi değildir. Kastedilen; bina, çalışan personel, yol, yönlendirmeler ve iletişimle birlikte hayatın devamını sağlayacak tüm hizmetlerdir. Üniversite kütüphaneleri diğer kütüphanelerden (halk ve okul kütüphaneleri) farklı olarak ihtiyaçlara daha kolay karşılık verebilir. Kütüphanelerin bütçe, personel, teknolojik yeniliklerin takibi gibi başlıkları değerlendirildiğinde engelli kullanıcılarına hizmet çeşitliliği sunma açısından daha fazla imkânı bulunmaktadır.

1. Türkiye’de Engelli Bireylerle İlgili İstatistikî Bilgiler

Türkiye’de engelli bireylerle ilgili istatistikî bilgileri tek bir kaynaktan elde etmek mümkün değildir. Çalışma için yapılan araştırmalarda maalesef farklı kurumların birbirinden farklı verilerine ulaşılmıştır. Birbirini tutmayan bu veriler nedeni ile engelli bireyler ve onlara yönelik hizmetler konusunda net sonuçlara ulaşılmamasında güçlük yaşanmıştır. Verilerin eksiksiz elde edilememesinde ailelerin çocuklarını toplum içine çıkarmak istememeleri en büyük etkendir. Ancak bu durumun tam tersine çevrilebilmesi aileleri bilinçlendirecek bir eğitim çalışması ile mümkün olabilecektir.

Mart 2014'te T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü Araştırma Geliştirme ve Proje Dairesi Başkanlığı tarafından “Engelli Bireylere İlişkin İstatistikî Bilgiler” raporu yayınlanmıştır. Bu raporda ülkemizde Ulusal Engelliler Veritabanı'nda kayıtlı, adresi, engel grubu ve engelli sağlık kurulu rapor bilgileri bilinen, yaşayan toplam 1.778.228 engelli birey olduğu belirtilmiştir (Araştırma Geliştirme ve Proje Dairesi Başkanlığı, 2014). Rapora göre 7 başlık altında toplanan engel grupları ile yaş gruplarına göre engelli sayıları Tablo 1 ve Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Engel Grubuna Göre Dağılımı.

Engel Grubu	Engelli Sayısı
Dil ve Konuşma	46.494
Görme	259.889
İşitme	189.726
Ortopedik	390.528
Ruhsal ve Duygusal	205.963
Süreğen Hastalıklar	949.105
Zihinsel	547.455
Toplam	1.778.228

Tablo 2. Yaş Grubuna Göre Dağılımı.

Yaş Grubu	Engelli Sayısı
00-04	37.207
05-09	109.837
10-14	150.376
15-19	123.437
20-24	113.288
25-29	114.476
30-34	120.539
35-39	119.271
40-44	119.560
45-49	112.355
50-54	97.825
55-59	90.077

60-64	82.578
65-69	76.254
70-74	74.340
75-79	73.499
80-84	86.928
85+	76.381
Toplam	1.778.228

2. Eğitimde Engelli Öğrenciler

T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı “2017/18 Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim” istatistiklerine göre Bakanlığa bağlı ilk, orta ve lise düzeyindeki okullarda eğitim gören engelli öğrenciler 5 engel grupları altında toplanmıştır. Bu çalışmanın sonunda Ekler kısmında yer alan 3., 4., 5. ve 6. tablolarda verilen bilgilere göre sözkonusu engel grupları şunlardır:

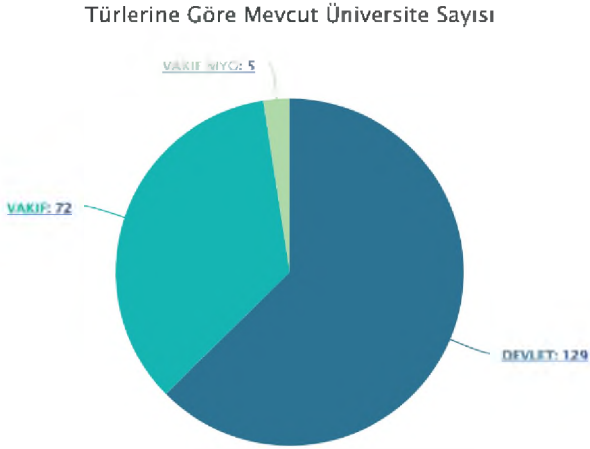
- İşitme engelliler
- Görme engelliler
- Ortopedik engelliler
- Hafif düzeyde zihinsel engelliler
- Zihinsel engelliler (Millî Eğitim Bakanlığı, 2018).

Yukarda bahsedilen bu engelli gruplarındaki öğrencilerin büyük bir kısmı ilerleyen yıllarda 4 yıllık üniversite ve 2 yıllık meslek yüksekokulların muhtemel öğrencileri olacaklardır. Geleceğe dair yapılacak planlamalar ve verilecek hizmetler açısından bu istatistikler Yüksek Öğrenim Kurumu (YÖK) ile YÖK'e bağlı eğitim veren üniversiteler ve Meslek Yüksekokulları için büyük önem arz etmektedir. Dolayısıyla bu veriler atanacak yetmişmiş personel, gerekli donanım ve ayrılacak kaynak açısından yapılması gerekenlere bir nebze de olsa ışık tutacaktır. Üniversite ve meslek yüksekokullarında eğitim gören engelli öğrencilere ilişkin

istatistikler ise YÖK altında toplanmakta ve yayınlanmaktadır. Sözkonusu istatistikler bir sonraki bölümde ele alınacaktır.

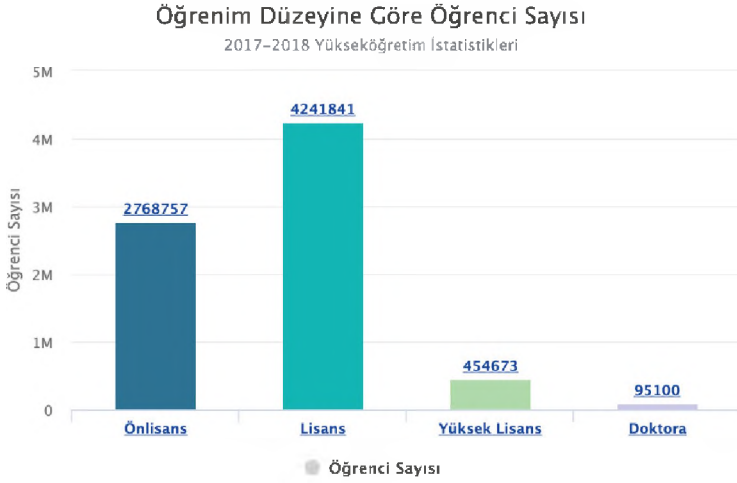
2.1. Üniversite ve Meslek Yüksekokullarında Engelli Öğrenciler

YÖK'ün web sayfasından elde edilen türlerine göre mevcut üniversite sayısı; 129'u devlet, 72'si vakıf ve 5'i Vakıf MYO olmak üzere toplam 206'dır.

Grafik 1. Türlerine göre mevcut üniversite sayısı. (Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi, 2019)

Öğrenim düzeyine göre YÖK'e bağlı olarak eğitim veren 206 üniversitede öğrenim düzeyine göre öğrenci sayıları; önlisans 2.768.757, lisans 4.241.841, yüksek lisans 454.673 ve doktora 95.100'dür.

Grafik 2. Öğrenim düzeyine göre öğrenci sayısı. (Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi, 2019)

Engelli öğrenci verileri için yine YÖK'ün istatistik sayfasından yararlanılmış ve 2017-2018 verileri dikkate alınmıştır (Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi, 2019). Buna göre 119 Üniversite ve Meslek Yüksekokulu'nda (83'ü Devlet Üniversitesi, 36'sı Vakıf Üniversitesi ve Vakıf MYO) 11.698'i kadın, 26.943'ü erkek olmak üzere toplam 38.641 engelli öğrenci eğitim almaktadır. YÖK'ten aldığımız verilerine göre öğrencilerin engellilik durumları aşağıdaki gibi 12 başlık altında gruplandırılmıştır:

1. Asperger veya yüksek fonksiyonlu otistik bireyler
2. Dikkat eksikliği (hiperaktif) olanlar
3. Dil ve konuşma problemliler
4. Fiziksel engelliler
5. Geçici yetersizlikleri olanlar
6. Görme engelliler

7. İşitme engelliler
8. Kronik sağlık sorunları olanlar
9. Öğrenme güçlüğü olanlar
10. Psikolojik problemliler
11. Zihinsel engelliler
12. Diğer gurubu

Daha önce yukarıda paylaşılan T.C. Aile Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı verileri ile YÖK'ün engellilik gruplandırmasında farklılık bulunmaktadır. Aile Bakanlığı engelliliği 7 grupta toplarken, Milli Eğitim Bakanlığı 5 grupta toplamaktadır. Bu farklılığın nedeni devlet sistemi içerisinde farklı şekillerde bilgilerin toplanması ya da verilerin sürekli güncellenememesinden kaynaklı olabileceği düşünülebilir. YÖK düzenli olarak kendine bağlı olan üniversitelerden öğrenci, hizmet ve çalışanlara yönelik verileri çekmektedir.

2.1.1. Devlet Üniversitelerinde Engelli Öğrenciler

Çalışma sonundaki Ekler kısmında yer alan Tablo 7 verilerine göre 7 coğrafik bölgede bulunan Devlet üniversiteleri bünyesinde eğitim gören engelli grupları ve sayılarına ilişkin veriler şu şekildedir: 129 devlet üniversitesinin 99'unda toplamda 38.313² engelli öğrenci eğitim almaktadır.

Akdeniz Bölgesi:

Akdeniz Bölgesi'nde bulunan 11 devlet üniversitesinde 623 engelli öğrenci eğitim almaktadır. Engelli öğrenci grupları: Dikkat eksikliği (hiperaktif) olanlar, dil ve konuşma problemliler, fiziksel engelliler, görme engelliler, işitme engelliler, kronik sağlık

2 Toplamlara Açık Öğretim ve Uzaktan Öğretim öğrencileri dahildir.

sorunları olanlar, öğrenme güçlüğü olanlar, psikolojik problemliler, zihinsel engelliler ve diğer grubu³'dur.

Doğu Anadolu Bölgesi:

Doğu Anadolu Bölgesi'nde bulunan 14 devlet üniversitesinde 593 engelli öğrenci eğitim almaktadır. Engelli öğrenci grupları: Asperger veya yüksek fonksiyonlu otistik bireyler, dil ve konuşma problemliler, fiziksel engelliler, görme engelliler, işitme engelliler, kronik sağlık sorunları olanlar, psikolojik problemliler, zihinsel engelliler ve diğer grubudur.

Ege Bölgesi:

Ege Bölgesi'nde bulunan 11 devlet üniversitesinde 576 engelli öğrenci eğitim almaktadır. Engelli öğrenci grupları: Asperger veya yüksek fonksiyonlu otistik bireyler, dikkat eksikliği (hiperaktif) olanlar, dil ve konuşma problemliler, fiziksel engelliler, geçici yetersizlikleri olanlar, görme engelliler, işitme engelliler, kronik sağlık sorunları olanlar, öğrenme güçlüğü olanlar, psikolojik problemliler, zihinsel engelliler ve diğer grubudur.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi:

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde bulunan 8 devlet üniversitesinde 232 engelli öğrenci eğitim almaktadır. Engelli öğrenci grupları: Dil ve konuşma problemliler, fiziksel engelliler, geçici yetersizlikleri olanlar, görme engelliler, işitme engelliler, kronik sağlık sorunları olanlar, psikolojik problemliler, zihinsel engelliler ve diğer grubudur.

3 Diğer grubu: YÖK verilerinde göre 12 başlık altında toplanan engelli grupları içinde yer almakta ve yine YÖK verilerinde bu şekilde adlandırılmaktadır.

İç Anadolu Bölgesi:

İç Anadolu Bölgesi'nde bulunan 19 devlet üniversitesinde 33.802 engelli öğrenci eğitim almaktadır. Engelli öğrenci grupları: Asperger veya yüksek fonksiyonlu otistik bireyler, dikkat eksikliği (hiperaktif) olanlar, dil ve konuşma problemliler, fiziksel engelliler, geçici yetersizlikleri olanlar, görme engelliler, işitme engelliler, kronik sağlık sorunları olanlar, öğrenme güçlüğü olanlar, psikolojik problemliler, zihinsel engelliler ve diğer grubudur.

Karadeniz Bölgesi:

Karadeniz Bölgesi'nde bulunan 18 devlet üniversitesinde 591 engelli öğrenci eğitim almaktadır. Engelli öğrenci grupları: Dikkat eksikliği (hiperaktif) olanlar, dil ve konuşma problemliler, fiziksel engelliler, görme engelliler, işitme engelliler, kronik sağlık sorunları olanlar, öğrenme güçlüğü olanlar, psikolojik problemliler, zihinsel engelliler ve diğer grubudur.

Marmara Bölgesi:

Marmara Bölgesi'nde bulunan 18 devlet üniversitesinde 1.871 engelli öğrenci eğitim almaktadır. Engelli öğrenci grupları: Asperger veya yüksek fonksiyonlu otistik bireyler, dikkat eksikliği (hiperaktif) olanlar, dil ve konuşma problemliler, fiziksel engelliler, geçici yetersizlikleri olanlar, görme engelliler, işitme engelliler, kronik sağlık sorunları olanlar, öğrenme güçlüğü olanlar, psikolojik problemliler, zihinsel engelliler ve diğer grubudur.

2.1.2. Vakıf Üniversiteleri ve Vakıf Meslek Yüksekokulları'nda Engelli Öğrenciler

Vakıf Üniversiteleri ve Vakıf Meslek Yüksekokulları bünyesinde eğitim gören engelli grupları ve sayılarına ilişkin veriler de çalışma sonunda Ekler kısmında yer alan Tablo 8'de şu şekilde

özetlenmektedir: 77 vakıf üniversitesi ve vakıf MYO'nun 37'sinde toplamda 930⁴ engelli öğrenci eğitim almaktadır.

Akdeniz Bölgesi:

Akdeniz Bölgesi'nde bulunan 3 vakıf üniversitesinde 6 engelli öğrenci eğitim almaktadır. Engelli öğrenci grupları: Dikkat eksikliği (hiperaktif) olanlar, fiziksel engelliler, görme engelliler, kronik sağlık sorunları olanlardır.

Ege Bölgesi:

Ege Bölgesi'nde bulunan 2 vakıf üniversitesinde 27 engelli öğrenci eğitim almaktadır. Engelli öğrenci grupları: Dil ve konuşma problemliler, fiziksel engelliler, görme engelliler, işitme engelliler, öğrenme güçlüğü olanlar ve diğer grubudur.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi:

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde bulunan 2 vakıf üniversitesinde 11 engelli öğrenci eğitim almaktadır. Engelli öğrenci grupları: Fiziksel engelliler, görme engelliler ve diğer grubudur.

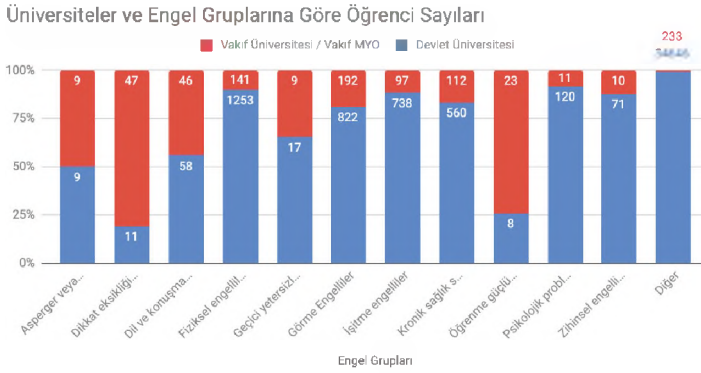
İç Anadolu Bölgesi:

İç Anadolu Bölgesi'nde bulunan 6 vakıf üniversitesinde 132 engelli öğrenci eğitim almaktadır. Engelli öğrenci grupları: Dikkat eksikliği (hiperaktif) olanlar, dil ve konuşma problemliler, fiziksel engelliler, görme engelliler, işitme engelliler, kronik sağlık sorunları olanlar, öğrenme güçlüğü olanlar, psikolojik problemliler, zihinsel engelliler ve diğer grubudur.

4 Toplamlara Açık Öğretim ve Uzaktan Öğretim öğrencileri dahildir.

Marmara Bölgesi:

Marmara Bölgesi'nde bulunan 23 vakıf üniversitesinde ve 1 Vakıf MYO'nda 754 engelli öğrenci eğitim almaktadır. Engelli öğrenci grupları: Asperger veya yüksek fonksiyonlu otistik bireyler, dikkat eksikliği (hiperaktif) olanlar, dil ve konuşma problemliler, fiziksel engelliler, geçici yetersizlikleri olanlar, görme engelliler, işitme engelliler, kronik sağlık sorunları olanlar, öğrenme güçlüğü olanlar, psikolojik problemliler, zihinsel engelliler ve diğer grubudur.

Grafik 3. Üniversiteler ve engel gruplarına göre öğrenci sayıları.

3. Üniversite Kütüphanelerinde Engellilere Yönelik Hizmetler

“Ülkelerin gelişimi ve bilgi üretiminde öncü rolünü üstlenmiş durumda olan üniversitelerin kütüphaneleri de bu rolün önemli bir paydaşı hatta baş aktörüdürler. Elbette, toplumların sahip olduğu pek çok yapıyı değiştiren bilişim teknolojilerinden üniversite kütüphaneleri de nasibini almıştır. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin ilerlemesiyle birlikte, akademik kütüphaneler de günümüzde köklü bir değişim geçirmektedir. Kullanıcılarının sürekli değişen ihtiyaçlarını karşılamak ve 21. yüzyılda da var

olmaya devam etmek için akademik kütüphaneler yeni roller üstlenmiş bulunmaktadır” (Bezirci, 2018, s. 234). “Üniversite kütüphaneleri, koleksiyonundaki bilgi kaynaklarının tüm kullanıcılar tarafından en etkin şekilde kullanımını sağlayarak, bir üniversite kütüphanesinden beklenen hizmeti en iyi biçimde vermeyi hedeflemektedir” (Kazak, 2008, s. 217). Hizmet verdiği kurumlar dikkate alındığında üniversite kütüphanelerinin bütçelerine bağlı olarak yenilikleri daha yakından takip etmeleri ve güncel teknolojiyi kullanarak hizmet çeşitliliğini geliştirdikleri görülmektedir. Bu nedenle üniversite kütüphanelerinde engelli kullanıcıların daha geniş hizmetler alması beklenmektedir. Günümüzde yapılan çalışmalar ve düzenlemeler ile yükseköğrenim gören engelli öğrencilerin öğrenim hayatlarını kolaylaştırabilmek için gerekli akademik ortamın hazırlanmasını ve eğitim-öğretim süreçlerine tam katılımlarını sağlamak amacıyla gerekli tedbirleri almak ve düzenlemeler yapmak üzere, Yükseköğretim Kurulu Engelli Öğrenciler Komisyonu, Engelli Öğrenciler Danışma ve Koordinasyon Birimi, Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi Engelli Öğrenciler Danışma ve Koordinasyon Birimi ile yükseköğretim kurumları bünyesinde oluşturulacak engelli öğrenci birimlerinin çalışmalarına yönelik yönetmeliklerin yayınlanması sayesinde farkındalık yaratılmıştır (Yükseköğretim Kurumları Engelliler Danışma ve Koordinasyon Yönetmeliği, 2010). Bu yönetmelik ile Yüksek Öğrenim Kurumu’na bağlı eğitim veren kurumlarda engellilere yönelik kütüphane hizmetlerinin genişletilmesi, geliştirilmesi yönünde adımlar atılmıştır.

Çalışmanın bu bölümünde Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi sayfasında yer alan veriler doğrultusunda engelli öğrencilerin eğitim aldığı belirtilen devlet ve vakıf üniversiteleri ile vakıf MYO kütüphanelerinin web sayfaları incelenerek engelli kullanıcılara yönelik hizmet verdiği belirtilen kütüphaneler ve hizmetleri anlatılmıştır.

3.1. Devlet Üniversitesi Kütüphanelerinde Engellilere Yönelik Hizmetler

YÖK Bilgi Yönetim Sistemi 2017-2018 verilerine göre engelli öğrencisi bulunan 99 devlet üniversitesi kütüphane web sayfası incelenmiş ve bu web sayfalarında engelli kullanıcılara ilişkin hizmetleri olduğunu belirten 29 devlet üniversitesi kütüphanesi ve hizmetlerine aşağıda ayrı ayrı yer verilmiştir. Devlet üniversitesi kütüphaneleri sırası ile şunlardır: Abant İzzet Baysal Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, Akdeniz Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, Amasya Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, Anadolu Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, Artvin Çoruh Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, Balıkesir Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, Batman Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, Batman Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, Bitlis Eren Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, Boğaziçi Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, Dokuz Eylül Üniversitesi Prof. Dr. Fuat Sezgin Merkez Kütüphanesi, Ege Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, Gazi Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, Hacettepe Üniversitesi Kütüphaneleri, Hitit Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, İstanbul Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, Kastamonu Üniversitesi

Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, Marmara Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, Mehmet Akif Ersoy Prof. Dr. İlhan Varank Kütüphanesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Kütüphaneleri, Sakarya Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, Trakya Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, Uludağ Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı. Devlet üniversitelerinin bulunduğu coğrafi konuma göre yerleri ise; 7'si Karadeniz Bölgesi, 6'sı İç Anadolu Bölgesi, 4'ü Ege Bölgesi, 2'si Akdeniz Bölgesi, 1'i Güneydoğu Anadolu Bölgesi, 8'i Marmara Bölgesi ve 1'i Doğu Anadolu Bölgesi'dir.

3.1.1. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı

Abant İzzet Baysal Üniversitesi bünyesinde YÖK verilerine göre 46 engelli öğrenci eğitim almaktadır. Engel grupları; fiziksel engelliler, görme engelliler, işitme engelliler, kronik sağlık sorunları olanlar, psikolojik problemliler, zihinsel engelliler ve diğer grubudur.

Abant İzzet Baysal Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı web ana sayfasında “*Hızlı Erişim*” menüsü altında “*Sesli Kütüphane*” bağlantısı yer almaktadır. Bu bağlantı üzerinden kütüphane bünyesinde bulunan sesli kitaplardan nasıl faydalanılacağı bilgisi yer almaktadır (Abant İzzet Baysal Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, 2016), (Resim 1).

Kütüphanede Görme Engelliler Birim Sorumlusu bulunmakta, kişilerin bilgilerine personel kısmından ulaşılmaktadır (Personel, 2016). Kütüphanede bir adet kitap seslendirme odası bulunmaktadır. Bu bilgiye kütüphane fotoğraf galerisinden ulaşılmıştır (Resim 2).

https://kctdb.ieu.edu.tr/iesli-kutuphane

KÜTÜPHANE VE DOKÜMANTASYON DAİRE BAŞKANLIĞI

ANASAYFA KÜTÜPHANEMİZ KATALOG TARAMA DUYURULAR SIRKÇA SORULAR SORULAR İLETİŞİM

Hızlı Değışim

ÜYE ERİŞİMİ
ARAMA VERİ TABANLARI
AÇIK ERİŞİM VERİ TABANLARI
DENEME VERİ TABANLARI
SESLİ KÜTÜPHANE
KAMPUS DIŞI ERİŞİM
OPROKAT YATILARI
FOTOGRAF GALERİSİ
KÜTÜPHANESİYE SORUN
HIZLI TARAMA

SESLİ KÜTÜPHANE

2013 yılında "Sesli Kütüphane Projesi" kapsamında faaliyete geçen Engelli Birliğimiz, mevcut yaygın ve donanımları Üniversitemize kayıtlı görme engelli öğrencilerimize ücretsiz olarak hizmet etmekte olan görme engelli araştırmacıların bilgi gereksinimlerini karşılamak amacıyla geliştirilmiştir. Görme engelli kullanıcılarımızın talep ettiği sesli kitap koleksiyonumuzda mevcut değli ses değiş kütüphanelerde temin edilmekte, bulunamamış tabirde görüldü kullanıcılarımız tarafından, 2044 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Ek 11. Madde gereğince seslendirilerek birime ulaştırılıp gereksinimleri tüm engelli kullanıcılarımızın hizmetine sunulmaktadır. Ayrıca kütüphanemizde herhangi bir kitap hakkında bilgi edinmek isteyenler için kütüphanemize yazılmaktadır.

Görme engelli vatandaşlarımızın Sesli Kütüphane hizmetlerinden faydalanabilmeleri için

9048 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun Ek 11. maddesine, görme engelli öğrencilerin belirlen karılık veya raporlarını +90 324 2254556 numaralı faksona ulaştırılarak yada birjup@ieu.edu.tr e posta adresine tarafımızca belirlenen gürdirmesi gerektirmektedir. Bilgilerinizi ulaştırırken ekstra yabancı dilde yazılmaktadır. Karşınıza gelen üyeli yazılmaya devam eden karılımlara yazılmaya devam etmektedir.

Üyeli Kayıt:

Çalışma Saatleri

Öğretim Dönemi	08.00-19.00
Hafta içi	10.00-17.00
Cuma/hafta	Kapalıdır
Pazar	Kapalıdır
Çalışma Salonlarımız	08.00-23.00
Hafta sonu	10.00-23.00

ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ

Abant İzzet Baysal Üniversitesi 2016

Resim 1. Sesli kitap. (Sesli Kitap, 2016)

Resim 2. Kitap seslendirme odası. (Fotoğraf Galerisi, 2016)

3.1.2. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı

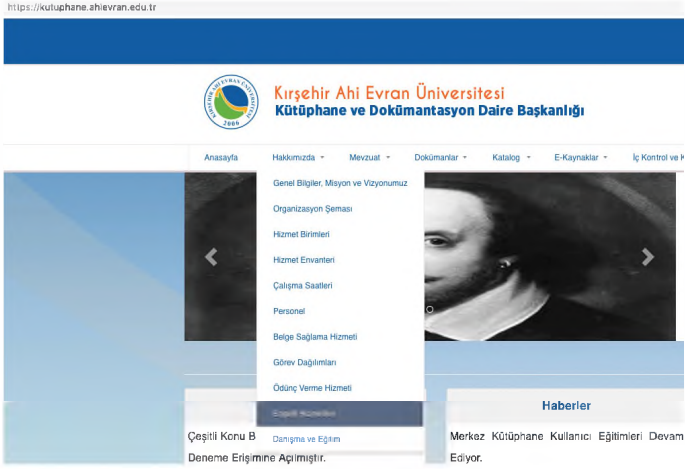
Aydın Adnan Menderes Üniversitesi bünyesinde YÖK verilerine göre 67 engelli öğrenci eğitim almaktadır. Engel grupları; fiziksel engelliler, görme engelliler, işitme engelliler, kronik sağlık sorunları olanlar, psikolojik problemliler, zihinsel engelliler, dil ve konuşma problemliler olanlar ve diğer grubudur.

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı web sayfasında kütüphane bünyesinde “*Engelli Erişim Odası*” ve “*Görme Engelli Koleksiyonu*”na sahip oldukları belirtilmiştir (Genel Bilgiler, 2015). Ayrıca kütüphanede bulunan Satranç Odası içinde görme engelli okuyucular için bir adet bilgisayar bulunduğu bilgisi yer almaktadır (Hizmetler, 2015).

3.1.3. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi bünyesinde YÖK verilerine göre 18 engelli öğrenci eğitim almaktadır. Engel grupları; fiziksel engelliler, görme engelliler, işitme engelliler, kronik sağlık sorunları olanlar ve diğer grubudur.

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı web sayfasında “*Hakkımızda*” menüsü altında “*Engelli Hizmetleri*” bağlantısında engelli kullanıcılar için sunulan hizmetler anlatılmaktadır (Resim 3).

Resim 3. Engelli hizmetleri. (Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, 2015)

Engelli Hizmetleri

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı Engelli Hizmetlerini “*Fiziksel ve Sosyal Olanaklar*” ve “*Rehberlik ve Özel Tanıtım Hizmetleri*” olarak iki başlık altında toplanmaktadır. Fiziksel ve Sosyal olanaklar altında engelli giriş yolları, kütüphaneye erişimde kullanabilecekleri asansör ve engelli tuvaleti bilgileri bulunmaktadır. Rehberlik ve Özel Tanıtım Hizmetleri altında ise Engelli Hizmetleri Koordinatörlüğü tarafından kütüphanenin fiziksel alanlarının tanıtımı, teknik donanımın kullanımı, elektronik kaynak ve hizmetlerinin içeriği ile ilgili rehberlik ve tanıtım hizmetleri verilmektedir.

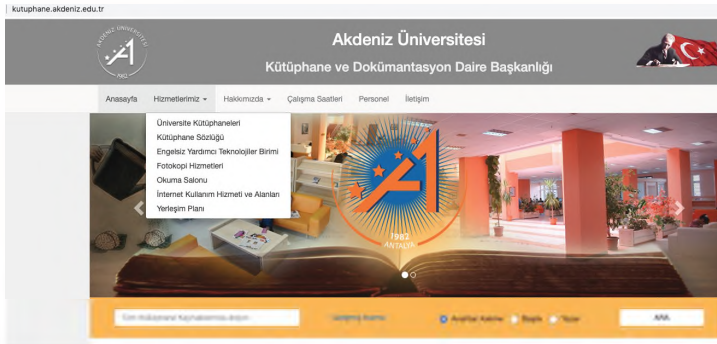
Ayrıca engelli kullanıcıların eğitim ve araştırma faaliyetlerini desteklemek amacıyla kullanıcılar tarafından talep edilen basılı bilgi kaynakları kütüphaneye gidilmeden kütüphane tarafından ilgili kişiye ulaştırılmaktadır. Kütüphane faydalı bağlantılar başlığı altında engelli kullanıcıların Türkiye genelinde faydalanabileceği web sayfalarının bağlantılarını da vermektedir. Yine burada kü-

tüphane içinde engelli kullanıcılara yardımcı olacak personelin iletişim bilgileri de yer almaktadır (Engelli Hizmetleri, 2015).

3.1.4. Akdeniz Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon ve Daire Başkanlığı

Akdeniz Üniversitesi bünyesinde YÖK verilerine göre 71 engelli öğrenci eğitim almaktadır. Bu öğrencilerin engelli grupları; zihinsel engelliler, psikolojik problemliler, öğrenme güçlüğü olanlar, kronik sağlık sorunları olanlar, işitme engelliler, görme engelliler, fiziksel engelliler ve diğer grubunda olanlar olarak ayrılmıştır.

Akdeniz Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı engelli kullanıcıları için verdiği hizmetleri kütüphane web sayfası altında “Hizmetlerimiz” sekmesinde “Engelsiz Teknolojiler Yardımcı Birimi” bağlantısında açıklamaktadır (Akdeniz Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, 2016), (Resim 4). Bunun yanında bu birimden sorumlu kişi bilgilerine erişim de mümkündür.

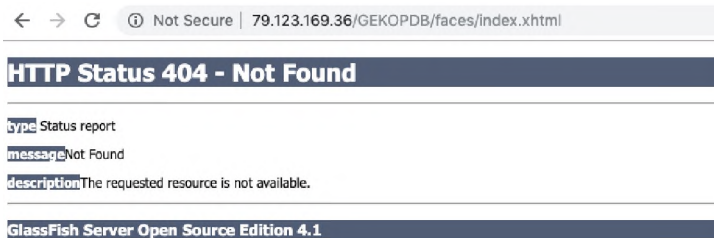

Resim 4. Akdeniz Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı web sayfası (Akdeniz Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, 2016).

Engelsiz Yardımcı Teknolojiler Birimi

Kütüphane Engelsiz Yardımcı Teknolojileri Birimi'nde engelli kullanıcılar için yararlı projelerin bilgileri yer alırken; bu projelerden nasıl yararlanılacağı ya da bunun için kimden yardım alınacağı gibi bilgilere de ulaşmak mümkündür. Ancak bilgilerde verilmiş olan bazı bağlantıların çalışmadığı ya da bağlantıyı tıklayın ibaresi kısmında bağlantının vermediği görülmüştür (Engelsiz Yardımcı Teknolojiler Birimi, 2016).

Engelsiz Yardımcı Teknolojileri Birimi'nde kampüs içi körcüli tarif Android uygulaması kullanım videosu oluşturulmuştur. İzlemek için tıklayın uyarısı kontrol edildiğinde bağlantının mevcut olmadığı görülmektedir. Birim bünyesinde engelli kullanıcılar için Android ve IOS tablet eğitimleri verilmektedir. Uzaktan Erişim Platformu tarafından “Teamtalk Android Mobil” uygulaması çıkarılmış ve Türkçeleştirilmiştir. Bu yazılım ile Android platformu üzerinden engelli öğrencilerle daha etkin iletişim kurma ve özel bir platformda mobil olarak iletişimde kalabilme hedeflenmiştir. Görme Engelli Kütüphaneleri Ortak Platformu (GEKOP) mobil uygulaması geliştirilmiş, bu uygulama ile görme engelliler için e-kiaplara erişim kolaylaştırılmıştır. GEKOP için verilen bağlantı kontrol edildiğinde hata verdiği görülmüştür (Resim 5).

Resim 5. GEKOP yönlendirme sayfası hata ekran görüntüsü.
(GEKOP, 2019)

Yardımcı Teknoloji ve Eğitim Birimi

Yardımcı Teknoloji ve Eğitim Birimi'nde engelli kullanıcılara üniversite genelinde yardımcı olabilecek çeşitli bilgilerin yer aldığı Uzaktan Erişim Platformu Sayfasına yönlendirme yapılmaktadır. Bu sayfada engelli kullanıcılar için verilen hizmetler Salon İçi Hizmetler ve Salon Dışı Hizmetler olarak iki başlık altında anlatılmaktadır (Resim 6). Salon İçi Hizmetler arasında ekran okuma sistemli bilgisayar ve tablet PC eğitimleri, basılı kaynakları erişilebilir formatta oluşturma hizmetleri, yardımcı teknolojiler ile ilgili bilgilendirme hizmetleri ve yardımcı teknolojiler ve erişilebilir sistemlerle ilgili kurulum hizmetleri bulunmaktadır. Salon Dışı hizmetlerde ise erişilebilir kütüphane portalı, yardımcı destek teknolojileri, TV YouTube projesi, yardımcı teknolojiler ve erişilebilir kütüphane hizmetleri konusunda bilgilendirme hizmetleri yer almaktadır (Görme Engelli Destek Teknolojileri Birimi, 2019).

Salon Dışı Hizmetler altında yer alan Görme Engelli Destek Teknolojileri Birimi Web Portalı içinde bulunan “Erişilebilir Kütüphane” bağlantısı ile erişilebilir kitap okuma uygulamaları tanıtılmaktadır. Burada bahsedilen uygulama linklerine tıklanıldığında uygulamalar indirilebilmekte ve kitaplar okunabilmektedir. İndirilebilen uygulamalar şunlardır: Windows işletim sistemi için kitap okuma uygulamaları: Adobe Dijital Edition kitap okuma uygulaması, Balabolka ücretsiz kitap okuma uygulaması, Android için kitap okuma uygulamaları: Google Play Kitaplar uygulaması, IOS için kitap okuma uygulamaları: IBooks kitap okuma uygulaması (Erişilebilir Kitap Okuma Uygulamaları, 2019).

Resim 6. Görme Engelli Destek Teknolojileri Birimi Web Portalı ekran görüntüsü. (Görme Engelli Destek Teknolojileri Birimi, 2019)

Kütüphane yerleşim planında görme engelli kullanıcıların yararlanabilmesi için kütüphane zemin katta bulunan “Görme Engelliler Salonu” bilgisi ayrıca belirtilmektedir (Resim 7).

kutuphane.akdeniz.edu.tr/yerlesim-plan/

Akdeniz Üniversitesi
Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı

Anasayfa Hizmetlerimiz - Hakkımızda - Çalışma Saatleri - Personel İletişim

Yerleşim Planı

Zemin Kat	1. Kat	2. Kat
İdari Bünar	Yönetim	İdari Bünar
Danışma Bölümü	Kitap Koleksiyonu	Süreli Yayınlar Salonu
Resmî Yayınlar	Okuma Salonları	Multimedya Grup Salonu
İnternet Kullanım Alanları	Ödünç Verme Bölümü	Multimedya Bireysel Odalar
Popüler yayınlar	Fotokopi	Çalışma Kabinleri
Son gelen kitap ve dergiler	Danışma Kaynakları	Sağlama Bölümü
Görme Engelliler Salonu	İstatistikler ve Raporlar	Teknik Hizmetler Bölümü
Serbest Çalışma Alanları	Tezler	Özel Koleksiyonlar
		Tuvaletliler

Resim 7. Yerleşim planı (Yerleşim Planı, 2016).

3.1.5. Amasya Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı

Amasya Üniversitesi bünyesinde YÖK verilerine göre 21 engelli öğrenci eğitim almaktadır. Bu öğrencilerin engelli grupları; psikolojik problemliler, kronik sağlık sorunları olanlar, işitme engelliler, görme engelliler, fiziksel engelliler ve diğer grubunda olanlar olarak ayrılmıştır.

Amasya Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı web sayfasında engelli kullanıcıları için verdiği hizmetleri “Hizmetlerimiz” menüsü altında “Görme Engelliler Bölümü” bağlantısında açıklamaktadır (Amasya Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, 2016), (Resim 8).

Resim 8. Hizmetlerimiz. (Amasya Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, 2016)

Görme Engelliler Bölümü

Bu bölüm görme engelli kullanıcılar için düzenlenmiş bir çalışma odasıdır (Resim 9). Bir adet kitap okuma makinası bulunan odadan üniversite dışındaki görme engelli vatandaşlar da yararlanabilmektedir. Kitap okuma makinası ile dokümanlar büyütülürken, yazılar sesli olarak dinlenebilmekte, makina sayesinde

dokümanlar dijitalleştirilerek dijital ortamda saklanabilmektedir (Görme Engelliler Bölümü, 2016).

Resim 9. Görme Engelliler Bölümü. (Görme Engelliler Bölümü, 2016)

3.1.6. Anadolu Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı

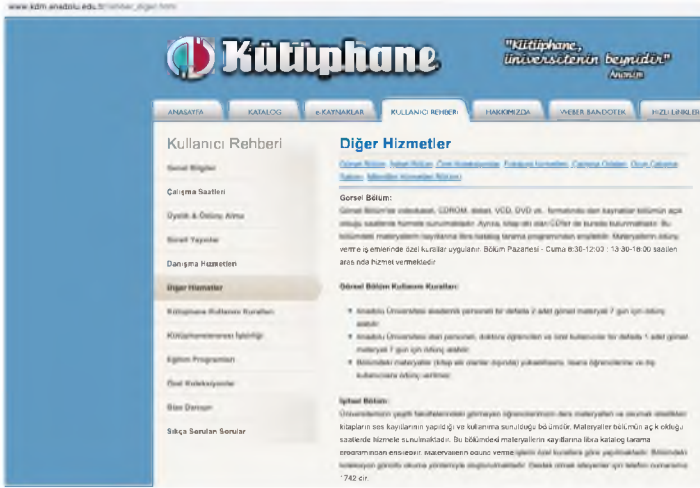
Anadolu Üniversitesi bünyesinde YÖK verilerine göre 32.834 engelli öğrenci eğitim almaktadır. Engel grupları; dil ve konuşma problemliler, fiziksel engelliler, görme engelliler, işitme engelliler, kronik sağlık sorunları olanlar ve diğer grubudur.

Anadolu Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı engelli kullanıcıları için verdiği hizmetleri web sayfasında “*Kullanıcı Rehberi*” menüsü altında “*Diğer Hizmetler*” bağlantısında açıklamaktadır (Diğer Hizmetler, 2015).

İşitsel Bölüm

Kütüphane içinde bulunan İşitsel Bölüm’de hem engelli kullanıcılara hem de kitap seslendirmek isteyen gönüllülere hizmet verilmektedir (Resim 10). Burada üniversitenin çeşitli fakültele-
rindeki görme engelli öğrencilerin ders materyalleri ve okumak istedikleri kitapların ses kayıtlarının yapılmakta ve kullanıma

sunulmaktadır. Hazırlanmış materyaller İşitsel Bölüm'ün açık olduğu belli saatlerde hizmete sunulmakta ve burada bulunan materyallerin bilgilerine katalog tarama programından erişmek mümkündür. Ayrıca WEBER BANDOOTEK Evrensel Klasik Müzik Arşivi ve notalar da bu bölümde bulunmaktadır. Bu arşivin kayıtları da katalog programı üzerinden erişilebilir durumdadır. Kullanıcılar web üzerinden kayıtları dinleyebilmektedir.

Resim 10. Diğer Hizmetler. (Diğer Hizmetler, 2015)

3.1.7. Artvin Çoruh Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı

Artvin Çoruh Üniversitesi bünyesinde YÖK verilerine göre 11 engelli öğrenci eğitim almaktadır. Engel grupları; fiziksel engelliler, işitme engellilerdir.

Artvin Çoruh Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı engelli kullanıcıları için verdiği hizmetleri web sayfasında “Hizmetler” menüsü altında “Engelli Kullanım İmkan-

ları® bağlantısında açıklamaktadır (Artvin Çoruh Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, 2019).

Kütüphane hakkında genel bilginin verildiği menüde de engelli kullanıcıların hizmetleri hakkında bilgi bulabilmek mümkündür. Zemin Katta bulunan kütüphane girişinde 360 derece tüm yön- lere ve engellilere hizmet verecek şekilde oval olarak tasarlanmış danışma birimi bulunmaktadır. Kullanıcıların kimseye ihtiyaç duymadan istedikleri kitapları seçtikten sonra sadece kurum kimlik kartlarını okutarak kitaplarını kendi kendilerine ödünç alabile- celeri Self-Check cihazları bulunmaktadır. Elektronik Katalog tarama hizmeti, tez çalışma odası, güvenlik ve fotokopi birimi gibi standart hizmetlerin yanında üniversite kütüphanelerinin çok azında görülen kapsamlı bir engelli kütüphanesi tüm engelli türlerine hizmet vermektedir. Engelli kütüphanesi sadece üni- versite bünyesine değil valilik ile protokol yapılarak şehirdeki tüm engellilere hizmet vermesi planlanmaktadır. Burada görme engelliler için sesli kitap oluşturmak üzere akustik ses kayıt ve okuma kabini, bilgisayarların tüm fonksiyonlarını kullanmak için yazılım ve donanım, Braille çevirici program ve Braille yazıcısı, herhangi bir kitabın taranıp sesli hale getirilmesi için doküman okuyucu ve taşınabilir kitap okuma makinesi ve bunun gibi görme engellilerin tüm ihtiyaçlarına yönelik cihazlar bulunmaktadır. Fiziksel engellilerin örneğin kolları olmayan bir insanın ellerini kullanmadan bilgisayarı kontrol edebileceği donanım da bulun- maktadır (Kütüphane Hakkında, 2019).

Engelli Kullanım İmkanları

Engelli Kullanım İmkanları bölümünde engelli kütüphane kullanıcılarının kütüphaneden yararlanırken karşılaşacakları hizmetler anlatılmıştır (Engelli Kullanım İmkanları, 2019). Bu hizmetler şunlardır: Hizmetler engelli rampası; bina girişinde fiziksel engelli kullanıcıların tekerlekli sandalye geçişini sağlamak-

tadır (Resim 11). Duyumsanabilir alanlar; bina genelinde girişten son kata kadar görme engelli kullanıcıların hareket kabiliyetini sağlayan sarı renkli zemine sabitlenmiş duyumsanabilir alan ve yönlendirmelerdir (Resim 12). Engelli tuvaletleri; kütüphanenin tüm katlarında engelli kullanımına uygun, acil çağrı sistemi monte edilmiş tuvaletler bulunmaktadır (Resim 13, 14). Engelli asansörleri; engelli geçişine ve tekerlekli sandalye geçişine uygun olarak yapılmışlardır. Görme engelliler için düğmelerin üzeri Braille (Kabartma) alfabesi ile yazılmıştır. Her kat hareketinde bulunduğu kat hakkında sesli olarak bilgi verecek şekilde ayarlamalar yapılmıştır (Resim 15, 16, 17). Kitap ödünç alma ve verme cihazı (Self-Check); fiziksel engelli ve tekerlekli kullanımı için uygun şekilde dizayn edilmiştir (Resim 18). Yine iştirme engelliler için de yönlendirmeler yapılmıştır. Danışma bankosu fiziksel engelliler için uygun hale getirilmiş ve içerisine tekerlekli sandalye girecek şekilde tasarlanmıştır (Resim 19). Fiziksel engelli kullanımına uygun tarama terminali dizayn edilmiştir. Aynı şekilde tekerlekli sandalye ve yükseklik ayarları buna göre tasarlanmış ve kullanıma açılmıştır (Resim 20). Çok amaçlı konferans salonu; bilgisayar laboratuvarı ve kullanım alanına dönüştürülebilmektedir ve 56 bilgisayarın bulunduğu laboratuvar da arkada yer alan 8 bilgisayar bölgesinde fiziksel engelliler ve tekerlekli sandalye kullanım için alan bırakılarak engelli kullanımına uygun hale getirilmiştir. Ayrıca kablosuz fare ve klavye kullanımı ile de kullanım kolaylığı sağlanmıştır (Resim 21). Fiziksel engellilerin kullanım kolaylığı için, genel kullanım alan geçişleri ya açıktır veya fotokopi, engelli birimi ve kütüphane girişi gibi açılır-kapanır kapı ile donatıldığından tekerlekli sandalye geçişine destek vermektedir (Resim 22, 23). Engelli biriminde kullanılan mobilyalar tekerlekli sandalye ve görme engelli kullanım ve dolaşımına uygun şekilde tasarlanmıştır. Çarpma riskleri en aza indirgenmiştir (Resim 24). Engelli biriminde konumlandırmaya da ayrıca özen gösterilmiş, Engelli

birim sorumlusunun direk gözetimine uygun bir şekilde öncelikli olarak görme engelli, sonrasında fiziksel engelliler görüş alanında konumlandırılmıştır. Oturduğu yerden sorumlunun tüm alana hakim olacak şekilde tasarlanmıştır (Resim 25). Engelli birimde işitme engelliler için kullanılan bilgisayarlarda altyazılı ve işitme engelli işaret dili ile çevirisi yapılan görsel materyallere yönlendirmeler bulunmaktadır. Engelli birimde akustik ses kayıt ve okuma kabini hazırlanmış ve kullanıma hazır hale getirilmiştir. Görme engelliler için oluşturulacak olan sesli kitapların daisy formatında üretimine ortam sağlanmıştır. Bu formatla, görme engelli kullanıcının normal kullanıcılar gibi ihtiyaç duydukları herhangi alana direk geçiş, içindekiler kısmından ilgili alana geçiş gibi özellikler kazanmış olana sesli kitap standardında kitap oluşturma imkanı sağlanmıştır. Ses izolasyonuna uygun bir şekilde çam ağacı, taş yünü, termal cam piramit sünger kullanılmış ve kauçuk ile kaplanmıştır (Resim 26). Daisy Kayıt Cihazı, görme engelliler için daisy formatında sesli kitap üretmeye uygun özel olarak tasarlanmıştır. CD Okuma ve CD'ye yazma özelliği bulunmakta ve hafıza kartı takılabilir durumdadır. MP3, MP2, DAISY ADPCM2, PCM formatlı ses dosyalarını ve Görme Engelliler için özel ses formatı olan DASİY 2.0 ve 2.02 dosyalarını açabilmektedir (Resim 27). Daisy Düzenleme Programı Kayıt anında cümle aralarında bekleme zamanı ayarlayabilir, başlıklar ve açıklamalar text olarak girilebilmektedir (Resim 28). Braille Kabartma Yazıcı ihtiyaç duyulan durumlarda kullanıcıya A3,A4,A5 formatlarında baskı yaparak bilgi ihtiyacını karşılayabilmektedir. Darbe ile çalıştığından ilave Ses izolasyonu için orijinal akustik kabini ile birlikte kullanılmaktadır ve ilave bir kabin içerisinde sağlaması yapılmıştır (Resim 29). Braille Çeviri programı printer'dan baskı almayı sağlayacak metinleri Braille alfabesi ile basmaya uygun şekle getirmektedir. Türkçe dilinde kısaltmasız ve 1'li ve 2'li ve hece kısaltması yapabilmektedir. MathType denklemleri içeren

dosyaları ve L^AT_EX, Scientific Notebook dosyalarını açabilmektedir. 100 farklı dilde Braille çevirisi yapabilmektedir. İki adet Braille monitör, Kabartma Klavye Monitör kullanıma hazır haldedir. Monitör üstünde görme engellilerin 6 noktalı yazısını yazabilmesine imkan tanıyan özel klavye bütünleşik şekildedir. Bilgisayardaki ekran okuma programıyla tam bir uyumluluk içinde çalışabilen, üstündeki 6 noktalı kabartma klavyesi ile ekran okuma programının kısayolları kullanılabilen, Windows yönetilebilen yapıdadır. Kabartma klavyedeki tuş komutları değiştirilebilir, istendiği zaman başka tuşlar atanabilir. Bütün fonksiyonları tek tek yapılandırılabilir. Kullanıcının doğal el hareketlerine uygun tasarlanmış, üstünde navigasyon tuşlarına sahiptir (Resim 30). Ekran Büyütme Programı 36 kademede 6 kat büyütme sağlayabilmektedir. Textleri HD çözünürlükte sunabilir. Parlamayı ortadan kaldıran ve kontrast artırabilen dahili renk seçenekleri bulunmaktadır. Grafik Yazıcı özel kağıtlarını ayarlanabilir düzeyde ısıtarak kabartabilir, sesli uyarılar ile görme engelliler için kolay kullanım imkanı sağlar. Şekil ve grafikleri kabartmalı grafik kağıdına basabilir (Resim 31). Dünyada ve Türkiye'de en yaygın olarak kullanılan ekran okuma programı olan (Jaws) kullanılmaktadır. İşletim sistemi aktif hale geldiği andan itibaren bilgisayar ile programların körler tarafından kullanımı ve kontrolünü sağlamaktadır. Çeşitli formatlardaki resimler üzerinde bulunan yazıları okuyabilmektedir. (Dahili OCR) Ekran okuma programının içerisinde görme engelliler için özel formatta üretilmiş Daisy kitapları dinleme imkanı sunan Daisy Player bulunmaktadır. Metin okuma sırasında metnin belli yerlerine işaret koyarak daha sonra sadece bu işaretlenmiş yerlerin okunması ve başka belgeye kopyalanmasını sağlayabilmektedir. Bu da ders çalışma, araştırma yapma, notlar alma yönünden görmeyene etkinlik kazandıracaktır. Görmeyenin internette sık kullandığı sayfalarda (Gazete köşe yazısının başlığı gibi) istediği noktalara bir yer işareti koyabilir, daha sonra bu

sayfaya girdiğinde bu noktaya tek tuşla ulaşabilir ve bu işaretli noktaları bir pencerede listeleyebilir. Böylece program görmeyen çok karışık portallarda seri dolaşım ve kullanım imkanı verebilmiş olacaktır. Bu işaretleme hem kalıcı hem de geçici şekliyle de yapılabilmektedir. Her ses için ayrı hız ve ton ayarı oluşturulup profiller yapabilmektedir. Böylece çalışma şekline göre daha etkili okumaya imkan verebilmiş olacaktır. Ekrandaki resim ve simgeler hariç her şeyi seslendirmelidir. Simgeleri ve grafikleri de etiketleyerek kullanılır hale getirebilir. Arapça ve Osmanlıca harfleri Arapça sentezleyiciye ihtiyaç duymadan Türkçe ve İngilizce sentezleyici ile okuyabilir. Engelli biriminde görme engelliler için seslendirilen tüm bilgisayarlarda kullanılmak üzere terleme ve sıvıya dayanaklı kulaklıklar bulunmaktadır. Birbirlerinin bilgisayarlarından ve çevreden gelen seslerden etkilenmemesi için kullanımı önemlidir (Resim 32).

Kütüphanede aboneliği gerçekleştirilen online veri tabanları aracılığı ile erişilen 5.792 adet farklı dillerde sesli kitap ve 5.332 başlık eğitim videosu bulunmaktadır. Çevrimiçi araçlar aracılığı ile 99 tanesi Türkiye'den olmak üzere dünyanın bir çok yerinden 3598 adet gazete ve 3927 adet derginin bir çoğunu sesli olarak dinleme özelliği de dahil olarak erişim imkanı verilmektedir.

Engelli Biriminde görme engelliler için kullanılan bilgisayarlarda Pearl Doküman Okuyucu (Kitap Okuma Sistemi) bulunmaktadır. Bu sistem sayesinde saniyeler içerisinde doküman okunabilir, taranan metinler Braille formatına çevrilip baskı için Braille printere gönderebilir. Gelişmiş arama seçeneği ile internetten kitap tanımlı kütüphanelerden kitap taraması yapıp indirilip okunabilir. Az görenler için de taratılan kitap farklı kontrastlar ve büyüklüklere göre özel ayarlanarak görmesi sağlanabilir (Resim 33).

Yine Engelli Birimi'nde görme engelliler için “Taşınabilir Kitap Okuma Makinası” bulunmaktadır. Doğru ve anında nesne ve metinleri büyüterek, tarama ve okuma yapabilmektedir. Hafif olması nedeni ile kullanımı ve taşınması kolaydır. Şarj edilebilir pil veya güç kablosu ile kullanılmakta olan bu makine ile taranan belgeleri ve fotoğrafları saklayabilmek te mümkündür (Resim 34). Kütüphanede görme engelliler için 22 inç boyutunda topaz ekran büyütücü cihaz bulunmaktadır. Görüntüyü anında netleştiren oto fokus özelliği bulunmaktadır (Resim 35). Engelli Birimi'de fiziksel engelliler için “Fiziksel Engelli Mouse” bulunmaktadır. Bu araç sayesinde fiziksel engelli bireylere Windows ortamında ellerini kullanmadan bilgisayarı ve klavyeyi kullanım imkanı sağlamaktadır (Resim 36).

Engelli kullanıcılara verilen hizmetlerde son olarak işitme engellilerin Merkez kütüphane binası içerisinde sanal gezinti videosu bulunan tanıtım ekranı ile binayı sanal olarak gezinmeleri ve öğrenmeleri sağlanmaktadır (Resim 37). Katlarda bulunan kat planları ve yönlendirme işaretleri ile işitme engelli kullanıcılara yönlendirmeler yapılmaktadır.

Resim 11. Engelli rampası. (Engelli Kullanım İmkanları, 2019)

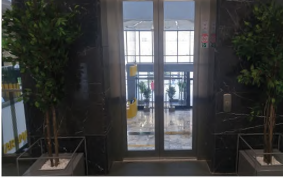
Resim 12. Duyumsanabilir alanlar. (Engelli Kullanım İmkanları, 2019)

Resim 13. Engelli tuvaleti. (Engelli Kullanım İmkanları, 2019)

Resim 14. Acil çağrı sistemi. (Engelli Kullanım İmkanları, 2019)

Resim 15. Engelli asansörü. (Engelli Kullanım İmkanları, 2019)

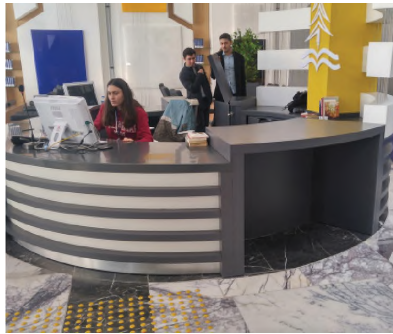
Resim 16. Braille (Kabartma) Alfabeti. (Engelli Kullanım İmkanları, 2019)

Resim 17. Sesli anlatım. (Engelli Kullanım İmkanları, 2019)

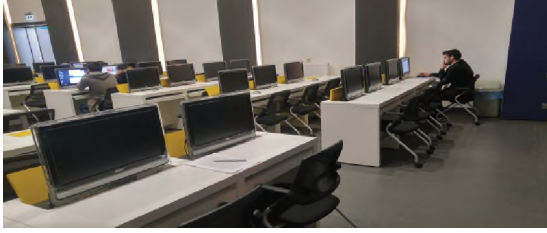
Resim 18. Kitap ödünç alma ve verme cihazı (Self-Check). (Engelli Kullanım İmkanları, 2019)

Resim 19. Danışma bankosu. (Engelli Kullanım İmkanları, 2019)

Resim 20. Tarama terminali. (Engelli Kullanım İmkanları, 2019)

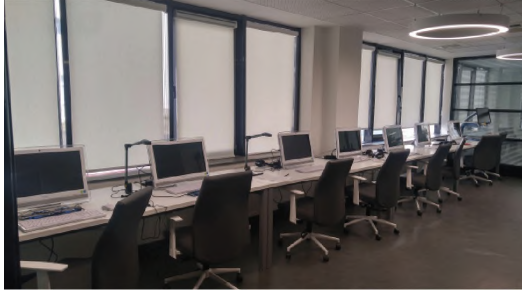
Resim 21. Çok amaçlı konferans salonu. (Engelli Kullanım İmkanları, 2019)

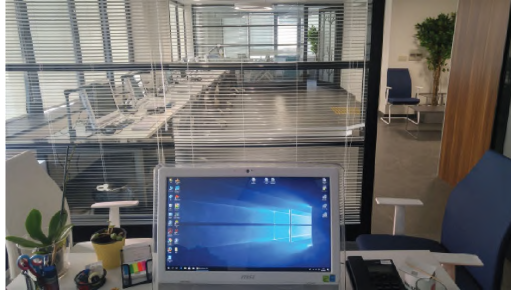
Resim 22. Açılır-kapanır kapı. (Engelli Kullanım İmkanları, 2019)

Resim 23. Açık kapılı genel kullanım alan geçişleri. (Engelli Kullanım İmkanları, 2019)

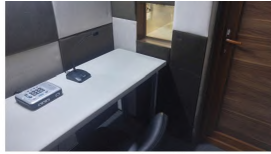
Resim 24. Mobilyalar. (Engelli Kullanım İmkanları, 2019)

Resim 25. Engelli Birimi. (Engelli Kullanım İmkanları, 2019)

Resim 26.
Okuma kabini.
(Engelli Kullanım
İmkanları, 2019)

Resim 27. Daisy kayıt
cihazı. (Engelli
Kullanım İmkanları,
2019)

Resim 28. Daisy düzenleme
programı. (Engelli Kullanım
İmkanları, 2019)

Resim 29. Braille Kabartma Yazıcı. (Engelli Kullanım İmkanları, 2019)

Resim 30. Braille monitör. (Engelli Kullanım İmkanları, 2019)

Resim 31. Grafik yazıcı. (Engelli Kullanım İmkanları, 2019)

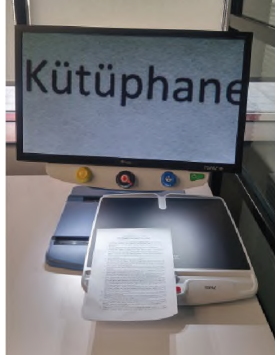
Resim 32. Görme engelliler için kulaklık. (Engelli Kullanım İmkanları, 2019)

Resim 33. Kitap okuma sistemi. (Engelli Kullanım İmkanları, 2019)

Resim 34. Taşınabilir kitap okuma makinası. (Engelli Kullanım İmkanları, 2019)

Resim 35. Topaz ekran büyütücü. (Engelli Kullanım İmkanları, 2019)

Resim 36. Fiziksel engelli Mouse. (Engelli Kullanım İmkanları, 2019)

Resim 37. Sanal gezintisi videosu. (Engelli Kullanım İmkanları, 2019)

3.1.8. Balıkesir Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı

Balıkesir Üniversitesi bünyesinde YÖK verilerine göre 26 engelli öğrenci eğitim almaktadır. Engel grupları; fiziksel engelliler, görme engelliler, işitme engelliler, kronik sağlık sorunları olanlar, psikolojik problemlili olanlar ve diğer grubudur.

Balıkesir Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı engelli kullanıcıları için verdiği hizmetleri web sayfasında “Olanaklar” menüsü altında “Engelsiz Kütüphane” bağlantısında açıklamaktadır (Balıkesir Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, 2016), (Resim 38).

Resim 38. Balıkesir Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı ana sayfası. (Balıkesir Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, 2016)

Engelsiz Kütüphane Hizmetleri

Engelsiz Kütüphane Hizmetlerinde görme engelli kullanıcılara yönelik hizmetlere yer verilmiştir. Bu birimde 2011 yılından itibaren Engelsiz Kütüphane Projesi kapsamında Görme Engelli kullanıcılara, kütüphane ve bilgi teknolojilerinin sağladığı olanaklardan yararlanarak bilgiye erişim hizmeti vermektedir. Görme Engelliler koleksiyonundan görme engeli bulunan üniversite

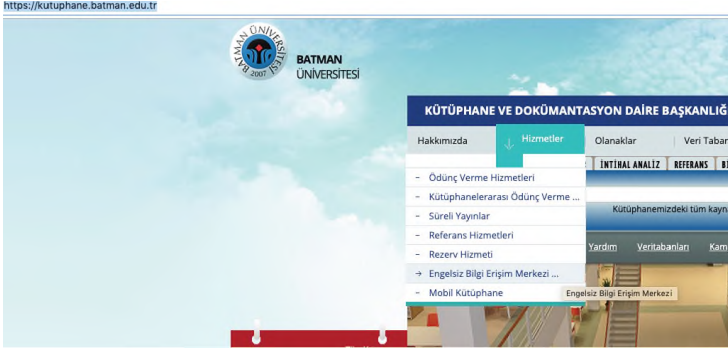
mensupları, dış kullanıcılar ve bu kullanıcılara yardımcı olacak kişiler ve görme engeli bulunmayan ancak Braille kaynaklar üzerinde araştırma yapan araştırmacılar da yararlanabilmektedir. Braille kaynaklar sadece kütüphane içinde kullanabilmektedir. Ayrıca görme engelli kullanıcılara faydalı olabilecek linkler de paylaşılarak kullanıcılara kolaylık sunulmaktadır.

Bu bölüm koleksiyonunda çeşitli konulardan oluşan 48 adet Braille alfabesi ile yazılmış basılı kitap, 189 adet sesli kitap bulunmaktadır. Görme Engelli öğrencilerin ekran okuma programı ile internette yararlanarak, araştırma yapabilmelerini sağlamak amacıyla Windows Eyes (ekran okuma) ve Zoomtext (ekran büyütme) programları hizmete sunulmaktadır (Engelsiz Kütüphane, 2016).

3.1.9. Batman Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı

Batman Üniversitesi bünyesinde YÖK verilerine göre 69 engelli öğrenci eğitim almaktadır. Engel grupları; fiziksel engelliler, geçici yetersizlikleri olanlar, görme engelliler, işitme engelliler, kronik sağlık sorunları olanlar, psikolojik problemliler, zihinsel engelliler ve diğer grubudur.

Batman Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı engelli kullanıcıları için verdiği hizmetleri web sayfasında “*Hizmetler*” menüsü altında “*Engelsiz Bilgi Erişim Merkezi*” bağlantısında açıklamaktadır (Batman Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, 2013) (Resim 39).

Resim 39. Batman Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı ana sayfası. (Batman Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, 2013)

Engelsiz Bilgi Erişim Merkezi

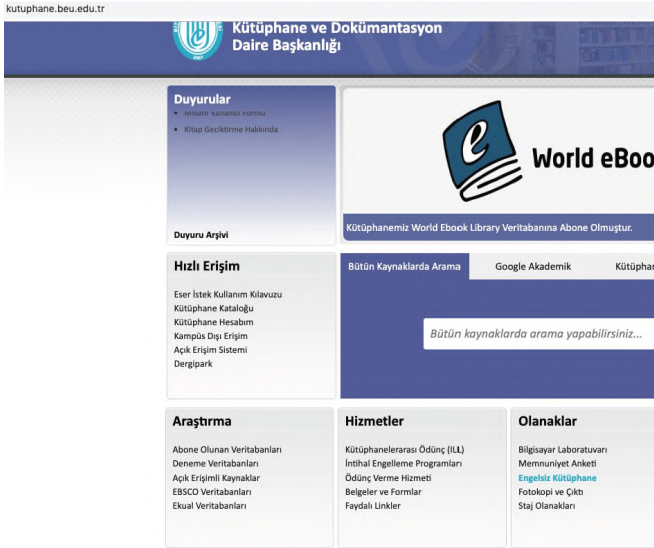
Kütüphane Engelsiz Bilgi Erişim Merkezi engelli kullanıcılara yönelik hizmetleri görme engelliler ve ortopedik engellilere yöneliktir. Bu hizmetlerin bazıları şunlardır: Görme engelli bilgisayar; görme engelli kullanıcıların sesli okuma programı olan Window - Eyes Ekran Okuma Programı sayesinde rahatlıkla kullanabileceği bir bilgisayardır. Windows - Eyes Okuma Programı ekranda yazılı olan her şeyi seslendirilmektedir. Kabartma yazıcı; Braille alfabesiyle çıktı alabilmeye olanak sağlamaktadır. Ortopedik engelli bilgisayar; Ortopedik engelli kullanıcılar için özel yapılmış Macro Mouse ve Dijital Mouse araçlarla bu bilgisayardan faydalanabilmelerini sağlayan bilgisayardır.

Ayrıca engelli kullanıcıların karşılaştıkları problem ya da sunacakları öneriler için Engelsiz Bilgi Erişim Merkezi sorumlusunun iletişim bilgileri de bulunmaktadır (Engelsiz Bilgi Erişim Merkezi, 2013).

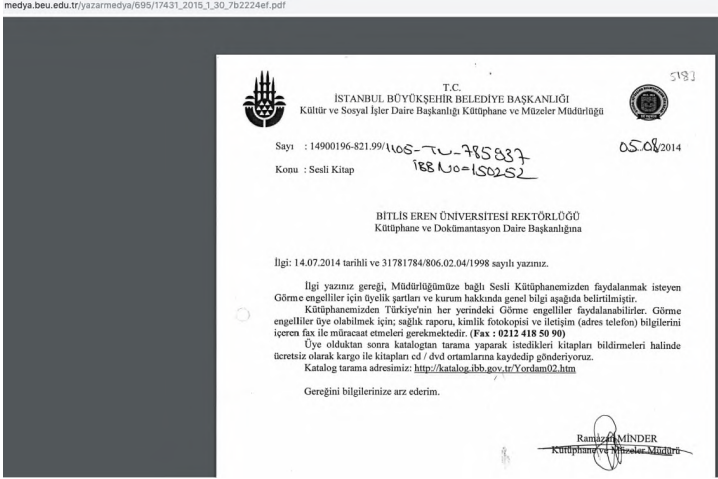
3.1.10. Bitlis Eren Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı

Bitlis Eren Üniversitesi bünyesinde YÖK verilerine göre 6 engelli öğrenci eğitim almaktadır. Engel grupları; işitme engelliler, kronik sağlık sorunları olanlar ve diğer grubudur.

Bitlis Eren Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı engelli kullanıcıları için verdiği hizmetleri web sayfasında “Olanaklar” menüsü altında “Engelsiz Kütüphane” bağlantısında açıklamaktadır (Bitlis Eren Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, 2019), (Resim 40). Burada da İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü'ne bağlı Sesli Kütüphane'nin tanıtım bilgisi yer almaktadır (Resim 41).

Resim 40. Bitlis Eren Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı ana sayfası. (Bitlis Eren Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, 2019)

Resim 41. Sesli Kitap. (Sesli Kitap, 2019)

3.1.11. Boğaziçi Üniversitesi Kütüphanesi

Boğaziçi Üniversitesi bünyesinde YÖK verilerine göre 8 engelli öğrenci eğitim almaktadır. Engel grupları; işitme engelliler, kronik sağlık sorunları olanlar ve diğer grubudur.

Boğaziçi Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı engelli kullanıcıları için verdiği hizmetleri web sayfasında “*Engelli Hizmetleri*” sekmesinde açıklamaktadır (Boğaziçi Üniversitesi Kütüphanesi, 2008), (Resim 42).

Resim 42. Engelli Hizmetleri. (Boğaziçi Üniversitesi Kütüphanesi, 2008)

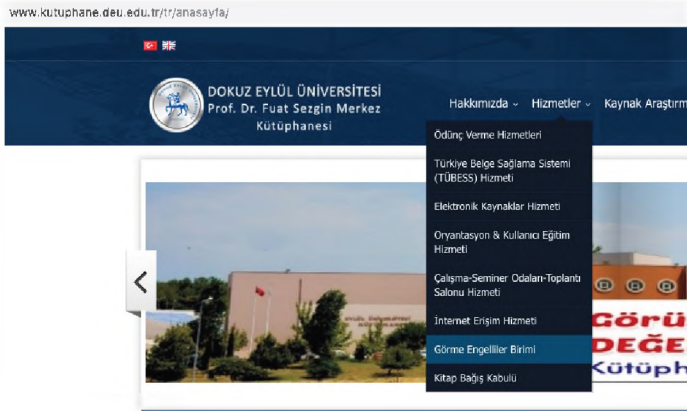
Boğaziçi Üniversitesi Kütüphanesi Engelli Hizmetleri Görme Engelliler İçin Hizmetler ve Fiziksel Engelliler İçin Hizmetler olmak üzere iki başlık altında toplanmıştır. Görme engelliler için hizmetlerde; Braille bölümü bulunmaktadır. Bu bölüm Boğaziçi Üniversite'sinde öğrenim gören görme engelli öğrencilerin yararlanabileceği kütüphane materyallerinin bulundurulduğu koleksiyondur. Braille materyallerinden yararlanılabilmesi için gerekli olan her türlü donanım ve yazılım öğrencilerin hizmetine sunulur. Braille alfabesi ile yazılmış kitaplar, katalog yazılımı sayesinde internet üzerinden görme engelli öğrenciler tarafından taranabilmektedir. Braille alfabesiyle yazılmış on iki süreli yayın mevcuttur. Analog ve dijital ortamdaki sesli kitaplardan da yararlanan bu bölümde görme engelli öğrencilerin ders çalışabilmeleri için okuma odaları bulunmaktadır. Fiziksel engelliler için hizmetlerde de fiziksel engelli kullanıcıların Kütüphaneden rahatça yararlanabilmesi için çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Bunlar; giriş kapısında, turnikeden geçmekte zorlanan kulla-

nıcılar güvenlik görevlisine başvurarak, acil çıkış ve tekerlekli sandalye geçiş kapısını kullanabilmektedirler. Merdiven çıkmakta zorlanan kullanıcılar için asansör mevcuttur. Kütüphane zemin katta Süreli Yayınlar Bölümü'nde inen merdivenlerde standart eğimli rampa bulunmaktadır (Engelli Hizmetleri, 2008).

3.1.12. Dokuz Eylül Üniversitesi Prof. Dr. Fuat Sezgin Merkez Kütüphanesi

Dokuz Eylül Üniversitesi bünyesinde YÖK verilerine göre 42 engelli öğrenci eğitim almaktadır. Engel grupları; fiziksel engelliler, görme engelliler, işitme engelliler, kronik sağlık sorunları olanlar, psikolojik problemliler, zihinsel engelliler ve diğer grubudur.

Dokuz Eylül Üniversitesi Prof. Dr. Fuat Sezgin Merkez Kütüphanesi engelli kullanıcıları için verdiği hizmetleri web sayfasında “Hizmetler” menüsünde “Görme Engelliler Birimi” bağlantısında açıklamaktadır (Dokuz Eylül Üniversitesi Prof. Dr. Fuat Sezgin Merkez Kütüphanesi, 2019) (Resim 43).

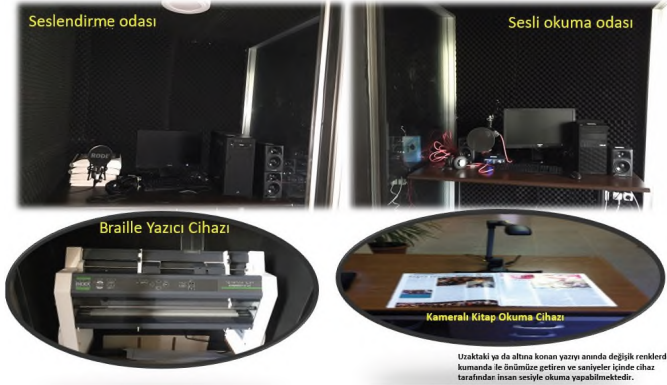
Resim 43. Dokuz Eylül Üniversitesi Prof. Dr. Fuat Sezgin Merkez Kütüphanesi ana sayfası. (Dokuz Eylül Üniversitesi Prof. Dr. Fuat Sezgin Merkez Kütüphanesi, 2019)

Görme Engelliler Birimi

Üniversite bünyesinde bulunan görme engelli kullanıcıların bilgi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla sahip olduğu donanım ve yazılım teknolojilerini kullanarak bilgi hizmeti sunmaktadır. Hizmet verirken kullandığı donanım teknolojileri; Ekran Okuyucu Yazılımlı Donanımlar, Pearl Cihazı ve Braille Printer'dır. Yazılım teknolojileri ise; Hot dot Braille Çeviri Programı, Ekran Okuyucu (JAWS) Programı ve Openbook Yazım Programı'dır.

Üniversitedeki görme engelli öğrencilerin bilgi ihtiyacını belirleme, görme engelliler için erişilebilir kaynak oluşturma, kaynakların Braille baskısını yapma, oluşturulan kaynakların hizmete sunulması ve ödünç verme hizmeti (Resim 44) başlıca hizmetleri olarak sıralanabilir. Ayrıca engelli kullanıcıların iletişime geçeceği personel bilgisi de yer almaktadır.

Görme Engelliler Birimi Donanımlar

Resim 44. Görme Engelliler Birimi Donanımları. (Görme Engelliler Birimi, 2019)

3.1.13. Ege Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı

Ege Üniversitesi bünyesinde YÖK verilerine göre 115 engelli öğrenci eğitim almaktadır. Engel grupları; asperger veya yüksek fonksiyonlu otistik bireyler, fiziksel engelliler, görme engelliler, işitme engelliler, kronik sağlık sorunları olanlar, psikolojik problemliler ve diğer grubudur.

Ege Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı engelli kullanıcıları için verdiği hizmetleri web sayfasında “*Engelsiz Kütüphane*” menüsünde açıklamaktadır (Ege Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, 2019) (Resim45).

Resim 45. Ege Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı ana sayfası. (Ege Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, 2019)

Multi-Medya Birimi

Birimde Ege Üniversitesi'nde okuyan görme engelli öğrenciler için ihtiyaçları doğrultusunda kitap, dergi ve diğer materyallerin metin (PDF), ses (insan sesi) ve kabartma yazıya (Braille) formatlarından oluşturulmaktadır. Görme engelli öğrencilerin eğitimlerine destek vermek için hayata geçirilen “Sesli Kitap Projesi’nde Toplum Hizmet Uygulamaları dersinde yer alan öğrenciler Ege Üniversitesi Merkez Kütüphane’de bulunan beş sesli kitap kayıt stüdyosunda kitapları seslendirmektedirler.

Görme engelli kullanıcılar elektronik öğretim materyallerini multi-medya salonunda ve bilgisayar salonunda dinleyebilir, kaydedebilirler veya anında kabartma yazıya (Braille) çevirebilmektedirler. Birim üretilen tüm sesli kitaplar GETEM (Görme Engelliler Teknoloji ve Eğitim Merkezi), GEKOP (Görme Engelli Kütüphaneleri Ortak Platformu) ve TURGÖK (Türkiye Görme Engelliler Kütüphanesi) ve TURKCELL Sesli Kitap Servisi aracılığıyla diğer görme engellilerin de erişimine açılmıştır. Görme engelli öğrencilerin akademik yaşamına destek olan sesli kitapların yanı sıra, entelektüel birikimini arttırmak ve güncel edebiyatı takip edebilmeleri için İletişim Fakültesi tarafından üretilen sesli kitaplar da bu koleksiyona dahil edilmiştir.

Ayrıca, “Sesli Film Engelsiz Ege Çeviri Atölyesi” çalışmaları ile görme engelli bireyin film, televizyon programı, tiyatro oyunu video oyunu ya da müze sergisi gibi görme odaklı bir etkinliği takip edebilmesi için sesli betimleme yapılmaktadır. Birim kongre, sergi vb. gibi toplantılara, sesli betimleme yaparak çevirmenlik desteği vermektedir. Yine bu alanda engelli kullanıcıların iletişim kuracağı ilgili personelin iletişim bilgisine de yer verilmiştir (Görsel-İşitsel Materyal Birimi, 2016).

3.1.14. Gazi Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı

Gazi Üniversitesi bünyesinde YÖK verilerine göre 48 engelli öğrenci eğitim almaktadır. Engel grupları; fiziksel engelliler, görme engelliler, işitme engelliler ve diğer grubudur.

Gazi Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı engelli kullanıcıları için verdiği hizmetleri web sayfasında “*Hizmetler*” menüsünde “*Görme Engelliler*” bağlantısında açıklamaktadır (Gazi Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, 2019). Kütüphanede engelli kullanıcıların başvuracağı personel bilgisine de yer verilmiştir.

Görme Engelliler Bölümü

Gazi Üniversitesi Merkez Kütüphanesi Görme Engelliler Bölümü, Görme Engelli kullanıcılarına kütüphane ve bilgi teknolojilerinin sağladığı olanaklardan yararlanarak bilgiye erişim hizmeti vermektedir.

Bu bölüm koleksiyonunda çeşitli konulardan oluşan 143 adet Braille alfabesi ile yazılmış basılı kitap, 1320 adet sesli kitap ve 2600 adet taranmış kitap bulunmaktadır. İngilizce / Türkçe, Türkçe / İngilizce sözlükler ve romanlarda koleksiyonda yer almaktadır. Bu bölümde 2 adet bilgisayar, 2 adet tarayıcı, 1 adet Braille yazıcı, 1 adet Pearl, 1 adet kasetçalar mevcuttur.

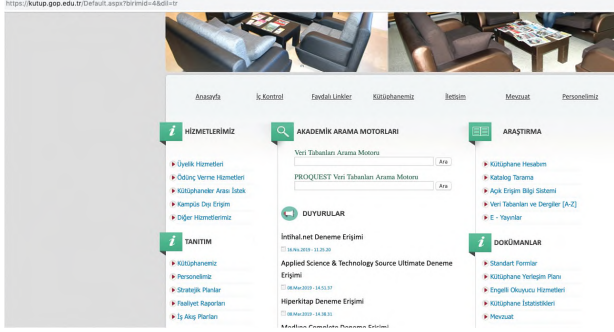
Görme engelli öğrenciler ekran okuma programı ile internetten yararlanarak, araştırma yapabilmektedirler. Ayrıca kütüphaneden yararlanmak istedikleri herhangi bir kitaptan tarayıcı ve ekran okuma programı yardımıyla faydalanmaktadırlar. Kullanıcılar bu bölümde bulunan sesli kitap kasetlerini ve kendilerine ait kasetleri dinleyebilmekte, ders notlarını ve ders kitaplarını tarayıcıları kullanarak Braille baskı olarak yazıcıdan alabilmekte veya taranan dokümanlar kullanıcıların flash disklerine kaydedilerek verilmektedir. Ayrıca bu bölümde öğrencilerle yürütülen ortak proje ile istenilen kitaplar sesli formatta çoğaltılmaktadır (Görme Engelliler Bölümü, 2019).

3.1.15. Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi bünyesinde YÖK verilerine göre 47 engelli öğrenci eğitim almaktadır. Engel grupları; fiziksel engelliler, görme engelliler, işitme engelliler, kronik sağlık sorunu olanlar ve diğer grubudur.

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı engelli kullanıcıları için verdiği hizmetleri web sayfasında “*Dokümanlar*” menüsünde “*Engelli Okuyucu*

Hizmetleri” bağlantısında açıklamaktadır (Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, 2013) (Resim 46).

Resim 46. Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı ana sayfası. (Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, 2013)

Engelli Okuyucu Hizmetleri

Kütüphane Engelli Okuyucu Hizmetlerinde engelli kullanıcılara kütüphane içinde ve dışında hizmetler verilmektedir. Bedensel engelli öğrencilere Kampüs içinde buldukları yerlere kütüphane personeli tarafından istedikleri kaynaklar ulaştırılmaktadır. Görme Engelli okuyucular kütüphanede bulunan optik okuyucu sayesinde kütüphanede bulunan tüm kaynakları sesli okutup kayıt yapma imkanına sahiptir. Görme engelli okuyucuların kütüphaneye gelememe durumlarında kütüphanede bulunan optik okuyucu ve notebook bilgisayar 1 hafta süreyle kendilerine ödünç verilebilmektedir. Engelli kullanıcılarla irtibatı sağlayan ilgili personel bilgisi de bulunmaktadır (Engelli Okuyucu Hizmetleri, 2013), (Resim 47).

Resim 47. Engelli Okuyucu Hizmetleri. (Engelli Okuyucu Hizmetleri, 2013)

3.1.16. Hacettepe Üniversitesi Kütüphaneleri

Hacettepe Üniversitesi bünyesinde YÖK verilerine göre 72 engelli öğrenci eğitim almaktadır. Engel grupları; fiziksel engelliler, görme engelliler, işitme engelliler, kronik sağlık sorunu olanlar ve diğer grubudur.

Hacettepe Üniversitesi Kütüphaneleri engelli kullanıcıları için verdiği hizmetleri kütüphane web sayfası altında yer alan “Hizmetler” sekmesinde “Engelli Hizmetleri” bağlantısında açıklamaktadır (Hacettepe Üniversitesi Kütüphaneleri, 2018).

Engelli Hizmetleri

Hacettepe Üniversite Kütüphaneleri engelli kullanıcıların, kütüphane olanaklarından en üst düzeyde yararlanmalarını sağlamaya yönelik donanım ve hizmetler sunduğunu ifade etmektedir. Buna göre hizmetleri dört başlık altında toplanmaktadır: fiziksel sosyal olanaklar, teknik donanım, rehberlik ve özel tanıtım hizmetleri ve koleksiyondur. Fiziksel sosyal olanaklar: engelli giriş yolları, engelli grup çalışma odası, asansör, engelli tuvaleti'dir. Görme

engelli ve az gören kullanıcılar için kullanılan ve gerekli temel donanım ve programlar ise Ekran Okuma Programı (JAWS), Doküman Okuyucu (PEARL), Abbyy Fine Reader, kulaklık, tarayıcı ve bilgisayar (Masüstü / Dizüstü)'dır. Belirtilmiş olan tüm donanım ve programlar gör-ışit salonu ve engelli çalışma odasında kullanılmaktadır. Engelli Hizmetleri Koordinatörlüğü tarafından kütüphanenin fiziksel alanlarının tanıtımı, teknik donanımın kullanımı, elektronik kaynak ve hizmetlerinin içeriği ile ilgili rehberlik ve tanıtım hizmetleri verilmektedir. Engelli kullanıcıların eğitim ve araştırma faaliyetlerini desteklemek amacıyla kullanıcılar tarafından talep edilen veya uzman personel tarafından seçilen basılı kaynaklar dijitalleştirilmektedir. Dijitalleştirilen kaynaklara -telif hakları gözetilerek- engelli kullanıcıların erişim sağlayabileceği bir platform oluşturulmuştur (Resim 48).

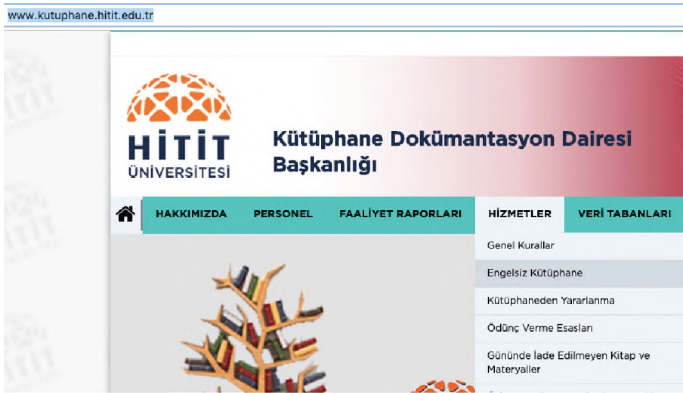
Resim 48. Dijital Kaynaklara Erişim Platformu. (Engelli Hizmetleri, 2018)

Ayrıca kütüphane web sayfasını, engelli kullanıcıların daha rahat kullanabilmesi için düz metin formatı eklenmiştir (Engelli Hizmetleri, 2018).

3.1.17. Hitit Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı

Hitit Üniversitesi bünyesinde YÖK verilerine göre 29 engelli öğrenci eğitim almaktadır. Engel grupları; fiziksel engelliler, görme engelliler, işitme engelliler, kronik sağlık sorunu olanlar ve diğer grubudur.

Hitit Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı engelli kullanıcıları için verdiği hizmetleri web sayfasında “Dokümanlar” menüsünde “Engelli Okuyucu Hizmetleri” bağlantısında açıklamaktadır (Hitit Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, 2019), (Resim 49).

Resim 49. Hitit Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı ana sayfası. (Hitit Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, 2019)

Engelsiz Kütüphane

Kütüphanede engelli kullanıcıların istedikleri bilgiye daha kolay ve daha çabuk erişimini sağlamak amacıyla Eye Pal tarama sistemi sayesinde basılı her türlü materyal taratılmıştır. Görme engelli kullanıcılar için 689 adet sesli kitap ile Jaws 13 programı sayesinde bilgisayar ve internet ortamında açılan say-

falar kendilerine okunmaktadır. Engelli kullanıcılar için 1 adet bilgisayar bulunurken rehberlik ve danışmanlık yapmak üzere personel görevlendirilmiştir.

Ayrıca, Hitit Üniversitesi ile Boğaziçi Üniversitesi Görme Engelliler Eğitim ve Teknoloji Laboratuvarı (GETEM) arasında yapılan protokol ile görme engelli kullanıcıların Merkez Kütüphaneden alacakları bir şifre ile GETEM’de bulunan binlerce sesli kitaba erişimleri mümkündür (Engelsiz Kütüphane, 2019).

3.1.18. İstanbul Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı

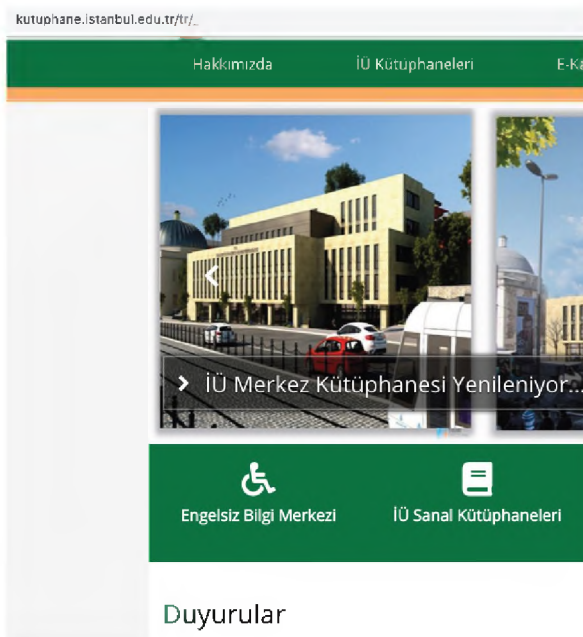
İstanbul Üniversitesi bünyesinde YÖK verilerine göre diğer grubunda olan 1228 engelli öğrenci eğitim almaktadır.

İstanbul Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı engelli kullanıcıları için verdiği hizmetleri web sayfasında “*Engelsiz Bilgi Merkezi*” bağlantısında açıklamaktadır (İstanbul Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, 2019), (Resim 50).

Engelsiz Bilgi Merkezi

Engelsiz Bilgi Merkezi Bilgi öncelikle İstanbul Üniversitesi öğrencileri ve personeli olmak üzere tüm Türkiye’deki engellilerin bilgiye erişim konusunda hizmet vermektedir. Engelsiz Merkezi bünyesinde uzman personel görev almaktadır. İhtiyaç halinde kendisinden ve görevli diğer personelden destek alınabilmektedir. Engelli kullanıcılar tarafından kütüphane dermesi içinde bulunan basılı bir kaynağın talep durumunda kaynak kısa sürede dijitalleştirilerek gün içerisinde e-kitap (word, pdf, txt vb.) olarak talep sahibine ulaştırabilmektedir. Engelsiz Bilgi Merkezi içinde ısı ve ses yalıtımıyla sesli kitap oluşturma standartlarına uygun olarak dizayn edilmiş iki adet kabin bulunmakta ve seslendirme gönüllüleri tarafından kitaplar seslendirilmektedir. Merkezde

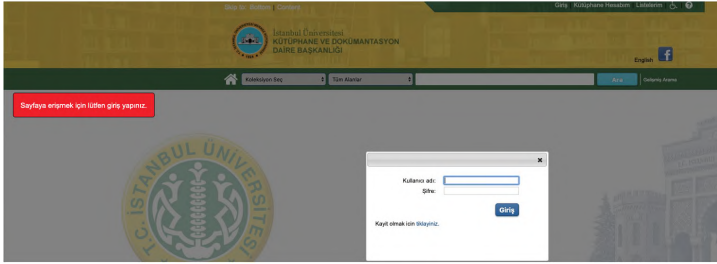
Braille alfabesiyle yazıcı çıktısı alınabilmekte, grafik ve şekiller kabartma olarak hazırlanmaktadır. Bunun yanında tüm engel gruplarının kullanımına yönelik ihtiyaç olan yazılım ve donanımlarla takviye edilmiş 12 adet bilgisayar bulunmaktadır. Engelsiz Bilgi Merkezi engelli kullanıcılarına verdiği bu temel hizmetlerin dışında toplumun engelli farkındalığını artırmak ve engellilerin hayatın her alanda yer alması için sosyal, kültürel ve bilimsel etkinliklere ev sahipliği de yapmaktadır (İstanbul Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı Engelsiz Bilgi Merkezi, 2011), (Resim 51). Merkez Kütüphane katalog tarama sayfası üzerinde engelli kullanıcılar üye girişi yaparak full text erişim imkanına sahiptirler (Katalog Tarama, 2019), (Resim 52).

Resim 50. İstanbul Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı ana sayfası. (İstanbul Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, 2019), (Resim 51).

Resim 51. Engelsiz Bilgi Merkezi. (İstanbul Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı Engelsiz Bilgi Merkezi, 2011)

Resim 52. Katalog Tarama. (Katalog Tarama, 2019)

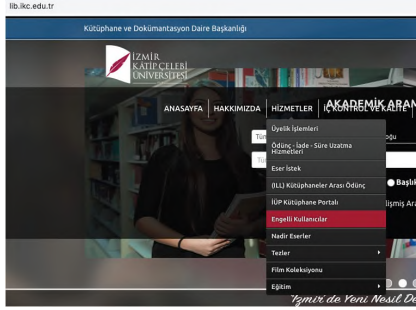
İstanbul Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı Engelsiz Bilgi Merkezi hizmetleri çalışmamızın yer aldığı “Bilgiye Erişimde Engellilere Yönelik Kütüphane Uygulamaları” adlı kitabın “Engelliler İçin Bilgiye Engelsiz Erişim Hizmetleri: İstanbul Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı Engelsiz Bilgi Merkezi” başlıklı bölümünde⁵ detaylı olarak anlatıldığından tekrar etmemek için bu kısımda bahsedilmemektedir.

5 Bezirci, P. ve Özyürek, M. “Engelliler İçin Bilgiye Engelsiz Erişim Hizmetleri: İstanbul Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı Engelsiz Bilgi Merkezi”

3.1.19. İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı

İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi bünyesinde YÖK verilerine göre 17 engelli öğrenci eğitim almaktadır. Engel grupları; fiziksel engelliler, geçici yetersizlikleri olanlar, görme engelliler, kronik sağlık sorunları, psikolojik problemliler ve diğer grubudur.

İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı engelli kullanıcıları için verdiği hizmetleri web sayfasında “Hizmetler” menüsü altında “Engelli Kullanıcılar” bağlantısında açıklamaktadır. (İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, 2016), (Resim 53). Bağlantıyı tıkladığında GETEM (Görme Engelliler Teknoloji ve Eğitim Laboratuvarı) ve GEKOP (Görme Engelli Kütüphaneleri Ortak Platformu)’ın linklerine yönlendirme mevcuttur.

Resim 53. İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı ana sayfası. (İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, 2016)

3.1.20. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Kütüphanesi

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi bünyesinde YÖK verilerine göre 17 engelli öğrenci eğitim almaktadır. Engel grupları; fiziksel engelliler, görme engelliler, işitme engelliler, kronik sağlık sorunları ve diğer grubudur.

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı engelli kullanıcıları için verdiği hizmetleri web sayfasında “*Engelsiz Bilgi Merkezi*” menüsü altında açıklamaktadır (Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, 2017).

Engelsiz Bilgi Merkezi

Engelsiz Bilgi Merkezi sahip olduğu donanım ve yazılım teknolojileri kullanarak engelli kullanıcılarımıza bilgi hizmeti sunmaktadır. Engelli kullanıcıları için sunduğu yazılım ve donanımlar: görmeyenler için sesli ekran okuma programı; JAWS FOR WINDOWS PRO V18, Türkçe ses sentezleyici; NET OKUR PLUS (GÜL+ŞİNAN SESİ), az görenler için Masaüstü Dijital Büyüteç Sistemi; AURORA, az görenler için Ekran Büyütme Programı; ZOOMTEXT, Doküman Okuma Sistemi : PEARL'dür. Hizmetleri ise; üniversite bünyesinde bulunan engelli kullanıcıların bilgi ihtiyacını belirlemek, görme engelliler için erişilebilir kaynak oluşturmak, oluşturulan kaynakların hizmete sunulması ve ödünç verme hizmetidir. Bunlara ek olarak engelli kullanıcılar için faydalı bağlantılar ile engelli kullanıcıların ihtiyaç halinde iletişime geçecekleri personel bilgisi de yer almaktadır (Engelsiz Bilgi Merkezi, 2017).

3.1.21. Kastamonu Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı

Kastamonu Üniversitesi bünyesinde YÖK verilerine göre 4 engelli öğrenci eğitim almaktadır. Engel grupları; fiziksel engelliler, kronik sağlık sorunları ve diğer grubudur.

Kastamonu Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı engelli kullanıcıları için verdiği hizmetleri web sayfasında “*Görme Engelli Kütüphaneleri*” menüsü altında açıklamaktadır (Kastamonu Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire

Başkanlığı, 2019), (Resim 54). Bu bağlantı tıklandığında açılan sayfada Görme Engelli Kütüphaneleri Ortak Platformu hakkında bilgiye ulaşılmaktadır (GEKOP, 2019).

Resim 54. Kastamonu Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı ana sayfası. (Kastamonu Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, 2019)

3.1.22. Kocaeli Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı

Kocaeli Üniversitesi bünyesinde YÖK verilerine göre 124 engelli öğrenci eğitim almaktadır. Engel grupları; asperger veya yüksek fonksiyonlu otistik bireyler, dikkat eksikliği (hiperaktif), dil ve konuşma problemliler, fiziksel engelliler, geçici yetersizlikleri olanlar, görme engelliler, işitme engelliler, kronik sağlık sorunları olanlar, öğrenme güçlüğü olanlar, psikolojik problemliler ve diğer grubudur.

Kocaeli Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı engelli kullanıcıları için verdiği hizmetleri web sayfasında “Hizmetlerimiz” menüsü altında “Görme Engelliler Bölümü” bağlantısında açıklamaktadır (Kocaeli Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, 2017), (Resim 55).

Resim 55. Kocaeli Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı ana sayfası. (Kocaeli Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, 2017)

Görme Engelliler Bölümü

Engelsiz Üniversite Projesi kapsamında hizmet vermeye başlayan Görme Engelliler Bölümü, özel programları ve donanımı sayesinde görme engelli öğrencilerin de, kütüphanede yer alan bütün kaynaklardan yararlanmalarını sağlamaktadır. Kütüphanede bulunan yaklaşık 100 bin basılı yayına, bilimsel değeri ve kullanım oranı oldukça yüksek olan 49.487 adet yabancı dildeki tam metin e-kitaba, 7000 adet tam metin Türkçe e-kitaba, 38.945 adet tam metin e-dergiye ulaşabilmektedirler.

Görme engelli öğrencilerin, gönüllülerin seslendirdiği ders kitap ve notlarından yararlanmasına imkan sağlamaktadır. Kütüphanede görme engelli öğrencilerin kullanabileceği donanım ve programlarla donatılmış oda öğrencilere hizmet vermektedir.

Engelli kullanıcıların hizmetine sunulan donanım ve programlar şunlardır. Jaws for windows ekran okuma programı; bilgisayarı Türkçe dilinde konuşturan görmeyenin bilgisayara etkili bir şekilde hakim olmasını sağlayan dünyanın en gelişmiş ve en çok kullanılan programıdır. Magic for windows ekran okuma ve büyütme programı; az görenler için özel geliştirilmiş aynı anda ekranı büyütürken konuşan programdır. Focus Pro 40; görmeyenlerin bilgisayar ekranındaki yazıları kabartma alfabe ile

okuyabileceği ve bilgisayarı özel kabartma klavyesi ile yönetip yazılarını yazabileceği özel geliştirilmiş bir cihazdır. Üstünde bütünleşik altı nokta Braille klavyesiyle ve monitörüyle en son teknoloji ürünüdür. Kitap okuma makinası; Masaüstü veya taşınabilir ihtiyaçlara uygun olarak doğal insan sesi kalitesinde her türden materyali okunabilir. Braille (kabartma) yazıcı; görme engelli öğrencilerimizin ders kitabı, ders notu ve diğer materyallerini Braille (Kabartmalı) baskı alabilme olanağı sağlamaktadır. Tek ve çift taraflı baskının yanı sıra, fasikül formatında baskı yapabilecek özelliktedir. Ses kayıt cihazları; öğrencilerin ihtiyaçları olduğu zaman kütüphaneden belli sürelerde kullanılmak üzere alınıp, derslerin kaydedilmesi, kaydedilenlerin CD ortamına alınıp ders materyalleri düzenlemeleri sağlanabilir (Görme Engelliler Bölümü, 2017).

3.1.23. Marmara Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı

Marmara Üniversitesi bünyesinde YÖK verilerine göre 79 engelli öğrenci eğitim almaktadır. Engel grupları; dikkat eksikliği (hiperaktif), dil ve konuşma problemliler, fiziksel engelliler, görme engelliler, işitme engelliler, kronik sağlık sorunları olanlar, psikolojik problemliler, zihinsel engelliler ve diğer grubudur.

Marmara Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı engelli kullanıcıları için verdiği hizmetleri web sayfasında “Hizmetler” menüsü altında “Erişilebilirlik” bağlantısında açıklamaktadır (Marmara Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, 2019), (Resim 56).

Resim 56. Marmara Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı ana sayfası. (Marmara Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, 2019)

Erişilebilirlik

Erişilebilirlik varsa bilginin önünde engel yok sloganı ile hareket eden Marmara Üniversitesi Erişilebilirlik Birimi, engelli kullanıcıların kütüphane hizmetlerinden en iyi şekilde yararlanmalarını sağlamak amacıyla hizmet veren bir birimdir. Engelli kullanıcıların kütüphaneyi rahatça kullanabilmeleri için fiziksel düzenlemeler yapılmakta olup Erişilebilirlik Birimi'nden yararlanan ve özelleştirilmiş düzenlemelere en çok ihtiyaç duyan görme engelli kullanıcılar için de onların ihtiyaçlarına cevap verebilecek projeler üretilmektedir.

Erişilebilirlik Birimi'nde sesli kitap oluşturmak için bir ses kayıt stüdyosu bulunmaktadır. Görme engelli kullanıcıların not ve dokümanlarına erişebilmeleri için Braille yazıcı ve Braille ekrana sahip bir bilgisayar bulunmaktadır. Sesli kitabın yanı sıra koleksiyondaki kitaplar taranarak dijital ortama aktarılmakta ve aktarılan kitaplar üzerinde gerekli düzenlemeler yapılarak kullanıcılara sunulmaktadır. Ayrıca müzik eğitiminin sürdürülebilmesi için yazılım ve donanımdan oluşan bir birleşik müzik sistemi de mevcuttur.

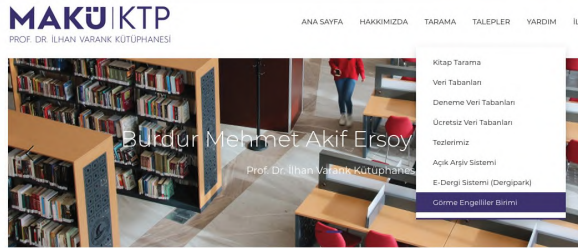
Erişilebilirlik Birimi'nde oluşturulan sesli kitap, metin kitap ve diğer dokümanlar telif hakları yasası gereğince yalnızca görme engelli kullanıcılar tarafından ödünç alınabilmektedir. Sesli kitaplara erişebilmek için öncelikli olarak üye oturumunun açılması gerekmektedir (Erişilebilirlik, 2019).

3.1.24. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Prof. Dr. İlhan Varank Kütüphanesi

Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi bünyesinde YÖK verilerine göre 41 engelli öğrenci eğitim almaktadır. Engel grupları; dil ve konuşma problemliler, fiziksel engelliler, görme engelliler, işitme engelliler, kronik sağlık sorunları olanlar, psikolojik problemliler, zihinsel engelliler ve diğer grubudur.

Mehmet Akif Ersoy Prof. Dr. İlhan Varank Kütüphanesi engelli kullanıcıları için verdiği hizmetleri web sayfasında “*Tarama*” menüsü altında “*Görme Engelliler Birimi*” bağlantısında açıklamaktadır (Mehmet Akif Ersoy Prof. Dr. İlhan Varank Kütüphanesi, 2019), (Resim 57).

<https://kutuphane.mehmetakif.edu.tr/index.php>

Resim 57. Mehmet Akif Ersoy Prof. Dr. İlhan Varank Kütüphanesi ana sayfası. (Mehmet Akif Ersoy Prof. Dr. İlhan Varank Kütüphanesi, 2019)

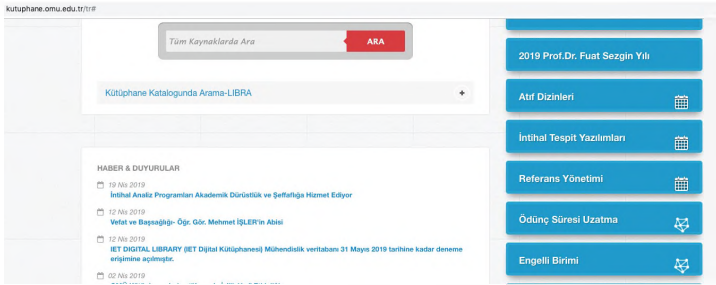
Görme Engelliler Birimi

Görme engellilere yönelik hizmetimizde, materyallerin bilgisayar ekranını seslendiren özel programlar aracılığıyla dinlenebildiği gibi, bilgisayar ekranında yer alan yazıyı anında kabartma yazıya çeviren cihazlar aracılığıyla da kabartma yazıyı bilenler tarafından okunabilmektedir. Bunun yanında, sesli veriler kaydedilerek taşınabilir ve dinlenebilir hale getirilmektedir. Az görenler için, yazıyı büyütüp sesli okuma yapabilen doküman büyütme ekranı ve taşınabilir büyüteçler ile bilgiye ulaşmaları kolaylaşmaktadır (Görme Engelliler Birimi, 2019).

3.1.25. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı

Ondokuz Mayıs Üniversitesi bünyesinde YÖK verilerine göre 116 engelli öğrenci eğitim almaktadır. Engel grupları; fiziksel engelliler, görme engelliler, işitme engelliler, kronik sağlık sorunları olanlar, öğrenme güçlüğü olanlar, psikolojik problemliler, zihinsel engelliler ve diğer grubudur.

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı engelli kullanıcıları için verdiği hizmetleri web sayfasında “Engelli Birimi” menüsü altında açıklamaktadır (Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, 2016), (Resim 58).

Resim 58. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı ana sayfası. (Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, 2016)

Engelli Birimi

Merkez Kütüphanede görme engelli kullanıcılar için bilgi ve iletişim dünyasının kapısını açacak olan sesli okuma cihazı ve Braille alfabesi çıkışlı yazıcı hizmete sunulmuştur. Bununla sesli kitaplar yine görme engelli kullanıcılar için engelliler biriminde kullanıma açılmıştır. Birimdeki koleksiyonun gönüllü okuma yöntemi ve Sensörlü Kitap Okuma Cihazı ile zenginleştirilmesi planlanmaktadır. Bu birimde engelliler için hizmet verecek olan teknik ekipmanlar: Eye-Pal “Sensörlü Kitap Okuma Cihazı” ile Siyah-beyaz veya renkli belge ve kitaplar hatasız bir şekilde bilgisayar ortamına aktarıldıktan sonra onları dinleyerek okuma veya istenilen depolama birimlerine; ses veya metin olarak kaydedilme imkanı tanır. Eye-Pal yüksek kaliteyle bilgisayara aktarılan metinleri müstakil olarak yahut kitap şeklinde kaydetmeyi sağlar. Ayrıca; Sophie Kitap Okuma Makinası her türlü yazılı dokümanların doğal insan sesi kalitesinde okunmasını sağlar. Sophie sadece düz metinleri değil, tablo ve sütun içeren metinleri de algılayarak sorunsuz bir şekilde okur. Türkçe dışında 9 ayrı dilde metin okuma desteği de vermektedir. Kabartma baskı makinesi; küçük miktarlardaki kişisel kabartma çıktı ihtiyaçlarına ek olarak, büyük miktarlardaki basım işlerine çözüm getirmesi amacıyla engelliler biriminde hizmete sunulmuştur. İndüksiyon Döngü Sistemleri, işitme cihazının yetersiz kaldığı durumlarda işitme kaybı yaşayan insanlara yardımcı olmaktadır. Bu sistem ses kaydı ile dinleyici arasındaki iletişimi bozan çevresel faktörleri ortadan kaldırmaktadır. Özel olarak geliştirilmiş bir yükseltici yardımıyla mevcut sesleri manyetik dalgalara dönüştürmektedir (Engelli Birimi, 2016), (Resim 59).

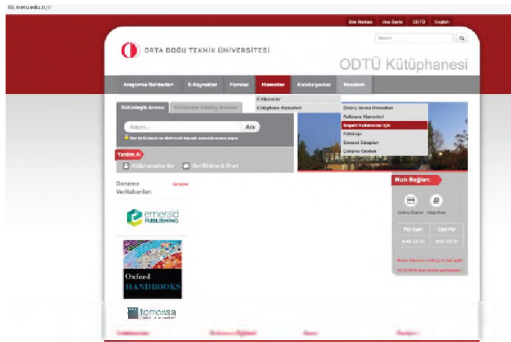

Resim 59. Engelli Birimi. (Engelli Birimi, 2016)

3.1.26. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Kütüphaneleri

Orta Doğu Teknik Üniversitesi bünyesinde YÖK verilerine göre 5 engelli öğrenci eğitim almaktadır. Engel grupları; fiziksel engelliler, görme engelliler, kronik sağlık sorunları olanlardır.

Orta Doğu Teknik Üniversitesi Kütüphaneleri engelli kullanıcıları için verdiği hizmetleri kütüphane web sayfası altında yer alan "Hizmetler" sekmesinde "Kütüphane Hizmetleri" bağlantısından "Engelli Kullanıcıları İçin" bağlantısında açıklamaktadır (ODTÜ Kütüphanesi Kütüphane Hizmetleri, 2019), (Resim 60).

Resim 60. Engelli Kullanıcılar Hizmetleri. (ODTÜ Kütüphanesi Kütüphane Hizmetleri, 2019)

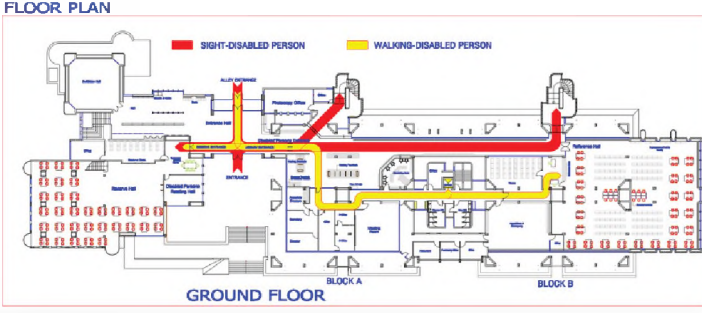
Engelli kullanıcılar bağlantıyı tıkladıklarında açılan sayfada dilerlerse kendilerine sunulan hizmetlerin neler olduğunu dinleyebilmektedirler (Resim 61).

Resim 61. Dinlenebilir Hizmetler. (Engelli Kullanıcılar İçin Hizmetleri Dinleme, 2019)

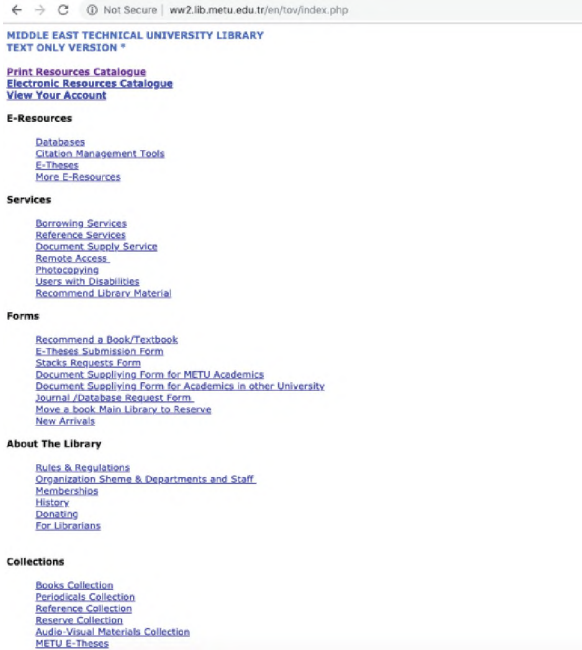
Kütüphanede hizmetler fiziksel erişim, görme engelliler için hizmetler olmak üzere iki başlık altında toplanmıştır. Ayrıca kütüphaneciler engelli kullanıcılara kaynaklara erişim konusunda yardımcı olmakta ve yönlendirmelerde bulunmaktadır. İşitme engelli kullanıcılara, Kütüphane kapanacağı zaman özel olarak bilgilendirme de yapılmaktadır.

Kütüphanede engelli kullanıcılar için sunulan fiziksel erişim imkanları akıllı kartla açılan kapı, asansör ve engelli tuvaletidir. Akıllı kartla açılan kapı sadece engelli kullanıcılar tarafından kullanılmaktadır. Ayrıca engelli kullanıcıların kütüphane içinde rahatça hareket edebilmeleri ve hizmetlerini alabilmeleri için kütüphanenin her katına ait (Zemin Kat, Birinci Kat, İkinci Kat, Üçüncü Kat) kat olanları hazırlanmıştır (Resim 62).

Resim 62. Zemin kat krokisi. (Kat Z, 2019)

Görme engelliler için hizmetler için Kütüphane girişinde JAWS ekran okuyucu programın yüklü olduğu bir katalog terminali ile kulaklık bulunmaktadır. Kütüphane ana binasının zemin katında yer alan Kısa Süreli Ödünç Verme (Rezerv) bölümünde görme engelliler için kabartma yazı monitörü bulunmaktadır. Kabartma yazı monitörü, engelli kullanıcıların bilgisayarlarına küçültülmüş ve elle dokunulabilir bir ara yüz sağlamaktadır. JAWS gibi ekran erişimini mümkün kılan yazılımlarla birlikte kullanılabilen bu monitör 1 hafta süre ile ödünç alınabilmektedir. Monitörle birlikte basılı ve kabartma yazılı kullanım kılavuzları da sağlanmaktadır. Kılavuzun elektronik kopyasına kütüphane katalogu üzerinden erişilebilmektedir. Kütüphane web sayfasında JAWS ekran okuyucu programı aracılığı ile okunması mümkün olan metin sürüm yer almaktadır (Resim 63). Kütüphane'nin Zemin Katında bulunan Fotokopi Ofisi tarafından kullanıcılara tarama hizmeti verilmektedir. Ders notları ve koleksiyonda bulunan diğer basılı bilgi kaynaklarının istenen bölümleri telif hakları çerçevesinde taratılabilmektedir. Kütüphane'nin Rezerv Birimi'nde Engelsiz ODTÜ Topluluğu tarafından kullanılan özel bir çalışma odası bulunmaktadır (Engelli Kullanıcılar İçin, 2019).

Resim 63. Kütüphane Web Sayfası Metin Sürümü. (Middle East Technical University Library Text Only Version, 2019)

3.1.27. Sakarya Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı

Sakarya Üniversitesi bünyesinde YÖK verilerine göre 1255 engelli öğrenci eğitim almaktadır. Engel grupları; dil ve konuşma problemliler, fiziksel engelliler, görme engelliler, işitme engelliler, kronik sağlık sorunları olanlar, psikolojik problemliler, zihinsel engelliler ve diğer grubudur.

Sakarya Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı engelli kullanıcıları için verdiği hizmetleri kütüphane web sayfası altında yer alan “*Hizmetlerimiz*” menüsünde “*Görme Engelli Okuyucu Hizmetleri*” bağlantısında açıklamaktadır (Sakarya

Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, 2019), (Resim 64).

Resim 64. Sakarya Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı ana sayfası. Sakarya Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, 2019)

Görme Engelli Okuyucu Hizmetleri

Görme Engelli Okuyucu Hizmetleri, Sakarya Üniversitesinde öğrenim gören görme engelli öğrencilerin yararlanabilecekleri tarayıcı, okuyucu ve yazıcı gibi olanaklardan yararlanarak bilgiye erişim hizmeti vermektedir. Analog ve dijital ortamdaki sesli kitaplardan da yararlanan bu bölümde görme engelli öğrencilerin ders çalışabilmeleri için ortam mevcuttur (Görme Engelli Okuyucu Hizmetleri, 2019).

3.1.28. Trakya Üniversitesi Merkez Kütüphanesi

Trakya Üniversitesi bünyesinde YÖK verilerine göre 41 engelli öğrenci eğitim almaktadır. Engel grupları; fiziksel engelliler, görme engelliler, işitme engelliler ve diğer grubudur.

Trakya Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı engelli kullanıcıları için verdiği hizmetleri kütüphane web sayfasında “Genel Bilgiler” menüsünde “Engelli Kullanıcılar İçin”

bağlantısında açıklamaktadır (Trakya Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, 2019), (Resim 65).

Resim 65. Trakya Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı ana sayfası. (Trakya Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, 2019)

Engelli Kullanıcılar İçin

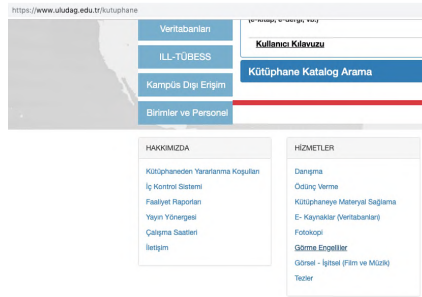
Trakya Üniversitesi Merkez Kütüphanesinde kütüphane hizmetleri tüm kullanıcıların gereksinimleri düşünülerek verilmeye çalışılmaktadır. Kütüphaneciler engelli kullanıcılara kaynaklara erişim konusunda yardımcı olmakta ve yönlendirmelerde bulunmaktadır.

Engelli kullanıcıların kullanımı için Merkez Kütüphane zemin katında bulunan Süreli Yayınlar Salonunda katalog tarama ve internet hizmeti alacakları bir bilgisayar yer almaktadır. Engelli kullanıcılar katalog tarama ve internet işlemlerini bu bilgisayarı kullanarak gerçekleştirebilmektedirler. Kütüphane girişinde ve zemin katta okuma salonlarına girişlerde rampa bulunmaktadır. Kütüphane B Blok giriş katında kadın ve erkek kullanımı için birer engelli tuvaleti bulunmaktadır. Kütüphanede Engelli kullanıcılara yönelik hizmetler Uzman (Kütüphaneci) tarafından yürütülmektedir (Engelli Kullanıcılar İçin, 2013).

3.1.29. Uludağ Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı

Uludağ Üniversitesi bünyesinde YÖK verilerine göre 54 engelli öğrenci eğitim almaktadır. Engel grupları; dil ve konuşma problemliler, fiziksel engelliler, görme engelliler, işitme engelliler, kronik sağlık sorunları ve diğer grubudur.

Uludağ Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı engelli kullanıcıları için verdiği hizmetleri kütüphane web sayfasında “*Hizmetler*” menüsünde “*Görme Engelliler*” bağlantısında açıklamaktadır (Uludağ Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, 2019), (Resim 66).

Resim 66. Uludağ Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı ana sayfası. (Uludağ Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, 2019)

Görme Engelliler Hizmeti

Görme engelliler için özel olarak oluşturulan bu mekânda; Görme Engellilerin bilgisayar ve internet kullanabilmelerine olanak sağlayan özel bir sistem, çeşitli konu ve türde ses kasetleri, Braille alfabesinde basılmış kitaplar bulunmaktadır. Görme Engelliler Bölümü, özel programları ve donanımı sayesinde görme engelli öğrencilerin de, kütüphanede yer alan bütün kaynaklardan yarar-

lanmalarını sağlamaktadır. Görme engelliler kitap, dergi ve benzeri basılı yayınları özel donanımlar sayesinde dinleyebilmektedir.

Görme Engelliler Birimde engelli kullanıcılar için kullanılan yazılım ve donanımlar şöyle belirtilmiştir: Altınokta Bütünleşik Klavyeli Kabartma Monitör Focus; Altınokta klavyesi ile hem Windows komutları verilebilir ve hem de yine bu klavyeyi kullanarak yazı yazmak mümkündür. Kabartma ekranı sayesinde de görmeyenler bilgisayarda bulunan her türlü yazıyı kabartma olarak elleriyle okuyabilirler. PEARL (Görüntü Büyütme ve Sesli Okuma Makinesi); görme engelliler ve az görenler için kullanılan bir donanımdır. Saniyeler içinde dokümanı okuyabilir, ciltli kitap taratılabilir, otomatik tarama yapabilir. Taratılan kitap az görenler için de farklı kontrastlar ve büyüklüklere göre özel ayarlanarak görmesi sağlanabilir. Taratılan metni direkt olarak MP3 formatında tamamını tek sayfa ya da her birini ayrı ayrı sayfalar halinde MP3'e dönüştürüp kaydedebilir, istenirse bütün sayfalar arasından istenen sayfaları dönüştürüp MP3 yapabilir. Jaws For Windows Ekran Okuma Programı 13. Versiyon Güncellemesi; bu sürümdeki en büyük yenilik Jaws'ın OCR yeteneği kazanmasıdır. Yani artık en erişilemez bulunan ekranlarda dahi Jaws resimlerdeki yazıları tanıyarak bu ekranların algılanıp ve işlem yapılabilmesini sağlamaktadır (Görme Engelliler Hizmeti, 2019).

3.2. Vakıf Üniversite ve Vakıf MYO Kütüphanelerinde Kütüphane Hizmetleri

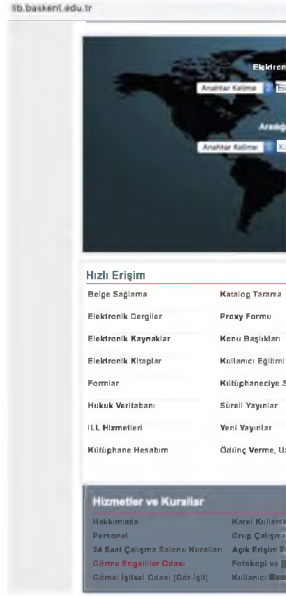
YÖK Bilgi Yönetim Sistemi 2017-2018 verilerine göre engelli öğrencisi bulunan 37 vakıf üniversitesi kütüphanesi ve 1 vakıf MYO kütüphane web sayfası incelenmiş ve bu web sayfalarında engelli kullanıcılara ilişkin hizmetleri olduğunu belirten 8 vakıf üniversitesi kütüphanesine aşağıda yer verilmiştir. Vakıf üniversitesi kütüphaneleri sırası ile şunlardır: Başkent Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, Beykent Üniver-

sitesi Kütüphanesi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi Mütercim Asım Kütüphanesi, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Kütüphanesi, Koç Üniversitesi Suna Kıraç Kütüphanesi, Özyeğin Üniversitesi Kütüphanesi, Sabancı Üniversitesi Bilgi Merkezi. Vakıf üniversitelerinin bulunduğu coğrafi konuma göre yerleri ise; 2'si İç Anadolu Bölgesi, 1'i Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve 5'i Marmara Bölgesi'dir.

3.2.1. Başkent Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı

Başkent Üniversitesi bünyesinde YÖK verilerine göre 16 engelli öğrenci eğitim almaktadır. Engel grupları; asperger veya yüksek fonksiyonlu otistik bireyler, dikkat eksikliği (hiperaktif) olanlar, dil ve konuşma problemliler, fiziksel engelliler, görme engelliler, işitme engelliler, kronik sağlık sorunları olanlar, öğrenme güçlüğü olanlar ve diğer grubudur.

Başkent Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı engelli kullanıcıları için verdiği hizmetleri kütüphane web sayfasında “*Hizmetler ve Kurallar*” menüsünde “*Görme Engelliler Odası*” bağlantısında açıklamaktadır (Başkent Üniversitesi Kütüphanesi, 2019), (Resim 67).

Resim 67. Başkent Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı ana sayfası. (Başkent Üniversitesi Kütüphanesi, 2019)

Görme Engelliler Odası

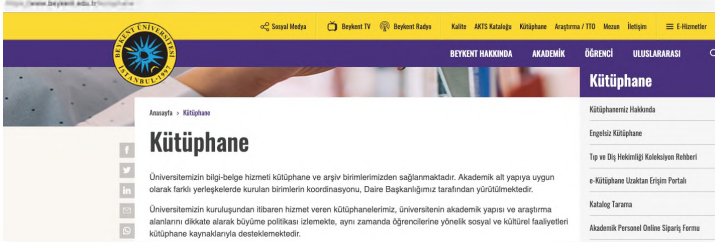
Kütüphanede bulunan bu odada görme engelli öğrenciler ekran okuma programı ile internetten yararlanarak, araştırma yapabilmektedirler. Ayrıca kütüphaneden yararlanmak istedikleri herhangi bir kitaptan tarayıcı ve ekran okuma programı yardımıyla faydalanmaktadır. Kullanıcılar bu bölümde bulunan sesli kitap kasetlerini ve kendilerine ait kasetleri dinleyebilmekte, ders notlarını ve ders kitaplarını tarayıcıları kullanarak Braille baskı olarak yazıcıdan alabilmekte veya taranan dokümanlar kullanıcıların flash disklerine kaydedilerek verilmektedir. Görme Engelliler salonunda kullanılan programlar: Window-Eyes ekran okuma programı, ZoomText ekran büyütme programı, Eye-Pal kitap ve doküman okuyucu, Alva 640 Comfort kabartma ekran,

CCTV Clearwiev masaüstü büyüteç, IndexBraille Everest-D V4 kabartma yazıcı, Hot Dot Braille çeviri programı, Kabartma yazıcı ses ve izolasyon kabini, NVDA sesli okuma programı, Balabolka kitap okuma yazılımıdır. Ayrıca bu odada engelli kullanıcılarla ilgilenen personel iletişim bilgisi de paylaşılmıştır (Görme Engelliler Odası, 2019).

3.2.2. Beykent Üniversitesi Kütüphanesi

Beykent Üniversitesi bünyesinde YÖK verilerine göre 12 engelli öğrenci eğitim almaktadır. Engel grupları; dikkat eksikliği (hiperaktif) olanlar, dil ve konuşma problemliler, fiziksel engelliler, görme engelliler, işitme engelliler ve diğer grubudur.

Beykent Üniversitesi Kütüphanesi engelli kullanıcıları için verdiği hizmetleri kütüphane web sayfasında “Engelsiz Kütüphane” bağlantısında açıklanmaktadır (Beykent Üniversitesi Kütüphanesi, 2018), (Resim 68).

Resim 68. Beykent Üniversitesi Kütüphanesi ana sayfası. (Beykent Üniversitesi Kütüphanesi, 2018)

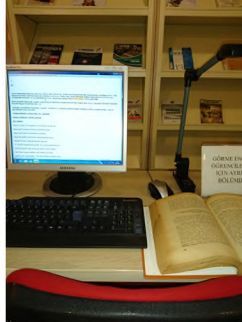
Engelsiz Kütüphane

Beykent Üniversitesi Kütüphaneleri engelli öğrencilerin erişimini ve kütüphanede yer alan kaynakların kullanımını mümkün kılacak araç ve donanımlara sahiptir. Ayazağa kütüphanesinde erişim için engelli asansörü kurulmuştur. Bunun yanı sıra Aya-

zağa ve Büyükçekmece kütüphanelerinde yalnızca görme engelli öğrencilerin kullanımına açık bilgisayarlar ve bu bilgisayarlarda yazılım ve ekipmanlar mevcuttur (Engelsiz Kütüphane, 2018), (Resim 69, 70, 71). Görme Engelli Öğrenciler için Kullanılan araçlar: JAWS Ekran Okuma Programı ve Pearl & Openbook Kameralı Okuma Sistemi'dir.

Resim 69. Jaws ekran okuma programı. (Engelsiz Kütüphane, 2018)

Resim 70. Pearl & Openbook Kameralı Okuma Sistemi. (Engelsiz Kütüphane, 2018)

Resim 71. Engelli asansörü. (Engelsiz Kütüphane, 2018)

3.2.3. Hasan Kalyoncu Üniversitesi Mütercim Asım Kütüphanesi

Hasan Kalyoncu Üniversitesi bünyesinde YÖK verilerine göre 4 fiziksel engelli öğrenci eğitim almaktadır.

Hasan Kalyoncu Üniversitesi Mütercim Asım Kütüphanesi engelli kullanıcıları için verdiği hizmetleri kütüphane web sayfasında “Hizmetler” menüsünde “Engelli Kullanıcı” bağlantısında açıklanmaktadır (Hasan Kalyoncu Üniversitesi Mütercim Asım Kütüphanesi, 2013), (Resim 72).

Resim 72. Hasan Kalyoncu Üniversitesi Mütercim Asım Kütüphanesi ana sayfası. (Hasan Kalyoncu Üniversitesi Mütercim Asım Kütüphanesi, 2013)

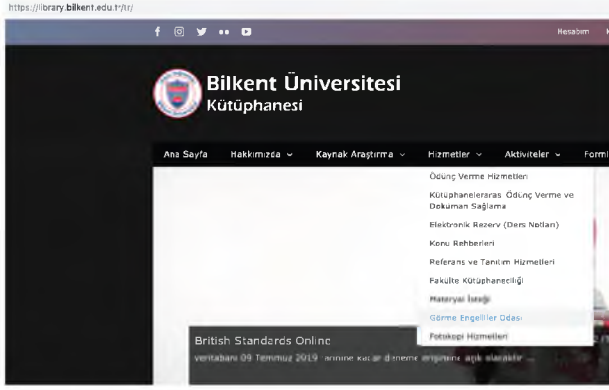
Engelli Kullanıcı

Görme ve bedensel engelli kullanıcı kütüphanedeki ilgili personel tarafından karşılanmakta, kütüphane kullanımında ve araştırmalarında kendisine refakat edilmektedir. Bu hizmetten yararlanmak isteyen engelli kullanıcıların kütüphaneye gelmeden önce mutlaka randevu almaları gerekmektedir. Kütüphanede görme engelli kullanıcılar için ayrı bir bölüm bulunmaktadır. Boğaziçi Üniversitesi Görme Engelliler Teknoloji Merkezi GETEM’le işbirliği ile 15.000 kadar e-kaynağı (sesli kitaplar, dergiler vb.) görmeyenlerin hizmetine sunulmaktadır (Engelli Kullanıcı, 2013).

3.2.4. İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi

İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi bünyesinde YÖK verilerine göre 85 fiziksel engelli öğrenci eğitim almaktadır.

İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi engelli kullanıcıları için verdiği hizmetleri kütüphane web sayfasında “Hizmetler” menüsünde “Görme Engelliler Odası” bağlantısında açıklanmaktadır (İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi, 2019), (Resim 73).

Resim 73. İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi ana sayfası. (İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi, 2019)

Görme Engelliler Odası

Görme Engelliler Odası, 25 Aralık 2008 tarihinde Bilkent Üniversitesi Mezunlar Derneği (BILMED) ve Mezunlar Merkezi'nin katkılarıyla açılmıştır. Halen Merkez Kütüphane, A-Blok giriş katta hizmet vermektedir. Bu odada, görme engelli kullanıcılar için çeşitli Braille kaynaklar ile görme engelli kullanıcıların ihtiyacını karşılayacak nitelikte donanıma sahip bilgisayar, kasetçalar ve yazıcı bulunmaktadır. Kullanıcılar, bu bilgisayardan tarama yapabilir, oluşturdukları bir metinden çıktı alabilir ve internet hizmetlerinden yararlanabilirler. Görme Engelliler Odası, hafta içi 08:30-17:00, hafta sonu 09:00- 17:00 saatleri arasında Referans Kütüphanecilerinin kontrolünde hizmet vermektedir (Görme Engelliler Odası, 2019), (Resim 74).

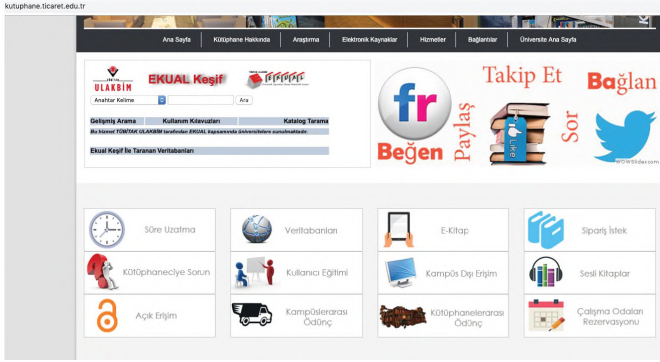

Resim 74. Görme Engelliler Odası. (Görme Engelliler Odası, 2019)

3.2.5. İstanbul Ticaret Üniversitesi Kütüphanesi

İstanbul Ticaret Üniversitesi bünyesinde YÖK verilerine göre 4 engelli öğrenci eğitim almaktadır. Engel grupları; fiziksel engelliler, kronik sağlık sorunlular ve diğer grubudur.

İstanbul Ticaret Üniversitesi Kütüphanesi engelli kullanıcıları için verdiği hizmetleri kütüphane web sayfasında “*Sesli Kitaplar*” menüsünde açıklamıştır (İstanbul Ticaret Üniversitesi Kütüphanesi, 2019), (Resim 75) Sesli Kitaplar bağlantısı tıklandığında seviyelerine göre ayrılmış olan sesli hikaye kitaplarının kütüphane programı üzerinden dinlenebileceği belirtilmekte ve telif hakları konusunda bilgilendirme yapılmaktadır.

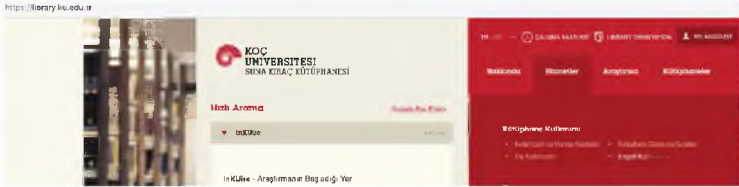

Resim 75. İstanbul Ticaret Üniversitesi Kütüphanesi ana sayfası. (İstanbul Ticaret Üniversitesi Kütüphanesi, 2019)

3.2.6. Koç Üniversitesi Suna Kıraç Kütüphanesi

Koç Üniversitesi bünyesinde YÖK verilerine göre 25 engelli öğrenci eğitim almaktadır. Engel grupları; fiziksel engelliler, görme engelliler, işitme engelliler ve diğer grubudur.

Koç Üniversitesi Suna Kıraç Kütüphanesi engelli kullanıcıları için verdiği hizmetleri kütüphane web sayfasında “Hizmetler” menüsünde “Kütüphane Kullanımı” bağlantısından “Engelli Kullanıcılar” bağlantısında açıklamıştır (Koç Üniversitesi Suna Kıraç Kütüphanesi, 2019), (Resim 76)

Resim 76. Koç Üniversitesi Suna Kıraç Kütüphanesi ana sayfası. (Koç Üniversitesi Suna Kıraç Kütüphanesi, 2019)

Engelli Kullanıcılar

Koç Üniversitesi Kütüphanesi tüm kullanıcılarını hizmetlerinden eşit yararlandırabilmek için gerekli her türlü düzenlemeyi yapmakta olduğunu belirtmektedir. Bu kapsamda engelli kullanıcılara sunduğu olanaklar ve hizmetler şöyle sıralanabilir: Kütüphane'ye tekerlekli sandalye ile erişilebilir, Kütüphane'de katlar arasında tekerlekli sandalye ile binilebilecek iki asansör işlemektedir, Kütüphanedeki tüm tuvaletler engelli kullanıcılara uygun olarak düzenlenmiştir, Kütüphane koleksiyonunda 800'ü aşkın sesli kitap yer almaktadır, Kütüphane Web sayfasındaki bazı hizmet tanıtımları podcast şeklinde olup, dinlenebilir, tüm kütüphane personeli kütüphane kullanımını kolaylaştırmakla görevlidir (Engelli Kullanıcılar, 2019).

3.2.7. Özyeğin Üniversitesi Kütüphanesi

Özyeğin Üniversitesi bünyesinde YÖK verilerine göre 1 görme engelli öğrenci eğitim almaktadır.

Özyeğin Üniversitesi Kütüphanesi engelli kullanıcıları için verdiği hizmetleri kütüphane web sayfası altında yer alan “Hizmetler” sekmesinde “Engelliler İçin Hizmetler” bağlantısında açıklamaktadır (Özyeğin Üniversitesi Kütüphanesi Hizmetler, 2019), (Resim 77).

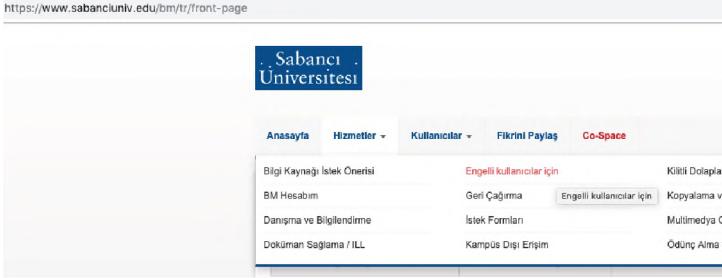
Resim 77. Engelliler İçin Hizmetler. (Özyeğin Üniversitesi Kütüphanesi Hizmetler, 2019)

Engelliler için hizmetler bağlantısında ilk olarak yer alan bilgi Kütüphanesi'nin tüm Özyeğin Üniversitesi üyelerine Ayrımcılık Yapmama İlkesi doğrultusunda eşit erişim sağlamayı taahhüt ettiği bilgisidir. Engelli kullanıcılar için verilen hizmetlerin bazıları şu şekilde sıralanmıştır: Kütüphane'ye tekerlekli sandalye ile erişilebilir. Engelli ziyaretçiler için dizayn edilmiş tuvaletler, Kütüphane içerisinde -2. katta bulunmaktadır. Kütüphane'ye ya da koleksiyon içinde yer alan kitaplara erişim sorunu yaşayan engelli kullanıcılar için kütüphane personeli her zaman yardıma hazır bulunmaktadır. Kütüphane koleksiyonundan CD'li kitaplar, alt yazılı DVD'ler gibi farklı tipte materyaller ödünç alınabilmektedir. EbscoHost veri tabanları ve Factiva gibi bazı elektronik kaynakların diğer erişilebilir öğeleri dışında ses kayıtlı ürünleri de mevcuttur. LCD ekranlı grup çalışma odaları önceden yapılacak rezervasyon ile grup çalışmaları için ayrılabilmektedir (Engelliler İçin Hizmetler, 2016).

3.2.8. Sabancı Üniversitesi Bilgi Merkezi

Sabancı Üniversitesi bünyesinde YÖK verilerine göre 22 engelli öğrenci eğitim almaktadır. Engelli grupları; dikkat eksikliği (hiperaktif), görme engelliler, işitme engelliler, kronik sağlık sorunlular, öğrenme güçlüğü olanlar, psikolojik problemliler ve diğer grubudur.

Sabancı Üniversitesi Bilgi Merkezi engelli kullanıcıları için verdiği hizmetleri kütüphane web sayfası altında yer alan "*Hizmetler*" menüsünde "*Engelli Kullanıcılar İçin*" bağlantısında açıklamaktadır (Sabancı Üniversitesi Bilgi Merkezi, 2019), (Resim 78).

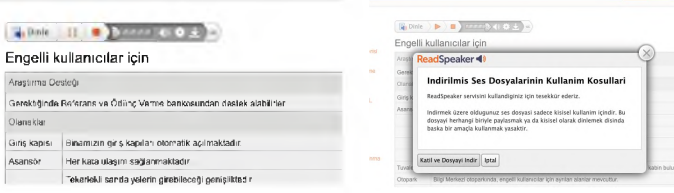
Resim 78. Sabancı Üniversitesi Bilgi Merkezi ana sayfası. (Sabancı Üniversitesi Bilgi Merkezi, 2019)

Engelli Kullanıcılar İçin

Hizmetler ve olanakların açıklandığı bu bölümde yer alan bilgiler RedSpeaker sayesinde engelli kullanıcılar tarafından dinlenebilmektedir (Resim 79). Araştırma desteği için Gerektiğinde Referans ve Ödünç Verme bankosundan destek alınabilir. Proxy Borrower uygulaması (Vekil Ödünç Alma) sayesinde, engelli kullanıcı adına başka bir kişi kaynak ödünç alabilmektedir.

Bilgi Merkezi giriş kapıları otomatik açılmaktadır. Her kata ulaşım asansörle sağlanmaktadır. Asansörler tekerlekli sandalyelerin girebileceği genişliktedir. Görme engelliler için tuşları kabartmalıdır. Kapılar otomatik açılıp kapanırken sesli uyarı vermektedir. Gideceği yönü sesli olarak belirtmektedir. Zemin ve ikinci kattaki kadın ve erkek tuvaletlerinde engelli kullanıcılar için birer uygun kabin bulunmaktadır. Bilgi Merkezi otoparkında engelli kullanıcılar için ayrılan alanlar mevcuttur. Otoparktan Bilgi Merkezi'ne

Bilgi Merkezinde kullanılan teknolojiler ise; bazı veri tabanlarında metinleri büyütücü özelliklerin yanı sıra metinleri sesli okuyan servisler bulunmaktadır ve görme engelliler için sesli kitaplar mevcuttur (Engelli Kullanıcılar İçin, 2019).

Resim 79. ReadSpeaker. (ReadSpeaker, 2019)

Sonuç ve Öneriler

Üniversite kütüphaneleri; üniversiteler, MYO, enstitüler ve araştırma merkezleri bünyesinde; öğrenciler, akademik personel ve idari personele hizmet sunar, diğer birimlerle iş birliği yaparak eğitimi destekler, eğitim sistemini destekleyecek altyapıyı ve kaynakları sunar, araştırma yöntemlerini öğretir, çeşitli hizmetleri sunar (ödünç, iade, belge-kaynak sağlama v.b.), bilgi kaynaklarını geliştirir (basılı, elektronik, kitap dışı v.b.) ve bulunduğu kurumun yapısı ve planlarına göre ileriye dönük kararlar alır ve uygular (Biçen Aras, 2017b). Aldığı kararları uygularken de tüm kullanıcılarına eşit hizmet sunma yönünde çaba gösterir.

“Toplumunu oluşturan engelli ve engelli olmayan tüm bireylerin; ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal haklarını fırsat eşitliği kapsamında korumak amacıyla politikalar üretmeye çalışan sosyal devlet anlayışının önemli hedeflerinden biri de sosyo-ekonomik hayatı yönlendirerek bedeni ve zihinsel yetersizlikleri olanlara yani engelli bireylere yönelik koruyucu tedbirler almak ve onların toplumla bütünleşmelerini sağlamaktır” (Şen, 2018, s. 130). “Gençler, sınıf arkadaşlarıyla not alış-verişi, kaynak bulma, kitap okuma, kütüphaneye birlikte gitme, sınavlarda yardımcı kişi olma gibi aktivitelerin yoğun olduğu ilişkiler geliştirmektedirler” (Burcu, 2002, s. 96-97). Unutulmamalıdır ki; engelli bireylerin akademik başarısı, sosyal hayatlarının devamı ve uyumları açısından onların için planlanmış ve hayata geçirilmiş hizmetler büyük önem taşımaktadır. “Bu yüzden, ülkemizde hizmet ve-

ren üniversite kütüphaneleri, temel unsurlar olan, bina, bütçe, koleksiyon, personel, teknoloji ve kullanıcı hizmetleri açısından desteklenmeli ve dünyadaki başarılı üniversite kütüphaneleri ile yarışır düzeye gelmelidir” (Bezirci, 2018, s. 244).

Bu çalışmayla üniversite kütüphane web sayfaları incelendiğinde kütüphanelerin engelli kullanıcılara yönelik verilen hizmetlerinde yeterli olmadıkları ve engelli kullanıcıları ihmal ettikleri izlenimi doğmaktadır. Yine çalışmaya göre devlet üniversite kütüphanelerinin engelli kullanıcılar konusunda daha çok çaba sarf ettiği görülmektedir. 2017-2018 YÖK verilerine göre engelli öğrencisi bulunan 99 devlet üniversitesinin 29'u ile 37 vakıf üniversite ve 1 vakıf MYO'undan 8'nin kütüphane web sayfasında engelli kullanıcılara yönelik hizmetlerin verildiği görülmüştür. Her iki grubun engellilere yönelik hizmet veren kütüphanelerinin ağırlıklı olduğu coğrafik bölge ise Marmara Bölgesidir. Bunda ekonomik kalkınmanın ve buna bağlı teknolojinin, yeniliklerin takip kolaylığı, adaptasyonu ile yetişmiş personelin etkisi olduğu düşünülebilir.

Çalışmada 37 üniversite kütüphanesinin diğer engelli gruplarını çok fazla dikkate almadan, mutlaka görme engelli kullanıcılara yönelik hizmet sundukları görülmüştür. Görme engelli vatandaşların eğitim hayatına daha fazla katılmaları bunda etkili olabilir. “Ülkemizde kütüphanecilik alanında engelli kullanıcılara yönelik yapılan çalışmalar ve sunulan hizmetler incelendiğinde, konuya genellikle görme engelliler bağlamında yaklaşıldığı görülmektedir. Görme engellilerin, eğitimlerinde, bilgi kaynaklarına ve hizmetlerine erişim bağlamında en çok engelle karşılaşan gruplardan biri olduğu düşünüldüğünde, bu durum doğal görülebilir” (Zencir, Kutlutürk ve Subaşıoğlu, 2017, s. 729). Görme engelli kullanıcılara sunulacak hizmetlerin diğer engel gruplarına yapılacak olan hizmetlere göre maliyet açısından daha kolay yerine getirilebilir olması bunda etken olabileceği unutulmamalıdır. Binalarda yapılacak fiziki değişiklikler (rampa, asansör v.b.), sağlanacak

teknolojik donanım ve yazılımın paylaşılacak ortak linklerden (sesli kitaplar, ortak çalışmalar vb.) pahalı olduğu bir gerçektir. Bütün bunlara rağmen tüm engelli bireyleri kapsayacak hizmetlerin kullanıma sunulması kütüphaneler ve kullanıcıları açısından büyük bir önem arz etmektedir.

Öncelikle kütüphanede engelli kullanıcılar tarafından ihtiyaç duyulan hizmetler tespit edilmeli, var olan hizmetlerden bu kullanıcı grubunun yararlanması için yapılacak iyileştirmeler için öncelikler belirlenmelidir. Engellilere yönelik hizmetler ve bu hizmetlerin sunulmasında kimlerin görev alacağı ile ilgili yazılı bir politika hazırlanmalı ve yayınlanmalıdır. Bu şekilde hizmeti sunacak personelin engelliler ve hizmetleri konusunda kendini geliştirmesi için bir ortam sağlanmış olacaktır. Böylece bu hizmeti sunan ile hangi hizmeti alacağını bilmesi çalışan ve kullanıcı memnuniyeti açısından yarar sağlayacaktır. Personele engelli kullanıcıların hakları konusunda eğitim verilmesi faydalı olacaktır. Kütüphanecilerin farklı birimlerle sürekli irtibat halinde olması; engelli kullanıcıların ihtiyaçlarını karşılayabilmek, erişilebilirlik politikaları ve uygulamalarında aktif rol alabilmesi için önemlidir. Diğer birimlerle işbirliği yapılırken bir eylem planının hazırlanması ve bu eylem planının hazırlanması sırasında engelli kullanıcıların mutlaka görüşleri, deneyimleri ile katkıda bulunmalarının sağlanması faydalı olacaktır (Nelson, 1996, s. 400 ; Mulliken ve Atkins, 2009, s. 281 ; Sanchez-Rodriguez ve LoGiudice, 2018, s. 158-259). Üniversite bünyesinde bulunan engelli öğrenci birimleri ve eğitim alan engelli öğrenciler ile iletişim kurularak zaman içinde ihtiyaç duyulan hizmetler için gerekli alt yapı sağlanmalı ve talep edilen hizmetler bir an önce hayata geçirilmelidir. Kurulan bu iletişim sayesinde kütüphane kaynak ve hizmetlerinin tanıtımı etkin bir şekilde yapılması sağlanmalıdır.

Kütüphanecilik ve engelli dernek ve birliklerin iş birlik içinde hareket etmesi bu alanda etkin olmak için gereklidir ve toplumsal

bir farkındalık yaratır. Üniversitelerin Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümleri müfredatı içerisinde seçmeli ders olarak engelli kütüphanelerine yönelik kütüphanecilik hizmetlerinin anlatılması, bu alan için nitelikli personelin yetişmesine imkân verecektir.

Türkiye genelinde teknolojik imkânı bulunmayan görme engellilerin sesli kitaplardan yararlanabilmesi için buldukları bölgedeki halk kütüphanelerinde onlara uygun koleksiyon oluşturulması ve mekânsal düzenlemeler teşvik edilmelidir (Biçen Aras, 2017a). “Kütüphane binalarının Özürlüler Kanunu’nda öngörüldüğü gibi engellilerin kullanabilecekleri düzeye getirilmesi sağlanmalı, Türk Kütüphaneciler Derneği ise bu işin takipçisi olmalıdır. Dünyanın her yerinde olduğu gibi görme engellilerin en büyük yardımcısı olan eğitilmiş. rehber köpeklerin binaya girmelerine izin verilmelidir; bunlar eğitildikleri için hiçbir soruna neden olmayacaklardır, kullanıcının da kendisini güvende hissetmesini sağlayacaklardır” (Sağlamtuñ, 2010, s. 189).

“Web tasarımcılar internet sayfalarını en hızlı şekilde bitirmek ister ve erişilebilirlikten ziyade görselliği daha çok önemserler. Herkes tarafından erişilebilir bir site tasarımı yapmak pek çoğunun önceliği değildir. Engelli, yaşlı ve çocuklar gibi sayfayı anlamakta, kullanmakta zorlanabilecek kullanıcılar için devletin belli standartlar getirerek erişilebilir site olmayı zorunlu hale getirmesi gerekmektedir” (Çelik, 2014, s. 443). Özellikle kütüphanelerin yüzü ve tüm bilgilerine ulaşabildiğimiz ilk yeri web sayfalarıdır. Kütüphane web sayfaları her araştırmacının bilgiye eşit erişim hakkına sahip olduğunu bilinerek ve teknolojinin sunduğu olanaklar dikkate alınarak tasarlanmalı ve içerik bilgileri düzenli olarak güncellenmelidir.

Kaynakça

- Abant İzzet Baysal Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı.* (2016). Nisan 2019 tarihinde Abant İzzet Baysal Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı: <https://kddb.ibu.edu.tr/> adresinden alındı
- Akdeniz Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı.* (2016). Nisan 2019 tarihinde Akdeniz Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı: <http://kutuphane.akdeniz.edu.tr/> adresinden alındı
- Amasya Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı.* (2016). Nisan 2019 tarihinde Amasya Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı: <http://kutuphane.amasya.edu.tr/> adresinden alındı
- Araştırma Geliştirme ve Proje Dairesi Başkanlığı.* (2014). *Engelli Bireylere İlişkin İstatistikî Bilgiler.* Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü Araştırma Geliştirme ve Proje Dairesi Başkanlığı. Ankara: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü Araştırma Geliştirme ve Proje Dairesi Başkanlığı.
- Artvin Çoruh Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı.* (2019). Nisan 2019 tarihinde Artvin Çoruh Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı: <https://kutuphane.artvin.edu.tr/> adresinden alındı
- ATÜ Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı.* (2017). Nisan 2019 tarihinde ATÜ Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı: <https://library.adanabtu.edu.tr/Pages/TR/DefaultTR.aspx> adresinden alındı
- Aydın, E. A. (2011). *Görme Engelli Üniversite Öğrencilerinin Bilgiye Erişim Sorunları.* Nisan 2019 tarihinde Hacettepe Üniversitesi BBY Tez Arşivi: <http://www.bbytezarsivi.hacettepe.edu.tr/jspui/bitstream/2062/56/1/700.pdf> adresinden alındı
- Başkent Üniversitesi Kütüphanesi.* (2019). Nisan 2019 tarihinde Başkent Üniversitesi: <http://lib.baskent.edu.tr/> adresinden alındı
- Balıkesir Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı.* (2016). Nisan 2019 tarihinde Balıkesir Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı: <http://kutuphane.balikesir.edu.tr/> adresinden alındı

- Batman Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı.* (2013). Nisan 2019 tarihinde Batman Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı: <https://kutuphane.batman.edu.tr/> adresinden alındı
- Beykent Üniversitesi Kütüphanesi.* (2018). Nisan 2019 tarihinde Beykent Üniversitesi Kütüphanesi: <https://www.beykent.edu.tr/kutuphane> adresinden alındı
- Bezirci, P. (2018). Dünya Üniversite Kütüphanelerinde Mükemmellik Örnekleri ve Gelecek. *Yükseköğretim Dergisi*, 8(2), s. 234-246.
- Biçen Aras, B. (2017a). *Türkiye'deki Engelli Kütüphaneleri ve Uygulamaları.* Mayıs 2019 tarihinde MEF Üniversitesi Akademik Kurumsal Arşiv Sistemi: <http://openaccess.mef.edu.tr/handle/20.500.11779/1064#sthash.ucAumcN8.dpbs> adresinden alındı
- Biçen Aras, B. (2017b). *Yarımnın Kütüphanelerine Hazır mıyız?* Mayıs 2019 tarihinde MEF Üniversitesi Kütüphanesi: <https://drive.google.com/file/d/1U4s9SHue-f9yIXlq6eXRypIFjiLYYrCI/view> adresinden alındı
- Bitlis Eren Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı.* (2019). Nisan 2019 tarihinde Bitlis Eren Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı: <http://kutuphane.beu.edu.tr/> adresinden alındı
- Boğaziçi Üniversitesi Kütüphanesi.* (2008). Nisan 2019 tarihinde Boğaziçi Üniversitesi Kütüphanesi: <http://www.library.boun.edu.tr/> adresinden alındı
- Burcu, E. (2002). Üniversitede Okuyan Özürlü Öğrencilerin Sorunları: Hacettepe - Beytepe Kampüsü Öğrencileri Örneği. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 19(1), 83-103. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi: <http://www.engelsiz.hacettepe.edu.tr/belge/EsraBurcu1.pdf> adresinden alındı
- Çağlar, S. (2012). Engellilerin Erişebilirlik Hakkı ve Türkiye'de Erişilebilirlikleri. *AÜHFD*, 61(2), s. 541-598. Nisan 2019 tarihinde Engellilerin Erişebilirlik Hakkı ve Türkiye'de Erişebilirlikleri: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/624016> adresinden alındı
- Çelik, T. (2014). Web sitelerinin Erişilebilirlik Değerlendirmesi:Ege Üniversitesi Örneği. *The Journal of Academic Social Science Studies*(8), s. 429-443.

- Diğer Hizmetler.* (2015). Nisan 2019 tarihinde Anadolu Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı: http://www.kdm.anadolu.edu.tr/rehber_diger.html adresinden alındı
- Dokuz Eylül Üniversitesi Prof. Dr. Fuat Sezgin Merkez Kütüphanesi.* (2019). Nisan 2019 tarihinde Dokuz Eylül Üniversitesi Prof. Dr. Fuat Sezgin Merkez Kütüphanesi: <http://www.kutuphane.deu.edu.tr/tr/anasayfa/> adresinden alındı
- Ege Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı.* (2019). Nisan 2019 tarihinde Ege Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı: <https://kutuphane.ege.edu.tr/> adresinden alındı
- EHS BM Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme Kapsamında Engelli Hakları Ulusal Göstergeleri.* (2016, Mart). Retrieved Nisan 2019, from Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı: <https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/2612/ehis.pdf>
- Engelli Birimi.* (2016). Nisan 2019 tarihinde Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı: <http://kutuphane.omu.edu.tr/tr/engelli-birimi> adresinden alındı
- Engelli Hizmetleri.* (2008). Nisan 2019 tarihinde Boğaziçi Üniversitesi Kütüphanesi: http://www.library.boun.edu.tr/engelli_kullanici.php adresinden alındı
- Engelli Hizmetleri.* (2015). Nisan 2019 tarihinde Kırşehir ahi Evran Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı: <https://kutuphane.ahievran.edu.tr/icerik/Engelli> adresinden alındı
- Engelli Hizmetleri.* (2018). Nisan 2019 tarihinde Hacettepe Üniversitesi Kütüphaneleri: http://www.library.hacettepe.edu.tr/sayfa/engelli_hizmetleri adresinden alındı
- Engelli Kullanıcı.* (2013). Nisan 2019 tarihinde Hasan Kalyoncu Üniversitesi Mütercim Asım Kütüphanesi: <https://kutuphane.hku.edu.tr/index.php/hizmetler/engelli-kullan-c> adresinden alındı
- Engelli Kullanıcılar.* (2019). Nisan 2019 tarihinde Koç Üniversitesi Suna Kıraç Kütüphanesi: <https://library.ku.edu.tr/tr/node/169> adresinden alındı
- Engelli Kullanıcılar İçin.* (2013, Şubat 24). Nisan 2019 tarihinde T.C. Trakya Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı: <https://kutuphane.trakya.edu.tr/pages/engelli-kullanilar-icin> adresinden alındı

- Engelli Kullanıcılar İçin.* (2019). Nisan 2019 tarihinde ODTÜ Kütüphanesi: <http://lib.metu.edu.tr/tr/engelli-kullanilar-icin> adresinden alındı
- Engelli Kullanıcılar İçin.* (2019). Nisan 2019 tarihinde Sabancı Üniversitesi Bilgi Merkezi: <https://www.sabanciuniv.edu/bm/tr/services-facilities/by-services/impaired-users> adresinden alındı
- Engelli Kullanıcılar İçin Hizmetleri Dinleme.* (2019). Nisan 2019 tarihinde ODTÜ Kütüphanesi: <http://lib.metu.edu.tr/tr/engelli-kullanilar-icin> adresinden alındı
- Engelli Kullanım İmkanları.* (2019). Nisan 2019 tarihinde Artvin Çoruh Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı: https://www.artvin.edu.tr/uploads/kutuphane.artvin.edu.tr/menu/329_artvin-coruh-ueniversitesi-merkez-kuetuephane-engelli-kullanim-imkanlari2wwnl.pdf adresinden alındı
- Engelli Okuyucu Hizmetleri.* (2013). Nisan 2019 tarihinde Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı: <https://kutup.gop.edu.tr/icerik.aspx?birimid=4&dil=tr&menuid=172> adresinden alındı
- Engelliler İçin Hizmetler.* (2016). Nisan 2019 tarihinde Özyeğin Üniversitesi Kütüphanesi: <https://library.ozyegin.edu.tr/tr/hizmetler/engelliler-icin-hizmetler> adresinden alındı
- Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme.* (2009, Temmuz 14). Nisan 2019 tarihinde Hekimler ve Tabip Odası İçin Mevzuat: http://www.ttb.org.tr/mevzuat/index.php?option=com_content&view=article&id=686:engeller-haklarina-k-slee&catid=6:uluslararasıylge&Itemid=36 adresinden alındı
- Engelsiz Bilgi Erişim Merkezi.* (2013). Nisan 2019 tarihinde Batman Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı: <https://kutuphane.batman.edu.tr/Sayfalar/Idari-Birimler/Daire-Baskanliklari/Kutuphane-ve-Dokumantasyon-Daire-Baskanligi/Hizmetler/Engelsiz-Bilgi-Erisim-Merkezi/8818> adresinden alındı
- Engelsiz Bilgi Merkezi.* (2017). Nisan 2019 tarihinde Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı: <http://kmu.edu.tr/kutup/sayfa/2165/engelsiz-bilgi-merkezi/tr> adresinden alındı

- Engelsiz Kütüphane.* (2016). Nisan 2019 tarihinde Balıkesir Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı: <http://kutuphane.balikesir.edu.tr/engelsiz-kutuphane> adresinden alındı
- Engelsiz Kütüphane.* (2018). Nisan 2019 tarihinde Beykent Üniversitesi Kütüphanesi: <https://www.beykent.edu.tr/kutuphane/engelsiz-kutuphane> adresinden alındı
- Engelsiz Kütüphane.* (2019). Nisan 2019 tarihinde Hitit Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı: <http://www.kutuphane.hitit.edu.tr/engelsiz-kutuphane> adresinden alındı
- Engelsiz Yardımcı Teknolojiler Birimi.* (2016). Nisan 2019 tarihinde Akdeniz Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı: <http://kutuphane.akdeniz.edu.tr/gorme-engelliler-bolumu/> adresinden alındı
- Erişilebilir Kitap Okuma Uygulamaları.* (2019). Nisan 2019 tarihinde Görme Engelli Destek Teknolojileri Birimi: <http://gesek.akdeniz.edu.tr/tr.i7.erişilebilir-kitap-okuma-uygulamaları> adresinden alındı
- Erişilebilirlik.* (2019). Nisan 2019 tarihinde Marmara Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı: <https://kutuphane.marmara.edu.tr/hizmetler/erişilebilirlik/> adresinden alındı
- Fotoğraf Galerisi.* (2016). Nisan 2019 tarihinde Abant izzet Baysal Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı: <https://kddb.ibu.edu.tr/fotograf-galerisi/category/6-kutuphanemiz> adresinden alındı
- Görme Engelli Destek Teknolojileri Birimi.* (2019). Nisan 2019 tarihinde Akdeniz Üniversitesi: <http://gesek.akdeniz.edu.tr/tr> adresinden alındı
- Görme Engelli Okuyucu Hizmetleri.* (2019). Nisan 2019 tarihinde Sakarya Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı: <http://kutuphane.sakarya.edu.tr/tr/icerik/10906/43361/gorme-engelli-okuyucu-hizmetleri> adresinden alındı
- Görme Engelliler Bölümü.* (2016). Nisan 2019 tarihinde Amasya Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı: <http://kutuphane.amasya.edu.tr/hizmetlerimiz/goerme-engelliler-boeluemue.aspx> adresinden alındı
- Görme Engelliler Bölümü.* (2017). Nisan 2019 tarihinde Kocaeli Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı: <http://kutuphane.kocaeli.edu.tr/gorme-engelliler-bolumu.php> adresinden alındı

- Görme Engelliler Bölümü.* (2019). Nisan 2019 tarihinde Gazi Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı: <http://lib.gazi.edu.tr/posts/view/title/gorme-engelliler-bolumu-15141> adresinden alındı
- Görme Engelliler Birimi.* (2019). Nisan 2019 tarihinde Mehmet Akif Ersoy Prof. Dr. İlhan Varank Kütüphanesi: <https://kutuphane.mehmetakif.edu.tr/gorme-engelliler-birimi.php> adresinden alındı
- Görme Engelliler Birimi.* (2019). Nisan 2019 tarihinde Dokuz Eylül Üniversitesi Prof. Dr. Fuat Sezgin Merkez Kütüphanesi: <http://www.kutuphane.deu.edu.tr/tr/hizmetler/gorme-engelliler-birimi/> adresinden alındı
- Görme Engelliler Hizmeti.* (2019). Nisan 2019 tarihinde Uludağ Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı: <http://www.uludag.edu.tr/kutuphane/default/konu/2076> adresinden alındı
- Görme Engelliler Odası.* (2019). Nisan 2019 tarihinde Başkent Üniversitesi Kütüphanesi: <http://lib.baskent.edu.tr/gorme.html> adresinden alındı
- Görme Engelliler Odası.* (2019). Nisan 2019 tarihinde İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi: <https://library.bilkent.edu.tr/tr/gorme-engelliler-odasi/> adresinden alındı
- Görsel-İşitsel Materyal Birimi.* (2016). Nisan 2019 tarihinde Ege Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı: <http://engelsizkutuphane.ege.edu.tr/index.php> adresinden alındı
- Gazi Üniversitesi Merkez Kütüphanesi.* (2019). Nisan 2019 tarihinde Gazi Üniversitesi Kütüphanesi ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı: <http://lib.gazi.edu.tr/> adresinden alındı
- GEKOP.* (2019). Nisan 2019 tarihinde GEKOP: <http://79.123.169.36/GEKOPDB/faces/index.xhtml> adresinden alındı
- GEKOP.* (2019). Nisan 2019 tarihinde Kastamonu Üniversitesi Kütüphanesi Dokümantasyon ve Daire Başkanlığı: <https://gekop.kastamonu.edu.tr/index.php/anamenu-anasayfa-tr> adresinden alındı
- Genel Bilgiler.* (2015). Nisan 2019 tarihinde Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı: <https://kutuphane.adu.edu.tr/default.asp?idix=31343939> adresinden alındı
- Hacettepe Üniversitesi Kütüphaneleri.* (2018). Nisan 2019 tarihinde Hacettepe Üniversitesi Kütüphaneleri: <http://www.library.hacettepe.edu.tr/> adresinden alındı

- Hamilton, D., ve Keten, B. (2011). Görme Engelli Kullanıcılar İçin Erişilebilir Kütüphaneler: Kütüphanecilere Yönelik Pratik Öneriler. *Türk Kütüphaneciliği*, 25(4), s. 509-418.
- Hasan Kalyoncu Üniversitesi Mütercim Asım Kütüphanesi*. (2013). Nisan 2019 tarihinde Hasan Kalyoncu Üniversitesi Mütercim Asım Kütüphanesi: <https://kutuphane.hku.edu.tr/> adresinden alındı
- Hitit Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı*. (2019). Nisan 2019 tarihinde Hitit Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı: <http://www.kutuphane.hitit.edu.tr/engelsiz-kutuphane> adresinden alındı
- Hizmetler*. (2015). Nisan 2019 tarihinde Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı: <https://kutuphane.adu.edu.tr/default.asp?id=3739> adresinden alındı
- İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi*. (2019). Nisan 2019 tarihinde İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi: <https://library.bilkent.edu.tr/tr/> adresinden alındı
- İstanbul Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı*. (2019). Nisan 2019 tarihinde İstanbul Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı: <http://kutuphane.istanbul.edu.tr/tr/> adresinden alındı
- İstanbul Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı*. (2019). Retrieved Mayıs 2019, from İstanbul Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı: <http://kutuphane.istanbul.edu.tr/tr/>
- İstanbul Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı Engelsiz Bilgi Merkezi*. (2011). Retrieved Mayıs 2019, from İstanbul Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı: <http://engelsizbilgimerkezi.istanbul.edu.tr/>
- İstanbul Ticaret Üniversitesi Kütüphanesi*. (2019). Nisan 2019 tarihinde İstanbul Ticaret Üniversitesi Kütüphanesi: <http://kutuphane.ticaret.edu.tr/> adresinden alındı
- İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı*. (2016). Nisan 2019 tarihinde İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı: <http://lib.ikc.edu.tr/> adresinden alındı

- Kütüphane Hakkında.* (2019). Nisan 2019 tarihinde Artvin Çoruh Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı: <https://kutuphane.artvin.edu.tr/kutuphane-hakkinda> adresinden alındı
- Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı.* (2015). Nisan 2019 tarihinde Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı: <https://kutuphane.ahievran.edu.tr/> adresinden alındı
- Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı.* (2017). Nisan 2019 tarihinde Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı: <http://kmu.edu.tr/kutup> adresinden alındı
- Kastamonu Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı.* (2019). Nisan 2019 tarihinde Kastamonu Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı: <https://kddb.kastamonu.edu.tr/index.php/anamenu-anasayfa-tr> adresinden alındı
- Kat Z.* (2019). Nisan 2019 tarihinde ODTÜ Kütüphanesi: <http://ww2.lib.metu.edu.tr/images/floorplans/katz.pdf> adresinden alındı
- Katalog Tarama.* (2019). Mayıs 2019 tarihinde İstanbul Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı: http://katalog.istanbul.edu.tr/client/tr_TR/engelsiz/? adresinden alındı
- Kazak, M. (2008). Görme Engellilere Yönelik Kütüphanecilik Hizmetlerinde Türkiye'deki Son Gelişmeler: Gazi Üniversitesi Merkez Kütüphanesi Görme Engelliler Bölümü Örneği. *Türk Kütüphaneciliği*, 216-221. Türk Kütüphaneciliği: <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/viewFile/417/409> adresinden alındı
- Kiavar, B. (2013). *Kütüphane Mimarisinde Engellilere Yönelik Çalışmalar ve Milli Kütüphane*. Nisan 2019 tarihinde Hacettepe Üniversitesi BBY Tez Arşivi: <http://www.bbytezarsivi.hacettepe.edu.tr/jspui/bitstream/2062/403/1/896.pdf> adresinden alındı
- Koç Üniversitesi Suna Kıraç Kütüphanesi.* (2019). Nisan 2019 tarihinde Koç Üniversitesi Suna Kıraç Kütüphanesi: <https://library.ku.edu.tr/> adresinden alındı
- Kocaeli Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı.* (2017). Nisan 2019 tarihinde Kocaeli Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı: <http://kutuphane.kocaeli.edu.tr/> adresinden alındı

- Marmara Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı.* (2019). Nisan 2019 tarihinde Marmara Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı: <https://kutuphane.marmara.edu.tr/> adresinden alındı
- Mehmet Akif Ersoy Prof. Dr. İlhan Varank Kütüphanesi.* (2019). Nisan 2019 tarihinde Mehmet Akif Ersoy Prof. Dr. İlhan Varank Kütüphanesi: <https://kutuphane.mehmetakif.edu.tr/index.php> adresinden alındı
- Middle East Technical University Library Text Only Version.* (2019). Nisan 2019 tarihinde ODTÜ Kütüphanesi: <http://ww2.lib.metu.edu.tr/en/tov/index.php> adresinden alındı
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018). *Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2017/18.* Nisan 2019 tarihinde Strateji Geliştirme Başkanlığı: http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_09/06123056_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2017_2018.pdf adresinden alındı
- Mulliken, A. ve Atkins, A. (2009). Academic Library Services for Users with Developmental Disabilities. *The Reference Librarian*, 50(3), s. 276-287.
- Nelson, P. (1996). Library services for people with disabilities: results of a survey. *Bulletin of the Medical Library Association*, 84(3), s. 397-401.
- ODTÜ Kütüphanesi Kütüphane Hizmetleri.* (2019). Nisan 2019 tarihinde ODTÜ Kütüphanesi: <http://lib.metu.edu.tr/tr> adresinden alındı
- Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı.* (2016). Nisan 2019 tarihinde Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı: <http://kutuphane.omu.edu.tr/tr#> adresinden alındı
- Özyeğin Üniversitesi Kütüphanesi Hizmetler.* (2019). Nisan 2019 tarihinde Özyeğin Üniversitesi Kütüphanesi: <https://library.ozyegin.edu.tr/tr> adresinden alındı
- Personel.* (2016). Nisan 2019 tarihinde Abant İzzet Baysal Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı: <https://kddb.ibu.edu.tr/kuetuephanemiz/personel> adresinden alındı
- ReadSpeaker.* (2019). Nisan 2019 tarihinde Sabancı Üniversitesi Bilgi Merkezi: <https://www.sabanciuniv.edu/bm/tr/services-facilities/by-services/impaired-users> adresinden alındı

- Sabancı Üniversitesi Bilgi Merkezi.* (2019). Nisan 2019 tarihinde Sabancı Üniversitesi Bilgi Merkezi: <https://www.sabanciuniv.edu/bm/tr/front-page> adresinden alındı
- Sakarya Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı.* (2019). Nisan 2019 tarihinde Sakarya Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı: <http://kutuphane.sakarya.edu.tr/> adresinden alındı
- Sanchez-Rodriguez, N. A. ve LoGiudice, J. (2018). Building bridges: Fostering dynamic partnerships between the library department and office of student disability services in higher education. *Journal of Access Services*, 15(4), s. 142–160.
- Sağlamtunç, T. (2010). Görme Engelliler ve Kütüphanecilik Hizmetleri. *Bilgi Dünyası*, 11(1), s. 178-191.
- Sesli Kitap.* (2016). Nisan 2019 tarihinde Abant İzzet Baysal Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı: <https://kddb.ibu.edu.tr/sesli-kuetuephane> adresinden alındı
- Sesli Kitap.* (2019). Nisan 2019 tarihinde Bitlie Eren Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı: http://medya.beu.edu.tr/yazar/medya/695/17431_2015_1_30_7b2224ef.pdf adresinden alındı
- Şen, M. (2018). Türkiye’de Engellilere Yönelik İstihdam Politikaları: Sorunlar ve Öneriler. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 8(2), 129-152.
- T.C. Anayasası. (2019). 42. Madde. Nisan 2019 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi: https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tc_anayasasi.maddeler?p3=42 adresinden alındı
- Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı.* (2013). Nisan 2019 tarihinde Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı: <https://kutup.gop.edu.tr/Default.aspx?birimid=4&dil=tr&menuid=174> adresinden alındı
- Trakya Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı.* (2019). Nisan 2019 tarihinde Trakya Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı: <https://kutuphane.trakya.edu.tr/> adresinden alındı
- Uludağ Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı.* (2019). Nisan 2019 tarihinde Uludağ Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı: <https://www.uludag.edu.tr/kutuphane> adresinden alındı

- United Nations. (2006, December 13). *Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD)*. Nisan 2019 tarihinde United Nations: <https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities.html> adresinden alındı
- Üniversite Kütüphaneleri İçin Standardlar (N. Sefercioğlu, Çev.). (1990). *Türk Kütüphaneciliği*, 4(1), 29-32. Nisan 2019 tarihinde Türk Kütüphaneciliği: <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/view/1121/1115> adresinden alındı
- Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi*. (2019, Nisan 5). Nisan 2019 tarihinde Engelli Öğrenci Sayıları Raporu: <https://istatistik.yok.gov.tr/> adresinden alındı
- Yükseköğretim Kurumları Engelliler Danışma ve Koordinasyon Yönetmeliği*. (2010, Ağustos 14). Nisan 2019 tarihinde Mevzuat Bilgi Sistemi: <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?Mevzuatkod=7.5.14214&Mevzuatiliski=0&Sourcexmlsearch=Y%C3%BCksek%C3%B6%C4%9Fretim%20Kurumlar%C4%B1%20%C3%96z%C3%BCr%C3%BCler%20Dan%C4%B1%C5-%9Fma%20ve%20Koordinasyon%20Y%C3%B6netmeli%C4%9Fi> adresinden alındı
- Yerleşim Planı*. (2016). Nisan 2019 tarihinde Akdeniz Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı: <http://kutuphane.akdeniz.edu.tr/yerlesim-plani/> adresinden alındı
- Zencir, M. B., Kutlutürk, L. ve Subaşıoğlu, F. (2017). Türkiye'deki Üniversite Kütüphanelerinde Engellilere Yönelik Hizmetler: WEB Sayfaları Bağlamında Bir İnceleme. *DTCF Dergisi*, 57(1), 720-739.

EKLER

Tablo 3. Engelli Öğrenci Sayısı 1.

Okul Türü Type of school	Okul Sınıf Kurum School/Class/ Institution	Öğrenci Sayısı Number of Students			
		Toplam Total	Erkek Male	Kadın Female	
Özel Eğitim Organizasyon Toplamı Total of Special Education, Formal Education					
		1 395	353 610	224 728	128 882
Özel Eğitim Okulu Bütüncüdeki Anasınıfı Kindergartens within Special Education Schools					
		145	1 113	708	405
Kaynaştırma Eğitimi (Okulöncesi) Inclusive Education (Pre-primary)					
		-	2 601	1 711	890
İlkokul (İşitme Engelliler) Primary School (Hearing Impaired)					
		35	674	425	249
Ortaokul (İşitme Engelliler) Lower Secondary School (Hearing Impaired)					
		35	1 193	690	494
İlkokul (Görme Engelliler) Primary School (Visually Impaired)					
		17	494	291	203
Ortaokul (Görme Engelliler) Lower Secondary School (Visually Impaired)					
		17	702	408	294
İlkokul (Ortopedik Engelliler) Primary School (Orthopedic Impaired)					
		3	313	159	154
Ortaokul (Ortopedik Engelliler) Lower Secondary School (Orthopedic Impaired)					
		3	393	229	164
İlkokul (Hafif Düzeyde Zihinsel Engelliler) Primary School (Light Levels of Educable Mentally Impaired)					
		33	790	501	289
Ortaokul (Hafif Düzeyde Zihinsel Engelliler) Lower Secondary School (Light Levels of Educable Mentally Impaired)					
		42	1 432	890	542
Özel Eğitim Uygulama Okulu (II. Kademe) Training School of Special Education (II. Grade)					
		306	9 313	6 108	3 205
Özel Eğitim Uygulama Okulu (III. Kademe) Training School of Special Education (III. Grade)					
		305	8 060	5 186	2 894
Araştırma ve Geliştirme ve Uygulama Merkezi Ortaokulu Özel Yetenek					
		1	29	16	13
Özel (Özel) Eğitim İlkokulu Private Special Education Primary School					
		17	75	42	33
Özel (Özel) Eğitim Ortaokulu Private Special Education Lower Secondary School					
		8	35	15	20
Özel Eğitim Sınıfı (İlkokul) Special Education Class (Primary School)					
		-	23 305	15 065	8 240
Özel Eğitim Sınıfı (Ortaokul) Special Education Class (Lower Secondary School)					
		-	22 510	13 948	8 562
Kaynaştırma Eğitimi (İlkokul) Inclusive Education (Primary School)					
		-	106 098	67 544	37 554
Kaynaştırma Eğitimi (Ortaokul) Inclusive Education (Lower Secondary School)					
		-	108 753	68 210	40 543
Özel Eğitim Meslek Lisesi (Ortopedik Engelliler) Special Education Vocational Upper Secondary School (Orthopedic Impaired)					
		2	42	28	14
Özel Eğitim Meslek Lisesi (İşitme Engelliler) Special Education Vocational Upper Secondary School (Hearing Impaired)					
		20	1 866	1 128	737
Özel Eğitim Uygulama Okulu (III. Kademe) Training School of Special Education (III. Grade)					
		256	10 911	7 095	3 816
Özel Eğitim Meslek Okulu (Görme Engelliler III. Kademe) Special Education of Vocational High School (Visually Impaired III. Grade)					
		2	34	22	12
Özel Eğitim Meslek Okulu (Zihinsel Engelliler III. Kademe) Special Education of Vocational High School (Mentally Impaired III. Grade)					
		147	12 506	8 107	4 399
Araştırma Geliştirme Eğitimi ve Uygulama Merkezi Lisesi Özel Yetenek					
		1	30	15	15
Kaynaştırma Eğitimi (Ortaöğretim) Inclusive Education (Upper Secondary Education)					
		-	41 318	26 197	15 121

Tablo 4. Engelli Öğrenci Sayısı 2

Okul Türü Type of school	Okul/ Kurum School/ Institution	Öğrenci Sayısı Number of Students		
		Toplam Total	Erkek Male	Kadın Female
İlkokul Primary School	24 967	5 104 599	2 621 732	2 482 867
İlkokul (Resmî) Primary School (Public)	23 349	4 870 859	2 497 989	2 372 870
İlkokul (Özel) Primary School (Private)	1 618	233 740	123 743	109 997
Temel Eğitim Genel Müdürlüğü (İlkokul) (Resmî) General Directorate of Basic Education (Primary School) (Public)	22 950	4 859 235	2 490 489	2 368 746
İlkokul Primary School	22 950	4 859 235	2 490 489	2 368 746
Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü (Resmî) General Directorate of Special Education and Guidance Services (Public)	394	11 584	7 484	4 100
İlkokul (İşitme Engelliler) Primary School (Hearing-Impaired)	35	674	425	249
İlkokul (Görme Engelliler) Primary School (Visually-Impaired)	17	494	291	203
İlkokul (Ortopedik Engelliler) Primary School (Orthopedic-Impaired)	3	313	159	154
İlkokul (Hafif Düzeyde Zihinsel Engelliler) Primary School (Light Levels of Educable Mentally-Impaired)	33	760	501	289
Özel Eğitim Uygulama Okulu (I. Kademe) Training School of Special Education (I. Grade)	306	9 313	6 108	3 205
Müzik ve Bale İlkokulu (Konservatuvar) Music and Ballet Primary School (Conservatory)	5	40	16	24
İlkokul (Özel) Primary School (Private)	1 618	233 740	123 743	109 997
Özel Türk İlkokulu Private Turkish Primary School	1 552	231 357	122 517	108 840
Özel Özel Eğitim İlkokulu Private Special Education Primary School	17	75	42	33
Özel Milletlerarası İlkokulu Private International Primary School	24	1 269	690	579
Özel Azınlık İlkokulu Private Minority Primary School	24	1 033	493	540
Özel Yabancı İlkokulu Private Foreign Primary School	1	6	1	5

Tablo 5. Engelli Öğrenci Sayısı 3

Okul Türü Type of school	Okul/ Kurum School/ Institution	Öğrenci Sayısı Number of Students			
		Toplam Total	Erkek Male	Kadın Female	
Ortaokul Lower Secondary School		18 745	5 590 134	2 841 520	2 748 614
Açıköğretim Ortaokulu Open Lower Secondary School	1	191 202	73 986	117 216	
Ortaokul (Resmî) Lower Secondary School (Public)	16 875	5 077 153	2 594 365	2 482 788	
Ortaokul (Özel) Lower Secondary School (Private)	1 869	321 779	173 169	148 610	
Temel Eğitim Genel Müdürlüğü (Ortaokul) (Resmî) General Directorate of Basic Education (Lower Secondary School) (Public)	13 172	4 341 370	2 246 314	2 095 056	
Ortaokul Lower Secondary School	12 860	4 263 108	2 205 385	2 057 723	
Yatılı Bölge Ortaokulu Regional Boarding Lower Secondary School	312	78 262	40 929	37 333	
Din Öğretimi Genel Müdürlüğü (Ortaokul) (Resmî) General Directorate of Religious Education (Lower Secondary School) (Public)	3 286	723 108	340 401	382 707	
İmam Hatip Ortaokulu Imams and Preachers Lower Secondary School	2 859	641 593	307 782	333 811	
İmam Hatip Lisesi Bünyesinde İmam Hatip Ortaokulu Imams and Preachers Lower Secondary School physically dependent to Imams and Preachers Upper Secondary School	427	81 515	32 619	48 896	
Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü (Resmî) General Directorate of Special Education and Guidance Services (Public)	403	11 809	7 408	4 401	
Ortaokul (İşitme Engelliler) Lower Secondary School (Hearing-impaired)	35	1 193	699	494	
Ortaokul (Görme Engelliler) Lower Secondary School (Visually-impaired)	17	702	408	294	
Ortaokul (Ortopedik Engelliler) Lower Secondary School (Orthopedic-impaired)	3	393	229	164	
Ortaokul (Hafif Düzeyde Zihinsel Engelliler) Lower Secondary School (Light Levels of Educable Mentally-impaired)	42	1 432	890	542	
Özel Eğitim Uygulama Okulu (II. Kademe) Training School of Special Education (II. Grade)	305	8 080	5 166	2 894	
Araştırma Geliştirme Eğitim ve Uygulama Merkezi Ortaokulu-Özel Yetenek	1	29	16	13	
Müzik ve Bale Ortaokulu (Konservatuvar) Music and Ballet Lower Secondary School (Conservatory)	14	866	242	624	
Ortaokul (Özel) Lower Secondary School (Private)	1 869	321 779	173 169	148 610	
Özel Türk Ortaokulu Private Turkish Lower Secondary School	1 812	319 522	171 994	147 528	
Özel Özel Eğitim Ortaokulu Private Special Education Lower Secondary School	8	35	15	20	
Özel Milletlerarası Ortaokulu Private International Primary School	28	1 136	615	521	
Özel Azınlık Ortaokulu Private Minority Lower Secondary School	21	1 086	545	541	

Tablo 6. Engelli Öğrenci Sayısı 4

Okul Türleri (Type of school)	Okul/ School/ Institution	Öğrenci Sayısı Number of Students		
		Toplam Total	Erkek Male	Kadın Female
Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Toplamı Total of Vocational and Technical Secondary Education	4 461	1 987 282	1 117 229	870 053
Mesleki ve Teknik Ortaöğretim (Resmî) Vocational and Technical Secondary Education (Public)	4 077	1 686 075	922 927	763 148
Mesleki ve Teknik Ortaöğretim (Özel) Vocational and Technical Secondary Education (Private)	383	109 113	66 223	42 890
Mesleki Açıköğretim Lisesi Open Upper Vocational Secondary Education	1	192 094	128 079	64 015
Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü (Resmî) General Directorate of Vocational and Technical Education (Public)	3 636	1 660 115	906 351	753 764
Çok Programlı Anadolu Lisesi	762	151 863	88 341	63 522
Mesleki Eğitim Merkezi	322	136 274	50 221	86 053
Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	2 532	1 371 978	767 789	604 189
Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü (Resmî) General Directorate of Special Education and Guidance Services (Public)	428	25 409	16 396	9 013
Araştırma Geliştirme Eğitim ve Uygulama Merkezi	1	30	15	15
Özel Eğitim Meslek Lisesi (İşitme Engelliler)	20	1 886	1 129	757
Özel Eğitim Meslek Lisesi (Ortopedik Engelliler)	2	42	28	14
Özel Eğitim Meslek Okulu (Görme Engelliler-II. Kademe)	2	34	22	12
Özel Eğitim Uygulama Okulu (II. Kademe)	256	10 311	7 095	3 816
Özel Eğitim Meslek Okulu (Zihinsel Engelliler-II. Kademe)	147	12 506	8 107	4 399
Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü (Özel) General Directorate of Private Education Institutions (Private)	383	109 113	66 223	42 890
Özel Eğitim Uygulama Okulu (Zihinsel Engelliler-III. Kademe)	2	37	25	12
Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezi (Okulu) (Zihinsel Engelliler-III. Kademe)	4	36	25	11
Özel Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	377	109 040	66 173	42 867

Tablo 7. Devlet üniversitesi engel grupları ve engelli öğrenci sayıları.

(Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi, 2019)

Sıra No	Üniversite Adı	Engel Türü	İl Adı	Bölge	Erkek	Kadın	Toplam
1	ARANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	BOLU	KARADENİZ BÖLGESİ	1	0	1
		FİZİKSEL ENGELLİLER	BOLU	KARADENİZ BÖLGESİ	5	4	9
		GÖRME ENGELLİLER	BOLU	KARADENİZ BÖLGESİ	9	5	14
		İŞTİME ENGELLİLER	BOLU	KARADENİZ BÖLGESİ	5	5	10
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	BOLU	KARADENİZ BÖLGESİ	3	2	5
		PSİKOLOJİK PROBLEMLİLER	BOLU	KARADENİZ BÖLGESİ	3	1	4
		ZİHİNSEL ENGELLİLER	BOLU	KARADENİZ BÖLGESİ	2	1	3
2	ADANA BİTİM VE TEKNOLOJİ ÜNİVERSİTESİ	FİZİKSEL ENGELLİLER	ADANA	AKDENİZ BÖLGESİ	0	1	1
3	ADYAMAN ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	ADYAMAN	GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ	7	0	7
		DİL VE KONUŞMA PROBLEMLİLER	ADYAMAN	GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ	1	0	1
		FİZİKSEL ENGELLİLER	ADYAMAN	GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ	12	4	16
		GEÇİCİ YETERSİZLİKLERİ OLANLAR	ADYAMAN	GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ	2	0	2
		GÖRME ENGELLİLER	ADYAMAN	GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ	10	5	15
		İŞTİME ENGELLİLER	ADYAMAN	GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ	1	0	1
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	ADYAMAN	GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ	12	4	16
		PSİKOLOJİK PROBLEMLİLER	ADYAMAN	GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ	1	0	1
		ZİHİNSEL ENGELLİLER	ADYAMAN	GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ	3	0	3
4	ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	AYDIN	EGE BÖLGESİ	5	3	8
		DİL VE KONUŞMA PROBLEMLİLER	AYDIN	EGE BÖLGESİ	3	1	4
		FİZİKSEL ENGELLİLER	AYDIN	EGE BÖLGESİ	15	6	21
		GÖRME ENGELLİLER	AYDIN	EGE BÖLGESİ	6	4	10
		İŞTİME ENGELLİLER	AYDIN	EGE BÖLGESİ	1	4	5
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	AYDIN	EGE BÖLGESİ	9	6	15
		PSİKOLOJİK PROBLEMLİLER	AYDIN	EGE BÖLGESİ	1	0	1
		ZİHİNSEL ENGELLİLER	AYDIN	EGE BÖLGESİ	0	3	3
5	AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	AFYONKARAHİSAR	EGE BÖLGESİ	6	0	6
		FİZİKSEL ENGELLİLER	AFYONKARAHİSAR	EGE BÖLGESİ	7	2	9
		GÖRME ENGELLİLER	AFYONKARAHİSAR	EGE BÖLGESİ	6	3	9
		İŞTİME ENGELLİLER	AFYONKARAHİSAR	EGE BÖLGESİ	5	2	7
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	AFYONKARAHİSAR	EGE BÖLGESİ	3	0	3
		PSİKOLOJİK PROBLEMLİLER	AFYONKARAHİSAR	EGE BÖLGESİ	0	1	1
		ZİHİNSEL ENGELLİLER	AFYONKARAHİSAR	EGE BÖLGESİ	2	2	4
6	AĞRI İBRAHİM ÇEÇEN ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	AĞRI	DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	4	2	6

		FİZİKSEL ENGELLİLER	AGRI	DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	5	0	5
		GÖRME ENGELLİLER	AGRI	DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	2	0	2
7	AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	KIRŞEHİR	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	1	1	2
		FİZİKSEL ENGELLİLER	KIRŞEHİR	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	8	1	9
		GÖRME ENGELLİLER	KIRŞEHİR	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	3	1	4
		İŞİTME ENGELLİLER	KIRŞEHİR	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	2	0	2
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	KIRŞEHİR	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	1	0	1
8	AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	ANTALYA	AKDENİZ BÖLGESİ	5	2	7
		FİZİKSEL ENGELLİLER	ANTALYA	AKDENİZ BÖLGESİ	12	8	20
		GÖRME ENGELLİLER	ANTALYA	AKDENİZ BÖLGESİ	11	7	18
		İŞİTME ENGELLİLER	ANTALYA	AKDENİZ BÖLGESİ	3	4	7
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	ANTALYA	AKDENİZ BÖLGESİ	9	3	12
		ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ	ANTALYA	AKDENİZ BÖLGESİ	1	0	1
		PSİKOLOJİK PROBLEMLİLER	ANTALYA	AKDENİZ BÖLGESİ	3	1	4
		ZİHİNSEL ENGELLİLER	ANTALYA	AKDENİZ BÖLGESİ	2	0	2
9	AKSARAY ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	AKSARAY	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	1	0	1
		FİZİKSEL ENGELLİLER	AKSARAY	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	4	4	8
		GÖRME ENGELLİLER	AKSARAY	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	1	2	3
		İŞİTME ENGELLİLER	AKSARAY	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	1	2	3
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	AKSARAY	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	2	3	5
		PSİKOLOJİK PROBLEMLİLER	AKSARAY	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	1	0	1
10	ALANYA ALAADDİN KEYKUBAT ÜNİVERSİTESİ	FİZİKSEL ENGELLİLER	ANTALYA	AKDENİZ BÖLGESİ	5	2	7
		GÖRME ENGELLİLER	ANTALYA	AKDENİZ BÖLGESİ	1	0	1
		İŞİTME ENGELLİLER	ANTALYA	AKDENİZ BÖLGESİ	1	0	1
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	ANTALYA	AKDENİZ BÖLGESİ	1	1	2
		ZİHİNSEL ENGELLİLER	ANTALYA	AKDENİZ BÖLGESİ	0	1	1
11	AMASYA ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	AMASYA	KARADENİZ BÖLGESİ	2	1	3
		FİZİKSEL ENGELLİLER	AMASYA	KARADENİZ BÖLGESİ	4	2	6
		GÖRME ENGELLİLER	AMASYA	KARADENİZ BÖLGESİ	4	1	5
		İŞİTME ENGELLİLER	AMASYA	KARADENİZ BÖLGESİ	0	1	1
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	AMASYA	KARADENİZ BÖLGESİ	1	3	4
		PSİKOLOJİK PROBLEMLİLER	AMASYA	KARADENİZ BÖLGESİ	1	1	2
12	ANADOLU ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	ESKİŞEHİR	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	22895	9488	32383
		DİL VE KONUŞMA PROBLEMLİLER	ESKİŞEHİR	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	4	1	5
		FİZİKSEL ENGELLİLER	ESKİŞEHİR	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	70	35	105
		GÖRME ENGELLİLER	ESKİŞEHİR	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	50	45	95
		İŞİTME ENGELLİLER	ESKİŞEHİR	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	85	70	155
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	ESKİŞEHİR	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	54	37	91
13	ANKARA ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	ANKARA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	93	74	167

		DİL VE KONUŞMA PROBLEMLİLER	ANKARA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	1	0	1
		FİZİKSEL ENGELLİLER	ANKARA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	8	5	13
		GÖRME ENGELLİLER	ANKARA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	14	11	25
		İŞTİME ENGELLİLER	ANKARA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	4	7	11
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	ANKARA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	1	1	2
		PSİKOLOJİK PROBLEMLİLER	ANKARA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	1	0	1
14	ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ	FİZİKSEL ENGELLİLER	ANKARA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	2	4	6
		GÖRME ENGELLİLER	ANKARA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	0	2	2
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	ANKARA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	1	0	1
		ZİHNSEL ENGELLİLER	ANKARA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	1	0	1
15	ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ	FİZİKSEL ENGELLİLER	ARDAHAN	DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	2	1	3
		GÖRME ENGELLİLER	ARDAHAN	DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	1	0	1
		ZİHNSEL ENGELLİLER	ARDAHAN	DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	1	0	1
16	ARTVİN ÇORUH ÜNİVERSİTESİ	FİZİKSEL ENGELLİLER	ARTVİN	KARADENİZ BÖLGESİ	5	2	7
		İŞTİME ENGELLİLER	ARTVİN	KARADENİZ BÖLGESİ	2	2	4
17	BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	BALIKESİR	MARMARA BÖLGESİ	4	0	4
		FİZİKSEL ENGELLİLER	BALIKESİR	MARMARA BÖLGESİ	6	4	10
		GÖRME ENGELLİLER	BALIKESİR	MARMARA BÖLGESİ	3	1	4
		İŞTİME ENGELLİLER	BALIKESİR	MARMARA BÖLGESİ	3	0	3
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	BALIKESİR	MARMARA BÖLGESİ	2	2	4
		PSİKOLOJİK PROBLEMLİLER	BALIKESİR	MARMARA BÖLGESİ	1	0	1
18	BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ	KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	BALIKESİR	MARMARA BÖLGESİ	2	0	2
19	BARTIN ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	BARTIN	KARADENİZ BÖLGESİ	4	1	5
		FİZİKSEL ENGELLİLER	BARTIN	KARADENİZ BÖLGESİ	7	0	7
		GÖRME ENGELLİLER	BARTIN	KARADENİZ BÖLGESİ	4	2	6
		İŞTİME ENGELLİLER	BARTIN	KARADENİZ BÖLGESİ	1	1	2
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	BARTIN	KARADENİZ BÖLGESİ	7	0	7
		PSİKOLOJİK PROBLEMLİLER	BARTIN	KARADENİZ BÖLGESİ	1	0	1
20	BATMAN ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	BATMAN	GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ	10	1	11
		FİZİKSEL ENGELLİLER	BATMAN	GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ	16	4	20
		GEÇİCİ YETERSİZLİKLERİ OLANLAR	BATMAN	GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ	2	0	2
		GÖRME ENGELLİLER	BATMAN	GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ	17	2	19
		İŞTİME ENGELLİLER	BATMAN	GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ	6	1	7
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	BATMAN	GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ	8	0	8
		PSİKOLOJİK PROBLEMLİLER	BATMAN	GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ	1	0	1
		ZİHNSEL ENGELLİLER	BATMAN	GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ	1	0	1
21	BAYBURT ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	BAYBURT	KARADENİZ BÖLGESİ	3	1	4
22	BİLECİK SEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	BİLECİK	MARMARA BÖLGESİ	8	3	11

		GÖRME ENGELLİLER	BİLECİK	MARMARA BÖLGESİ	1	2	3
		İŞİTME ENGELLİLER	BİLECİK	MARMARA BÖLGESİ	1	0	1
23	BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ	ASPERGER VEYA YÜKSEK FONKSİYONLU OTİSTİK BİREYLER	BİNGÖL	DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	0	1	1
		DİĞER	BİNGÖL	DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	5	2	7
		FİZİKSEL ENGELLİLER	BİNGÖL	DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	21	4	25
		GÖRME ENGELLİLER	BİNGÖL	DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	4	2	6
		İŞİTME ENGELLİLER	BİNGÖL	DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	4	2	6
		ZİHNSEL ENGELLİLER	BİNGÖL	DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	1	0	1
24	BİTLİS EREN ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	BİTLİS	DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	3	0	3
		İŞİTME ENGELLİLER	BİTLİS	DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	2	0	2
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	BİTLİS	DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	1	0	1
25	BOĞAZİÇİ ÜNİVERSİTESİ	GÖRME ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	5	3	8
26	BOZOK ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	YOZGAT	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	2	1	3
		FİZİKSEL ENGELLİLER	YOZGAT	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	4	2	6
27	BURSA TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	İŞİTME ENGELLİLER	BURSA	MARMARA BÖLGESİ	0	1	1
28	BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	ZONGULDAK	KARADENİZ BÖLGESİ	2	0	2
		DİL VE KONUŞMA PROBLEMLİLER	ZONGULDAK	KARADENİZ BÖLGESİ	0	1	1
		FİZİKSEL ENGELLİLER	ZONGULDAK	KARADENİZ BÖLGESİ	4	4	8
		GÖRME ENGELLİLER	ZONGULDAK	KARADENİZ BÖLGESİ	7	5	12
		İŞİTME ENGELLİLER	ZONGULDAK	KARADENİZ BÖLGESİ	1	3	4
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	ZONGULDAK	KARADENİZ BÖLGESİ	4	1	5
		PSİKOLOJİK PROBLEMLİLER	ZONGULDAK	KARADENİZ BÖLGESİ	1	0	1
		ZİHNSEL ENGELLİLER	ZONGULDAK	KARADENİZ BÖLGESİ	1	0	1
29	CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	SIVAS	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	27	11	38
		FİZİKSEL ENGELLİLER	SIVAS	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	6	6	12
		GÖRME ENGELLİLER	SIVAS	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	3	3	6
		İŞİTME ENGELLİLER	SIVAS	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	2	1	3
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	SIVAS	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	1	1	2
30	ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	ÇANAKKALE	MARMARA BÖLGESİ	8	5	13
		DİL VE KONUŞMA PROBLEMLİLER	ÇANAKKALE	MARMARA BÖLGESİ	2	1	3
		FİZİKSEL ENGELLİLER	ÇANAKKALE	MARMARA BÖLGESİ	10	7	17
		GEÇİCİ YETERSİZLİKLERİ OLANLAR	ÇANAKKALE	MARMARA BÖLGESİ	1	2	3
		GÖRME ENGELLİLER	ÇANAKKALE	MARMARA BÖLGESİ	12	4	16
		İŞİTME ENGELLİLER	ÇANAKKALE	MARMARA BÖLGESİ	2	0	2
31	ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	ÇANKIRI	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	5	2	7

		FİZİKSEL ENGELLİLER	ÇANKIRI	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	2	1	3
		GÖRME ENGELLİLER	ÇANKIRI	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	4	1	5
		İŞİTME ENGELLİLER	ÇANKIRI	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	2	0	2
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	ÇANKIRI	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	2	0	2
		ZİHİNSEL ENGELLİLER	ÇANKIRI	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	1	1	2
32	ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	ADANA	AKDENİZ BÖLGESİ	7	0	7
33	DİCLE ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	DIYARBAKIR	GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ	4	1	5
		DİL VE KONUŞMA PROBLEMLİLER	DIYARBAKIR	GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ	1	0	1
		FİZİKSEL ENGELLİLER	DIYARBAKIR	GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ	13	2	15
		GÖRME ENGELLİLER	DIYARBAKIR	GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ	3	2	5
		İŞİTME ENGELLİLER	DIYARBAKIR	GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ	5	2	7
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	DIYARBAKIR	GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ	5	1	6
34	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	İZMİR	EGE BÖLGESİ	16	7	23
		FİZİKSEL ENGELLİLER	İZMİR	EGE BÖLGESİ	2	1	3
		GÖRME ENGELLİLER	İZMİR	EGE BÖLGESİ	5	1	6
		İŞİTME ENGELLİLER	İZMİR	EGE BÖLGESİ	3	1	4
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	İZMİR	EGE BÖLGESİ	0	2	2
		PSİKOLOJİK PROBLEMLİLER	İZMİR	EGE BÖLGESİ	2	1	3
		ZİHİNSEL ENGELLİLER	İZMİR	EGE BÖLGESİ	1	0	1
35	DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	KÜTAHYA	EGE BÖLGESİ	6	1	7
		FİZİKSEL ENGELLİLER	KÜTAHYA	EGE BÖLGESİ	6	6	12
		GÖRME ENGELLİLER	KÜTAHYA	EGE BÖLGESİ	4	2	6
		İŞİTME ENGELLİLER	KÜTAHYA	EGE BÖLGESİ	7	2	9
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	KÜTAHYA	EGE BÖLGESİ	5	2	7
		ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ	KÜTAHYA	EGE BÖLGESİ	1	0	1
		PSİKOLOJİK PROBLEMLİLER	KÜTAHYA	EGE BÖLGESİ	3	1	4
36	DÜZCE ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	DÜZCE	KARADENİZ BÖLGESİ	0	1	1
		FİZİKSEL ENGELLİLER	DÜZCE	KARADENİZ BÖLGESİ	5	3	8
		GÖRME ENGELLİLER	DÜZCE	KARADENİZ BÖLGESİ	2	1	3
		İŞİTME ENGELLİLER	DÜZCE	KARADENİZ BÖLGESİ	1	2	3
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	DÜZCE	KARADENİZ BÖLGESİ	2	0	2
		ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ	DÜZCE	KARADENİZ BÖLGESİ	0	1	1
		PSİKOLOJİK PROBLEMLİLER	DÜZCE	KARADENİZ BÖLGESİ	2	0	2
		ZİHİNSEL ENGELLİLER	DÜZCE	KARADENİZ BÖLGESİ	4	0	4
37	EGE ÜNİVERSİTESİ	ASPERGER VEYA YÜKSEK FONKSİYONLU OTİSTİK BİREYLER	İZMİR	EGE BÖLGESİ	4	2	6
		DİĞER	İZMİR	EGE BÖLGESİ	14	11	25
		FİZİKSEL ENGELLİLER	İZMİR	EGE BÖLGESİ	12	21	33
		GÖRME ENGELLİLER	İZMİR	EGE BÖLGESİ	7	5	12
		İŞİTME ENGELLİLER	İZMİR	EGE BÖLGESİ	5	1	6
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	İZMİR	EGE BÖLGESİ	3	3	6
		PSİKOLOJİK PROBLEMLİLER	İZMİR	EGE BÖLGESİ	18	9	27
38	ERCIYES ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	KAYSERİ	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	36	7	43

		DİL VE KONUŞMA PROBLEMLİLER	KAYSERİ	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	1	1	2
		FİZİKSEL ENGELLİLER	KAYSERİ	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	7	3	10
		GÖRME ENGELLİLER	KAYSERİ	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	18	5	23
		İŞTİME ENGELLİLER	KAYSERİ	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	1	3	4
		ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ	KAYSERİ	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	1	0	1
39	ERZİNCAN ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	ERZİNCAN	DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	1	2	3
		FİZİKSEL ENGELLİLER	ERZİNCAN	DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	4	2	6
		GÖRME ENGELLİLER	ERZİNCAN	DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	1	2	3
		İŞTİME ENGELLİLER	ERZİNCAN	DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	1	3	4
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	ERZİNCAN	DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	3	2	5
		ZİHNSEL ENGELLİLER	ERZİNCAN	DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	1	1	2
40	ERZURUM TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	GÖRME ENGELLİLER	ERZURUM	DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	7	15	22
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	ERZURUM	DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	15	10	25
41	ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	ESKİŞEHİR	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	6	1	7
		DIKKAT EKSİKLİĞİ (HIPERAKTİF)	ESKİŞEHİR	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	1	0	1
		DİL VE KONUŞMA PROBLEMLİLER	ESKİŞEHİR	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	3	1	4
		FİZİKSEL ENGELLİLER	ESKİŞEHİR	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	6	4	10
		GÖRME ENGELLİLER	ESKİŞEHİR	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	5	3	8
		İŞTİME ENGELLİLER	ESKİŞEHİR	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	7	3	10
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	ESKİŞEHİR	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	1	0	1
		PSİKOLOJİK PROBLEMLİLER	ESKİŞEHİR	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	0	1	1
42	FIRAT ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	ELAZIĞ	DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	5	0	5
		DİL VE KONUŞMA PROBLEMLİLER	ELAZIĞ	DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	3	1	4
		FİZİKSEL ENGELLİLER	ELAZIĞ	DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	23	3	26
		GÖRME ENGELLİLER	ELAZIĞ	DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	15	2	17
		İŞTİME ENGELLİLER	ELAZIĞ	DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	4	4	8
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	ELAZIĞ	DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	19	3	22
		PSİKOLOJİK PROBLEMLİLER	ELAZIĞ	DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	9	0	9
		ZİHNSEL ENGELLİLER	ELAZIĞ	DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	1	0	1
43	GAZİ ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	ANKARA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	23	8	31
		FİZİKSEL ENGELLİLER	ANKARA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	7	1	8
		GÖRME ENGELLİLER	ANKARA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	1	6	7
		İŞTİME ENGELLİLER	ANKARA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	2	0	2
44	GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ	FİZİKSEL ENGELLİLER	GAZİANTEP	GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ	1	0	1
		GÖRME ENGELLİLER	GAZİANTEP	GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ	2	1	3
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	GAZİANTEP	GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ	1	0	1

45	GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	TOKAT	KARADENİZ BÖLGESİ	4	1	5
		FİZİKSEL ENGELLİLER	TOKAT	KARADENİZ BÖLGESİ	18	2	20
		GÖRME ENGELLİLER	TOKAT	KARADENİZ BÖLGESİ	13	3	16
		İŞTİME ENGELLİLER	TOKAT	KARADENİZ BÖLGESİ	3	2	5
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	TOKAT	KARADENİZ BÖLGESİ	1	0	1
46	GERZE TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	KOCAELİ	MARMARA BÖLGESİ	1	0	1
		FİZİKSEL ENGELLİLER	KOCAELİ	MARMARA BÖLGESİ	3	0	3
		GÖRME ENGELLİLER	KOCAELİ	MARMARA BÖLGESİ	0	1	1
47	GİRESUN ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	GİRESUN	KARADENİZ BÖLGESİ	2	2	4
		DİL VE KONUŞMA PROBLEMLİLER	GİRESUN	KARADENİZ BÖLGESİ	1	0	1
		FİZİKSEL ENGELLİLER	GİRESUN	KARADENİZ BÖLGESİ	4	1	5
		GÖRME ENGELLİLER	GİRESUN	KARADENİZ BÖLGESİ	1	2	3
		İŞTİME ENGELLİLER	GİRESUN	KARADENİZ BÖLGESİ	0	2	2
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	GİRESUN	KARADENİZ BÖLGESİ	1	0	1
48	GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ	FİZİKSEL ENGELLİLER	GÜMÜŞHANE	KARADENİZ BÖLGESİ	8	1	9
		GÖRME ENGELLİLER	GÜMÜŞHANE	KARADENİZ BÖLGESİ	4	0	4
		İŞTİME ENGELLİLER	GÜMÜŞHANE	KARADENİZ BÖLGESİ	1	3	4
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	GÜMÜŞHANE	KARADENİZ BÖLGESİ	1	0	1
		PSİKOLOJİK PROBLEMLİLER	GÜMÜŞHANE	KARADENİZ BÖLGESİ	1	0	1
49	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	ANKARA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	2	1	3
		DİL VE KONUŞMA PROBLEMLİLER	ANKARA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	2	0	2
		FİZİKSEL ENGELLİLER	ANKARA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	13	9	22
		GÖRME ENGELLİLER	ANKARA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	9	6	15
		İŞTİME ENGELLİLER	ANKARA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	12	10	22
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	ANKARA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	4	2	6
		ZİHİNSEL ENGELLİLER	ANKARA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	2	0	2
50	HAKKARİ ÜNİVERSİTESİ	FİZİKSEL ENGELLİLER	HAKKARİ	DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	0	1	1
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	HAKKARİ	DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	1	0	1
		PSİKOLOJİK PROBLEMLİLER	HAKKARİ	DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	1	0	1
51	HARRAN ÜNİVERSİTESİ	FİZİKSEL ENGELLİLER	ŞANLIURFA	GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ	11	0	11
		GÖRME ENGELLİLER	ŞANLIURFA	GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ	1	1	2
		İŞTİME ENGELLİLER	ŞANLIURFA	GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ	1	0	1
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	ŞANLIURFA	GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ	2	1	3
		PSİKOLOJİK PROBLEMLİLER	ŞANLIURFA	GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ	1	0	1
52	HİTTİ ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	ÇORUM	KARADENİZ BÖLGESİ	2	1	3
		FİZİKSEL ENGELLİLER	ÇORUM	KARADENİZ BÖLGESİ	18	2	20
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	ÇORUM	KARADENİZ BÖLGESİ	1	1	2
		PSİKOLOJİK PROBLEMLİLER	ÇORUM	KARADENİZ BÖLGESİ	1	0	1
		ZİHİNSEL ENGELLİLER	ÇORUM	KARADENİZ BÖLGESİ	3	0	3
53	İGDIR ÜNİVERSİTESİ	FİZİKSEL ENGELLİLER	İGDIR	DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	1	0	1

		GÖRME ENGELLİLER	İĞDIR	DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	0	1	1
		İŞİTME ENGELLİLER	İĞDIR	DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	3	3	6
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	İĞDIR	DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	1	0	1
54	İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ	Diğer	MALATYA	DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	3	0	3
		FİZİKSEL ENGELLİLER	MALATYA	DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	6	2	8
		GÖRME ENGELLİLER	MALATYA	DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	8	1	9
		İŞİTME ENGELLİLER	MALATYA	DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	3	2	5
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	MALATYA	DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	10	3	13
		PSİKOLOJİK PROBLEMLİLER	MALATYA	DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	0	1	1
55	İSKENDERUN TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	Diğer	HATAY	AKDENİZ BÖLGESİ	2	1	3
		FİZİKSEL ENGELLİLER	HATAY	AKDENİZ BÖLGESİ	3	3	6
		GÖRME ENGELLİLER	HATAY	AKDENİZ BÖLGESİ	2	0	2
		İŞİTME ENGELLİLER	HATAY	AKDENİZ BÖLGESİ	4	1	5
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	HATAY	AKDENİZ BÖLGESİ	3	0	3
56	İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	ASPERGER VEYA YÜKSEK FONKSİYONLU OTİSTİK BİREYLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	1	0	1
		Diğer	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	5	3	8
		FİZİKSEL ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	4	0	4
		GEÇİCİ YETERSİZLİKLERİ OLANLAR	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	2	1	3
		GÖRME ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	3	1	4
		İŞİTME ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	1	0	1
57	İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ	Diğer	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	759	469	1228
58	İZMİR DEMOKRASİ ÜNİVERSİTESİ	DİL VE KONUŞMA PROBLEMLİLER	İZMİR	EGE BÖLGESİ	0	1	1
		FİZİKSEL ENGELLİLER	İZMİR	EGE BÖLGESİ	0	1	1
59	İZMİR KATİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ	Diğer	İZMİR	EGE BÖLGESİ	2	2	4
		FİZİKSEL ENGELLİLER	İZMİR	EGE BÖLGESİ	1	1	2
		GEÇİCİ YETERSİZLİKLERİ OLANLAR	İZMİR	EGE BÖLGESİ	1	1	2
		GÖRME ENGELLİLER	İZMİR	EGE BÖLGESİ	4	3	7
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	İZMİR	EGE BÖLGESİ	0	1	1
		PSİKOLOJİK PROBLEMLİLER	İZMİR	EGE BÖLGESİ	1	0	1
60	KAFKAS ÜNİVERSİTESİ	Diğer	KARS	DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	78	40	118
		FİZİKSEL ENGELLİLER	KARS	DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	52	52	104
		GÖRME ENGELLİLER	KARS	DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	17	17	34
		İŞİTME ENGELLİLER	KARS	DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	2	4	6
		PSİKOLOJİK PROBLEMLİLER	KARS	DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	0	1	1
61	KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ	Diğer	KAHRAMANMARAŞ	AKDENİZ BÖLGESİ	4	1	5

		FİZİKSEL ENGELLİLER	KAHRAMANMARAŞ	AKDENİZ BÖLGESİ	17	5	22
		GÖRME ENGELLİLER	KAHRAMANMARAŞ	AKDENİZ BÖLGESİ	4	3	7
		İŞİTME ENGELLİLER	KAHRAMANMARAŞ	AKDENİZ BÖLGESİ	1	0	1
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	KAHRAMANMARAŞ	AKDENİZ BÖLGESİ	2	1	3
		PSİKOLOJİK PROBLEMLİLER	KAHRAMANMARAŞ	AKDENİZ BÖLGESİ	1	1	2
62	KARABÜK ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	KARABÜK	KARADENİZ BÖLGESİ	5	2	7
		FİZİKSEL ENGELLİLER	KARABÜK	KARADENİZ BÖLGESİ	7	0	7
		GÖRME ENGELLİLER	KARABÜK	KARADENİZ BÖLGESİ	3	0	3
		İŞİTME ENGELLİLER	KARABÜK	KARADENİZ BÖLGESİ	3	1	4
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	KARABÜK	KARADENİZ BÖLGESİ	2	2	4
63	KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	TRABZON	KARADENİZ BÖLGESİ	4	1	5
		DİKKAT EKSİKLİĞİ (HİPERAKTİP)	TRABZON	KARADENİZ BÖLGESİ	2	1	3
		DİL VE KONUŞMA PROBLEMLİLER	TRABZON	KARADENİZ BÖLGESİ	4	7	11
		FİZİKSEL ENGELLİLER	TRABZON	KARADENİZ BÖLGESİ	6	4	10
		GÖRME ENGELLİLER	TRABZON	KARADENİZ BÖLGESİ	7	9	16
		İŞİTME ENGELLİLER	TRABZON	KARADENİZ BÖLGESİ	7	4	11
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	TRABZON	KARADENİZ BÖLGESİ	1	1	2
		ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ	TRABZON	KARADENİZ BÖLGESİ	1	0	1
		ZİHİNSEL ENGELLİLER	TRABZON	KARADENİZ BÖLGESİ	0	1	1
64	KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	KARAMAN	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	1	1	2
		FİZİKSEL ENGELLİLER	KARAMAN	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	4	5	9
		GÖRME ENGELLİLER	KARAMAN	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	3	1	4
		İŞİTME ENGELLİLER	KARAMAN	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	1	0	1
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	KARAMAN	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	1	0	1
65	KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	KASTAMONU	KARADENİZ BÖLGESİ	1	1	2
		FİZİKSEL ENGELLİLER	KASTAMONU	KARADENİZ BÖLGESİ	1	0	1
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	KASTAMONU	KARADENİZ BÖLGESİ	1	0	1
66	KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	KIRIKKALE	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	2	2	4
		FİZİKSEL ENGELLİLER	KIRIKKALE	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	7	5	12
		GÖRME ENGELLİLER	KIRIKKALE	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	12	1	13
		İŞİTME ENGELLİLER	KIRIKKALE	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	3	2	5
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	KIRIKKALE	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	13	2	15
		PSİKOLOJİK PROBLEMLİLER	KIRIKKALE	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	1	0	1
		ZİHİNSEL ENGELLİLER	KIRIKKALE	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	2	0	2
67	KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	KIRKLARELİ	MARMARA BÖLGESİ	1	2	3
		FİZİKSEL ENGELLİLER	KIRKLARELİ	MARMARA BÖLGESİ	3	0	3
		GÖRME ENGELLİLER	KIRKLARELİ	MARMARA BÖLGESİ	4	3	7
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	KIRKLARELİ	MARMARA BÖLGESİ	2	1	3
68	KİLİS 7 ARALIK ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	KİLİS	GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ	4	0	4
		FİZİKSEL ENGELLİLER	KİLİS	GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ	2	2	4
		GÖRME ENGELLİLER	KİLİS	GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ	2	1	3
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	KİLİS	GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ	1	0	1

69	KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ	ASPERGER VEYA YÜKSEK FONKSİYONLU OTİSTİK BİREYLER	KOCAELİ	MARMARA BÖLGESİ	1	0	1
		DIĞER	KOCAELİ	MARMARA BÖLGESİ	8	4	12
		DIKKAT EKSİKLİĞİ (HİPERAKTİF)	KOCAELİ	MARMARA BÖLGESİ	1	0	1
		DİL VE KONUŞMA PROBLEMLİLER	KOCAELİ	MARMARA BÖLGESİ	0	1	1
		FİZİKSEL ENGELLİLER	KOCAELİ	MARMARA BÖLGESİ	26	7	33
		GEÇİCİ YETERSİZLİKLERİ OLANLAR	KOCAELİ	MARMARA BÖLGESİ	1	3	4
		GÖRME ENGELLİLER	KOCAELİ	MARMARA BÖLGESİ	24	13	37
		İŞİTME ENGELLİLER	KOCAELİ	MARMARA BÖLGESİ	13	6	19
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	KOCAELİ	MARMARA BÖLGESİ	10	1	11
		ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ	KOCAELİ	MARMARA BÖLGESİ	1	0	1
		PSİKOLOJİK PROBLEMLİLER	KOCAELİ	MARMARA BÖLGESİ	2	2	4
70	MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ	DIĞER	MANİSA	EGE BÖLGESİ	9	8	17
		FİZİKSEL ENGELLİLER	MANİSA	EGE BÖLGESİ	13	10	23
		GÖRME ENGELLİLER	MANİSA	EGE BÖLGESİ	9	1	10
		İŞİTME ENGELLİLER	MANİSA	EGE BÖLGESİ	7	3	10
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	MANİSA	EGE BÖLGESİ	15	6	21
		PSİKOLOJİK PROBLEMLİLER	MANİSA	EGE BÖLGESİ	3	2	5
		ZHİNSEL ENGELLİLER	MANİSA	EGE BÖLGESİ	1	2	3
71	MARDİN ARTUKLU ÜNİVERSİTESİ	DIĞER	MARDİN	GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ	2	1	3
		FİZİKSEL ENGELLİLER	MARDİN	GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ	7	0	7
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	MARDİN	GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ	0	1	1
		PSİKOLOJİK PROBLEMLİLER	MARDİN	GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ	1	0	1
72	MARMARA ÜNİVERSİTESİ	DIĞER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	1	2	3
		DIKKAT EKSİKLİĞİ (HİPERAKTİF)	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	1	0	1
		DİL VE KONUŞMA PROBLEMLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	1	1	2
		FİZİKSEL ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	22	4	26
		GÖRME ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	13	4	17
		İŞİTME ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	8	6	14
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	7	4	11
		PSİKOLOJİK PROBLEMLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	2	2	4
		ZHİNSEL ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	0	1	1
73	MEHMET AKIF ERSOY ÜNİVERSİTESİ	DIĞER	BURDUR	AKDENİZ BÖLGESİ	1	1	2
		DİL VE KONUŞMA PROBLEMLİLER	BURDUR	AKDENİZ BÖLGESİ	0	1	1
		FİZİKSEL ENGELLİLER	BURDUR	AKDENİZ BÖLGESİ	13	3	16
		GÖRME ENGELLİLER	BURDUR	AKDENİZ BÖLGESİ	5	5	10
		İŞİTME ENGELLİLER	BURDUR	AKDENİZ BÖLGESİ	2	0	2
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	BURDUR	AKDENİZ BÖLGESİ	3	4	7
		PSİKOLOJİK PROBLEMLİLER	BURDUR	AKDENİZ BÖLGESİ	0	1	1
		ZHİNSEL ENGELLİLER	BURDUR	AKDENİZ BÖLGESİ	2	0	2
74	MERSİN ÜNİVERSİTESİ	DIĞER	MERSİN	AKDENİZ BÖLGESİ	13	5	18

		DİL VE KONUŞMA PROBLEMLİLER	MERSİN	AKDENİZ BÖLGESİ	0	1	1
		FİZİKSEL ENGELLİLER	MERSİN	AKDENİZ BÖLGESİ	10	5	15
		GÖRME ENGELLİLER	MERSİN	AKDENİZ BÖLGESİ	8	0	8
		İŞTİME ENGELLİLER	MERSİN	AKDENİZ BÖLGESİ	7	4	11
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	MERSİN	AKDENİZ BÖLGESİ	8	0	8
		PSİKOLOJİK PROBLEMLİLER	MERSİN	AKDENİZ BÖLGESİ	5	0	5
75	MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	MUĞLA	EGE BÖLGESİ	1	2	3
		DİKKAT EKSİKLİĞİ (HIPERAKTİF)	MUĞLA	EGE BÖLGESİ	1	0	1
		FİZİKSEL ENGELLİLER	MUĞLA	EGE BÖLGESİ	10	4	14
		GÖRME ENGELLİLER	MUĞLA	EGE BÖLGESİ	3	0	3
		İŞTİME ENGELLİLER	MUĞLA	EGE BÖLGESİ	2	2	4
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	MUĞLA	EGE BÖLGESİ	9	2	11
		PSİKOLOJİK PROBLEMLİLER	MUĞLA	EGE BÖLGESİ	1	0	1
		ZİHNSEL ENGELLİLER	MUĞLA	EGE BÖLGESİ	1	1	2
76	MUNZUR ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	TUNCELİ	DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	4	1	5
		FİZİKSEL ENGELLİLER	TUNCELİ	DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	5	2	7
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	TUNCELİ	DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	2	1	3
77	MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	HATAY	AKDENİZ BÖLGESİ	2	3	5
		FİZİKSEL ENGELLİLER	HATAY	AKDENİZ BÖLGESİ	5	3	8
		GÖRME ENGELLİLER	HATAY	AKDENİZ BÖLGESİ	1	1	2
		İŞTİME ENGELLİLER	HATAY	AKDENİZ BÖLGESİ	1	0	1
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	HATAY	AKDENİZ BÖLGESİ	1	1	2
78	MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ	FİZİKSEL ENGELLİLER	MUŞ	DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	3	2	5
		GÖRME ENGELLİLER	MUŞ	DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	3	0	3
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	MUŞ	DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	1	0	1
79	NAMİK KEMAL ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	TEKİRDAĞ	MARMARA BÖLGESİ	36	28	64
80	NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	KONYA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	9	12	21
		DİL VE KONUŞMA PROBLEMLİLER	KONYA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	1	0	1
		FİZİKSEL ENGELLİLER	KONYA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	4	7	11
		GÖRME ENGELLİLER	KONYA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	7	4	11
		İŞTİME ENGELLİLER	KONYA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	4	4	8
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	KONYA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	8	2	10
		ZİHNSEL ENGELLİLER	KONYA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	1	0	1
81	NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	NEVŞEHİR	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	1	0	1
		FİZİKSEL ENGELLİLER	NEVŞEHİR	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	3	1	4
		GÖRME ENGELLİLER	NEVŞEHİR	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	1	0	1
		İŞTİME ENGELLİLER	NEVŞEHİR	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	1	1	2
		ZİHNSEL ENGELLİLER	NEVŞEHİR	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	1	0	1
82	NİĞDE ÖMER HALİDEMİR ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	NİĞDE	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	2	1	3

		DİL VE KONUŞMA PROBLEMLİLER	NİĞDE	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	0	2	2
		FİZİKSEL ENGELLİLER	NİĞDE	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	9	5	14
		GÖRME ENGELLİLER	NİĞDE	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	5	2	7
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	NİĞDE	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	2	1	3
		ZİHİNSEL ENGELLİLER	NİĞDE	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	2	0	2
83	ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	SAMSUN	KARADENİZ BÖLGESİ	6	2	8
		FİZİKSEL ENGELLİLER	SAMSUN	KARADENİZ BÖLGESİ	31	10	41
		GÖRME ENGELLİLER	SAMSUN	KARADENİZ BÖLGESİ	17	4	21
		İŞİTME ENGELLİLER	SAMSUN	KARADENİZ BÖLGESİ	9	4	13
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	SAMSUN	KARADENİZ BÖLGESİ	17	6	23
		ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ	SAMSUN	KARADENİZ BÖLGESİ	2	0	2
		PSİKOLOJİK PROBLEMLİLER	SAMSUN	KARADENİZ BÖLGESİ	4	1	5
		ZİHİNSEL ENGELLİLER	SAMSUN	KARADENİZ BÖLGESİ	2	1	3
84	ORDU ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	ORDU	KARADENİZ BÖLGESİ	2	0	2
		FİZİKSEL ENGELLİLER	ORDU	KARADENİZ BÖLGESİ	13	6	19
		GÖRME ENGELLİLER	ORDU	KARADENİZ BÖLGESİ	9	3	12
		İŞİTME ENGELLİLER	ORDU	KARADENİZ BÖLGESİ	5	7	12
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	ORDU	KARADENİZ BÖLGESİ	3	0	3
		ZİHİNSEL ENGELLİLER	ORDU	KARADENİZ BÖLGESİ	2	2	4
85	ORTA DOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	FİZİKSEL ENGELLİLER	ANKARA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	2	0	2
		GÖRME ENGELLİLER	ANKARA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	0	1	1
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	ANKARA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	2	0	2
86	OSMANIYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	OSMANIYE	AKDENİZ BÖLGESİ	13	3	16
		FİZİKSEL ENGELLİLER	OSMANIYE	AKDENİZ BÖLGESİ	4	0	4
		GÖRME ENGELLİLER	OSMANIYE	AKDENİZ BÖLGESİ	3	3	6
		İŞİTME ENGELLİLER	OSMANIYE	AKDENİZ BÖLGESİ	4	0	4
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	OSMANIYE	AKDENİZ BÖLGESİ	5	0	5
87	PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	DENİZLİ	EGE BÖLGESİ	37	24	61
88	RECEP TAYYIP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	RİZE	KARADENİZ BÖLGESİ	0	2	2
		FİZİKSEL ENGELLİLER	RİZE	KARADENİZ BÖLGESİ	19	5	24
		GÖRME ENGELLİLER	RİZE	KARADENİZ BÖLGESİ	6	1	7
		İŞİTME ENGELLİLER	RİZE	KARADENİZ BÖLGESİ	2	0	2
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	RİZE	KARADENİZ BÖLGESİ	2	1	3
		ZİHİNSEL ENGELLİLER	RİZE	KARADENİZ BÖLGESİ	1	1	2
89	SAKARYA ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	SAKARYA	MARMARA BÖLGESİ	13	5	18
		DİL VE KONUŞMA PROBLEMLİLER	SAKARYA	MARMARA BÖLGESİ	1	1	2
		FİZİKSEL ENGELLİLER	SAKARYA	MARMARA BÖLGESİ	30	6	36
		GÖRME ENGELLİLER	SAKARYA	MARMARA BÖLGESİ	14	6	20
		İŞİTME ENGELLİLER	SAKARYA	MARMARA BÖLGESİ	10	3	13
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	SAKARYA	MARMARA BÖLGESİ	23	4	27
		PSİKOLOJİK PROBLEMLİLER	SAKARYA	MARMARA BÖLGESİ	6	0	6
		ZİHİNSEL ENGELLİLER	SAKARYA	MARMARA BÖLGESİ	3	0	3
90	SELÇUK ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	KONYA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	21	11	32

		DİKKAT EKSİKLİĞİ (HİPERAKTİP)	KONYA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	1	1	2
		DİL VE KONUŞMA PROBLEMLİLER	KONYA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	1	0	1
		FİZİKSEL ENGELLİLER	KONYA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	53	21	74
		GEÇİCİ YETERSİZLİKLERİ OLANLAR	KONYA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	1	0	1
		GÖRME ENGELLİLER	KONYA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	14	9	23
		İŞTİME ENGELLİLER	KONYA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	25	12	37
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	KONYA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	12	4	16
		PSİKOLOJİK PROBLEMLİLER	KONYA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	5	0	5
		ZİHNSEL ENGELLİLER	KONYA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	5	1	6
91	SİİRT ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	SİİRT	GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ	5	1	6
		DİL VE KONUŞMA PROBLEMLİLER	SİİRT	GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ	0	1	1
		FİZİKSEL ENGELLİLER	SİİRT	GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ	0	1	1
		GÖRME ENGELLİLER	SİİRT	GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ	3	0	3
		İŞTİME ENGELLİLER	SİİRT	GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ	0	1	1
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	SİİRT	GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ	1	0	1
		PSİKOLOJİK PROBLEMLİLER	SİİRT	GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ	2	0	2
92	SİNOP ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	SİNOP	KARADENİZ BÖLGESİ	0	2	2
		FİZİKSEL ENGELLİLER	SİNOP	KARADENİZ BÖLGESİ	3	2	5
		GÖRME ENGELLİLER	SİNOP	KARADENİZ BÖLGESİ	3	2	5
		İŞTİME ENGELLİLER	SİNOP	KARADENİZ BÖLGESİ	1	1	2
		PSİKOLOJİK PROBLEMLİLER	SİNOP	KARADENİZ BÖLGESİ	1	0	1
93	SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	ISPARTA	AKDENİZ BÖLGESİ	27	12	39
		DİKKAT EKSİKLİĞİ (HİPERAKTİP)	ISPARTA	AKDENİZ BÖLGESİ	1	0	1
		DİL VE KONUŞMA PROBLEMLİLER	ISPARTA	AKDENİZ BÖLGESİ	2	0	2
		FİZİKSEL ENGELLİLER	ISPARTA	AKDENİZ BÖLGESİ	24	9	33
		GÖRME ENGELLİLER	ISPARTA	AKDENİZ BÖLGESİ	15	4	19
		İŞTİME ENGELLİLER	ISPARTA	AKDENİZ BÖLGESİ	112	74	186
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	ISPARTA	AKDENİZ BÖLGESİ	23	8	31
		PSİKOLOJİK PROBLEMLİLER	ISPARTA	AKDENİZ BÖLGESİ	3	0	3
94	TRAKYA ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	EDİRNE	MARMARA BÖLGESİ	9	7	16
		FİZİKSEL ENGELLİLER	EDİRNE	MARMARA BÖLGESİ	10	4	14
		GÖRME ENGELLİLER	EDİRNE	MARMARA BÖLGESİ	3	2	5
		İŞTİME ENGELLİLER	EDİRNE	MARMARA BÖLGESİ	6	0	6
95	ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	BURSA	MARMARA BÖLGESİ	3	1	4
		DİL VE KONUŞMA PROBLEMLİLER	BURSA	MARMARA BÖLGESİ	2	1	3
		FİZİKSEL ENGELLİLER	BURSA	MARMARA BÖLGESİ	17	7	24
		GÖRME ENGELLİLER	BURSA	MARMARA BÖLGESİ	12	1	13
		İŞTİME ENGELLİLER	BURSA	MARMARA BÖLGESİ	5	2	7
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	BURSA	MARMARA BÖLGESİ	2	1	3
96	UŞAK ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	UŞAK	EGE BÖLGESİ	3	0	3

		FİZİKSEL ENGELLİLER	UŞAK	EGE BÖLGESİ	8	6	14
		GÖRME ENGELLİLER	UŞAK	EGE BÖLGESİ	7	2	9
		İŞİTME ENGELLİLER	UŞAK	EGE BÖLGESİ	3	2	5
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	UŞAK	EGE BÖLGESİ	18	7	25
		PSİKOLOJİK PROBLEMLİLER	UŞAK	EGE BÖLGESİ	0	1	1
		ZİHİNSEL ENGELLİLER	UŞAK	EGE BÖLGESİ	2	0	2
97	YALOVA ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	YALOVA	MARMARA BÖLGESİ	2	1	3
		DİKKAT EKSİKLİĞİ (HİPERAKTİF)	YALOVA	MARMARA BÖLGESİ	1	0	1
		FİZİKSEL ENGELLİLER	YALOVA	MARMARA BÖLGESİ	3	1	4
		GÖRME ENGELLİLER	YALOVA	MARMARA BÖLGESİ	0	2	2
		İŞİTME ENGELLİLER	YALOVA	MARMARA BÖLGESİ	0	1	1
98	YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	1	0	1
		FİZİKSEL ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	3	0	3
		GÖRME ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	2	1	3
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	2	0	2
		PSİKOLOJİK PROBLEMLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	1	0	1
99	YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	VAN	DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	6	2	8
		FİZİKSEL ENGELLİLER	VAN	DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	2	0	2
		GÖRME ENGELLİLER	VAN	DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	9	0	9
		İŞİTME ENGELLİLER	VAN	DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	0	2	2
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	VAN	DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	2	0	2
TOPLAM					26802	11511	38313

Tablo 8. Vakıf üniversitesi ve Vakıf Meslek Yüksekokulu engel grupları ve engelli öğrenci sayıları. (Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi, 2019)

SIRA NO	Üniversite Adı	Engel Türü	İl Adı	Bölge	Erkek	Kadın	Toplam
1	ALANYA HAMDULLAH EMİN PAŞA ÜNİVERSİTESİ	FİZİKSEL ENGELLİLER	ANTALYA	AKDENİZ BÖLGESİ	0	1	1
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	ANTALYA	AKDENİZ BÖLGESİ	0	2	2
2	ANTALYA AKEV ÜNİVERSİTESİ	DİKKAT EKSİKLİĞİ (HİPERAKTİF)	ANTALYA	AKDENİZ BÖLGESİ	0	1	1
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	ANTALYA	AKDENİZ BÖLGESİ	1	0	1
3	ANTALYA BİTİM ÜNİVERSİTESİ	GÖRME ENGELLİLER	ANTALYA	AKDENİZ BÖLGESİ	1	0	1
4	BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	38	37	75
		DİKKAT EKSİKLİĞİ (HİPERAKTİF)	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	8	3	11
		DİL VE KONUŞMA PROBLEMLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	1	3	4
		FİZİKSEL ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	3	6	9
		GEÇİCİ YETERSİZLİKLERİ OLANLAR	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	1	2	3
		GÖRME ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	4	7	11
		İŞİTME ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	4	1	5
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	9	4	13
		ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	2	1	3
		PSİKOLOJİK PROBLEMLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	1	1	2
		ZİHİNSEL ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	4	1	5
5	BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ	ASPERGER VEYA YÜKSEK FONKSİYONLU OTİSTİK BİREYLER	ANKARA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	1	0	1
		DİĞER	ANKARA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	3	2	5
		DİKKAT EKSİKLİĞİ (HİPERAKTİF)	ANKARA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	1	0	1
		DİL VE KONUŞMA PROBLEMLİLER	ANKARA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	1	0	1
		FİZİKSEL ENGELLİLER	ANKARA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	1	0	1
		GÖRME ENGELLİLER	ANKARA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	0	1	1
		İŞİTME ENGELLİLER	ANKARA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	2	1	3
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	ANKARA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	2	0	2
		ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ	ANKARA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	1	0	1
6	BEYKENT ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	2	0	2

		DİKKAT EKSİKLİĞİ (HİPERAKTİF)	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	2	0	2
		DİL VE KONUŞMA PROBLEMLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	4	2	6
		FİZİKSEL ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	2	1	3
		GÖRME ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	8	2	10
		İŞTİME ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	1	2	3
7	BEYKOZ ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	1	0	1
		DİL VE KONUŞMA PROBLEMLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	1	0	1
		FİZİKSEL ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	2	0	2
		İŞTİME ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	0	1	1
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	0	1	1
		ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	1	0	1
		PSİKOLOJİK PROBLEMLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	1	0	1
8	ÇANKAYA ÜNİVERSİTESİ	DİKKAT EKSİKLİĞİ (HİPERAKTİF)	ANKARA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	2	0	2
		DİL VE KONUŞMA PROBLEMLİLER	ANKARA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	1	1	2
		FİZİKSEL ENGELLİLER	ANKARA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	0	1	1
		GÖRME ENGELLİLER	ANKARA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	4	4	8
		İŞTİME ENGELLİLER	ANKARA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	1	2	3
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	ANKARA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	1	1	2
9	HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ	FİZİKSEL ENGELLİLER	GAZİANTEP	GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ	2	2	4
10	IŞIK ÜNİVERSİTESİ	FİZİKSEL ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	1	0	1
		İŞTİME ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	1	0	1
11	İHSAN DOĞRAMACI BİLKENT ÜNİVERSİTESİ	ASPERGER VEYA YÜKSEK FONKSİYONLU OTİSTİK BİREYLER	ANKARA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	0	1	1
		DİĞER	ANKARA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	17	21	38
		DİKKAT EKSİKLİĞİ (HİPERAKTİF)	ANKARA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	8	4	12
		DİL VE KONUŞMA PROBLEMLİLER	ANKARA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	3	1	4
		GEÇİCİ YETERSİZLİKLERİ OLANLAR	ANKARA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	1	0	1
		GÖRME ENGELLİLER	ANKARA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	5	3	8
		İŞTİME ENGELLİLER	ANKARA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	2	0	2
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	ANKARA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	13	5	18
		ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ	ANKARA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	1	0	1
12	İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ	FİZİKSEL ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	1	0	1
13	İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	10	5	15

		FİZİKSEL ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	19	8	27
		GÖRME ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	34	26	60
		İŞİTME ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	14	9	23
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	9	12	21
14	İSTANBUL AYVANSARAY ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	1	0	1
		DİL VE KONUŞMA PROBLEMLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	1	0	1
		FİZİKSEL ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	4	0	4
		GÖRME ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	3	0	3
		İŞİTME ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	6	4	10
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	1	3	4
		ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	1	0	1
		ZİHİNSEL ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	1	0	1
15	İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ	ASPERGER VEYA YÜKSEK FONKSİYONLU OTİSTİK BİREYLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	1	0	1
		DİĞER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	2	0	2
		DİKKAT EKSİKLİĞİ (HİPERAKTİF)	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	3	0	3
		FİZİKSEL ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	6	2	8
		GÖRME ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	7	3	10
		İŞİTME ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	4	0	4
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	2	0	2
		ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	2	2	4
16	İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	1	1	2
		DİL VE KONUŞMA PROBLEMLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	1	2	3
		FİZİKSEL ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	8	0	8
		GÖRME ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	4	5	9
		İŞİTME ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	3	4	7
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	3	5	8
		ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	2	0	2
		ZİHİNSEL ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	0	1	1
17	İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	2	3	5
		DİL VE KONUŞMA PROBLEMLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	4	1	5
		FİZİKSEL ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	7	4	11
		GEÇİCİ YETERSİZLİKLERİ OLANLAR	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	1	0	1
		GÖRME ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	4	2	6
		İŞİTME ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	1	1	2
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	1	0	1
18	İSTANBUL MEDİPOL ÜNİVERSİTESİ	ASPERGER VEYA YÜKSEK FONKSİYONLU OTİSTİK BİREYLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	1	0	1

		DİĞER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	1	0	1
		DİKKAT EKSİKLİĞİ (HİPERAKTİF)	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	0	1	1
		FİZİKSEL ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	1	2	3
		GÖRME ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	4	1	5
19	İSTANBUL ŞEHİR ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	2	5	7
		DİKKAT EKSİKLİĞİ (HİPERAKTİF)	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	3	1	4
		DİL VE KONUŞMA PROBLEMLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	4	1	5
		FİZİKSEL ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	4	2	6
		GEÇİCİ YETERSİZLİKLERİ OLANLAR	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	1	0	1
		GÖRME ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	5	2	7
		İŞİTME ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	5	0	5
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	2	5	7
		ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	3	1	4
20	İSTANBUL İŞİTLİ MESLEK YÜKSEKOKULU	DİĞER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	24	16	40
		DİKKAT EKSİKLİĞİ (HİPERAKTİF)	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	0	1	1
		DİL VE KONUŞMA PROBLEMLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	1	0	1
		FİZİKSEL ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	1	2	3
		GEÇİCİ YETERSİZLİKLERİ OLANLAR	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	1	1	2
		GÖRME ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	1	3	4
		İŞİTME ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	0	4	4
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	2	7	9
		ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	0	1	1
21	İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	0	1	1
		FİZİKSEL ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	1	1	2
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	1	0	1
22	İSTANBUL 29 MAYIS ÜNİVERSİTESİ	GÖRME ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	0	1	1
23	İZMİR EKONOMİ ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	İZMİR	EGE BÖLGESİ	3	0	3
		DİL VE KONUŞMA PROBLEMLİLER	İZMİR	EGE BÖLGESİ	2	2	4
		FİZİKSEL ENGELLİLER	İZMİR	EGE BÖLGESİ	1	4	5
		GÖRME ENGELLİLER	İZMİR	EGE BÖLGESİ	3	4	7
		İŞİTME ENGELLİLER	İZMİR	EGE BÖLGESİ	3	3	6
24	KADİR HAS ÜNİVERSİTESİ	ASPERGER VEYA YÜKSEK FONKSİYONLU OTİSTİK BİREYLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	2	3	5

		FİZİKSEL ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	0	1	1
		GÖRME ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	4	0	4
		İŞİTME ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	2	0	2
		ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	1	0	1
		PSİKOLOJİK PROBLEMLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	0	1	1
25	KAPADOKYA ÜNİVERSİTESİ	FİZİKSEL ENGELLİLER	NEVŞEHİR	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	1	4	5
		GÖRME ENGELLİLER	NEVŞEHİR	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	0	1	1
26	KOÇ ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	4	4	8
		FİZİKSEL ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	3	3	6
		GÖRME ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	6	2	8
		İŞİTME ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	1	2	3
27	KTO KARATAY ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	KONYA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	1	0	1
		FİZİKSEL ENGELLİLER	KONYA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	1	0	1
		GÖRME ENGELLİLER	KONYA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	0	1	1
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	KONYA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	0	2	2
28	MEF ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	2	4	6
		DİKKAT EKSİKLİĞİ (HİPERAKTİF)	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	1	1	2
		FİZİKSEL ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	0	1	1
		GEÇİCİ YETERSİZLİKLERİ OLANLAR	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	0	1	1
		GÖRME ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	1	0	1
		PSİKOLOJİK PROBLEMLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	1	1	2
		ZİHİNSEL ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	1	0	1
29	NIŞANTAŞI ÜNİVERSİTESİ	FİZİKSEL ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	3	1	4
		GÖRME ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	1	2	3
		İŞİTME ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	0	2	2
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	1	0	1
30	OKAN ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	0	1	1
		DİKKAT EKSİKLİĞİ (HİPERAKTİF)	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	1	0	1
		DİL VE KONUŞMA PROBLEMLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	6	3	9
		FİZİKSEL ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	12	5	17
		GÖRME ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	5	5	10
		İŞİTME ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	1	5	6
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	0	3	3
		PSİKOLOJİK PROBLEMLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	1	1	2
		ZİHİNSEL ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	1	0	1
31	ÖZYEGİN ÜNİVERSİTESİ	GÖRME ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	1	0	1
32	SABANCI ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	8	0	8

		DİKKAT EKSİKLİĞİ (HİPERAKTİF)	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	4	2	6
		GÖRME ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	2	2	4
		İŞİTME ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	1	1	2
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	3	1	4
		ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	1	2	3
		PSİKOLOJİK PROBLEMLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	0	3	3
33	SANKO ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	GAZİANTEP	GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ	3	3	6
		GÖRME ENGELLİLER	GAZİANTEP	GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ	0	1	1
34	UFUK ÜNİVERSİTESİ	FİZİKSEL ENGELLİLER	ANKARA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	1	0	1
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	ANKARA	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	0	1	1
35	ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	1	3	4
		FİZİKSEL ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	2	1	3
		GÖRME ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	2	3	5
		İŞİTME ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	1	1	2
		ZİHNSEL ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	0	1	1
36	YAŞAR ÜNİVERSİTESİ	GÖRME ENGELLİLER	İZMİR	EGE BÖLGESİ	1	0	1
		ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ	İZMİR	EGE BÖLGESİ	1	0	1
37	YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	0	1	1
		FİZİKSEL ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	0	2	2
		GÖRME ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	0	1	1
		İŞİTME ENGELLİLER	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	1	0	1
		KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	İSTANBUL	MARMARA BÖLGESİ	2	7	9
TOPLAM					530	400	930

Kütüphanelerde Engellilere Yönelik Teknoloji Uygulamaları

Assistive Technologies for Users with Disabilities in Libraries

Abdullah TURAN⁶

Öz

Dünyada gelişmiş olan birçok ülkedeki kütüphanelerde erişilebilirlik hizmetleri, uyarlanabilir teknoloji merkezi veya bilgiye erişim merkezi gibi adlarla engellilere yönelik teknolojileri de kullanarak özel çalışma alanları oluşturulmaktadır. Bu alanlarda tüm kütüphane kullanıcılarının ihtiyaçları düşünülerek hizmet sunulmaktadır. Bu kapsamda bedensel, görme veya işitme gibi engeli olan kullanıcılar için de hizmetler verilmektedir. Kütüphanelerden yararlanmak isteyen engelli kullanıcılara kütüphane kullanımı, bilgi kaynaklarına erişim, internet ve teknolojilerden yararlanma konularında destek olunmaktadır. Kütüphanelerde sunulan bu hizmetler içerisinde engellilere yönelik teknoloji uygulamaları önem arz etmektedir. Bu çalışmada internet üzerinden araştırma yapılarak dünyadan örneklerle kütüphanelerde, üniversitelerde ve diğer kurumlarda bulunan ve engellilere yönelik sunulan teknoloji uygulamalarına dikkat çekilmiştir. Çalışmada engellilerin kütüphanelerdeki bilgi kaynaklarına erişimi konusunda kullanılan teknolojiler, araç gereçler ve sağladığı kolaylıklar göz önünde bulundurulmuştur. Ayrıca kütüphaneler dışında başka kurumların da engellilere yönelik yapmış olduğu projelere de yer verilmiştir. Bu alanda gelişmekte olan yeni

6 İstanbul Bilgi Üniversitesi Kütüphane ve e-Kaynaklar, Referans Takım Yöneticisi.
E-posta: abdullah.turan@bilgi.edu.tr
İstanbul Bilgi University Library and e-Resources, Reference Team Manager.
E-mail: abdullah.turan@bilgi.edu.tr

teknolojilerin kütüphanelere kazandırılması ve kullanıcılar için yararlı olacak projeler geliştirilmesi önem arz etmektedir.

Anahtar Sözcükler: Kütüphane hizmetleri; engelli kullanıcılar; teknoloji uygulamaları; yapay zeka; erişilebilirlik;

Abstract

Libraries in many developed countries around the world have created specific areas of work using disability-oriented technologies, such as accessibility services, adaptive technology centers, or information access centers. In these areas, services are provided considering the needs of all library users. In this context, services are provided for users who are physically disabled, visually impaired or hearing impaired. Users with disabilities who want to benefit from libraries are supported by the use of libraries, access to information resources, access to internet and technology. Among these services offered in libraries, technology applications for disabilities are important. In this study, by conducting research on the internet have been identified examples from the world and try to take attention to technology applications for disabilities in libraries, universities and other institutions. In the study take into consideration to use of technology, tools, and facilities for accessing information resources in libraries. Furthermore, besides libraries, disability-related projects carried out by other institutions were also mentioned. It is important to bring new technologies into libraries and to develop projects that will be useful to users.

Keywords: Library services; users with disability; assistive technology; artificial intelligence; accessibility.

Giriş

Her yaşta kullanıcıya dönük hizmet sunan kütüphaneler halkın içinden, çocuk, genç ve yetişkinlere özgü birçok kaynağı

kullanıma sunmaktadır. Bunların arasında kitap, DVD, CD, nota, dergi ve gazetelerden oluşan basılı kaynaklar olduğu kadar elektronik ortamda bulunan e-kitap, e-dergi, film, e-gazete ve müzik kaynaklarını da görmek mümkündür.

Halk kütüphaneleri, çocuk kütüphaneleri, üniversite kütüphaneleri ve özel araştırma kütüphaneleri gibi farklı türlerden oluşan kütüphaneler gelen kullanıcılara gerek kütüphane içinde gerekse ödünç verme yöntemiyle kütüphane dışında tüm kaynaklardan yararlandırma olanağı sunmaktadır. Ayrıca bilgiye erişim konusunda kolaylık sağlayan birçok teknoloji olanaklarından da yararlanılmakta ve kullanıcılar bu teknolojileri tanıma fırsatı bulmaktadır.

Bu kapsamda kütüphaneler bireylerin,

- Bilgi edinme gereksinimlerinin karşılanmasında,
- Yaşam boyu eğitim ve öğrenme çabalarının desteklenmesinde,
- Okuma kültürü ve kütüphane alışkanlığı kazanılmasında,
- Çocuk ve gençlerin zihinsel yaratıcılıklarını geliştirmelerinin desteklenmesinde önemli fırsatlar sunar.

Kütüphaneler ayrıca toplumun kültürel ve sosyo-ekonomik kalkınmasına katkı sağlayarak, kültürel mirasa, sanata ve bilime karşı duyarlılık oluşturur ve bu bilincin geliştirilmesini sağlar (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2012).

Peki kütüphanelerde engelli kullanıcılara yönelik bilgiye erişim hizmetleri sunulurken;

- Neler yapılıyor?
- Ne gibi teknolojilerden yararlanılıyor?
- İnternetin hayatımızdaki kullanımını etkin şekilde artarken engelli kullanıcılar bu olanaklardan nasıl yararlanabilmektedir?
- Mevcut olanlar onların ihtiyaçlarını karşılamak için yeterli mi?

Farklı ülkelerde bulunan kütüphanelerde, üniversitelerde ve diğer kurumlarda engellilere yönelik verilen hizmetler arasında bilgiye erişim konusunda kolaylık sağlayan birçok teknoloji olanağı yer almaktadır. Bu kapsamda kurumların sağladığı olanaklara ve teknoloji uygulamalarına başlıklar halinde göz gezdirmekte yarar var.

Avustralya Victoria Kütüphanesi (State Library Victoria)

Avustralya’da bulunan *State Library Victoria* adlı kütüphanede engellilere yönelik özel alanlar oluşturulmuş olup yardımcı teknolojilerden yararlanılarak bilgiye erişim konusunda hizmetler verilmektedir.

Kütüphanenin internet sitesinde engellilere özel tahsis edilmiş park alanları, tekerlekli sandalye kullanım ve erişimi konusunda bilgiler, tekerlekli sandalyelerden yararlanma olanakları, asansör kullanımı ve kütüphane içinde yönlendirmeler, internet erişimi ve bilgisayarlar, kütüphane etkinlikleri, kütüphane turları ve bilgiye erişim konusunda yardımcı teknolojilerin bulunduğu özel alanlar belirtilmiştir (State Library Victoria, t.y.).

Foto 1. State Library Victoria Kütüphanesinin internet sitesinden bir ekran görüntüsü. <https://www.slv.vic.gov.au/interact-with-us/media-centre/state-library-victoria-calls-2018-fellowship-applications> adresinden erişildi.

Teknoloji odalarında engellilere yönelik birçok donanım ve yazılım kullanıma sunulmuştur. Donanımlar içinde izleme topları, büyüteçler, klavye masaları, mikrofonlar, kitap destek araçları, kulaklıklar ve alternatif klavye seçenekleri bulunmaktadır. Örneğin el veya kolundan engelli olan bedensel engelliler için ayarlanabilir klavye, masa ve koltuklar yer almaktadır (State Library Victoria, t.y.).

Yazılım teknolojileri kapsamında ise görme engelliler için Braille notlarını tarama, okuma ve kaydetme özelliklerine sahip programların bulunduğu bilgisayarlar ve *Zoomtext*, *Jaws for Windows*, *Kurzweil Software*, *Dragon Naturally Speaking*, *UReader* gibi programlar hizmete sunulmuştur. Kullanıcıların bu alanlara kolay erişebilmesi için gerekli yönlendirmeler yapılmıştır (State Library Victoria, t.y.). Ayrıca State Library Victoria kütüphanesinde randevu sistemiyle hizmet veren bu alanlara kütüphaneciler destek vermektedir.

Texas A&M Üniversitesi Yardımcı Teknoloji Hizmetleri Merkezi (Texas A&M University)

Amerika'da bulunan *Texas A&M Üniversitesi* de engellilere yönelik bilgiye erişim hizmetlerinde yardımcı teknolojilerden yararlanmakta ve kullanıcılarına destek olmaktadır.

Kampüs içinde birçok bilgisayarda ayarlanabilir yazılım ve donanımlar kullanılmakta, ek ihtiyaçlar durumunda olmayan teçhizatlar temin edilmektedir. Engellilerin kullandığı bazı ekipmanlar dönem boyunca ödünç verilebilmektedir. Bilgisayarlara yüklenen programlar arasında ekran okuma, büyütme programları, ses tanıma programı, metin-konuşma programı, video büyüteç yer almaktadır. Ayrıca kullanıcılara yönelik yenilenebilir Braille ekranları, ayarlanabilir masalar, ayarlanabilir fare ve klavyeler de mevcuttur. Kullanıcılara ödünç verilen teçhizatlar içinde yardımcı dinleme cihazları (FM system) sesli kitap okuyucular ve ses kaydediciler vardır. Personel genel sorulara, bilgisayar ya da programlarla ilgili sorulara cevap vermekte ve kullanıcılara destek olmaktadır (Texas A&M University, t.y.).

Kaliforniya Üniversitesi Santa Barbara Kütüphanesi (University of California Santa Barbara Library)

Kaliforniya Üniversitesi Santa Barbara Kütüphanesi engellilere yönelik hizmetlerini Uyarlanabilir Teknoloji Merkezi adı altında bulunan alanlarda sunmaktadır. Kullanıcılar teçhizatları kullanmaya başlamadan önce uzmanlar tarafından kullanım konusunda eğitim almaktadır. Özel ekipmanlara sahip merkezde ses tanıma programları, Windows için ekran okuma programları, ekran büyütme programları, tarama ve okuma yazılımları, Braille çeviri programı ve yazı için yardımcı programlar yer almaktadır. Kullanıcıların bu programları kullanabilmeleri için bilgi merkezini arayarak önceden iletişime geçmesi gerekmektedir (University of California Santa Barbara Library, t.y.).

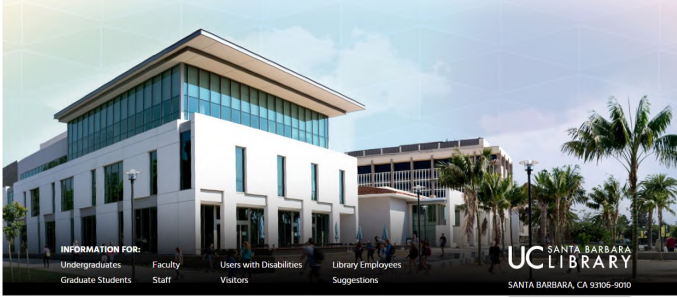

Foto 2. Kaliforniya Üniversitesi Santa Barbara Kütüphanesinin internet sitesinden bir ekran görüntüsü. <https://www.library.ucsb.edu/> adresinden erişildi.

Foto 2’de görüldüğü gibi kütüphane web sayfasında “User with Disabilites” başlığıyla (<https://www.library.ucsb.edu/>) engelli kullanıcılar için oluşturulmuş link yer almaktadır.

Arizona Üniversitesi Kütüphaneleri (Arizona State University Libraries)

Arizona üniversitesi kütüphanelerinde uzun yıllardır uygulanmakta olan engellilik hizmetleri merkezinde uyarlanabilir teknolojilerden yararlanılmakta ve kullanıcılara yönelik önemli çalışmalar yürütülmektedir (Arizona State University Libraries, 2008).

Merkezde bireylerin günlük aktivitelerde performanslarını geçici süreyle veya sürekli kısıtlayan zihinsel veya fiziksel engeller göz önünde bulundurulmakta ve bunlara yönelik uygulamalar yapılmaktadır. Engelliler için yararlı olacak çeşitli teçhizat ve teknolojilerden yararlanılmaktadır. Kullanıcılar için kütüphane oryantasyonları yapılmakta, kütüphane katalog ve online veri tabanları kullanımına dönük eğitimler düzenlenmektedir (Arizona State University Libraries, 2008). Ayrıca Kitap ödünç alma, fotokopi işlemleri, çıktı alma işlemleri desteği sağlanmakta, donanım yazılım ve diğer teknolojiler için kullanım ve eğitim desteği verilmekte ve basılı kaynakların elektronik formata dönüştürülmesi ve kaynak araştırması konularında personel desteği sağlanmaktadır (Arizona State University Libraries, 2008).

Foto 3. Arizona State Üniversitesi internet sitesinden alınmış kütüphaneye ait bir ekran görüntüsü. <https://asunow.asu.edu/content/asu-ranks-among-worlds-top-100-universities> adresinden erişildi.

Merkezde fiziksel engellilere yönelik ayarlanabilir lambalar, ayarlanabilir masa (bkz. Foto 4), bilgisayar, klavyeler, büyük harf tuşlarına sahip klavyeler (bkz. Foto 5), kullanımı kolaylaştırıcı bilgisayar fareleri (joystick, trackball mouse), ellerinde engeli bulunan kullanıcılar için ayak ile kullanılan fareler (NoHands Mouse) (bkz. Foto 6), yine ellerini kullanamayanlar için başlarına koydukları sinyal verici ve diğer aygıt ve yazılım ile yazı yazma olanağı sağlayan cihaz (head tracker), görme engellilere yönelik ekran okuyucu programları, büyüteçler, elektronik metin okuyan programlar ve Braille alfabesiyle yazı yazmaya uygun klavyeler bulunmaktadır (Arizona State University Libraries, 2008). Basılı bir kitapta bulunan bir bölüm veya makale gerektiğinde taranarak uygun formatlara (pdf) dönüştürülmektedir. Bilgisayar ortamına aktarılan bu kaynaklar *Kurzweil* gibi programlar kullanılarak bilgisayar üzerinden okunması, seslendirilmesi, gerektiğinde bir kısmının kopyalanması ve önemli görülen bölümlere not alınması gibi olanaklar sağlanmaktadır. Kütüphanede görevli personel araştırma yöntemleri, kaynak arama ve teknoloji kullanımları ile ilgili gelen tüm soruları cevaplandırmakta ve kullanıcılara kütüphane ihtiyaçları konusunda destek olmaktadır (Arizona State University Libraries, 2008).

Foto 4. Arizona State Üniversitesi Kütüphanesinde engelli hizmetlerini anlatan “Disability Services at ASU Libraries” adlı videoda ayarlanabilir masayı gösteren bir ekran görüntüsü. <https://www.youtube.com/watch?v=yiTGufdwvIM> adresinden erişildi.

Foto 5. Arizona State Üniversitesi Kütüphanesinde engelli hizmetlerini anlatan “Disability Services at ASU Libraries” adlı videoda özel klavyeleri gösteren bir ekran görüntüsü. <https://www.youtube.com/watch?v=yiTGufdwvlM> adresinden erişildi.

Mice

Pro Trackball

Foto 6. Arizona State Üniversitesi Kütüphanesinde engelli hizmetlerini anlatan “Disability Services at ASU Libraries” adlı videoda engelliler için özel tasarlanmış bilgisayar faresini gösteren bir ekran görüntüsü. <https://www.youtube.com/watch?v=yiTGufdwvlM> adresinden erişildi.

Foto 7. Arizona State Üniversitesi Kütüphanesinde engelli hizmetlerini anlatan “Disability Services at ASU Libraries” adlı videoda ellerinden engelli olan kullanıcılar için ayak ile kullanılan bilgisayar faresini gösteren bir ekran görüntüsü. <https://www.youtube.com/watch?v=yITGuFdwvlM> adresinden erişildi.

Foto 8. Arizona State Üniversitesi Kütüphanesinde engelli hizmetlerini anlatan “Disability Services at ASU Libraries” adlı videoda sinyal aracılığı ile bakarak yazı yazma olanağı veren sanal klavyeyi gösteren bir ekran görüntüsü. <https://www.youtube.com/watch?v=yITGuFdwvlM> adresinden erişildi.

Foto 9. Arizona State Üniversitesi Kütüphanesinde engelli hizmetlerini anlatan “Disability Services at ASU Libraries” adlı videoda büyüteçli ekran okuyucu programları gösteren bir ekran görüntüsü. <https://www.youtube.com/watch?v=yiTGufdwvlM> adresinden erişildi.

Foto 10. Arizona State Üniversitesi Kütüphanesinde engelli hizmetlerini anlatan “Disability Services at ASU Libraries” adlı videoda Braille alfabesi çeviri yazılımını gösteren bir ekran görüntüsü. <https://www.youtube.com/watch?v=yiTGufdwvlM> adresinden erişildi.

Yeni Teknolojiler

FingerReader Device

MIT’deki araştırmacılar tarafından görme engellilere yönelik geliştirilen FingerReader Device (bkz. Foto 11) adında parmağa takılan yüzüğe benzer bir cihaz aracılığı ile günlük okuma ihtiyaçları karşılanabilmektedir. Kullanıcılar bu cihaz sayesinde kitap okuyabilmekte ya da gündelik hayatta ihtiyaç duydukları yerlerde örneğin bir duyuru yazısını, bir restaurantın menüsünü, bir posteri veya bir dergiyi okurken bu teknolojiyi kullanabilmekte, bilgi edinme konusunda daha çok şey keşfetmeye olanak bulmaktadır (TheLibTV, 2014).

Foto 11. FingerReader cihazını anlatan “MIT FingerReader Device Helps the Blind to Read” adlı videodan alınmış bir ekran görüntüsü. <https://www.youtube.com/watch?v=6Epflu5f-OA> adresinden erişildi.

Büyük bir yüzük gibi parmağa takılan cihaz aynı zamanda bir kablo ile bilgisayara bağlanmaktadır. Okunmak istenen kitap sayfası açıldığında parmağınızı satırın veya kelimenin üstüne koyduğunuzda görüntüsü aynı zamanda bilgisayardaki ekrana

yansımakta ve sesli olarak okuma sağlanmaktadır. Parmağınızı kelimenin üzerinde getirdiğinizde sinyallerle kelimeler ayrı ayrı algılanmakta ve hangi satıra ait olduğu bir alt çizgi ile belirmektedir. Parmağınız satırdan ayrıldığı anda sistem sizi uyarmaktadır. Bu teknoloji ile ilgili bir video görselini “A ring that reads text for the blind” başlığı ile youtube veritabanında görebilirsiniz (TheLibTV, 2014).

Foto 12. FingerReader cihazını anlatan “MIT FingerReader Device Helps the Blind to Read” adlı videodan alınmış bir ekran görüntüsü. <https://www.youtube.com/watch?v=6Epflu5f-OA> adresinden erişildi.

moBraille Görme Engelliler için Mobil Altyapı Sistemi

Görme engellilere yönelik geliştirilen yerli bir işletim sistemi olan *moBraille*, android ile çalışan tablet ve telefonlarda kullanılabilir. Yıldız Teknik Üniversitesi Bilgisayar Mühendisliği Bölümünden mezun Hakan Kalmaç tarafından kurulan bir girişimin çalışmalarıyla geliştirilmiş olan *moBraille* işletim sistemi görme engelliler için özel olarak tasarlanmıştır (BT Magazin, 2016).

Sistemdeki özel klavye yazılımı sayesinde, kolaylıkla veri girişi yapılabilmekte ve sesli komutlarla da işlem yapılabilmektedir (BT Magazin, 2016). Sistemin sunduğu klavye, Braille kombinasyonlarının aynısı olduğundan kullanıcılar hiç zorlanmadan

veri girişi yapabilmektedir. Dokunmatik ekrana sahip cihazların görme engelliler tarafından kullanılamamasının nedeni veri girişinde referans alacakları bir noktayı bulamamalarıdır (BT Magazin,2016). Geliştirilen bu klavye uygulaması ile bu sorun ortadan kalkmış oluyor. Altı noktadan oluşan Braille alfabesi *moBraille* işletim sisteminde kullanıcıların altı parmağının ekrana bastırılmasıyla oluşturuluyor (BT Magazin,2016). Braille alfabesinde kabartmalara denk gelen noktalar ekrana basılan parmaklarla eş olup bir etkileşim ile bir tablet veya akıllı telefonla birleşmektedir (BT Magazin,2016). Ayrıca klavye ihtiyaca göre yazı klavyesi, matematik klavyesi veya oyun klavyesi gibi formatlara dönüştürülebilmekte ve böylece kullanılabilirlik ve yazılım geliştirme açısından esnek bir yapı oluşturabilmektedir (BT Magazin,2016).

Geliştirilen bu sistemle, ileri seviye görme bozukluğu olan ya da görme engelli olan kullanıcılar refakatçi desteği ya da herhangi bir mobil cihaz yardımı olmadan rahatlıkla kullanma imkanı bulacaklardır. Kullanıcıların temelde kullandığı Braille alfabe-sine ait kombinasyonlar sistem üzerinde aynı ve hazır olacak şekilde sunulduğundan görme engelli bir kullanıcının *moBraille* sistemini nasıl kullanılacağını öğrenmesine gerek olmayacaktır (Kalmaç ve Diri, 2015).

Bu kapsamda görme engellilere yönelik çalışan sistemlere entegre edilebilir ya da yeni uygulamalar üretilebilir. Ayrıca, bu alanda çalışan görme engellilerin ihtiyaçlarına yönelik çözüm üretmek isteyen yazılım mühendisleri de *moBraille* sisteminin alt yapısından yararlanarak yazılımlarını geliştirebilirler (Kalmaç ve Diri, 2015).

Görme engelliler için geliştirilmiş yerli mobil işletim sistemi: moBraille

YAZAN: BT MAGAZİN - 21 EKİM 2016

Foto 13. BT Magazin. Görme engelliler için geliştirilmiş yerli mobil işletim sistemini tanıtan haberin ekran görüntüsü. <https://btmagazin.net/gorme-engelliler-icin-gelistirilmis-yerli-mobil-isletim-sistemi-mobraille/> adresinden erişildi.

Görme Engellilere Yönelik Yapay Zeka Teknolojisi ile Oluşturulmuş Telefon Uygulaması

Chieko Asakawa görme engelli insanlar için dünyayı daha erişilebilir hale getirmek için kariyerini teknoloji geliştirmeye adanmış bir bilim insanıdır. Yüzme havuzundaki bir kazadan dolayı 14 yaşında görme yeteneğini kaybeden Chieko Asakawa bağımsız olabilmek ve yapmak istediklerini kimseden yardım almadan kendi başına yapmak arzusundaydı (TED Ideas Worth Spreading, 2015). 1990'lı yıllarda görme engellilerin internete kolay erişimlerini sağlamak için metni konuşmaya dönüştürmek için sesli tarayıcıların geliştirilmesinde öncü çalışmalar yapmıştır. Günümüzde halen görme engellilere yönelik yapay zekaya dayalı navigasyon sistemleri üzerinde çalışıyor (IBM, t.y.).

Foto 14. Chieko Asakawa - Ted Talks 2015. “How new technology helps blind people explore the world” adlı videodan alınmış bir ekran görüntüsü. https://www.ted.com/talks/chieko_asakawa_how_new_technology_helps_blind_people_explore_the_world adresinden erişildi.

Chieko Asakawa 2015 yılında yaptığı TED konuşmasında görme engellilere yönelik günlük yaşamda büyük kolaylıklar sağlamak üzere geliştirdikleri yeni teknolojiden bahsediyor (bkz. Foto 14). Üzerinde çalıştıkları bu akıllı telefon uygulaması, bina içerisinde yön bulma, çıkış kapısına yönlendirme, yolda yürürken karşıdan gelen kayıtlı kişileri tanıyarak kimin geldiğini, yüz ifadelerini algılayarak mutlu ya da mutsuz göründüğünü, alışverişte bir pakete telefonu tuttuğunuzda ürünün adını, türünün ne olduğunu, örneğin bademli çikolata, bir günde kaç tane aldığını hatta çok alırsa kilo alabileceğini onun yerine elma almasının daha yararlı olacağını belirten bilgileri verebiliyor (TED Ideas Worth Spreading, 2015). Uygulama yol gösterici işaretleri ve akıllı telefon sensörlerini kullanarak kullanıcıyı yönlendirebiliyor. Görme engelli kullanıcı tek başına dışarda veya içerde dolaşabilme imkanı bulabiliyor. Gelişen teknolojiler görme engelliler için gerçek dünyayı algılama yolunda yardım etmeye hazır görünüyor. Bilişsel

yardım adı verilen bu teknolojiler sizi çevreleyen dünyayı anlıyor, fısıldıyor, parmaklarınıza bir titreşim göndererek beş duyunun artırılmasına katkı sağlıyor (TED Ideas Worth Spreading, 2015).

Bu teknolojiler daha çok geliştirildiğinde görme engelli bir kullanıcı kampüste bir sınıfı bulabilecek, vitrinlere bakarak alışveriş yapabilecek, yolda yürürken iyi bir restoran bulabilecek ya da yolda yürürken karşısından gelen kayıtlı kişileri tanıyabilecektir. Açık kaynak temelli olan bu teknolojilerin geliştirilmesinde işbirliği faaliyetlerinin daha çok artırılması için açık bir toplum oluşturulmaya gayret gösteriliyor. Böylece görme engelliler teknik sınırları ve yol göstericileri daha çok keşfetme imkanı buluyor. Bu uygulamalar kullanıcılar için zamanla ayrılmaz bir yol arkadaşı haline gelecektir (TED Ideas Worth Spreading, 2015).

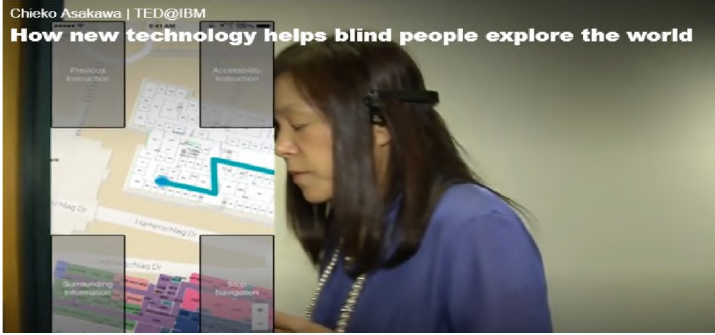

Foto 15. Chieko Asakawa - Ted Talks 2015. “How new technology helps blind people explore the world” adlı videoda bina içerisinde yön bulmayı gösteren bir ekran görüntüsü. https://www.ted.com/talks/chieko_asakawa_how_new_technology_helps_blind_people_explore_the_world adresinden erişildi

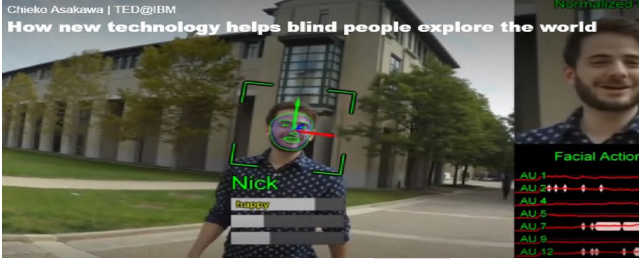

Foto 16. Chieko Asakawa - Ted Talks 2015. “How new technology helps blind people explore the world” adlı videoda yüz tanıma özelliğini gösteren bir ekran görüntüsü. https://www.ted.com/talks/chieko_asakawa_how_new_technology_helps_blind_people_explore_the_world adresinden erişildi.

Türkiye’de Bazı Örnek Uygulamalar

Görme, bedensel veya işitme engelli olan kişiler için bilgiye erişim konusunda yeni teknolojilerin geliştirilmesi yaşam standartlarının gelişmesi açısından büyük önem arz etmektedir.

Ülkemizde de birçok kuruluş engellilere yönelik yarar sağlayacak teknoloji uygulamaları geliştirmektedir. Örneğin Sesli Betimleme Derneği (SE-BE-DER) engellilerin temel sorunlarından biri olan kendilerine uygun formata dönüştürülmüş bilgiye erişim sorunu konusunda çalışmalar yapmaktadır (Sesli Betimleme Derneği, t.y.). En önemli hedefleri arasında görsel ve yazılı olan kaynak ve ürünlere erişim olanağı sunulması amacıyla dünya çapında uygulanan teknolojilerden yararlanmak, buradaki tekniklerle işaret dili kullanımını yaygınlaştırmak, sesli ve yazılı betimleme uygulamaları yaparak bunlara engellilerin erişimini sağlamak gibi çalışmalar yer almaktadır (Sesli Betimleme Derneği, t.y.).

Bu çalışmalar arasında, 250 den fazla filmin ayrıntılı alt yazılı ve sesli betimlemelerinin yapılması, örneğin *Kuzuların Sessizliği*, *Açlık Oyunları* ve *Yıldız Savaşları* gibi birçok filmin, işaret dili, sesli ve yazılı betimleme özelliklerine sahip olacak şekilde arşive

dahil edilmesi, kurdukları internet sayfası aracılığı ile kütüphane üyelik sistemini geliştirmeleri, üyelerin talep etmesi durumunda ayda en fazla 3 adet olmak üzere sesli betimlemeli filmin kargo ücreti dernek tarafından karşılanacak şekilde adreslerine gönderilmesi gibi yararlı birçok hizmet bulunmaktadır (Sesli Betimleme Derneği, t.y.).

Filmlerin sesli betimlemesi ve işaret dilini de kapsayacak şekilde hazırlanıp yayın yapan diğer önemli kuruluşlardan birisi de Türkiye Radyo Televizyon Kurumudur (TRT). Engellilere yönelik “Engelsiz TRT” kapsamında birçok filmi internet üzerinden hizmete sunmuştur. Filmler arasında diziler, çizgi filmler, haber ve spor programları bulunmaktadır (Engelsiz TRT, t.y.).

Belediyeler de dönem dönem engellilere yönelik yapılan projeleri faaliyete geçirmektedir. Örneğin 2015 yılında Sultangazi Belediyesi Dünya Engelliler Günü kapsamında yaptığı projede ilçenin değişik alanlarına kurulan engelli şarj istasyonları ile evde ancak 8 saatte şarj olabilen araçların bu noktalarda 2 saat gibi kısa bir sürede şarj edilebilmesi sağlanmıştır. Şarj dışında bu cihazların sahip olduğu ekranlar sayesinde engelliler şarj işlemi gerçekleştirirken internete bağlanabilme, müzik dinleyebilme, belgesel ve film izleyebilme gibi olanaklara sahip olmuşlardır (Hürriyet, 2015).

Görme engellilerin sinemaya gitmesi ve izledikleri filmlerdeki hiçbir ayrıntıyı kaçırmaması amacıyla Turkcell tarafından da bir proje yapılmış. Turkcell’in *Young Guru* Academy işbirliğiyle geliştirdikleri bir teknoloji sayesinde görme engelliler artık ülkemizin her yerinde sinemalarda vizyonda olan çoğu filmi sesli betimlemeli izleyebilme imkanı bulmuştur (Hatisaru, 2015). Bu teknolojiyle filmi izlemek isteyen görme engelliler, cep telefonlarına ücretsiz olan *Turkcell Hayal Ortağım* mobil uygulamasını indirip ‘Sinema’ menüsü üzerinden ilgili olan filmin sesli betimlemesine ulaşabiliyor. Geriye kulaklıklarını takıp filmi izlemeleri kalıyor. Uygulama servisi Turkcell ve diğer operatörlerdeki tüm görme engelli abonelere açık (Hatisaru, 2015).

Web İçeriklerine Erişilebilirlik

Hızla gelişmekte olan teknoloji ve internet sayesinde kütüphanelerdeki kaynaklara erişim olanakları da aynı hızda gelişmektedir. Kütüphaneler kullanıcılarına e-kitap, e-dergi, e-ansiklopedi ve video içerikli veri tabanları gibi binlerce kaynağı internet üzerinden sunmaktadır. Bu kapsamda engelli kullanıcıların bilgi kaynaklarına kolay şekilde erişim sağlaması için kütüphane web sitelerinin erişilebilirlikleri ve kullanılabilirlikleri geliştirilmelidir. Web sitelerinin geliştirilmesi ve engelli kullanıcılara uygun hale getirilmesi için *World Wide Web Consortium (W3C)* standartları faydalı olacaktır (W3C, t.y.). Bu standartların yer aldığı W3C web sayfasında web erişilebilirliği değerlendirme araçları listesi bulunmaktadır.

Web Accessibility Evaluation Tools List W3C Web Accessibility initiative

Web accessibility evaluation tools are software programs or online services that help you determine if web content meets accessibility guidelines. This page provides a list of evaluation tools that you can filter to find ones that match your particular needs. To determine what kind of tool you need and how they are able to assist you, see [Selecting Web Accessibility Evaluation Tools](#).

Information on this page is provided by vendors and others. W3C does not endorse specific products. See [Important Disclaimer](#).

Showing 132 tools

Filters:

- Guidelines
 - WCAG 2.1 - W3C Web Content Accessibility Guidelines 2.1 (11 tools)
 - WCAG 2.0 - W3C Web Content Accessibility Guidelines 2.0 (101 tools)
 - WCAG 1.0 - W3C Web Content Accessibility Guidelines 1.0 (10 tools)
 - BIV, German government standard (0 tools)
 - BGAÄ, French government standard (0 tools)
 - JIS, Japanese Industry Standard (0 tools)
 - AccessWeb (1 tool)

508 Checker by Formstack CS 508

With 508checker.com you can quickly check a webpage for 508 compliance and learn more about how to become 508 compliant across your entire organization.
<http://www.508checker.com>, Version: 1.4, Released: 2014-Jan-01

▼ Detailed Information about "508 Checker"

- Guidelines: Section 508, US federal procurement standard
- Assists by: Generating reports of evaluation results
- Automatically checks: Single web pages
- Language: English
- Supported formats: CSS, HTML, XHTML
- Online Service: Online checker
- Report format: HTML
- License: Free Software
- Accessibility information: (none provided)
- Information updated: 2014-Oct-30

A-Tester by Evaluera Ltd CS 508

A-Tester checks the pre-enhanced version of a web page designed with progressive enhancement against Evaluera's WCAG 2.0 Level-AA conformance statements for HTML5 foundation markup, making a report that can serve as a broad and easily confirmed WCAG 2.0 Level-AA claim, even for enhanced versions.
<http://www.evaluera.co.uk>, Released: 2014-May-28

Foto 17 W3C Web. Erişilebilirlik değerlendirme araçlarını gösteren web sayfasına ait bir ekran görüntüsü. <https://www.w3.org/WAI/ER/tools/> adresinden erişildi.

W3C standartları web içeriğinin erişilebilirlik kurallarına uyup uymadığını belirlemenize yardımcı olan yazılım programları veya çevrimiçi hizmetlerdir. Bu sayfa, web sayfanızla ilgili özel ihtiyaçlarınıza uygun olan değerlendirme araçlarının bir listesini sunar. Ne tür bir araca ihtiyacınız olduğunu ve size nasıl yardımcı olabileceklerini belirlemek için, Web Erişilebilirlik Değerlendirme Araçları Listesi başlıklı <https://www.w3.org/WAI/ER/tools/> web sayfasına bakabilirsiniz. Örneğin bu sayfada yer

alan değerlendirme araç listesinde bulunan <http://www.508checker.com/> web adresinde arama alanına incelemek istediğiniz web sitesi adresini girmeniz durumunda size sayfanızın erişilebilirlik uyumu ve erişilebilirlik standartları konusunda detaylı bilgiler sunar. Sayfada belirtilen diğer bir seçenek olan <https://color.a11y.com/?wc3> web adresi ise renk kontrastı konusunda “*Web Content Accessibility Guidelines*” (WCAG) 2.1 Yönergeleri uyarınca bir web sayfasının renk kontrastı sorunlarını gösteren bir analiz yapar. Renk kontrastı, özellikle insan gözüyle algılanan göreceli, gri skala parlaklığı ile ilgili olarak ekranlarda parlak veya koyu renklerin birbirlerine karşı nasıl görüldüğünü belirtir (a11y, t.y.). Web sitesine erişilebilirlik söz konusu olduğunda, metin ve metin arka planı arasındaki kontrast renk körü ve diğer görme engelli kullanıcılar için bir endişe kaynağıdır (a11y, t.y.).

Erişilebilirlik Değerlendirme Araçları sayfasında (<https://www.w3.org/WAI/ER/tools/>) ayrıca HTML işaretleme kodu erişilebilirlik sorunu, HTML kodunda olabilecek olası riskler ve hatalar hakkında uyarılar ve kurumların web sitelerinin erişilebilirliğini sağlamasına, korunmasına ve savunmasına yardımcı olacak rapor ve hizmetler verilmektedir. Bunlara ek olarak başlıklar, işaretler, resimler, linkler ve form kontrolleri gibi web sayfalarının erişilebilirlik özelliklerinin görselleştirilmesini sağlayan araçların listesi de yer almaktadır.

Kütüphanelerin web içeriklerinin geliştirilmesinin yanında bilgilerin video veri tabanları gibi platformlarla sunulduğu araçlar da engellilerin erişimine uygun hale getirilmelidir. Örneğin, film, belgesel, kişisel gelişim, kariyer gelişimi ve eğitim videoları sunan veri tabanları film görüntülerindeki diyalogları işitme engellilere yönelik olması için alt yazılı ve tam metin yazılı olarak da geliştirilmelidir. Bunu yapan bazı video veri tabanları olsa da bu sayının çoğaltılması önemlidir. Bu vidolara ayrıca işaret dili de eklenebilir. Fotoğraflar, resimler ve görsel tüm formatların engelli kullanıcılar tarafından anlaşılabilir ve okunabilir olması için uzmanlar tarafından yenilikçi çalışmaların yapılarak uygulamaya geçilmesi büyük fayda sağlayacaktır.

Sonuç ve Değerlendirme

Dünyada birçok kütüphane yukarıda belirtilen teknolojilerin bazılarından yararlanarak kullanıcılarına yönelik hizmet sunmaya çalışmaktadır. Ayrıca *iPad*, *Kindle* ve *Kobo* gibi yeni cihazları ödünç vererek bunlar üzerinden e-kitaplara, e-dergilere, makalelere, araştırmalara, gazetelere, filmlere, müziklere ve uygulamalara internet üzerinden dünyanın her yerinden erişim imkanı sağlamaktadır.

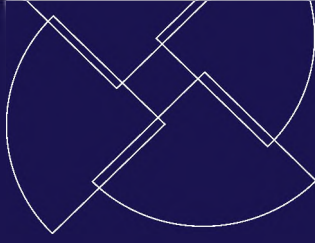
Bu kapsamda engellilerin de bu imkanlardan daha çok yararlanması için bilgilendirmelerin yapılması, bu teknolojilerin engelli kullanımına uygun olmayan bölümlerinin geliştirilmesi, yazıda bahsedilen teknoloji uygulamalarından kütüphanelerde olmayanlar varsa onların sağlanması için planlamalar yapılması ve yeni geliştirilmekte olan teknolojilerin de izlenerek kütüphanelere kazandırılması çok yararlı olacaktır.

Bu teknolojilerin çoğunu kullanırken erişim olanağı sunan internet olmazsa olmazlardan birisidir. e-Kitap, e-dergi ve diğer elektronik kaynaklara internet üzerinden erişim olanağı sunan kütüphaneler engelli kullanıcılar için erişilebilir olması amacıyla web sitelerini standartlara uygun olarak geliştirmelidir. Örneğin görme engelli kullanıcıların bu sayfaları okuması için kullandıkları *Jaws for Windows*, *Kurzweil* gibi kullanılan programların web sayfalarını okuyup okumadığı ya da seslendirip seslendirmediği kontrol edilmeli, uygun olmayan formatlarda içerikler varsa bunlara uygun hale getirilmelidir. Ayrıca video veri tabanlarında sunulan içeriklerin işitme engelliler tarafından da erişilebilir ve kullanılabilir olması için alt yazı ve tam metinlerin belirtilmesi ve işaret dilinin kullanılması önem arz etmektedir.

Altyapı, teknoloji ve çevresel faktörlerden kaynaklanan engelli durumlarını gözden geçirmek ve varsa eksiklerin giderilmesi yönünde uygulamaların yapılması gerekmektedir. Kütüphane, teknoloji, internet ve engelli kullanıcılar arasındaki ilişkiler değerlendirilirken modern yeni kütüphanelerin kurulması, mevcut kütüphanelerin yenilenmesi ve yeniden dizayn edilmesi geleceğe ilham verecektir.

Kaynakça

- a11y. (t.y.). Color Contrast Accessibility 4 Mart 2019 tarihinde a11y: <https://color.a11y.com/> adresinden erişildi
- Arizona State University Libraries. (2008). *Disability services at ASU libraries*. 12 Ekim 2017 tarihinde <https://www.youtube.com/watch?v=yiTGuFdwvlM> adresinden erişildi
- BT Magazin. (2016). *Görme engelliler için geliştirilmiş yerli mobil işletim sistemi: moBraille*. 5 Ekim 2017 tarihinde BT Magazin: <https://btmagazin.net/gorme-engelliler-icin-gelistirilmis-yerli-mobil-isletim-sistemi-mobraille/> adresinden erişildi
- Engelsiz TRT. (t.y.). *Engelsiz TRT*. 11 Ekim 2017 tarihinde <http://engelsiztrt.tv/> adresinden erişildi
- Hatırsarı, S. (2015, 22 Ekim). *Milliyet*. 11 Ekim 2017 tarihinde Görme engelliye “hayat öpücüğü”: <http://www.milliyet.com.tr/yazarlar/songul-hatirsaru/gorme-engelliye-hayat-opucugu--2135886/> adresinden erişildi
- Hürriyet. (2015, 3 Aralık). *Engelliler araçlarını kısa sürede sarj ederken, film izleyebilecek*. 11 Ekim 2017 tarihinde Hürriyet: <http://www.hurriyet.com.tr/engelliler-aracarin-kisa-surede-sarj-ederken-film-izleyebilecek-37205871> adresinden erişildi
- IBM. (2015). *What's next for AI*. 5 Ekim 2017 tarihinde IBM: <https://www.ibm.com/watson/advantage-reports/future-of-artificial-intelligence/chieko-asakawa.html> adresinden erişildi
- Kalmaç, H., ve Diri, B. (2015). *Görme engelliler için mobil altyapı*. 10 Ekim 2017 tarihinde ieeexplore.ieee.org/iel7/7116933/7129794/07130124.pdf adresinden erişildi
- Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği, T.C. Resmi Gazete. (28170, 11 Ocak 2012). <http://www.kygm.gov.tr/Eklenti/5,halkkutuphaneleriyonetmeliği-11-01-2012-resmi-gazetepdf.pdf?0> adresinden erişildi.
- Sesli Betimleme Derneği. (t.y.). *Hakkımızda*. Sesli Betimleme Derneği: <http://sebeder.org/hakkimizda.php> adresinden erişildi
- State Library Victoria. (t.y.). *Disability access*. State Library Victoria: <https://www.slv.vic.gov.au/plan-your-visit/disability-access> adresinden erişildi
- TED. (2015). *How new technology helps blind people explore the world?* TED: 5 Ekim 2017 tarihinde https://www.ted.com/talks/chieko_asakawa_how_new_technology_helps_blind_people_explore_the_world adresinden erişildi
- Texas A&M University. *Disability Services*. 10 Ekim 2017 tarihinde <http://disability.tamu.edu/ats> adresinden erişildi.
- TheLib TV. (2014). *MIT FingerReader device helps the blind to read*. <https://www.youtube.com/watch?v=6Epfu5f-OA> adresinden erişildi
- University of California Santa Barbara Library. (t.y.). 12 Ekim 2017 tarihinde <https://www.library.ucsb.edu/disability-services/adaptive-technology-center> adresinden erişildi
- W3C. (t.y.). *Making the Web Accessible*. 4 Mart 2019 tarihinde Web Accessibility Initiative: <https://www.w3.org/WAI/> adresinden erişildi

Kütüphanelerde engelli kullanıcılara sunulan hizmetlerin anlatılması, engellilerin bilgiye erişiminde kütüphanelerin etkisi, önemi, yaşanan sorunların ortaya konulması ve çözüm önerileri noktasında destek olabilmek amacıyla "Bilgiye Erişimde Engellilere Yönelik Kütüphane Uygulamaları" başlıklı bu mütevazi kitap çalışması hazırlanmıştır.

Engellilerin bilgiye erişimi ve kütüphane hizmetleri konusunda, hem engelli kitlenin bilgiye erişim için kütüphane uygulamaları hakkında bilinçlendirilmesi, farkındalık oluşturulması hem de engelsiz bilgi hizmeti vermek isteyen kurumlara yol gösterici olması açısından yurt içi ve yurt dışında hizmet veren bu alandaki uygulamaları bir araya getiren, uygulama ve literatür araştırmasına dayalı bir çalışmadır. Engelliler ile ilgili çeşitli çalışmalarda aktif rol alan yazarlar, konuyu farklı bakış açılarıyla değerlendirerek uygulama alanlarına katkı sağlamaya çalışmışlardır.

ISBN: 978-605-281-374-4

9 786052 813744

 hiperyayın

Sosyal medyada bizi takip edin

/hiperkitaptr

/hiperkitaptr